

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Besættelsestiden 1940–45

på egnen omkring

Slagslunde–Ganløse og

Stenløse–Veksø

Redigeret af Hugo Odgaard

2012

2. udgave juni 2013

Udgaver af bogen.

1ste udgave, november 2012.

2^{den} udgave, juni 2013

Tilføjet erindringer af og interview med Aage Grymer Wilhelmsen.

Tilføjet erindringer af Leif E. Pedersen.

Afsnittet 'Modstandsfolk i lokalområdet' suppleret med oplysninger.

Stenløse Lokalarkivs Forlag

Copyright © 2013 Hugo Odgaard

Erhvervsmæssig udnyttelse må ikke finde sted uden forlagets og forfatterens samtykke.

ISBN 978-87-996767-0-5

Indsamling og modtagelse af de store samlinger der findes på Stenløse Lokalarkiv kræver et stort manuelt arbejde. Dette arbejde udføres af de mange frivillige der bruger en del af deres fritid på at gøre samlingerne tilgængelige for publikum. For deres indsats skylder vi dem en stor tak.

En særlig tak til Arne Navne for hans assistance ved denne bogs tilblivelse. Endvidere en særlig tak til Jens Allerslev for hans ihærdige indsats for at gøre denne bog tilgængelig i form af en e-bog, i øvrigt Lokalarkivets første e-bog.

Hugo Odgaard

Indholdsfortegnelse

Titelblad.....	1
Forord.....	7
Del 1 - Værløse i nærområdet 9. april 1940.....	8
Værløselejren 9. april 1940.....	9
Tirsdag den 9. april 1940.....	10
Kong Chr. X.....	12
Del 2 - Dramaet omkring bageren i Stenløse i 1943.....	13
Forløbet af gidsel-sagen.....	14
Harck's opslag om trussel.....	16
Forhørsprotokol.....	17
Udsnit af håndskrevet slutseddel.....	32
Konsortium til optagelse af lån.....	33
Bagermesterparret Hedwig og Fritz Fiehn.....	34
Interviewede: Gudmund Nørgaard (GN).....	36
Interviewede: Leif Bjørner (LB).....	39
Sognerådsprotokol.....	40
Fiehns smædetog gennem Stenløse 5. maj 1945.....	42
Bagermester Fiehn død.....	44
Fru Fiehn, dom.....	45
Erstatningssag mod Fiehn.....	50
Fru Fiehn fik 4 år.....	52
Brev om tilbagebetaling.....	53
Del 3 - Lokale erindringer om besættelsen.....	54
Interviewede: Tove Andreasen (TA).....	55
Interviewede: Inge Vergmann (IV).....	57
Interviewede: Helmer Nielsen (HN).....	59
Interviewede: Mogens Christiansen (MC).....	61
Interviewede: Erling Andersen (EA).....	67
Interviewede: Erling Andersen (EA).....	73
Interviewede: Karen Svendsen (KS).....	76
Fortæller: Inger Margrethe Rastad.....	79
Interviewede: Ingeborg Skov Larsen (ISL).....	83
Interviewede: Oluf Olsen.....	86
Interviewede: Anker Olsen (AO).....	88
Interviewede: Hans Tage Jensen (HTJ).....	92
Interviewede: Hans Oluf Mortensen, (HOM).....	94
Interviewede: Poul Jensen (PJ).....	101
Interviewede: Grethe Olsen.....	106
Interviewede: Richard Thygesen (RT).....	109

Telefon interview af Birthe Olsen.....	114
Foredrag af Frede Larsen.....	116
Erindringer, Georg Hansen.....	119
Erindringer af Signe Lykkebo.....	123
Erindring skrevet af Preben Nielsen.....	128
Erindringer af Klara Thyssen.....	130
Erindringer, Leif Erhardt Pedersen.....	133
Interviewede: Aage Grymer Wilhelmsen (AGW).....	143
Erindringer af Aage Grymer Wilhelmsen.....	145
Del 4 - Dagliglivet under besættelsen.....	153
Mørklægning.....	154
Strengte vintre.....	157
Svinekort.....	158
Den danske Front.....	159
Opslag til hvervemøde på Ballerup kro i "Frikorps Danmark".....	161
Fundet af Veksø hjelmene.....	164
BBC med den danske stemme.....	167
Produktion af tørv.....	169
Danske Kvinders Beredskab.....	172
Brev fra Østfronten, 28. januar 1942.....	174
Mangel på metaller.....	176
Malkning på marken.....	179
Hvilke jager- transport- og bombefly blev set på egnen?.....	180
Rationeringsmærker.....	182
Hvilket tøj gik man med under krigen?.....	188
Regeringens samarbejdspolitik begynder at knage.....	190
Gasgenerator på biler.....	191
Lokalt brændeskur.....	192
Legitimationskort.....	193
Nazister/DNSAP.....	195
Ansøgning om udrejsetilladelse.....	198
Sabotage.....	200
BOPA.....	201
Schalburgtage.....	202
Lejrskole i fredelige omgivelser.....	203
Hipo-folk.....	206
Kommunisterne.....	208
Vagtværn i lokalsamfundene.....	210
Slagslunde-Ganløse Bladet 1985 - i anledning af 40 årsdagen for befrielsen.....	212
Frihedsfest i Ganløse i juni 1945.....	214
Retsopgøret 1945.....	216
Del 5 - Anden Verdenskrig, en kronologisk oversigt.....	220
Kronologisk hændelsesforløb 1939-46.....	221

Hvem var de interviewede og dem der skrev erindringer?.....	230
Modstandsfolk i lokalområdet.....	235
Modstandsbevægelsen.....	240
Hvor mange boede der på egnen?.....	241
Kildeliste.....	242

Forord

Formålet med denne bog er at belyse hverdagen i tiden 1940 – 1945 på egnen omkring Slagslunde-Ganløse og Stenløse-Veksø.

Kildematerialet er en række interviews og nedskrevne eller indtalte erindringer af borgere som har boet her under krigen. Interviewene er gennemført af og opbevares på lokalarkivet.

Det er dette materiale der danner grundlaget for denne bog. Det der fortælles om perioden er det som det huskes mange år, ofte 50 - 60 år, efter at det faktisk skete. Vi ved at hukommelsen er en påvirkelig evne, noget husker vi rigtig godt og andet lidt mere sløret, nogen gange bliver vores hukommelse også påvirket af noget vi senere erfarer.

De fleste af interviewene er transskriberet i det talte sprog og ikke tillempet et skrevet sprog, hvilket i givet fald ville mindske autenticiteten af materialet.

Disse interviews og erindringer er samlet i bogens Del 3.

Den lokalt mest dramatiske hændelse var sagen med bagermesterparret i Stenløse. Den sag er samlet i bogens Del 2.

Lokalarkivet rummer også en stor mængde arkivalier om perioden som denne bog bringer frem i lyset. Der er valgt en række dokumenter, avisklip og billeder til at beskrive perioden og give indblik i vilkårene under besættelsen.

Denne bog er ikke et historisk dokument i klassisk forstand. De informationer der gives i materialet er ikke søgt verificeret fra andre kilder. Bogen skal læses som en krønike over besættelsestiden, 1940 til 1945 og de næste par år, som den huskes.

Der er medtaget en række informationer om forhold som var gældende for hele landet i perioden og som også var gældende for denne del af landet. Det er gjort for at sætte de lokale hændelser i perspektiv og sammenhæng med resten af landet.

Disse informationer er samlet i bogens Del 4.

De fleste der bor her i dag (2012) er ikke gamle nok til at have oplevet besættelsestiden og dertil kommer at de fleste er tilflyttere. Der er således lidt en sidegevinst ved at læse bogen som en repetition af vor Danmarkshistorie.

Hugo Odgaard

Del 1

Den 9. april 1940 står skarpt i de fleste danskeres opfattelse af vor danmarkshistorie.

At Værløselejren blev angrebet og lå lige udenfor døren i Knardrup og lige nedenfor Bundsvej har givet været en spektakulær og voldsom oplevelse.

Danmark blev besat.

Værløselejren 9. april 1940

Kilde: flyvemuseum-vl.dk/VLlejren

Da lejren blev alarmeret var det for sent.

9. april 1940 kl. 5:45 blev Værløselejren, der på det tidspunkt husede Københavns luftforsvar, angrebet af 9 tyske Messerschmitt Bf 110 langdistancejagere med brandammunition. I løbet af ca. tre kvarter og fem angrebsbølger blev mere end 90 % af lejrens 24 fly, her i blandt de 12 næsten nye Fokker XXI, der stod klar til afgang, ødelagt. Et dansk rekognosceringsfly der netop var på vej i luften blev skudt ned.. Under besættelsen overtog det tyske Luftwaffe lejren.

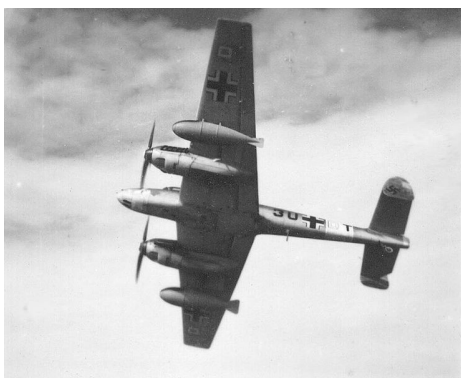
Ødelagt Fokker D.XXI efter angrebet.

Kilde: [Billeder af 9. april 1940.](#)

Fokker D XXI

Kilde: [Dansk Flyvehistorisk Forening](#)

Messerschmitt Bf 110, langdistancejager

Kilde: [Wikipedia, den frie encyklopædi](#)

Tirsdag den 9. april 1940

I dagene op til den 9. april forelå der en række meldinger om tyske troppebevægelser som antydede en invasion af Danmark.

Regeringen og dermed forsvaret forholdt sig afventende og traf ikke nogen beslutning om forøgelse af forsvarets beredskab.

Tyskernes alibi for invasionen var rygter om at England ville landsætte tropper i Danmark. Rygter der var uden hold i virkeligheden.

Ved 5:30 tiden var kongen, statsminister Stauning samt 2 ministre og forsvarets øverste ledelse samlet på Amalienborg. Til lyden af skudsalver omkring slottet og lyden af mange flyvemaskiner førtes en kort forhandling. Der var enighed om at man hverken kunne forhindre tyskerne i at besætte Danmark eller yde nogen effektiv modstand. Det indgik centralt i overvejelserne hvorledes udlandet ville opfatte Danmarks stilling til besættelsen. Det blev vurderet at de tyske betingelser for besættelsen ville blive mere lempelige hvis Danmark ikke gjorde modstand.

Mindre end 3 timer efter at tyskerne havde overskredet den dansk – tyske grænse besluttede regeringen Stauning at indstille al modstand mod invasionen.

Den 9. april 1940 proklamerede Christian 10. og regeringen den tyske besættelse af Danmark, efter

Kilde: Stenløse Lokalkarkiv
(Krigsaviserne del 1: Ekstra Bladet 9. april 1940)

at regeringen havde accepteret den opfordring til samarbejde og besindelse, den havde modtaget i et memorandum fra den tyske rigsregering samme morgen. I proklamationen opfordrer regeringen og kongen således også befolkningen til "rolig og behersket Holdning" over for de nye forhold.

Det har i eftertiden været meget omstridt om kapitulationen og efterfølgende samarbejdspolitik var en værdig holdning for en selvstændig nation.

Det er uden for diskussion at Danmark slap relativ nemt gennem besættelsens 5 år.

Det er ligeledes uden for diskussion at de mange danskere der samarbejdede med tyskerne i de første år gjorde det på regeringens opfordring.

Kong Chr. X, 1940
Kilde: [Wikipedia](#)

Thorvald Stauning, statsminister
Kilde: [Wikipedia](#)

Kong Chr. X

Kongen spillede en langt større rolle end den der retteligen tilkom ham efter forfatningen.

Kongen blev samlingspunkt for nationen og nationaliteten under besættelsen.

Gud Konge og Fædreland som begreb fik konkret indhold.

Emblemet var planlagt til markering af kongens 70 års fødselsdag. Den fik efter d. 9. april en særlig plads for mange danskere der var stolte af at bære emblemet på jakke reversen.

Konge emblem 1940

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19)

Del 2

Den uden tvivl mest dramatiske hændelse under besættelsen var trusselsagen mod bagermesterparret Fiehn i Stenløse.

Denne sag er samlet i denne del 2.

Forløbet af gidsel-sagen

Resumé.

Wienerbageriet i Stenløse 1971

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1989.382.1 fil 8403)

De første godt 3 år af besættelsen var forløbet relativt roligt. Den stigende sabotagevirksomhed og tyskerne stramminger af vilkårene for besættelsen førte i august 1943 til voksende spændinger mellem de tysk venlige og de danskere der helst så at tyskerne forsvandt.

Den 28. august kom det til et brud mellem den danske samarbejdsregering og tyskerne.

Dr. Werner Best, Hitlers rigsbefuldmægtede i Danmark stillede ultimative krav som den danske regering afslog at gå ind på.

I løbet af natten mellem den 28. og 29. august blev den danske hær og søværn afvæbnet og interneret. 23 danske soldater blev dræbt.

Om morgenen den 29. august proklamerede tyskerne undtagelsestilstand i landet

Disse spændinger førte til de nok mest dramatiske hændelser på egnen omkring Stenløse under besættelsen.

Bagermester Fiehn og frue drev henholdsvis bageri i Stenløse og kantine i Værløselejren.

Parret fik et anonymt trusselsbrev om morgenen den 27. august, de følte sig truet og foranledigede at tyske soldater fra Værløselejen henvendte sig til sognefogeden (den lokale politimyndighed) og fremsatte den trussel at såfremt der skete

bagermesterparret eller deres ejendom nogen overlast ville tyskerne skyde 20 af de bedste borgere.

Det førte til nogle dramatiske timer og et længere efterspil.

Politimesteren i Frederikssund, der var blevet underrettet om truslen, lod truslen ophænge som plakater rundt om i Stenløse. Der blev ført forhandlinger mellem tyskerne og sognerådsmedlemmer om hvorledes Fiehns ejendom kunne beskyttes og hvorledes Fiehn kunne `købes` til at forlade Stenløse.

Forløbet af forhandlingerne fremgår detaljeret af forhørsprotokollen.

Resultatet blev at man accepterede at købe Fiehns ejendom til en væsentlig overpris mod at Fiehn og frue forføjede sig ud af kommunen og amtet i løbet af 3 døgn. Der skulle dog gå nogle timer inden sindene kunne falde til ro igen.

Financieringen af købet skulle ordnes og hvem var egentlig køberen da det jo ikke var en opgave for sognerådet. Der blev fundet pragmatiske løsninger og ejendommen blev senere solgt og bagermesteren, det blev i realiteten fruen da bagermesteren døde forinden, ved dom ikendt at tilbage betale den uretmæssige forhøjelse af prisen.

Borgerne fik deres frivillige indbetalinger refunderede.

Sognerådet forsøgte sig med et forslag om at konvertere midlerne til startkapital til et nyt alderdomshjem. Det kom der ikke noget ud af.

Fru Fiehn blev ved en særdomstol, som del af retsopgøret efter krigen, dømt til fængsel i 4 år.

Harck's opslag om trussel

Kilde: Stenløse Lokalkivarkiv (1995/42)

Det anonyme trusselsbrev mod bagermester Fiehn blev afleveret til politimesteren i Frederikssund.

Han offentliggjorde truslen med dette håndskrevne opslag der blev opsat flere steder i Stenløse.

Respektfulde
Saalydende Respektfulde er Dags Dato
Utskrevet Politiet af den Gyde
Værnemærke.
Lad fremt der sker Sabotage ved
Fiehns Bageri bliver den øjeblikkelige
skudt Lo af de norske Borgere
her i Byen
I den Anledning skal jeg indbringe
gunde opfordre en hver til ikke at
forlange nogen ubesindig Handling
Politimesteren i Frederikssund
d. 8-8-1943 -
Harck.

Politimester Harcks håndskrevne manuskript til bekendtgørelsen, der blev sat op på telefonpæle.
(Historisk Forening i Stenløse)

Forhørsprotokol

Kilde: Stenløse LokalarkivArkiv 1970-6.

I det efterfølgende betyder

”Kpt”: Kompant = vidne.

”Kont”: Kontinuation = fortsættelse.

A f s k r i f t.

POLITIMESTEREN I FREDERIKSSUND m.v.
Ordenspolitiet.

Ølstykke, den 14/10 1943.

RAPPORT

Angaaende Bagermester Fiehn, Stenløse.

Efter at Politimesteren den 27. August 1943 KL.ca.17.30 telefonisk til undertegnede havde meddelt, at Bagermester Fiehn, Stenløse, den samme Dag om Morgenen havde modtaget et Trusselsbrev, hvori der var anført den Trussel, at Bagermester Fiehn fik en Frist af 3 Gange 24 Timer til at fraflytte Ejendommen med sin Familie, hvorefter Ejendommen vilde blive sprængt i Luften, afhentede undertegnede det paagældende Brev, som jeg bragte til Politimesteren i Frederikssund.

Den 30. August 1943 om Aftenen blev Kriminalbetjent Ørum, Frederikssund, og Politibetjent Mathisen, Frederikssund, beordret til at afholde Vagt ved Bagermester Fiehns Ejendom, hvorfor de i Løbet af Aftenen indfandt sig ved Ejendommen, og her blev der uden nogen Advarsel skudt paa dem, hvorved Mathisen blev ramt i begge Laar. Det var tyske Soldater der skød paa dem med Maskinpistoler.

Den 31. August 1943 blev undertegnede af Politimesteren anmodet om straks at indfinde mig i Stenløse, for der at mangfoldiggøre nedenstaaende Bekendtgørelse, hvorefter den skulde opklæbes paa et passende Antal Steder i Stenløse By.

Bekendtgørelsen var saalydende:

Saalydende Bekendtgørelse er Dags Dato tilstillet Politiet af den tyske Værnemagt:

Saafremt der sker noget Sabotage ved Fiehns Bageri, bliver der øjeblikkelig skudt 20 af de største Borgere her i Byen.

I den Anledning skal jeg indtrængende opfordre enhver til ikke at foretage nogen ubesindig Handling.

Politimesteren i Frederikssund d. 31/8 1943 Harck.

Bekendtgørelsen blev af undertegnede mangfoldiggjort, hvorefter den i 12 Eksemplarer blev opklæbet paa Telefonpæle i Stenløse By.

I Anledning af foranstaaende, har undertegnede henvendt mig til

Kommuneseekretær V. Knudsen, Stenløse

der paa Anledning forklarede, at han den 31/8 1943 Kl. ca. 19.15 telefonisk blev tilkaldt til Sogneraadsformand H.P.Hansens Hjem, og da Kpt. kom til Stede her, var allerede kommet til Stede Købmand Ove Jørgensen, Stenløse.

Sogneraadsformanden spurgte Kpt.(den afhørte), hvad han mente der var at gøre i Sagen, og Kpt, svarede, at der sikkert ikke var andet at gøre end købe Ejendommen af Bagermester Fiehn, og dette havde Købmand Ove Jørgensen ogsaa foreslaaet.

Derefter blev telefonisk tilkaldt Førstelærer Sogneraadsmedlem Viskum, Stenløse, Sogneraadsmedlem Gaardejer Peder Pedersen, Stenløse Sognefoged H.C.Hansen, Stenløse, Sogneraadsmedlem Mekaniker Ejner Nielsen, Stenløse, og disse kom straks efter til Sogneraadsformandens Hjem.

Efter at have drøftet Sagen, blev de enige om at tilkalde Bagermester Fiehn, og denne kom straks efter til Stede.

Sogneraadsformanden spurgte Bagermester Fiehn, om denne vilde sælge sin Ejendom, hvortil Fiehn svarede, at det vilde han gerne, det havde han villet længe, og Fiehn forlangte Kr.55.000 Kr. for Ejendommen.

Der var ingen, der reagerede overfor den forlangte Pris, men Sogneraadsformanden bemærkede, at det jo ikke var nok med at købe Ejendommen, men de opsatte Bekendtgørelser skulde jo gerne nedtages, og den paagældende Ordre annulleres.

Bagermester Fiehn bemærkede hertil, at der samme Aften kom 3 tyske Officerer hos ham for at holde Vagt ved Ejendommen, og med disse Officerer kunde der forhandles om Sagen. Officererne skulde komme ved 21 Tiden.

Der blev hertil bemærket, at der var Udgangsforbud efter Kl.21, men hertil bemærkede Bagermester Fiehn, at han paa den tyske Værnemagts Vegne gav frit Lejde til Forhandlerne, saaledes at de efter Forhandlingerne frit kunde færdes til deres Bopæl.

Mødet med Officererne fra den tyske Værnemagt, blev derefter fastsat til Kl.21 hos Sogneraadsformanden, og da Kpt. ved denne Tid kom til Stede var allerede til Stede her:

Førstelærer Viskum, Gaardejer Feder Pedersen, Mekaniker Ejner Nielsen, Købmand Ove Jørgensen, Snedkermester Jørgensen, Installatør Hans Rasmussen, og Forpagter Poul Andersen, alle af Stenløse.

Efter at alle forannævnte var kommet til Stede, kom Kl.21.05 Bagermester Fiehn sammen med 2 tyske Officerer, der hver medbragte en Maskinpistol.

Den ældste af Officererne kom frem i Stuen, hvor han satte sig paa en Stol, og han lagde Maskinpistolen paa sine Knæ, senere satte han den paa Gulvet mellem sine Ben.

Den anden af Officererne blev staaende i den aabne Dør med sin Maskinpistol i Skudstilling, og her stod han stiv som en Pind under Forhandlingerne.

Kpt. var saa indladende, at han vinkede til den Officer, der stod i Døren, at han skulde sætte sig paa en ledig Stol, men Officeren blev staaende i Døren med Maskinpistolen skydeklar og pegede paa Selskabet.

Forhandlingerne begyndte straks, men Kpt. er ikke klar over, hvorledes de begyndte, men pludselig hørte han Bagermester Fiehn sige, at 20.000 Kr. ikke var for meget for 20 Menneskeliv, og da Kpt. mente at have hørt forkert, bad han Fiehn gentage, hvad det var han havde sagt og Fiehn gentog, at 20.000 Kr. ikke var for meget for 20 Menneskeliv.

Bagermester Fiehn havde straks forlangt 75.000 Kr. for Ejendommen uagtet han tidligere paa Aftenen havde forlangt 20.000 Kr. mindre.

Der var ingen der reagerede overfor Prisen, men der blev spurgt om Ordren til Skydning af 20 Borgere, straks blev taget tilbage, hvis Ejendommen blev købt, hertil blev der svaret af Officeren, der bemærkede at saafremt der kunde henvises til nogen Kommunist, saa vilde der blive taget fat paa disse.

Kpt. spurgte Fiehn, om denne mente, der boede Kommunist i Kommunen, der vilde sabotere hans Ejendom, men dette benægtede Fiehn, men han bemærkede ogsaa, at han mente der var sket Sabotage mod ham, men han nævnede ikke noget om, hvad han dermed mente.

Efter at Forhandlingerne var slut, meddelte Officeren, at Færdselsforbudet var udvidet til efter Kl. 21, og samtidig

meddelte han, at Tyskerne vilde holde Vagt ved Fiehns Ejendom om Natten.

Kpt. mente dog, at der var Mulighed for, at tyskerne vilde forlade Vagten tidligt, hvorfor han forespurgte, om det havde Interesse, at nogle Borgere meldte sig og deltog i Vagten, og Officeren svarede, at det ønskede han meget gerne.

Kpt. fremførte dette Forslag for dog at vise, at der var god Vilje til ikke at foretage sig noget mod Fiehns Ejendom.

Der meldte sig straks 4 Mand til Vagten og dette var Kpt. Kommunesekretær Knudsen, Forpagter Poul Andersen, Købmand Ove Jørgensen, og Mekaniker Ejner Nielsen, og de fik Besked om at skulle møde til Vagten Kl. 22, og i den Anledning fik de udleveret Feltraabet, der var "Jochef".

Kpt. gik derefter hjem for at klæde sig paa til Vagten, og Kl. lidt før 22 mødte han paa Fiehns Ejendom, og da de alle var mødt, fik de at vide naar de nu overtog Vagten, var de undergivet de tyske Militærlove, og de maatte under ingen Omstændigheder sove paa Vagten, dog blev det samtidig sagt, at saafremt Søvnens skulde overmande dem, skulde de blot henvende sig til Lederen, saa vilde der blive sørget for Afløsning.

Posterne blev herefter udstillet rundt om Fiehns Ejendom, og de 4 fra Stenløse fik Post i hver sit Hjørne af Ejendommen, og imellem Kpt. og en af de andre Poster, var der ved en Busk posteret en Tysker med et Maskingevær.

Der skete ingen Afløsning hele Natten, og Vagten ophørte først Kl. 6 Morgen. Der var ikke i Nattens Løb observeret noget mistænkeligt.

Om Morgenen KL.5 blev Mekaniker Ejner Nielsen kaldt ind til den ledende Officer, og denne meddelte til Ejner Nielsen, at denne var udnævnt til Vagtkommandør, samt meddelte, at der i Stenløse skulde oprettes et Hjemmeværn med Hold paa 7 Mand hver, og disse skulde overtage Vagten paa Fiehns Ejendom Dag og Nat, og hvert Hold skulde have Vagt i 8 Timer uden Afløsning, dog at der kun skulde udsættes 6 faste Poster, den 7. Post kunde bevæge sig frit omkring hele Ejendommen, samt afløse de andre Poster, medens disse spiste deres Mad og lignende.

Undertegnede har derefter henvendt mig til

Sognefoged H. C. Hansen, Stenløse Mølle

der forklarede, at der den 31/8 1943 Kl. ca. 15 indfandt sig hos ham 2 tyske Officerer, der opførte sig ganske normalt, og de spurgte efter Borgmester og Kpt. henviste dem til

Sogneraadsformand H.P.Hansen, og det blev fortalt dem, hvor de kunde finde denne boende i Byen.

Kl.ca.14.30 kom der en tysk Patrouille bestaaende af 5 Personer ind hos Kpt., og en af Patrouillen medførte en Maskinpistol, som han havde i Skudstilling, og den pegede lige paa Kpt.

Officeren spurgte efter Myndighederne i Byen, og Kpt. henviste derefter til undertegnede, men Officeren sagde, at han ikke vilde rende og være til Nar længere, og nu skulde Kpt. modtage den Ordre, der nu blev udstedt, og denne skulde han mangfoldiggøre og derefter opsætte i Stenløse

Patrouillen medførte Bagermester Fiehns Pige, der oversatte til Dansk.

Der blev derefter fremskaffet en gammel Kuvert, og herpaa skrev Fiehns Pige efter Tyskerens Ordre følgende:

Saafrømt der sker noget Sabotage ved Fiehns Bageri, bliver der øjeblikkelig skudt 20 af de største Borgere her i Byen.

Denne Ordre blev derefter overgivet Kpt., hvorefter Patrouillen forlod hans Bopæl.

Det blev samtidig tilkendegivet for Kpt., at saafrømt der skete Sabotage paa Fiehns Ejendom, skulde han telefonere til et bestemt Nr. i Ballerup, og dette skulde ske, hvad enten det var Dag eller Nat.

Kpt. satte sig straks i telefonisk Forbindelse med Politimesteren i Frederikssund, der blev gjort bekendt med Sagen.

Kl. ca. 19 blev Kpt. telefonisk tilkaldt til Sogneraadsformandens Bopæl hvor det blev drøftet, hvad der burde gøres, og der var Stemning for at købe Ejendommen af Fiehn.

Bagermester Fiehn blev derefter hentet til Stede, og han blev spurgt om han vilde sælge Ejendommen, og hertil svarede Fiehn, at det vilde han gerne, det havde han villet længe, og Prisen var 55.000 Kr.

Da det blev foreholdt Fiehn, at det ikke var nok med at købe Ejendommen, men at den udstedte Ordre skulde tilbagekaldes, bemærkede Fiehn, at der kom tyske Officerer til Stede hos ham om aftenen, og der kunde sikkert forhandles med disse, og da der blev hævdet, at der var Udgangsforbud efter Kl.21, gav Fiehn Forhandlerne frit Lejde til at gaa til deres Bopæl efter Forhandlingerne.

Kl. 21 mødte Fiehn og 2 tyske Officerer hos Sogneraadsformand H.P. Hansen. Den ældste af Officererne satte sig paa en Stol lige inden for Døren, hvorimod den anden tysker blev staaende i den aabne Dør, men om denne Tysker pegede paa dem med en Maskinpistol, ved Kpt. ikke. Begge Tyskere medførte Maskinpistoler.

Officeren, der sad ned, førte Ordet, og Bagermester Fiehn oversatte til dansk. Det blev straks oplyst, at Prisen for Ejendommen var 75.000 Kr. og det fremhævet, at dette ikke kunde være for meget for 20 Menneskeliv.

Der var ingen, der protesterede mod Prisen.

Forhandlingerne blev derefter afbrudt, og det blev meddelt dem, at Spærretiden ikke var før Kl.23.

Der blev fremsat Tilbud om, at Borgere i Stenløse deltog i Vagten paa Fiehns Ejendom og dette Tilbud blev modtaget.

Der var fuld Enighed om, at de skulde købe Ejendommen, da der var stor Utryghed i Byen, saa længe Truslen hængte over Hovedet paa dem.

Undertegnede har derefter henvendt mig til

Købmand Ove Jørgensen, Stenløse

der forklarede, at efter at han havde set den paagældende Bekendtgørelse, blev ganske lamslaaet, og han henvendte sig straks til Sogneraadsformand H. P. Hansen, Stenløse, og med denne drøftede sagen, og de blev enige om, at de vilde tilkalde flere Stenløse Borgere.

Telefonisk blev derefter tilkaldt Førstelærer Viskum, Gaardejer Peder Pedersen, Sognefoged H. C. Hansen, Kommunesekretær Knudsen og flere, og de blev enige om at afkøbe Bagermester Fiehn Ejendommen.

Bagermester Fiehn blev derefter tilkaldt, og da han kom til Stede blev han forespurgt, om han vilde sælge Ejendommen, og dette erklærede han sig villig til, idet han udtalte, at han længe havde villet sælge Ejendommen.

Bagermester Fiehn forlangte Kr. 55.000 for Ejendommen.

Det blev foreholdt Fiehn, at det jo ikke var tilstrækkeligt at købe Ejendommen, men Truslen om Skydning af 20 Borgere ogsaa skulle fjernes, og derfor telefonerede Fiehn til Kommandanten i Værløselejren, men her opnaaede Fiehn kun et Afslag, og Kpt. mener ogsaa, at Fiehn var bange for Kommandanten, for han stod hele tiden og bukkede for ham, med Telefonen for Øret.

Truslen kunde ikke hæves straks, men det oplystes af Fiehn, at der kom 3 Tyskere til, hans Bopæl om Aftenen, for at holde Vagt, og med disse kunde forhandles, hvorfor det bestemtes, at der skulde tages Forhandling med disse, og Forhandlingen blev fastsat til Kl.21 hos Sogneraadsformanden.

Da det blev fremhævet, at der var Udgangsforbud efter Kl.21, gav Fiehn paa Tyskernes Vegne frit Lejde for Forhandlerne.

Kl.21 var alle samlede hos Sogneraadsformanden, og Fiehn kom til Stede sammen med 2 Tyskere, der begge var bevæbnet med Maskinpistoler. Den ældste Officer satte sig paa en Stol indenfor Døren, og han lagde sin Maskinpistol paa sine Knæ, og den anden tyske Officer blev staaende i den aabne Dør med Maskinpistolen paa Skulderen.

Forhandlingerne blev straks paabegyndt, og Fiehn meddelte straks, at Prisen for Ejendommen var 75.000 Kr., og denne Udtalelse kom direkte fra Fiehn, den blev ikke oversat af Fiehn, efter at Officeren først havde sagt dette. Kpt. kan nemlig saa meget tysk, at han kunde følge med, hvad der blev sagt paa tysk. Fiehn tilføjede selv (ikke i Oversættelse) "og Oberløjtnanten siger, at dette ikke er for meget for 20 Menneskeliv". Kpt. er dog klar over, at Tyskeren og Fiehn i Forvejen havde drøftet Spørgsmaalet.

Da ikke Truslen kunde hæves, blev det foreslaaet, at nogle Borgere skulde holde Vagt sammen med Tyskerne, og dette blev modtaget, men Sogneraadsformanden og Sognefogeden maatte først garantere, at de Personer, der skulde holde Vagt ikke var Kommuniste.

Der blev derefter af Byens Borgere holdt Vagt ved Ejendommen til Lørdag Aften den 4.September Kl. 19.30, paa hvilket Tidspunkt Fiehn fraflyttede Ejendommen.

Undertegnede har derefter henvendt mig til

Snedkermester J. P. Jørgensen, Stenløse

der forklarede, at han havde været cyklende en Tur i Ballerup, hvorfra han kom tilbage henad Aften, og da han kom til sin Bopæl, kom en Nabo og sagde til ham, at nu kunde han godt lave sin egen Ligkiste. Kpt. spurgte, hvad det var for noget Sludder, og Naboen sagde, at han blot kunde gaa ned og se paa de opslaaede Plakater.

Efter at Kpt. havde set de opslaaede Bekendtgørelser, blev han meget betænkelig, og da Købmand Ove Jørgensen lidt efter kom til Stede opfordrede han Kpt. til at indfinde sig hos Sogneraadsformanden Kl. 21, hvor Fiehn og nogle Tyskere vilde

komme til Forhandling om Køb af Fiehns Ejendom. Da Kpt. bemærkede, at der kun var Udgangstilladelse til Kl. 21, bemærkede Købmand Jørgensen, at Fiehn havde givet Forhandlerne frit Lejde til at gaa hjem.

Kpt. kom til Stede hos Sogneraadsformanden lidt før Kl. 21, og her blev Sagen drøftet, og der var fuld Enighed om Købet af Ejendommen.

Lidt over Kl.21 kom Fiehn til Stede sammen med 2 Tyskere, der begge var bevæbnet med Maskinpistoler.

Da den første Tysker kom ind i Stuen, havde han Maskinpistolen skudklar. Han satte sig paa en Stol lige indenfor Døren. Tyskeren, der kom bagefter, blev staaende i den aabne Dør, og han havde Maskinpistolen paa Skulderen.

Fiehn oversatte, hvad Tyskerne sagde, men om Tyskeren sagde, hvad Prisen var (Kr.75.000) eller det er sagt af Fiehn selv, er Kpt. ikke klar over. Kpt. er lidt døv, og han var ikke i Stand til at følge Forhandlingerne, men Kpt. hørte der blev sagt, at Prisen ikke var for stor, naar der toges Hensyn til 20 Menneskeliv.

Der blev forespurgt, om Ordren om Skydning af Borgerne faldt bort, naar Ejendommen var købt, men dette blev benægtet, men der blev fra Tyskernes Side talt noget om Henvisning til Kommuniste, hvortil der blev hævdet, at der ikke fandtes Kommuniste i Stenløse.

Da Ordren ikke kunde falde bort, blev der fremsat Forslag om, at 4 Borgere skulde deltage i Vagten sammen med Tyskerne, for at der dog kunde holdes Kontrol med, hvad der foregik, og dette gik Tyskerne ind paa, og der meldte sig til første Vagt Kommunesekretær Knudsen, Forpagter Poul Andersen, Købmand Ove Jørgensen, og Mekaniker Ejner Nielsen.

Dagen efter Kl. ca. 11 indfandt sig hos Bagermester Fiehn, Kpt., Sogneraadsformanden, Sognefogeden, Gaardejer L. P. Andersen, Halkær, Elektriker Hans Rasmussen, Førstelærer Viskum, Gaardejer Peder Pedersen og Købmand Ove Jørgensen, og her blev Købet ordnet. Slutseddel blev skrevet og senere Skøde.

Da det viste sig, at det var Fru Fiehn, der havde Skøde paa Ejendommen var hendes Underskrift nødvendig, og hun opholdt sig i Værløselejren, hvorfor det blev forlangt af Fiehn, at denne skulde cykle til Værløselejren for at faa Hustruens Underskrift, men dette vilde Fiehn ikke, for han skulde ud at sælge det Brød, han samme Dag havde bagt.

Der blev derefter taget Bestemmelse om, at det paagældende Brød skulde afkøbes Fiehn, og Brødet blev derefter overtaget af Sognefoged H. G. Hansen, der betalte Brødet kontant, og herefter erklærede Fiehn sig villig til at cykle til Værløselejren efter Hustruens Underskrift.

Der var taget det Forbehold under Forhandlingerne, at Fiehn ikke maatte bo i Ejendommen, men at han straks skulde fraflytte denne, og dette skete ogsaa, men i Stedet tilflyttede Fru Fiehn Ejendommen, og dette var der ikke taget Forbehold imod, idet der ikke var nogen, der tænkte paa, at hun vilde flytte tilbage, for hun havde de sidste 2 Aar boet i Værløselejren.

Fiehn havde lovet at være tilbage fra Værløselejren til en bestemt Tid, men han kom ikke, og imedens sad de alle og ventede paa Kommunekontoret.

Amtmanden havde telefonisk holdt sig underrettet om Sagen, men da der stadig ikke hørtes noget til Fiehn, blev de betænkelige, og Amtmanden foreslog derefter, at han vilde komme til Stede i Stenløse, og Kl. ca. 16, kom Amtmanden til Stede paa Kommunekontoret, og da der stadig ikke var hørt noget til Fiehn, foreslog Amtmanden, at han selv vilde køre til Værløselejren, for at faa en Forhandling med Kommandanten.

Kl. ca. 16 kom Fiehn imidlertid til Stede, og han havde den underskrevne Købekontrakt med sig tilbage, og han havde samtidig en Skrivelse fra Kommandanten, hvori det meddeltes, at de opslaaede Bekendtgørelser kunde nedtages.

Kl. ca. 18.15 kom Amtmanden tilbage til Kommunekontoret, og han bekræftede, at Bekendtgørelsen kunde nedtages.

Amtmanden fremsatte nu Forslag om, at Bagermaster Fiehn ikke maatte tage Bopæl i Frederiksborg Amt, og heller ikke i de tilstødende Kommuner Ballerup-Maaløv, Ledøje-Smørum og Jyllinge Gundsømagle, og der blev straks opsat et Dokument om dette, og Fiehn skrev under paa Dokumentet, efter først at have hævdet, at han ikke kunde skrive under, fordi han skulde være Bager i Værløselejren, men hertil blev svaret, at Værløselejren var undtaget.

P. Mygind-Larsen. O.B.

Kont. Den 18. Oktober 1943.

Undertegnede har derefter henvendt mig til

Sogneraadsformand H. P. Hansen, Stenløse

der forklarede, at Købmand Ove Jørgensen kom til Stede hos ham om Aftenen den 31. August 1943 Kl.ca.18.30, og han fortalte om de opsatte Bekendtgørelser, og han sagde, "Der maa gøres noget, og det maa gøres straks".

Kpt. telefonerede straks til Sognefoged H. C . Hansen, Elektriker Hans Rasmussen, Gaardejer L. P. Andersen, Snedkermester J.P. Jørgensen, Førstelærer Viskum, Gaardejer Peder Pedersen og Kommunesekretær Knudsen, der alle straks efter kom til Stede hos Kpt., og der blev straks optaget Forhandling om Sagen, og de blev enige om, at de vilde købe Ejendommen af Fiehn.

Der blev telefoneret til Fiehn, om denne vilde komme til Stede, og Fiehn erklærede sig villig til at komme til Stede, og han kom straks efter.

Kpt. spurgte straks Fiehn, om han vilde sælge Ejendommen, og Fiehn erklærede, at det vilde han gerne, det havde han villet længe , og han forlangte Kr. 55.000 for Ejendommen.

De ønskede imidlertid at faa at vide, hvad de vilde faa for disse Penge, idet Bekendtgørelsen selvfølgelig skulde fjernes og Ordren tilbage kaldes, og hertil bemærkede Fiehn, at der senere vilde komme nogle Tyskere til Stede hos ham, og med disse kunde der forhandles.

Kl.21 var de alle tilsagte, og her kom Fiehn til Stede med 2 Tyskere, der begge medførte hver sin Maskinpistol.

Fiehn oplyste straks han kom ind i Stuen, at Prisen nu var 75.000 Kr., og efter at det var blevet drøftet, at det var en temmelig grov Pris, sagde Fiehn, "Det_er jo ikke saa meget for 20 Menneskeliv."

Tyskerne kunde ingen Besked give om Sagen, idet de ikke havde Bemyndigelse til at tilbagekalde Ordren, og til at Plakaterne blev nedtaget og derfor telefonerede Fiehn til den tyske Kommandant i Værløselejren, for at faa dennes Tilladelse til Nedtagelsen af Plakaterne, men Kommandanten vilde ikke give sin Tilladelse til dette.

Da Sagen ikke kunde bringes i Orden med Hensyn til Nedtagelse af Plakaterne, blev de enige om, at nogle Borgere skulde holde Vagt ved Fiehns Ejendom sammen med Tyskerne, og dette gik Tyskerne ind paa, og til denne Vagt meldte sig Kommunesekretær Knudsen, Forpagter Poul Andersen, Købmand Ove Jørgensen og Mekaniker Ejner Nielsen.

Det blev derefter vedtaget, at 2 Mand næste Morgen skulde henvende sig til Amtmanden i Hillerød, og til dette valgtes Kommunesekretær Knudsen og Gaardejer Knud Mølgaard, Veksø.

Det blev ligeledes vedtaget, at de ikke vilde købe Ejendommen, før disse 2 Mænd kom tilbage.

Dagen efter telefonerede Fiehn imidlertid, at han skulde ud at handle med sit Brød, og der skulde derfor indledes Forhandlinger forinden

De blev derefter enige om, straks at optage Forhandling med Fiehn., samt at købe Ejendommen for de forlangte 75.000 Kr., men der skulde skrives et Skøde, og dette skulde underskrives, og da det er Fru Fiehn, der ejer Ejendommen, skulde hendes Underskrift indhentes, og dette skulde besørges af Fiehn. Fru Fiehn opholdt sig i Værløselejren, hvor hun passede Kantinen.

Fiehn vilde imidlertid ikke cykle til Værløselejren, idet han hævdede, at han skulde sælge sit Brød, og derfor maatte de afkøbe Fiehn de Brød han havde bagt den paagældende Dag, og Sognefoged H. G. Hansen overtog Brødet for Kr.72, der betaltes kontant.

Imidlertid var Kommunesekretær Knudsen og Gaardejer Knud Mølgaard kommet tilbage fra Amtmanden, og de meddelte, at Amtmanden havde sagt, at de ikke skulde forhaste sig med Købet af Ejendommen, idet der skulde optages Forhandling med den tyske Værnemagt.

Købet af Ejendommen var imidlertid allerede foretaget og derved kunde intet ændres, og Fiehn cyklede til Værløselejren for at faa Hustruens Underskrift, og han lovede at være tilbage ved 16 - 17 Tiden.

De sad imidlertid alle paa Kommunekontoret, hvor de afventede Fiehns Tilbagekomst, og til Kommunekontoret havde Amtmanden telefonisk holdt sig underrettet om Sagens Gang, og til sidst spurgte Amtmanden, om de ønskede, at han kom til Stede og deltog i Forhandlingerne, og da dette ønskedes, kom Amtmanden til Stede Kl. ca. 18, og efter at han havde drøftet Sagen med de tilstedeværende, kørte han til Værløselejren for at forhandle Sagen med Kommandanten.

Fiehn kom imidlertid tilbage Kl.ca.19, og da det blev bebrejdet ham, at han vendte saa sent tilbage, svarede han, at han havde villet have fat i Kommandanten, for at faa denne til at tilbagekalde den udstedte Ordre, samt give Tilladelse til at nedtage Plakaterne. Fiehn havde ogsaa til sidst truffet Kommandanten, og han havde tigget og bedt denne om at tilbagekalde

Ordren og nedtage Plakaterne, og efter meget stort Pres havde Kommandanten tilbagekaldt Ordren, og han gav Fiehn en skriftlig Erklæring med tilbage, hvorefter Plakaterne kunde nedtages. Erklæringen havde følgende Ordlyd:

Værløse 1/9 43
Til Sogneraadet i Stenløse.

Efter at Sabotagesagen mod Bagermester Fiehn i Stenløse er blevet ordnet paa fredelig Vis, tillades det herved at fjerne den af Politimesteren i Frederikssund opslaaede Bekendtgørelse.

sign. Simon Major.

Fiehn havde faaet sin Hustrus Underskrift paa Skødet. Kl. ca. 19.30 kom Kommandanten tilbage fra Værløselejren, og han bekræftede, at Plakaten kunde nedtages, men at Borgerne i Stenløse var ansvarlige for Fiehns Liv og Ejendom, indtil Fiehn var fraflyttet Ejendommen, og dette skulde efter Skødet ske senest den 4. September 1943.

Amtmanden betingede sig af Fiehn, at denne aldrig mere tog Ophold i Frederiksborg Amt, og heller ikke i de tilstødende Kommuner, Ballerup-Maaløv, Ledøje-Smørum og Jyllinge-Gundsømagle, og Fiehn underskrev en Erklæring om dette.

Ved Mødet om Eftermiddagen blev Frederikssund og Omegns Bank anmodet om et Laan stort 63.000 Kr. mod Kaution af det samlede Sogneraad og de enkelte, der var til Stede udenfor Sogneraadet, og Laanet blev straks bevilget, og Dagen efter blev det udbetalt til Bankens Repræsentant Snedkermester Jørgensen, Stenløse. Beløbet blev derefter udbetalt til Bagermester Fiehn.

Sogneraadet behandlede samtidig Spørgsmaalet om, hvor Pengene skulde komme fra, og de blev enige om, foreløbig at indsamle Penge hos Kommunens Beboere, samt at oprette Lister over Bidragsyderne. Der er til Dato indsamlet i alt Kr.35.994,50.

Kpt. siger, at det skulde være ham en Glæde, saafremt Sagen kan ordnes derhen, at Frederiksborg Amt, eventuelt Staten overtager Beløbet, idet Kpt. mener, at det er en Amtsopgave, eventuelt en Statsopgave, det er i alt Fald ingen Kommuneopgave.

sign. P. Mygind-Larsen.
O.B.

Kont. den 25. Oktober 1943.

Undertegnede har henvendt mig til

Mekaniker Ejner Nielsen, Stenløse

der er Medlem af Sogneraadet, og han forklarede, at han kom til Stede hos Sogneraadsformand H. P. Hansen, da den første Forhandling med Fiehn var forbi, og han blev anmodet om at komme til Stede igen Kl. ca. 21.

Kl. ca. 21 indfandt han sig paany hos Sogneraadsformanden, og her kom Fiehn til Stede sammen med 2 Tyskere, en Overløjtnant og en Feldtwebel, der begge var bevæbnet med hver sin Maskinpistol.

Kpt., der forstaar Tysk, hørte Overløjtnanten begynde at tale om at Sabotagen skulde slaas ned, og det var derfor de nu beskyttede Fiehn. Fiehn oversatte .hvad Tyskeren sagde, og han sagde tilsidst selv, at det var sagt af Overløjtnanten, at Prisen for Forretningen var 75.000 Kr., og Overløjtnanten siger, at dette ikke er for meget for 20 Menneskeliv.

Der var ingen, der protesterede, idet det blev taget for en Kendsgerning.

Der blev derefter fremsat Tilbud om, at nogle Borgere overtog Vagten sammen med Tyskerne, og dette Tilbud blev modtaget, og 4 Mand meldte sig straks, disse 4 Mænd var Kpt., Kommunesekretæren, Købmand Ove Jørgensen og Forpagter Poul Andersen.

Det blev bekendtgjort overfor de 4 Mænd, at de var fuldstændig undergivet den tyske Militærlov.

Om Morgenen Kl. ca 5 blev Kpt. kaldt til den tyske Overløjtnant, og denne udspurgte Kpt. om hans Militærforhold, og Kpt. gjorde rede for, at han havde aftjent sin Værnepligt i Marinen, hvorefter Overløjtnanten beordrede Kpt. til at danne et Vagtkorps af Stenløse Borgere, og disse skulde skiftevis have vagt hele Døgnet rundt ved Fiehns Ejendom. Det blev pointeret, at Korpset ikke maatte bestaa af Tjenestekarle, men det skulde under alle være bosiddende Borgere, som var til at stole paa og det maatte under alle Omstændigheder sørges for, at ingen Kommuniste fandtes i Korpset. Der skulde skiftes Vagt med militær Anstand, og Vagten skulde hele Døgnet bestaa af 7 Mand, der alle skulde være paa Post, dog at den ene Mand kunde afløse, naar en af de andre 6 Mand fik Forfald paa en eller anden Maade. Vagten maatte kun være bevæbnet med en Stok.

Der er i alt 82 Borgere i Stenløse, der har holdt Vagt for Fiehn.

sign. P. Mygind-Larsen

Undertegnede har i Dag henvendt mig til

Førstelærer E.Viskum, Stenløse Centralskole

der forklarede, at han tilfældig om Eftermiddagen den 31. August 1943 kom ind hos Sognefoged H. C. Hansen, Stenløse, der paa det Tidspunkt var kommet i Besiddelse af den meget omtalte Ordre, og Kpt. blev gjort bekendt med den.

Kpt. blev om Aftenen tilkaldt til Sogneraadsformand H. P. Hansen, Kl. ca. 19.30, og hertil var Fiehn ogsaa anmodet om at komme til Stede.

Da Fiehn kom til Stede, blev han spurgt om han vilde sælge, og det blev fremhævet for ham, at det var det bedste for ham selv og for Byen, og dette var han selv klar over, og han forlangte straks Kr.55.000 for Ejendom og Forretning.

De tilstedeværende ønskede derefter, at Fiehn skulde sørge for, at den udstedte Befaling blev taget tilbage og Plakaten fjernet fra Byen, og i den Anledning telefonerede Fiehn til Kommandanten (der blev kaldt for Major) og han prøvede paa at faa denne til at tilbagekalde Befalingen, men dette blev nægtet, og Fiehn meddelte dette til de tilstedeværende.

Fiehn blev derefter gjort bekendt med, at der ønskedes Konference med en Befuldmægtiget for Tyskerne til at forhandle om Sagen, og dette blev lovet.

Kl. ca. 20.30 blev Kpt. igen tilkaldt til Sogneraadsformanden, og hertil indtraf lidt efter en Overløjtnant og en anden tysk Soldat.

Overløjtnanten og den anden tyske Soldat kom begge ind i Stuen med hver sin Maskinpistol i Anslag, og Overløjtnanten satte sig paa en Stol lige inden for Døren med Front mod Selskabet, og han lagde Maskinpistolen paa sine Knæ, og medens Forhandlingerne stod paa, drejede han ustandselig Maskinpistolen fra den ene Side til den anden. Den anden tyske Soldat blev staaende i Døraabningen og han havde hele Tiden Maskinpistolen i Anslag.

Fiehn meddelte straks, at Prisen for Ejendommen nu var 75.000 Kr. og han sagde, efter at have drøftet Sagen med Overløjtnanten, at Overløjtnanten synes, at 75.000 Kr. ikke var for meget for 20 Borgeres Liv.

Men nu kom den mest modbydelige Side af Sagen, idet Overløjtnanten ca. 1 Time forsøgte at faa de tilstedeværende til at opgive en Person, der var Kommunist, og som muligt kunde have noget imod Fiehn, og Overløjtnanten sagde, at det var til Gavn, at der blev statueret et Exempel.

Der var selvfølgelig ingen, der kunde nævne nogen, der kunde have noget imod Fiehn.

Kpt. er fuldstændig overbevist om, at var der blevet nævnet en Person, vilde denne uvægerligt være blevet skudt omgaaende.

Mekaniker Ejner Nielsen vendte Spørgsmaalet om, idet han henvendte sig til Fiehn og spurgte denne, om han selv mente at kende nogen, der var ham fjendtlig sindet, men herpaa kunde Fiehn ikke give noget Svar, men han sagde dog, at han ikke kendte nogen Personer, der var ham fjendtlig sindet.

Det blev derefter fremhævet, at naar Prisen var 75.000 Kr. maatte den udstedte Befaling straks tilbagekaldes, men Overløjtnanten hævdede, at Befalingen ikke kunde hæves.

Det blev derefter fremhævet, at naar de havde Pligt til Beskyttelse af Fiehn, maatte de ogsaa have Ret til at deltage i Vagten, men dette vilde Overløjtnanten ikke straks gaa ind paa, og om det Spørgsmaal varede Forhandlingerne ca. 1 Time, men tilsidst gik Overløjtnanten ind paa, at nogle Borgere maatte deltage i Vagten hos Fiehn, og Vagtholdet blev straks udtaget, og de blev gjort bekendt med Feltraabet.

Næste Dag Kl. ca. 10 indfandt sig hos Fiehn, Sogneraadsformanden, Gaardejer L.P.Andersen, Købmand Ove Jørgensen, Sognefogeden, Gaardejer Peder Pedersen, Snedkermester Jørgensen og Kpt., og disse købte Bageriet af Fiehn for 75.000 Kr.

Da Slutseddelen blev skrevet meddelte Fiehn, at al Inventaret medfulgte i Handelen, men da Slutseddelen var skrevet hævdede Fiehn, at han nu vilde medtage Inventaret, og det endte med, at Fiehn medtog ikke alene Inventaret, men ogsaa alt nagelfast Tilbehør, bl. a. medtog han alle Dørbeslag og lignende.

Kl.12.30 blev Skødet underskrevet af Fiehn, og han blev anmodet om at indfinde sig i Værløselejren, hvor hans Hustru arbejdede, for at faa Hustruen til at underskrive, samt blev det tilkendegivet for ham, at han skulde gøre hvad han kunde, for at faa Befalingen hævet, og dette lovede Fiehn.

P.Mygind-Larsen.

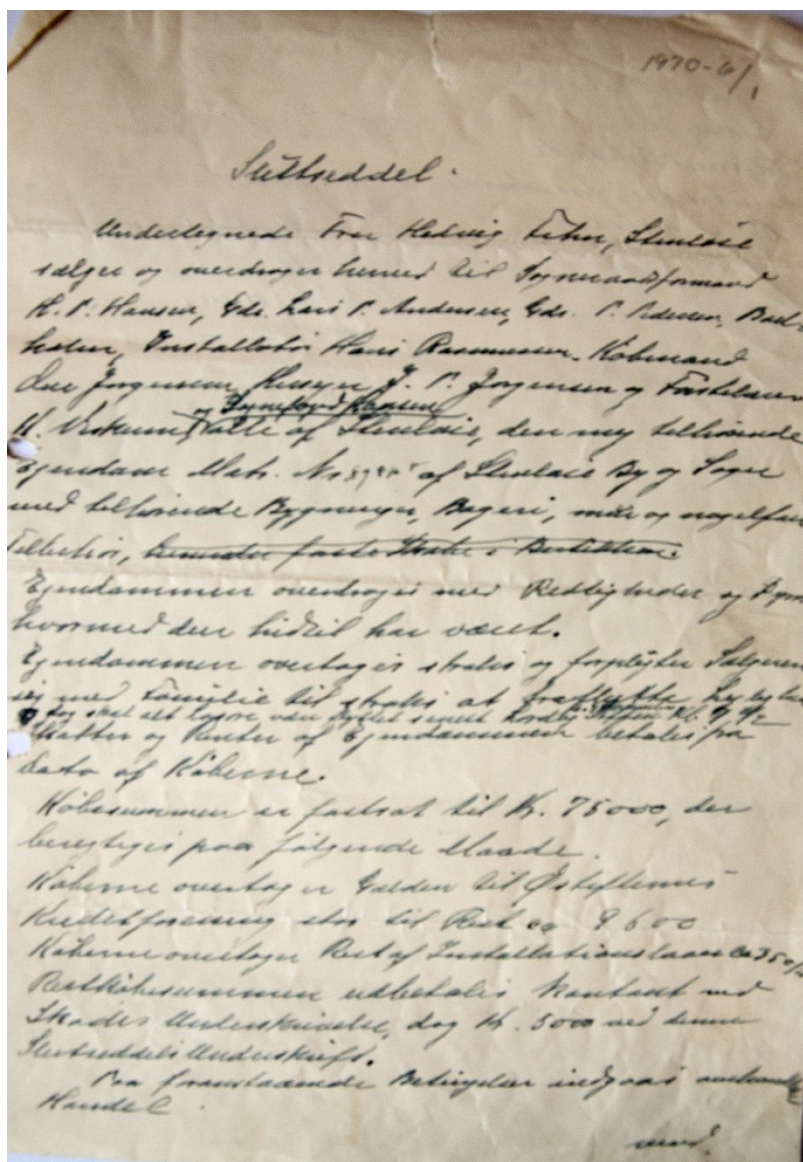
O.B.

Udsnit af håndskrevet slutseddel

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1970-6).

Her så mange år efter kan det være svært at forestille sig hvordan det har været at skrive udkast til slutseddel på købet af bagermester Fiehns ejendom. Det foregik med ladte maskinpistoler ved bordet.

Bemærk at det var fruen der ejede ejendommen.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1970-6)

Konsortium til optagelse af lån

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1997-6).

Straks der var handlet af med bagermester Fiehn skulle der optages lån til finansiering af købet af bagerforretningen.

Konsortiet til Erhvervelse af Matr.Nr:8 g m.fl. af Stenløse.

Stenløse d. 14. September 1944

Til Direktionen for Frederikssund og Omegne Bank,

Frederikssund.

Den 31. August d.A. blev der i Stenløse-Veksø Kommune dannet et Konsortium til Erhvervelse af Bagermester Fiehns Ejendom, Stenløse, i Anledning af, at der samme Dag Kl. ca.18,30 i Stenløse By blev ophængt Plakater med Indhold som vedlagte Afskrift.

For at forhindre, at en saa frygtelig Ulykke skulde ramme uskyldige Borgere, blev Ejendommen den l.ds. købt for 75.000 Kr., en Pris der ligger 45 a 50.000 Kr. over den virkelige Handelsværdi. Ejendommen agtes afhændet snarest muligt.

I den Anledning tillader Konsortiet sig herved ærbødigst at søge den ærede Direktion om et Tilskud til Dækning af det forudsete Underskud, idet man samtidig skal oplyse, at man ved Henvendelse til Stenløse-Veksø- Kommunes Beboere har indsamlet lidt over 32.000 Kr.

Et eventuelt Tilskud bedes venligst tilstillet Stenløse-Veksø Kommunekontor, der velvilligst har paataget sig Administrationen af de indkomne Bidrag.

Det tilføjes, at Konsortiet agter at ansøge nedenævnte Banker og Sparekasser om Tilskud: Hillerød Landbobank, Frederiksborg Amts Spare og Laanekasse, Hillerød og Omegns Bank, Frederikssund Sparekasse og Bondestandens Sparekasse.

P. K. V.

(Hans S. Hansen)

Bagermesterparret Hedwig og Fritz Fiehn

Kilder: Kirkebøger og Bent Stiesdal.

Inden der gøres forsøg på at klarlægge baggrunden for de grove trusler, som den tyske værnemagts og politimesterens opslag rummede, skal her kort gøres rede for, hvem bagermester Fiehn, ejeren af "Wienerbageriet" i Stenløse, var.

Fritz Fiehn skal være født i Dresden omkring 1885. Under første verdenskrig 1914-18 var han kaptajn i den tyske hær. Han havde et billede af sig selv i uniform, og han har fortalt, at han havde været med i et slag mod russerne i de polske sumpe.

I 1926 købte Fritz Fiehn bageriet i Stenløse, der var i stor gæld bl.a. til et par møllerier, som gennem en periode havde leveret mel. Ejendommen kunne således erhverves med en meget lille udbetaling. Fiehn var tysk statsborger, konditor og specialist i kager, men bagte også brød.

I 1927 giftede han sig med Hedwig Petersen, født 1895 i Haderslev. Hun var i 1920 kommet til Danmark efter at have boet både i Hamburg og Flensborg.

Hedwig og Fritz Fiehn havde en datter, Fritze.

Fra kirkebogen for Haderslev Vor Frue 1891-1904.

Tag der Geburt. 30. Marz

Tag der Taufe 26. Mai, Hedwig Caroline Petersen

Eheliche Tochter das Schumachermeister Peter Jacob Petersen und

Ehefrau Hedwig Caroline geb. Schumacher.

Fra folketællingen 5. nov. 1930 i Stenløse :

Fiehn, Fritz Poul Gustav, f. 28/9 - 84 i Tyskland, tysk statsborger

Fiehn, Hedvig Karoline , f. 30/3 - 95 i Haderslev, tysk statsborger

Udøbt pigebarn, f. 26/6 - 30 i Stenløse, tysk statsborger.

Fra Stenløse kirkebog 1922-47.

Fritzi Louise Mathilde Fiehn

Født d 26 juni 1930 på Frederikssund Sygehus

Døbt d 26 december 1930 i Stenløse af sognepræsten.

Forældre: bagermester Fritz Gustav Poul Fiehn og

hustru Hedvig Caroline Petersen, Stenløse

Faddere: bestyrer Ejnar Espensen og hustru,

Agnes (som bar barnet) Holte,
forhv. Emailliemester Adam August, København,
frk. Helga Hansen, Stenløse.

Forældrene ægteviede på Købh. Rådhus 31. januar 1927.

I december 1934 købte Hedwig Fiehn ejendommen af sin mand for 18.000 kr. Hun er formodentlig kommet til penge gennem arv eller lignende. Ud over salget fra Wienerbageriets forretning, der var bygget til boligen, var der en periode rigtigt konditori med mulighed for at købe kaffe, sodavand og lignende. Det kunne nydes i en stue, der lå lige bag forretningen. Konditoriet blev bl.a. ofte brugt af unge mennesker, når der var bal på kroen. Engang i løbet af aftenen gik man over på konditoriet og fik en kop kaffe, idet der her var fredeligere og hyggeligere end på kroen.

I slutningen af 1930'erne havde Fiehn en stor, flot, lukket varevogn, hvorfra han solgte brød og kager i området (Søsum, Ganløse m.fl.). Lokalt i Stenløse anvendtes en lille hestevogn med en enkelt hest. Under krigen måtte hestevognen klare det hele.

Det synes, som om Wienerbageriet inden krigen var en god og ekspanderende forretning med bagersvend og lærlinge, ligesom også Fiehns bror arbejdede der som brødkusk. Og det menes, at virksomheden allerede på det tidspunkt leverede bagværk til Værløselejren, der dengang var dansk flyveplads.

Fiehns militære fortid fornægtede sig ikke, idet han bevarede den militære anstand, f.eks. slog han hælene sammen, når han hilste. Han var altid ovenud venlig for ikke at sige slikken, idet han takkede og bukkede i ét væk.

Forretningen passedes som regel af hans kone, Hedwig Fiehn. Hun virkede ofte irritabel og lettere forurettet, som om hun følte sig for god til situationen.

Interviewede: Gudmund Nørgaard (GN)

f. 16 marts 1917 ved Mariager fjord.

Interviewer: Bent Stiesdal (BS), 1994.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1994-10)

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1994-10)

NB: Gudmund Nørgaard var politibetjent ved Frederikssund politi i august 1943 og var blevet sendt til Stenløse i anledning af trussel mod bagermester Fiehn. En tysk soldat affyrede skud mod betjenten.

Uddrag der vedrører Fiehn-sagen:

.....

BS.: Du må have været heldig ikke at blive ramt i nogen knogle?

GN: Ja, jeg var utrolig heldig. Vi kom fra kroen hvor vi havde stillet bilen. Det var dengang Stenløse virkelig var en hyggelig by med en jernbane en kro og en å, der undtagelsestilstand og udgangsforbud så der var ikke et øje nogen steder, vi gik hen forbi Fiehns ejendom for at se om alt var vel, der var mørkelagt men den 30. august er det jo ikke særligt mørk endnu.

BS: Kan du huske hvornår på døgnet det var?

GN: Ja, klokken har nok været en 10-stykker, vil jeg tro. Da vi så kom lød der en maskinpistol salve og kollega Ørum kriminalbetjent tog sin stavlygte frem med det samme for at blive set, jeg var i uniform.

BS: Var han ikke i uniform?

GN: Nej, kriminalfolk er civile. Så kom der nogle tyskere, det var en tysk løjtnant der havde skudt og da han så at det var en politimand der var blevet skudt var han temmelig ked af det og han sagde, det husker jeg tydeligt, han sagde `nu bliver jeg straffet` at skyde på en politimand det kunne man altså ikke. Ser du, kuglen ind der og ud der og kun et lille stykke fra så havde vi kun fået et barn ... og uden at ramme knoglerne og uden at ramme hovedpulsåren.

BS: Det er ufatteligt at du ikke er blevet invalid af det!

GN: Ja.

BS: Hvis knoglen var knust ...?

GN: Ja, jamen det har jeg tit tænkt på, jeg må være født under en heldig stjerne, men i alt fald læge Rasmussen fra Veksø tilkaldt.

BS: Kunne du gå ind selv?

GN: Ja, jeg gik selv, jeg havde ride benklæder og lange støvler og jeg fik mine støvler ødelagt, et par håndlavede støvler lavet af en håndskomager i Sønderborg hvor jeg var på sergentskole og da skulle man selv anskaffe sig en ejendomsuniform, da skulle vi alle sammen have støvler. Da kostede et par håndsnyede støvler, de var de pragtfuldste støvler de passede perfekt, de kostede den formidable sum af 85 kroner. Det var mange, mange penge, vores månedsløn var fik vi 50 kroner.

BS: 850 ganget op med 10, det forslår jo ikke.

GN: Nej, vi fik en månedsløn på 50 kroner og de kostede 85 kroner og de blev ødelagt for de blev ikke ordnet som de burde, de blev stive og jeg kunne ligeså godt smide dem ud, de var begge tilsølede af blod da jeg kom ind.

BS: Hvad gør man så? Holder man på sådan nogle sår?

GN: Nej, det gjorde jeg ikke, jeg kunne altså gå, det undrede mig at det ikke gjorde særligt ondt, det var som at få et ordentlig rap over lårene med en pisk for eksempel. Så kom jeg altså ind og så blev der ringet efter Rasmussen med det samme, jeg fik støvler og bukser af og lægen kom meget lynhurtigt. Han sagde nogen grimme store bogstaver over det skete, han var rasende. Jeg kendte udmærket Rasmussen, det er klart som betjent ude i landdistrikterne har man meget med læger at gøre og så blev jeg kørt på sygehuset. Det der faktisk gjorde mest ondt var da lægerne begyndte med

en pincet at pille stof fra mine bukser ud af sårene, det var uden bedøvelse, det gjorde saftsuseme ondt, ærlig talt, det gjorde det.

I byen hed det at jeg var død. Det forlød at Nørgaard var skudt. Ovre på slagteriet var der en som jeg kendte fra modstandsbevægelsen en ung mand det var slagteridirektørens nevø, han gik ud og hejste flaget på halv. Så var der nogen der spurgte hvorfor de flagede på halv, jo, det var fordi Nørgaard var blevet skudt. Jah, blev der sagt, han er nok skudt men han er sgu ikke død.

BS: Kendte du noget til Fiehn og foretagnet inden?

GN: Nej, det gjorde jeg ikke, ikke andet end kendskab til byens borgere. Hvis der skete et og andet, så forhørte man sig jo rundt omkring, har I hørt noget, og på den måde kendte jeg Fiehns, jeg kendte dem ikke og hvad de stod for, men jeg vidste hvem de var, jeg kendte dem som også købmænd, kroejere osv.

BS: Du kom altså jævnligt til Stenløse?

GN: Ja, vi kom meget til Stenløse og jeg har altid syntes at Stenløse var et dejligt sted, nu senere synes jeg det var hyggeligere dengang. Førhen kunne jeg godt finde på at køre til Stenløse det gør jeg aldrig mere. Der boede så mange hyggelige mennesker.

Interviewede: Leif Bjørner (LB)

Frederikssund, f. 1914

Interviewer: Bent Stiesdal (BS) i 1994.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2002-435).

Om Leif Bjørner og hans liv (uddrag).

Første gang jeg så Fiehns kone var her oppe på kommuneskolen, hvor hun blev bragt op sammen med Fiehn, og hun var vist nok blevet kørt gennem Stenløse by og sådan noget. Jeg ved ikke om det var med afklædt nøgen krop eller, hvad fanden - de var sure på hende. Og så her oppe, det var i Frederiksborggade, hvor der løb heste rundt, det var hestevognene, der kørte gennem Frederiksborggade, og de sad indespærret på kommuneskolen deroppe i Falkenborgskolen. Og så gik der et par af labanerne her i byen og mishandlede dem på det frygteligste og skældte dem ud for det værste i verden, og det blev jeg jo så ophidset over. "Nu melder jeg mig ud, hvis I opfører Jer på den måde der, I er fandeme ikke bedre end nazidrengene nede i Tyskland og opføre Jer på den måde der over for anderledes tænkende. Nu skal de jo have deres straf, og så må de jo leve med det. Det var det, det gik ud på. Så blev de forskrækkede, fordi jeg kan blive så ophidset, at man tror, det er forkert. Det vil jeg fandeme ikke finde mig i det der. I skulle være mine kammerater - vorherre bevare os. Det var så min sag med Fiehn.

Og så den dag jeg var henne og så det brev fra Harch, politimesteren, der havde sat en plakat op, at de fremmeste borgere i Stenløse ville blive likviderede eller sådan noget, det var åndssvagt, at han ville lægge navn til sådan noget.

BS: Ved du noget om, hvor længe de var internerede?

LB: Nej det kan jeg ikke have nogen erindring om. Men jeg tror nok Fiehn kom op og sidde i Arresødalvejren, det gjorde vist nok de fleste, og Fiehns kone så jeg kun ved et enkelt øjeblik. Jeg husker tydeligt den lille skrøbelige kone, som heller ikke snakkede dansk. De snakkede ikke dansk nogen af de to mennesker.

De var tyskere begge to.

Gud ved om det var udspekuleret, eller det var helt tilfældigt de kom til bagerforretningen i Stenløse

Sognerådsprotokol

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-42)

Stenløse kommunes arkivalier i Landsarkivet (Landsarkivets registratur 10/11 og 10/12)

Udskrift af Stenløse-Veksø Sogneråds Forhandlingsprotokol 1942 – 48

Stenløse-Veksø sogneråd bestod i 1944 af:

Formand Hans P. Hansen, Stenløse
Ejner Nielsen, Stenløse jernstøberi
A.P. Olsen
Hans Andersen, uddeler Søsum Brugs
K. Viskum, førstelærer Centralskolen, Stenløse
Peter Petersen, gdr., Boelholm, Stenløse
Jens Mortensen
Knud Mølgaard, gdr., Anneksgaarden, Veksø
Lars Nielsen

Der afholdtes sognerådvalg d. 14/3 - 46 og derefter formodentlig et nyt sogneråd.

14/9 1944

Fra Amtsrådet forelæst til Erklæring ...?... andragende vedrørende Erhvervelse af Fiehns Ejendom.

Sognerådet finder for sit vedkommende rigtigt: at det resterende Beløb betales af Amtsrådet, idet en større Kreds af Skatteydere derved kommer til at betale et Bidrag til Dækning af Restbeløbet.

11/1 1945

Amtsrådet meddeler som svar paa Skrivelse af 4/3 - 44 at Raadet ikke kan imødekomme et Andragende om Tilskud til Dækning af Udgifterne ved Erhvervelsen af Bagerm. Fiehns Ejendom. Raadet vil for sit Vedkommende ikke rejse Indsigelse imod, at Beløbet afholdes af Kommunekassen.

Sognerådet vedtog enstemmigt at dække det fremkomne Underskud af Kommunekassen.

13/12 1945

O.R.P. Høeg Lorenzen forespørger om Sognerådet ønsker Fiehnsagen behandlet ved Underretten eller om den ønskes henvist til Landsretten.

Sagen behandles ved Underretten.

10/10- 1946

Formanden meddelte, at Overretssagfører C. Høeg Lorendsen har fremsendt 20.000 kr. som a/conto Udbetaling i Fiehn Sagen.

Til Efterretning.

22/5- 1947

Fra L.R.S. Høeg Lorendsen forelaa endelig Afregning i Fiehn Sagen anvist med 46.951 Kr. 24 Øre.

Opgørelsen godkendtes.

Det vedtoges at tilskrive Bidragyderne snarest.

11/12 1947

Fiehn Sagen.

Forespørgsel udsendes til samtlige Bidragydere.

8/1 1948

Fiehn Sagen. Der forelaa Begæring fra et ikke ringe Antal Beboere om Tilbagebetaling af det Beløb, de i sin tid indbetalte til Dækning af Tabet ved Købet af Fiehns Ejendom.

De personer der har begæret Tilbagebetaling faar Beløbet udbetalt gennem Postvæsenet. Resten meddeles Underretning om Resultatet af Sogneraadets Skrivelse af 23/12 -47 samt om, hvornaar Beløbet vil blive udbetalt.

Fiehns smædetog gennem Stenløse 5. maj 1945

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2005-143.1).

Efter afhentning i Værløselejren valgte frihedskæmperne at køre bagermesterparret gennem Stenløse på vej til Frederikssund.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1975.145.1, 10188).

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1975.146.1, 10187).

Den berygtede Stenløse- Bager bag Laas og Slaa

Da Tyskerne udvalgte tyve Gidsler som Garanti for Bager Fiehn's
Ejendom og Stenløseborgerne købte Ejendommen for at blive
ham kvit

I Gaar Eftermiddag anholdt Frihedskæmpere fra Frederikssund det berygtede Nazipar: Bagerm. Fiehn og Hustru, tidligere Stenløse. Hun blev taget i Ballerup og han i Værløselejren.

Det vil erindres at Bager Fiehn for et Par Aar siden havde modtaget et anonymt Truselsbrev. Han henvendte sig derefter til Frederikssund Polit, som sendte Politbetjent Nørgaard og Kriminalbetjent, Ørum, Stenløse, ud for at beskytte ham. Han havde imidlertid ikke oplyst, at han ogsaa havde ringet til Tyskerne i Værløselejren. Disse kom først, og udsatte bevæbnede Poster ved Ejendommen. Da Frederikssundbetjentene kom, blev der aabnet Ild mod dem og Nørgaard blev ramt af flere Projektiler i begge Ben.

Efter denne Episode forlangte Tyskerne, at Stenløse By skulde garantere for Bagermester Fiehns Sikkerhed og tyve Borgere blev udpeget til Skydning, hvis der skete Bageren eller hans Kone noget. Det var en alvorlig Historie for den lille Bys Borgere; og man enedes derfor om at købe Bageriet, og derved blive Bagermestren kvit. Tyskerne krævede, at Fiehn skulde forlange 75,000 Kr., skønt det kun var Halvdelen værd. Der blev foretaget en Indsamling, saaledes at Pengene

blev skaffet til Veje og Bageriet købtes. Man solgte det derefter for 32,000 Kroner.

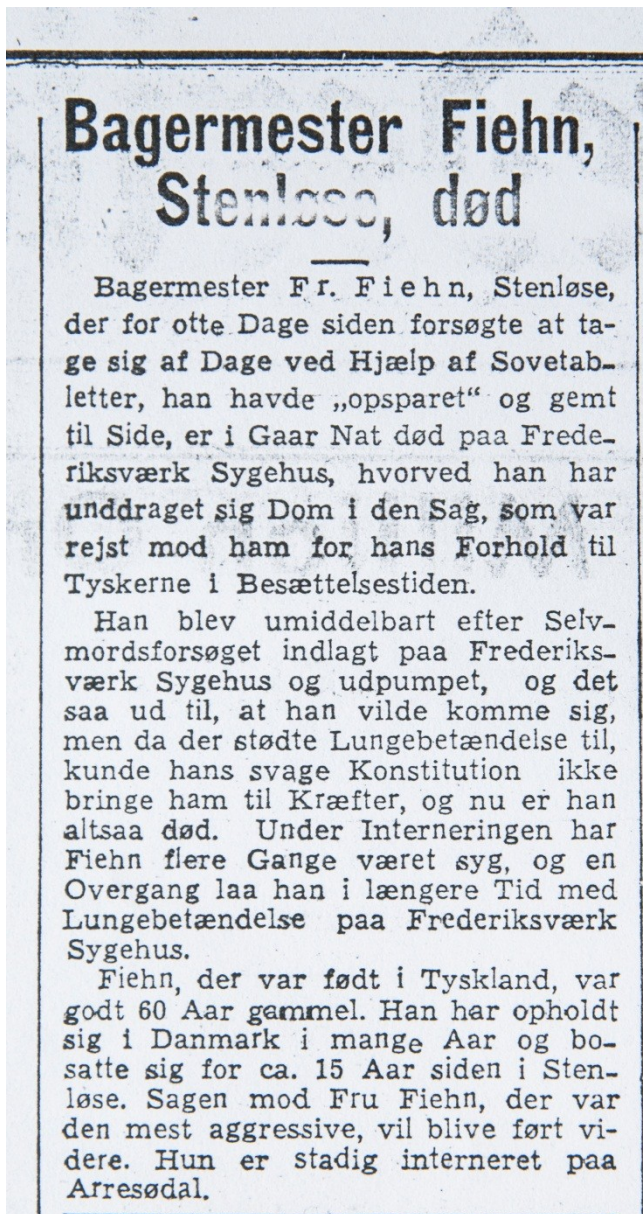
Da det i Gaar rygtedes i Stenløse By, at Naziparret var blevet anholdt, samlede en Mængde Mennesker paa Vejen for at faa et Glimt at se af de anholdte under Kørslen til Frederikssund. Og Ophidselsen var stor. Efter Ankomsten til Frihedskæmpernes Station paa Frederikssund kommunale Skole blev det ved en Skæbnens Tilskikkelse Politbetjent Nørgaard, som kom til at underkaste Ægteparret den første Afhøring.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1975-146).

Bagermester Fiehn død

Kilde: Avisklip fra Frederiksborg Amts Avis. Stenløse Lokalarkiv (1995-42).

Bagermester Fiehn døde inden retssagen mod ham og fru blev ført.

Bagermester Fiehn, Stenløse, død

Bagermester Fr. Fiehn, Stenløse, der for otte Dage siden forsøgte at tage sig af Dage ved Hjælp af Sovetabletter, han havde „opsparat“ og gemt til Side, er i Gaar Nat død paa Frederiksværk Sygehus, hvorved han har unddraget sig Dom i den Sag, som var rejst mod ham for hans Forhold til Tyskerne i Besættelsestiden.

Han blev umiddelbart efter Selvmordsforsøget indlagt paa Frederiksværk Sygehus og udpumpet, og det saa ud til, at han vilde komme sig, men da der stødte Lungebetændelse til, kunde hans svage Konstitution ikke bringe ham til Kræfter, og nu er han altsaa død. Under Interneringen har Fiehn flere Gange været syg, og en Overgang laa han i længere Tid med Lungebetændelse paa Frederiksværk Sygehus.

Fiehn, der var født i Tyskland, var godt 60 Aar gammel. Han har opholdt sig i Danmark i mange Aar og bosatte sig for ca. 15 Aar siden i Stenløse. Sagen mod Fru Fiehn, der var den mest aggressive, vil blive ført videre. Hun er stadig interneret paa Arresødal.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-42).

Fru Fiehn, dom

Kilde: Frederikssund, Dombog 1945-46, Sag nr. S.S. 127/45, dom af 28.10.1946
Stenløse Lokalkarkiv (1995-42)

Aar 1946 den 28. Oktober afsagdes saalydende

DOM

S.S. 127/45

Anklagemyndigheden

mod

Arrestanten Hedwig Caroline Fiehn, f. Petersen.

I nærværende under Medvirken af Doms mænd behandlede Sag er der af Statsadvokaten for Sjælland ved Anklageskrift af 12. September 1946 rejst Tiltale mod Fritz Paul Gustav Fiehn og Hedwig Caroline Fiehn født Petersen. Førstnævnte er under Sagen afgaaet ved Døden. Sidstnævnte tiltales til Straf:

I

Efter Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6/7 1946 § 9 jfr. Strfl. § 284 smh. med § 281 i Anledning af, at hun d. 1. September 1943 har givet Skøde paa sin Ejendom i Stenløse til forskellige Borgere i Stenløse for en Købesum af Kr. 75.000, skønt hun vidste, at Køberne under Tvang af en af den tyske Værnemagt bekendtgjort Trusel om at ville skyde 20 Borgere i Stenløse betalte en betydelig Overpris, idet Ejendommen ved Viderealg ikke kunde indbringe mere end 30.000 Kr. og den ved den under nærværende Sag foretagne Vurderings forretning ikke kunde ansættes til højere Værdi end 32.000 Kr. (hvortil dog kommer Inventar til Værdi af 8000 Kr., som af Fiehn efter Salget blev fjernet).

II

efter Lov Nr. 406 af 28/8 1945 § 2 i Anledning af, at hun i Tiden fra Marts 1943 til Kapitulationen i Værløse Lejren har bestyret den af hendes forannævnte, ved Døden afgaaede Ægtefælle etablerede Kantine med Salg af Mælk, Øl, Kaffe og Brød til danske Arbejdere i Værløselejren og saafremt der var tilstrækkelig Mængde af Varer, ogsaa til tyske Soldater. (Omsætningen har ialt udgjort 19.000 Kr., og Kantinen har ikke givet nogen Nettofortjeneste).

III

efter Strfl. § 162 og § 283 Stk. 1 Nr. 3 i Anledning af, at hun for derved at skaffe sig uberettiget Vinding under en d. 19. September 1945 foretaget Arrestforretning har fortiet at være Ejer af henholdsvis 3 Stk. 4% Østifternes Kreditforenings Obligationer til Paalydende ialt 4100 Kr., 5 Stk. Aktier i Københavnske Bagermestres Rugbrødsfabrik à 500 Kr. en af Bikuben udstedt Sparekassebog Nr. 3660 med Indestaaende Kr. 934,28, en Radiogramfon til Værdi ca. 750 Kr. samt 500 Kr. indestaaende paa Checkkonto i den danske Landmandsbank, idet hun paa Forespørgsel under Arrestforretningen (ligesom afdøde Ægtefælle) bekræftede ikke at eje andre Effekter end de allerede af dem opgivne.

Der nedlægges overfor afdøde Fiehns Bo og overfor Tiltalte Paastand om, at Boets og hendes Formue konfiskeres, dog med Respekt af Stenløse Kommunes Krav.

Tiltalte er født d. 30/3 1895 og er hidtil ustraffet. Hun har været interneret fra d. 8/5 45 til d. 18/6 45, siden hvilken sidstnævnte Dato hun har været fængslet.

Tiltaltes Forklaring gaar ud paa følgende:

Hun, der er født i Haderslev, er opdraget i et dansk Hjem og opterede selv i 1920 for Danmark. Under den første Verdenskrig boede Familien i Hamburg og flyttede derefter til Flensburg. Siden 1920 har hun boet i Danmark. I 1927 indgik hun ægteskab med Fritz Fiehn, der var tysk Statsborger, men som i 1939 fik dansk Indfødsret. Baade han og hun følte sig som Danske, men under den sidste Krig kom der Bekendte til dem med Hilsener fra Slægtninge i Tyskland, hvad der førte til, at de kom i Forbindelse med den tyske Værnemagt og fik Kantinen i Værløse-Lejren.

Hverken hendes Mand eller hun selv vil have tænkt paa, at det kunde betegnes som unational Adfærd.

I Slutningen af August 1943 fik hendes Mand et Trusselbrev, gaaende ud paa, at han og hun i Løbet af 3 Gange 24 Timer skulde forlade deres Bageri i Stenløse, da dette ellers vilde blive sprængt i Luften. Da Brevet kom, var hun i Kantinen, men hendes Mand sendte straks Brevet til hende, og da hun havde læst det, udrød hun - ganske spontant - "nu skal vi ogsaa saboteres derhjemme", hvad der blev paahørt af nogle tyske Officerer og Soldater, der stod og drak Kaffe. Hun har ikke sagt andet eller mere end dette, og hun blev heller ikke spurgt om mere, men da hun tog hjem fra Kantinen, blev det sagt til hende, at nu vilde Værnemagten beskytte hende. Dette tillagde hun dog ikke nogen særlig Betydning, og den næste Dag (en Søndag), tog hun til Frederikssund og talte med Politimesteren. I Forvejen havde hun afleveret Brevet til Politibetjenten i Ølstykke. Af Politimesteren fik hun at vide, at der vilde komme nogle Betjente og holde Vagt ved Bageriet. Hun havde forud gjort Politimesteren bekendt med, at Værnemagten havde lovet hende Hjælp.

Paa dette Tidspunkt havde hun i Hjemmet nogle Børn fra bomberamte Familier i Hamburg, hvilke Børn hun efter Politimesterens Raad flyttede til Værløselejren. Om Mandagen sagde hun i Lejren, hvad Politimesteren havde sagt, men hun fik ikke at vide, hvilke Planer Tyskerne havde. Om Aftenen kom der imidlertid tyske Soldater til Bageriet, hvad der - dette erfarede hun senere - førte til, at Soldaterne skød paa Betjentene, da disse indfandt sig. Tiltalte opholdt sig selv i Kantinen til om Torsdagen. Dagen før (altsaa Onsdag) fik hun Besøg af sin Mand, der medbragte et Skøde, hun skulde underskrive. Paa dette Tidspunkt vidste hun ikke, at der om Tirsdagen i Stenløse var blevet opslaaet Plakater om, at der eventuelt vilde blive skudt 20 Stenløse-Borgere, idet hendes Mand ikke sagde noget herom. Hun tror ikke, at han vidste noget derom, idet han kørte omkring andre Steder for at sælge Brød.

Da Manden bad om hendes Underskrift, spurgte hun kun om hun uden videre kunde gøre dette, og da hendes Mand hertil sagde ja, underskrev hun (uden at læse Dokumentet), hvorefter hun spurgte, hvad han havde faaet for Bageriet. Hertil svarede han: "75.000 Kr., men de 20.000 Kr. giver vi tilbage efter Krigen". Det hele gik meget hurtigt, og hun fik derfor ikke mere at vide.

Da hun om Torsdagen kom hjem, fik hun af Husassistenten at vide, hvad der var sket Mandag Aften, hvorimod hun ikke har faaet noget at vide om de nærmere Omstændigheder ved at Købesummen blev sat til 75.000 Kr. Hendes Mand var nemlig meget indesluttet og arbejdede derhos ca. 18 Timer i Døgnet.

Hun har dog paa Manden forstaaet, at det var et bestemt Krav fra Tyskernes Side, at Købesummen skulde sættes til 75.000 Kr., og at han selv var ked af, at han saaledes fik 20.000 Kr. for meget. Det var nemlig hans Overbevisning at Ejendommen var 55.000 Kr. værd.

Efter Salget af Bageriet, blev der købt Maskiner og Inventar til et Bageri i Værløselejren, og Tiltalte mener, at Stenløse Kommune derigennem havde Sikkerhed for de 20.000 Kr.

Som Vidne har Overretssagfører C. Høeg Lorentzen forklaret, at de Borgere i Stenløse, som købte Bageriet, har transporteret deres Krav til Stenløse Sogneraad, som han repræsenterer. Gennem de Aktiver, der forefindes, bliver der antagelig tilstrækkelig Dækning for Sogneraadets Krav, men noget overskud bliver der næppe.

Hvorledes der skal forholdes med Dødsboet, vides endnu ikke, men det er sandsynligt, at det bliver udlagt for Begravelsesudgifterne.

Med Hensyn til Arresten d. 19/9 1945 forklarer Vidnet, at det specielt var Tiltalte, der benægtede, at der var flere Aktiver. Hendes Ægtefælle var i det væsentligste tavs og nedtrykt.

Med Hensyn til Aktiverne i Bageriet i Værløselejren har disse kun ved Realisation andraget ca. 3000 Kr., men Fiehn selv har utvivlsomt anbragt adskilligt mere end disse Penge i Bageriet.

Sognefoged Hans Chr. Hansen, Stenløse, har forklaret, at han i August 1943 fik Besøg af 2 tyske Officerer, der spurgte efter Borgmesteren, hvorfor han henviste dem til Sogneraadetsformanden. Senere kom de tilbage (med Fiehns Tjenestepige som Tolk) og dikterede et Dokument, som skulde underskrives. Det lød paa, at 20 Borgere vilde blive skudt, hvis der skete Fiehns noget. Derfor satte han sig i Forbindelse med Politimesteren.

Senere paa Dagen blev der afholdt et Møde hos Sogneraadetsformanden, hvori Fiehn deltog. Man forhandlede om Køb af Bageriet (for at faa Fiehn væk fra Stenløse), og man enedes om 55.000 Kr. (skønt det var for høj en Pris). Der blev derefter berammet et nyt Møde til Afholdelse senere paa Aftenen, for at Fiehn i Mellemtiden kunde faa sin Hustrus Samtykke.

I dette nye Møde mødte foruden Fiehn to tyske Officerer, og disse sagde, at Prisen nu var 75.000 Kr. Officereren talte tysk, men Fiehn oversatte, hvad de sagde. Som Motivering for Forhøjelsen sagde Officererne kun, at 20.000 Kr. ikke var for meget for 20 Menneskeliv.

Der aftaltes derefter et Møde til næste Dags Formiddag, for at der kunde blive skrevet Købekontrakt, og for at Fiehn kunde skaffe denne underskrevet. Endelig aftaltes et afsluttende Møde, hvor Amtmanden skulde komme, og hvor Fiehn skulde fremlægge den underskrevne Kontrakt. Der blev paa et eller andet Tidspunkt talt om, at de 20.000 Kr. skulde betales fordi Bageriet var gaaet tilbage, idet Publikum saa skævt til Ægtefællerne Fiehn. Om disses Renomme paa daværende Tidspunkt kan Vidnet (skønt han er Sognefoged) ikke udtale sig.

Kommunesekretær Ejner V. Knudsen, har forklaret, at Ægtefællerne Fiehn var tyskvenlige og kom sammen med Tyskerne, men man kan ikke sige, at de blev ildeset af den Grund, hvorfor det undrede ham, at Truselsbrevet blev afsendt. Det er dog troligt, at Omsætningen i Bageriet gik tilbage, fordi adskillige undlod at handle med Fiehn.

Vidnet har deltaget i Møderne hos Sogneraadetsformanden vedrørende Køb af Bageriet. Fiehn forlangte 55.000 Kr., hvad man indgik paa for at faa Plakaterne (om Skydning af 20 Borgere) fjernet. Derefter blev Mødet opsat, netop fordi man vilde have Sikkerhed for, at Plakaterne vilde blive taget ned. Om Aftenen genoptoges Mødet. I dette deltog 2 bevæbnede tyske Officerer. Den ene stod ved Døren med Maskinpistolen i Anslag, og den anden sad ved Bordet med Maskinpistolen klar. Fiehn fungerede som Tolk, og - som saadan - sagde han, at 20.000 Kr. ikke var for meget for 20 Menneskeliv. Da Amtmanden den næste Dag kom til Stede efter at have været hos den tyske Kommandant i Lejren, sagde han, at de 20.000 Kr. var en Bod, som Beboerne i Stenløse skulde erlægge fordi de gennem Aarene ikke havde behandlet Ægtefællerne Fiehn godt.

I Handelen om Bageriet var indbefattet alt Inventaret, men Fiehn fjernede det alligevel.

Sogneraadsformand i Stenløse Hans Peter Hansen har forklaret, at man i Stenløse vidste, at Ægtefællerne Fiehn havde en Del Samkvem med Tyskerne, og at dette sikkert har medført, at Forretningen gik tilbage. Efter Truselsbrevet blev der forhandlet med Fiehn om Køb af Bageriet. Herom har Vidnet i det væsentligste forklaret som de andre Vidner. Man udsatte Forhandlingerne for at faa Sikkerhed for, at Plakaterne vilde blive fjernet, hvad førte til, at Prisen steg med 20.000. Kr. Dette blev sagt af en af de to foran omhandlede tyske bevæbnede Officerer, og det var Officererne selv (ikke Fiehn) der gav den Begrundelse, at 20.000 Kr. ikke var for meget for 20 Menneskeliv.

Førstelærer Chr. Viskum, som har udfærdiget Papirerne; har afgivet Forklaring i Overensstemmelse med det foran anførte, idet han har tilføjet, at Amtmanden, da han kom tilstede fra den tyske Kommandant, sagde, at de 20.000 Kr. skulde være en Erstatning for "Sabotagen" mod Bageriet, det vil sige at beboerne var skyld i, at Omsætningen var gaaet tilbage. Da Fiehn fik Dokumenterne til Underskrift, og tog afsted til Værløselejren, var han borte i 7 Timer. Han mener, at Ægtefællerne Fiehns Renomme i Stenløse var godt - til Trods for deres Samkvem med Tyskerne.

Gaardejer Niels Peter Møller har forklaret, at afdøde Fiehn har boet hos ham nogle Nætter, efter at han havde faaet Truselsbrevet. Da Salget af Bageriet var ordnet, var Fiehn næsten grædefærdig, fordi Prisen var urimelig og han sagde, at han vilde betale 20.000 Kr. tilbage, naar Krigen var forbi. Paa Anledning erkender Vidnet, at han har været Medlem af D.N.S.A.P.

Gertrud Hübert har forklaret, at hun har været i Tjeneste hos Ægtefællerne Fiehn siden 1936. Vidnet har tysk Indfødsret. Hun har sammen med 2 tyske Officerer deltaget - som Tolk - i et Møde hos Sognefogeden (jfr. foran). Afdøde Fiehn har til Vidnet sagt, at han ikke selv havde kunnet bestemme Prisen for Bageriet, men at han, naar Krigen var forbi, vilde betale nogle Penge tilbage.

ad II har Tiltalte forklaret, at hun og hendes Mand var fælles om Kantine i Værløselejren. Tanken var, at der skulde tjenes nogle Penge til Udvidelse af den til Bageriet i Stenløse knyttede Kafe. Kantine blev aabnet i Foraaret 1943. Det var Tiltalte, der underskrev Kontrakten, og denne lød paa, at Ægtefællerne maatte faa 10% af Omsætningen, men deraf skulde de 4% betales som en Slags Forpagtningsafgift. Kantine var beregnet for de danske Arbejdere, men de tyske Soldater havde dog Lov til at komme der. Disse købte dog ikke ret meget idet de havde deres egen Kantine. Da Bageriet i Stenløse var solgt, forlangte tyskerne, at der i Lejren skulde oprettes et Bageri, hvad Ægtefællerne da - som foran anført - gjorde. Om det er rigtigt, at Omsætningen i Bageriet gik tilbage efter Besættelsen, er Tiltalte ikke klar over. Driften af Kantine gav, saavidt Tiltalte ved, Underskud.

ad III har Tiltalte forklaret, at det er rigtigt, at hun under Arrestforretningen i 1945 nægtede, at Ægtefællerne ejede andre Aktiver end de i Forvejen opgivne. Hun havde nemlig den Opfattelse, at hun kun skulde oplyse, hvad der var købt for de Penge, der var kommet ind for Bageriet, og dette gjaldt ikke de i Anklageskriftet nævnte Aktiver.

Dommerfuldmægtig J. Kortzau Hansen, der foretog Arrestforretningen, har forklaret, at han meget indtrængende foreholdt Tiltalte, at hun skulde opgive alt, hvad hun og hendes Mand ejede, uanset hvornaar og hvorledes det var erhvervet. Dette blev sagt gentagne Gange, idet man nærrede Mistillid Ægtefællerne.

Efter det saaledes foreliggende maa Retten anse Tiltalte som skyldig i Overensstemmelse mod Tiltalen. Hvad specielt Forhold I angaar, finder Retten at maatte gaa ud fra, at Tiltalte, da hun Underskrev Skødet, maa have været klar over at Overprisen skyldtes Indgriben fra den tyske Værnemagts Side. Tiltaltes Ægtefælle - der, som foran oplyst, brugte særdeles lang Tid til at naa fra Stenløse til Lejren og her tilbage igen (med Hestevogn) - ikke skulde have gjort Tiltalte bekendt hermed, kan ikke anses som rimeligt.

Retten kan i saa Henseende godskrive Tiltalte, at hun er blevet stillet overfor fuldbyrdede Kendsgjerninger og næppe| havde nogen Mulighed for at faa disse ændret. Paa den anden Side betragtes det ikke som sandsynligt, at Tiltalte overhovedet paa det daværende Tidspunkt - har haft noget Ønske om at faa Købesummens Størrelse reduceret. Dertil kommer, at det er Tiltalte selv, der - foruden ved sin unationale Adfærd derigennem, at hun (være sig direkte eller maaske kun indirekte) har paakaldt Værnemagts Bistand, har skabt den Situation, hvoraf de fuldbyrdede Kendsgjerninger opstod.

Det paaberaabte Ønske om at tilbagebetale en Del af Købesummen er - om det da overhovedet har eksisteret - antagelig først opstaaet hos Ægtefællerne paa et langt senere Tidspunkt, og ialt Fald synes de økonomiske Dispositioner, de har foretaget ikke i nogen Maade at bestyrke, at Ønsket i længere Tid har været levende hos dem. Hvad den nedlagte Konfiskationspaastand angaar skønnes der ikke at være tilstrækkelig Anledning til at følge denne, idet Tiltalte intet har tjent paa Kantinedriften, og idet den ved Bageriets Salg indvundne Overpris antagelig vil medgaa til at dække de gennem Salget forurettede Personer.

Den Straf, Tiltalte herefter har forskyldt i Henhold til Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6/7 1946 § 9 smh med Strfl. § 254 Jfr. § 281, Lov Nr. 406 af 28/8 1945 § 2, Strfl. § 162 og § 283 Stk. 1 Nr. 3, skønnes at burde fastsættes til Fængsel i fire Aar, hvoraf 1 Aar og 2 Mdr. anses som udstaaet i H.t. Strfl. § 86 og sammes Analogi.

Tiltalte bør derhos fortabe de i Lovbekendtgørelse af 6/7 1946 § 6 omhandlede Rettigheder for bestandigt.

Der tillægges den beskikkede Forsvarer Landsretssagfører Troels Barfoed i Honorar 600 Kr.

T H I K E N D E S F O R R E T :

Tiltalte Hedwig Caroline Fiehn f. Petersen anses med Straf af Fængsel i fire Aar, hvoraf eet Aar og to Mdr. anses som udstaaet.

Hun bør derhos fortabe de foran nævnte Rettigheder for bestandigt.

Den nedlagte Konfiskationspaastand tages ikke til Følge.

Sagens Omkostninger, derunder det Landsretssagfører T. Barfoed tillagte Honorar 600 Kr. udredes af Tiltalte. Det samme gælder et Beløb af 295 Kr. , der godtgøres Forsvareren som positive Udgifter.

L. L. Buch J. H. Kristiansen K. Kardel

Erstatnings sag mod Fiehn

Kilde: Frederiksborg Amts Avis 25. jan. 1946.
Stenløse Lokalkarkiv (1986.19).

Tvangshandelen om Stenløse Bageri.

Inventaret var enten bortført eller ødelagt, da Bagermester Fiehn overdrog Bageriet til Byens Borgere

Ved Retten i Frederikssund behandlede i Gaar den Erstatnings sag, der af Stenløse-Veksø Sogneraad er anlagt mod det fængslede Ægtepar, Bagermester Fiehn og Hustru, i Anledning af det tidligere omtalte Salg af Stenløse Bageri til en Kreds af Stenløses Borgere, Sogneraadsformand *H. P. Hansen*, Komrnunese sekretær *Knudsen* og Sogneraadsmedlem *Ejner Nielsen* afgav Forklaring.

Det oplystes at da det endelig lykkedes at faa Ægteparret til at flytte, var den sidste Del af Flytningen foretaget af tyske Soldater, der kom i to Lastbiler ved 20-Tiden om Aftenen. De raserede alt inventar, Glasmontrer, Skabe og Hylder, brød Ovnene ned, saaledes at man regner med en Forringelse paa ca. 8.000 Kr.

Iøvrigt oplyste Sogneraadsformand *Hansen*, at Fiehn ved Forhandlingerne altid mødte op med en bevæbnet Oberløjtnant og en menig. Sogneraadsformanden mente iøvrigt at det at Bageriet ikke var i Drift ved Salget, ikke havde noget med den opnaaede Pris, 39.000 Kr. at gøre idet Omsætningen var fuldstændig kørt til Bunds paa Grund af Ægteparrets Tysker-Orientering og den Propaganda, der blev drevet i Forretningen. Han redegjorde endvidere for Omstændighederne ved et Laan paa 60.000 Kr., som man ved personlig Kautio n fik Frederikssund og Omegns Bank til at købe Fiehn ud med. Som Vidner forklarede *Møller*, Sognefoged *Hansen* og Købmand *Jørgensen*, at Bageriet og Forretningen var ribbet for alt, da Fiehn havde forladt det — om det saa var Haandtagene, var de brækket af og taget med. De to Vurderingsmænd, Murermester *Chr. Hansen* og Bagermester *Jarlved*, Frederikssund, der sammen med Gdr. *Hans Nielsen*, Kongstedgaard, har foretaget Vurdering af Forretning og Ejendom var kommet til en Værdiansættelse af 28.000 Kr. for Ejendommen og 4.000 Kr. for Forretningen. Beboerne maatte som bekendt betale over 70.000 Kr. for Bageriet.

Til Slut afgav den nuværende Ejer af Fiehns Forretning, Bagermester *Hansen* Forklaring.

Han havde foretaget en nødtørftig Reparation og Montering til et Beløb af 12.000 Kr.

Derefter begærede Sogneraadets Sagfører, ORS. *Høeg Lorentzen*, Sagen optaget til Doms, idet han krævede en Erstatning paa 46.300 Kr.

Ægteparret Fiehns beskikkede Forsvarer, LRS. *Barfoed*, paastod Frifindelse, subsidiært tilpligtet en Erstatning paa 20.000 Kr.

ORS. Lorentzen krævede Dom med forkortet Eksekutionsfrist, idet han allerede for en Tid siden har foretaget Arrest i en Del Ægteparret tilhørende Værdier, der fandtes paa deres Ejendom i Værløselejren.

O-O-O-O-O

Kilde: Dombog for borgerlige retssager og straffesager. Retten i Frederikssund.

Aar 1946 den 24. Januar blev inden 10` Retskreds Ret i Sagen BS 430/45 afsagt saalydende

Stenløse-Veksø Kommune

mod

Bagermester Fritz Fiehn og Hustru

Dom: Hedvig C. Fiehn, tidligere Stenløse

p. t. Arresødal Interneringslejr,

Frederiksværk.

Thi kendes for Ret:

De Indst. Bagermester Fritz Fiehn og Hustru Hedvig C. Fiehn bør til sagsøger Stenløse-Veksø Kommune, betale 46.772,92 Kr. med renter heraf 5% af Kr. 46.336,92 fra den 19/9 1945 til Betaling sker og i sagens Omkostninger betale 4.000 Kr. Alt inden 7 Dage fra denne Doms Afsigelse.

Den den 19/9 1945 foretagne, den 18/10 1945 kontinuerede Arrest stadfæstes som lovliggjort og forfulgt.

Fru Fiehn fik 4 år

Kilde: Frederiksborg Amt Avis, 29. okt. 1946. Stenløse Lokalarkiv (1995-42).

Fru Fiehn, Stenløse, blev idømt fire Aars Fængsel

Og Værnemager-Pengene blev konfiskeret

Straffesagen mod Bagermester Fiehns Enke, Stenløse, behandlede i Gaar i Særretten i Frederikssund. Behandlingen strakte sig over hele Dagen, og alle de Spørgsmaal, som vi tidligere udførligt har omtalt, blev trevlet op gennem Afhøring af den tiltalte og en lang Række Vidner. Dommen faldt i Aftes og lød paa Fængsel i fire Aar. Værnemager-Pengene konfiskeredes.

Fru Fiehn, hvis Mand døde for en halv Snees Dage siden, var sat under Tiltale for at have arbejdet for Tyskerne (hun havde sammen med sin Mand en Kantine i Værløselejren) og for at have udnyttet Tyskernes Tilstedeværelse i Landet til at opnaa en ublu Betaling for Bageriet i Stenløse, som Kommunen maatte købe for at faa Familien Fiehn bort fra Kommunen. Bageriets Værdi androg ca. 32.000 Kr., men Kommunen maatte efter at tyske militære var traadt til betale 75.000 Kr. Tyskerne havde jo, som det vil erindres, dekretet, at Stenløse Bys Borgere med deres Liv skulde indestaa for, at der intet slemm vedfarede den fiehnske Familie.

Fru Fiehn oplyste, at hun og hendes Mand i 1943 fik et Sabotørbrev, hvori stod, at deres Hus vilde blive sprængt i Luften, hvis de fortsat havde Samkvem med Tyskerne. Hun henvendte sig derefter til Politimesteren i Frederikssund, der lovede at yde Politibeskyttelse. Imidlertid henvendte hun sig ogsaa til Tyskerne, som sendte et Vægthold til Stenløse. Da Politiet saa en Aften tilkaldtes og kom til Sted, gav Tyskerne Ild, hvorved nuvæ-

rende Kriminalbetjent Nørgaard fik nogle alvorlige Skudskaar i det ene Ben. Hun mente, at Kommunen havde tilbudt at betale 55.000 Kr. for Bageri og Ejendom, og at den tyske Mellemmand havde lagt 20.000 Kr. til. Det havde dog, forklarede hun videre, været Meningen, at de 20.000 Kr. skulde betales tilbage, naar Krigen var sluttet. Dette Beløb blev derfor anbragt i Kantine i Værløse.

En Række Spørgsmaal, der blev stillet hende af Anklageren og Dommeren, afviste hun med Henvisning til, at hun intet kunde huske om, hvad der nærmere var sket. Iøvrigt benægtede hun de faktiske Oplysninger, der forelagdes hende.

Dommen

See skred man til Vidneafhøringen, der varede hele Eftermiddagen.

Ved Aftenstid sluttede Sagen. Ved Dommen idømtes Fru Fiehn som nævnt Fængsel i fire Aar, hvoraf fra gaar 14 Maaneder for udstaaet Inter-nering og Varetægtsarrest. Den dømte frakendtes endvidere de borgerlige

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-42)

Brev om tilbagebetaling

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1970-6).

Som afslutning på hele gidselaffæren med køb af bagermester Fiehns ejendom og senere erstatning for den alt for høje købesum spørger sognerådet de frivillige bidragsydere om de ønsker pengene retur.

Ved at meddele at det Bidrag De i September 1943 indbetalte til Køb af Fiehns Ejendom, ved Dom er fuldt tilbagebetalt Kommunen, tillader Sogneraadet sig at forespørge, om De maatte ønske Deres Bidrag tilbagebetalt.

Saaframt De ikke ønsker Tilbagebetaling, vil Sogneraadet lade den samlede Sum, ialt ca. 46.000 Kr., herunder Kommunens Bidrag ca. 10.000 Kr., baandlægge under Frederiksborg Amtsraads Tilsyn, saaledes at Beløbet kun kan anvendes til Rejsning af et Hjem for Kommunens Gamle.

Hvis De ønsker Beløbet tilbage, bedes De skriftligt meddele Sogneraadet dette inden Udgangen af December Maaned 1947.

Efter nævnte Frist betragtes Deres Tavshed som en Godkendelse af Beløbets Anvendelse.

Findes der ikke tilstrækkelig Tilslutning til Beløbets Anvendelse til nævnte Formaal, vil Beløbet foreligge til Udbetaling efter nærmere Bekendtgørelse.

Stenløse-Veksø Sogneraad, den 23/12-47.

H.P. Hansen

Del 3

Ud af det store antal interviews der findes på Stenløse Lokalarkiv er i denne del 3 samlet en række øjenvidne beretninger om hvorledes besættelsestiden oplevedes her på egnen.

Interviewede: Tove Andreassen (TA)

Knardrup, f. 1932.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2006-425).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN) den 21. nov. 2006

(uddrag)

Knardrup Bygade

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2007.110.2, 13802)

JN: Kan du huske den 9. april?

TA: Jeg og min storesøster og min far og mor vågnede ved at der blev skudt ovre ved lejren. Så står min far op og går ud i haven for at se hvad det er og kan se over i lejren og kom så ind og siger: det er tyskerne der er her for jeg kan se hagekorsene på maskinerne. Jeg kunne se at far græd for nu var vi kommet i krig. Folk her var helt rundt på gulvet.

JN: I kom ikke i skole den dag?

TA: Nej, det gjorde vi ikke. Og så var der det at vi allerede den første aften skulle have sat mørklægningsgardiner op.

JN: Skete det så hurtigt.

TA: Ja, men alle kunne ikke få, men mor hun hængte nogle tæpper op. Der måtte ikke slippe noget lys ud, ikke en lille sprække måtte der være. Det var nok på grund af overflyvningen.

JN: Landbetjenten kørte rundt og kiggede. Det almindelige liv dagen efter gik vel ganske roligt?

TA: Vi mærkede ikke så meget. Tyskerne gik marchture her gennem byen, hernede ved åen kunne de skyde genvej op til Paradisgårdene og var så straks oppe i lejren. De sang en melodi jeg kan huske (TA nynner), de kunne marchere og de kunne synge.

JN: Var der meget flyveaktivitet?

TA: Der var de der store sorte med hagekors.

JN: Jeg ved der har været luftkamp og et par maskiner faldet ned.

TA: Ja, den 9. april flygtede de danske soldater væk fra lejren, der var et par der faldt ned i mosen. De kom ind til bageren og fik lidt varme og tørret deres tøj.

JN: Ved du om der var nogle frihedskæmpere herude?

TA: Jo, der var min svoger Hans Lind, kommis hos købmand Christensen, der var en gruppe i Ganløse som gik ud og lavede lidt, smed nogle bomber og krudt.

JN: Det var ikke alle steder der var aktive frihedskæmpere.

TA: Efter krigen var det frihedskæmpernes job at køre ud og hente de der nazister som var tyskervenlige.

JN: Var der nogle af dem her i byen?

TA: Ja, vi havde en (navn udeladt). Jeg løb hjem til mor og sagde: mor, mor, nu har der været nogen at hente på en lastvogn. Vi kender jo hinanden her i byen, og jeg vidste ikke noget om at han tilhørte det parti.

Interviewede: Inge Vergmann (IV)

f. Poulsen 1943 i Stenlille.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2010-427).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN), d. 19. januar 2007.

Købmandsforretningen i Stenlille

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995.184.1, 7434)

IV: Martin Andersen Nexø var på kort besøg i mit barndomshjem i Stenlille.

JN: Andersen Nexø, det må da have været under krigen?

IV: Ja det var under krigen. Han var jo kommunist, han boede her ude på Garbogård, han var flygtet, han havde fået en advarsel. Han var flygtet fra Stenløse ned over moserne og kom op, det var mor der fortalte at han var kommet op i mørkningen ved 4 – 5 tiden han var forkommen. Han spurgte, da han kom ind ad bagdøren, om han måtte komme ind. Han kom ind i stuen og sagde jeg ved godt at jeg ikke kan blive her men jeg vil godt have lov til at blive her en halv times tid. Han skrev et brev til Gitte.

JN: Hvem var Gitte?

IV: Det var Andersen Nexøs datter. Mor ville give det til Karen som hun kendte. Mor havde noget erstatningskaffe som han fik og hun smurte en medpakke til ham. Den fik han med og så gik han

JN: Så flygtede han, jeg tror ikke de fik fat i ham.

IV: Han nåede at hvile sig lidt og så var han væk. Der var også nogen ude i Stenlille der var involveret.

JN: Tror du der var nogle frihedskæmpere der ude? Har du fået noget at vide om det?

IV: Der var ham Anders, han var politibetjent, Annes mand det er Knuds mosters mand, han gik under jorden ude i Stenlille hos Peter Andersen. Så var der jo det med at de skulle skyde byens 10 bedste mænd.

JN: Nåh ja, den historie den kender vi godt.

IV: Ved du hvem der var med i frihedskampen?

JN: Nej det aner jeg ikke.

IV: Det var Flemming Rasmussen.

JN: Nåh ja, det har han skrevet noget om i avisen.

IV: Jeg sad tilfældigvis og så 50 års jubilæum, og da havde de nogen af de sidste frihedskæmpere samlede der inde på rådhuset, og hvem ser jeg – Flemming Rasmussen – jeg kan fortælle dig at der var ingen der anede, vi havde aldrig vidst og så mødte jeg ham, han sad der med sin knortekæp. Så sagde jeg til ham. Er der rigtig at det var dig jeg så der inde, at du har været med i frihedskampen. Han sagde ja det har jeg. Og så fortalte han var blevet taget ude i Søsum.

JN: Var han det? Han blev taget.

IV: Ja der var nogen der havde angivet ham, jeg kan ikke huske om det var ude hos Arne Thyssens far, det var der omkring han var blevet taget. Det var noget med noget benzin de skulle have fat i, og så kom de og snuppede ham. Og så røg han af sted.

JN: I spjældet et eller andet? Det har stået i avisen at han har fortalt om det.

IV: Jeg blev så forbavset, jeg har kendt den mand fra inden jeg begyndte at gå i skole. Han kom hjem hos far og mor og de stod og handlede og så blev far involveret i det med biblioteket og så kørte far op og så begyndte jeg i skole og hørte lidt. Sådan var livet dengang.

Interviewede: Helmer Nielsen (HN)

`Birkedal`, Slagslunde, f. 1919.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2002-429).

Interviewer: Ulla Petersen (UP), d. 27. feb. 1991

(uddrag)

UP: Så blev der krig.

HN: Ja, vi skulle som så mange andre tjene penge på at grave tørv, og vi fik da lejet et stykke tørvemose og lejede ud til en arkitekt. Der var en der arbejdede i tørvemosen som lejede vores hus til at huse de der arbejdede der nede og drev en slags pensionat. Det var alt muligt end arbejdsmænd der arbejdede der nede, der var skuespillere og bagersvende og alt muligt andet, det var et helt Klondike. Der var knald på den, der var liv og glade dage i det hus.

UP: Hvordan var tørvens brændværdi?

HN: Rædsomt, man slæbte en masse tørv ind og et hav af aske ud og ingen varme. Det var skæbnens ironi i de år der 1941 -42 og -43 med meget lave kuldegrader på minus 30 grader, og så med sådan nogle våde tørv. Det var vitterlig en kold en.

UP: Hvordan mærkede du ellers noget til krigen?

HN: Joh, man havde for eksempel ikke hvedemel, kaffe og the havde man heller ikke. Det var noget rædselsfuldt kaffeerstatning man kunne få. Men så kunne man, jeg kan ikke huske hvornår under krigen, indlevere nogle roer et eller andet sted og få sirup hjem i stedet for. Vi fik transportspande fulde af det der sirup og så kunne man hælde sirup på havregrøden i stedet for sukker. Det havde sådan en skarp smag det var ikke så velraffineret som vore dages sirup er, det var lidt tyndt og lugtede ikke alt for godt, men når der ikke var andet at få så måtte man leve med sådan en bagatel. Jo, det var barske tider og oven i købet i de år hvor det frøs meget blev hveden ødelagt på marken af frost så vi måtte bruge bygmel til al ting. Frygtelig, frygtelig men der var jo ikke andet at gøre. Frygtelig, og sovsen lavet af bygmel, frygtelig, nej hvor var det rædsomt. Og the, det var jo æbleblade, tørrede æbleblade og æbleskræller, når man havde skrælet æbler lagde man omhyggelig skrællerne hen på kakkelovnen. Det var skam ikke det dårligste som the, det var såmænd ikke så dårligt.

UP: Hvad med tobakken?

HN: Ja, da høstede man noget ovre på Fyn, det var noget forfærdeligt noget, nej hvor var det slemt.

UP: Var det noget I var afhængig af?

HN: Nej, overhovedet ikke, men i lighed med alle andre på nogen og tyve år måtte vi ryge noget for at være lidt med på noderne ikke sandt, det var man jo nødt til.

UP: Var der tid til, der på gården, at gå ud og have det lidt sjovt? Unge mennesker om aftenen hvad lavede man?

HN: Ja hvad lavede man? Man gik til gymnastik og til folkedans og til bal.

Birkedal ved Slagslunde

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995.110.1, 7658)

Interviewede: Mogens Christiansen (MC)

Knardrup, f. 1927.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2007-421).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN), d. 19. januar 2007.

(uddrag)

Knardrup skole

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1996.100.1, 7085)

JN: Hvordan gik det under krigen, I bor jo her i nærheden af flyvestationen?

MC: Jeg var 13 år da besættelsen begyndte. Jeg kan fortælle at i 1940 den 8 april da var der en hel masse soldater indkvarteret her, det var danske soldater.

JN: Hvor boede de, i telte?

MC: De boede på de forskellige gårde, de havde forpligtelse til at .., de lå i lader og alle vegne.

JN: De fik ikke mad hos bondekonen?

MC: Nej, der kom et feltkøkken og så stillede de her. Jeg husker lige så tydeligt, jeg var meget teknisk interesseret så jeg havde lavet en slags telefon her hjemmefra og

ned i den anden ende af byen hvor jeg havde sat en telefon op så jeg kunne tale med andre i den anden ende af byen, det var noget jeg havde lært af min onkel.

JN: Kunne du trække en ledning den vej?

MC: Ja, det var sådan nogle små tynde ledninger. Det jeg vil fortælle er at jeg den aften, det var sådan en underlig aften, der var ikke rigtig nogen der vidste, hvad var det der var ved at ske, og man kunne også mærke på soldaterne at der var noget uro fra et eller andet der var i anmarch. NÅ, jeg var ikke særlig glad for at jeg havde fået trukket den ledning derned, det hele var så usikkert. Men jeg gik i seng og sov. Næste morgen klokken fem vågnede ved at der var en forfærdelig ballade her med store flyvemaskiner der fløj rundt omkring, syv ad gangen og så bombede de Værløselejren. Så vidt jeg ved var der kun en af de der små dobbeltdækker der kom af sted til Sverige med nogle papirer, resten de blev fuldstændig sønderskudt. De ramte også en benzintank derovre, hvor flyverne fik tanket benzin, og da den eksploderede var der en kæmpe flamme op i luften, det husker jeg ligeså tydelig. Vi for ud på gaden, der var jo ingen der vidste hvad det her var for noget. Så var der en der fortalte at det var englænderne og danskerne der holdt øvelse.

Pludselig kom der en soldat kravlende, han var helt sort i hovedet, han havde kravlet i grøfter og mudder og fortalte at vi måtte se at komme væk for det var tyskerne der angreb. Senere gik der jo lidt mere ro på og vi fik åbnet radioen og kong Christian den IX beroligede den danske befolkning, at de skulle forholde sig i ro og at kampene de var indstillet. Vi store drenge vi kørte på cykel over mod Bringe, dengang lå Bringe by .. for den var jo ikke jævnet, det var så små maskiner så de kunne sagtens starte, og da så tyskerne kom så blev Bringe jævnet og der blev lagt startbaner an. Men vi var dernede og tyskerne var meget flinke, de vinkede til os, der var ikke nogen krigshandling mere. Ja så kan jeg sige at det der skete under krigen var at tyskerne kom gående her, det var nogle fantastiske soldater for de sang og de marcherede, det var flotte soldater der kom, det var ikke nogen der havde været ved fronten.

JN: I starten af krigen var det ordinære soldater der kom, mod til sidst under krigen da var det gamle mænd.

MC: Ja de havde jo fået udryddet dem alle vegne, og flyverne der kom her, .. der kom to sønderjyder her byen og de var meget kede af det, de var tvunget ind i det tyske militær, de talte dansk og den ene han havde været styrtet ned så han var så lidt psykisk præget af det. Den anden han hed Willy og han fløj meget her hen over og han vinkede gerne til os.

JN: De tyske maskiner?

MC: Ja, det var tyske. Han fortalte også om når han var ude at bombe at han smed hele bombelasten i Kattegat for han havde ikke lyst til at...

JN: Nej, det er vel nok en historie.

MC: Det er hvad jeg har fået fortalt. Den anden kan jeg ikke huske hvad hed, men de kom ud til Claus ude på Podegård og her fik de, da krigen var ved at være slut, civilt tøj så de kunne stikke af. Men vi har aldrig hørt fra dem siden og hvad der er sket med dem ved jeg ikke.

JN: Det havde ellers været alle tiders historie at få fat i dem.

MC: Jeg kan ellers fortælle at jeg var meget eventyrlysten. Det var mod slutningen af krigen hvor jeg havde været taget flere gange når jeg kom cyklende, de mistænkte mig for, jeg var ret stor af min alder, at være politi, de tog jo det danske politi. Da blev jeg anholdt flere gange. Jeg blev anholdt sammen med en der hed Ludvig Rasmussen som boede lige over for i nummer 16 eller 17 ved siden af købmand Olsen. Vi gik en tur, der var ikke langt til hegnet ved flyvepladsen, det var spændende, vi gik og så på alle de tyske maskiner.

JN: Kunne I gå rundt der inde på flyvepladsen?

MC: Ja, men det måtte vi ikke. Vi gik der inde, men lige pludselig kom der en bil med tyske soldater og arresterede os. Vi blev ført op i lejren og ind i et rum, jeg glemmer aldrig det rum, tyske soldater de gik rundt, de havde 2 maskingeværer som pegede lige ned på os. Så kom der en sådan en Hipomand for at forhøre os. Han var meget forhippet på at vi skulle arresteres og videre. Men så kom der en tysker, en officer, som kunne lidt dansk, men han var ikke så interesseret i at arrestere os, han sagde nu bliver I sluppet fri og hvis der sker noget med sprængninger her indenfor det næste døgn så bliver I arresteret og bliver I sendt hjem.

JN: Hvad lavede du på det tidspunkt?

MC: Jeg var en stor skoledreng, jeg var en 16 – 17 år. Vi blev så løsladt igen efter nogle timers forløb. Jeg kan fortælle at Ludvig og jeg aldrig har været så nervøse og kunne ikke sove den nat, for vi tænkte `tak skal du have` for hvis der nu skete noget så ville vi blive arresterede. Det var sådan at man ofte blev standset af tyskerne når man kørte om aftenen for de var jo ude efter at fange de der sabotører. Sidst på krigen havde vi en meget stor sabotør som boede herovre i Solingen, han hed Rasmussen, så vidt jeg husker hed han Aage Rasmussen, dengang hed han noget med Smith, han var med i BOPA.

JN: BOPA det var sådan set i København.

MC: Ja ja, han var med til at sprænge mange ting i luften. Jeg glemmer ikke ... der var ingen der vidste ... jeg har spillet fodbold med ham selv om han var noget ældre og var en dygtig fodboldspiller. En dag jeg var henne hos ham for at fortælle at vi

skulle spille en kamp, spurgte jeg hvad er det for et kartotek du har der, undskyld han hed Georg, han sagde at det ikke var noget han gik og fortalte om, jeg har været sabotør. Han havde en avis, den første efter krigen og der var han på et billede sammen med Citronen, ham der døde, blev henrettet. Jeg fik også lov til at se hvem der havde været nazister og jeg må nok tilstå at der var flere end jeg havde regnet med.

Jeg var meget interesseret i flyvemaskiner og jeg havde bygget nogle maskiner af træ og der var en der lignede meget en Messerschmitt. Far blev så tosset at han smadrede den.

.....

JN: Kom de her og handlede hos bageren?

MC: Ja, de købte somme tider en hel pakke smør som de spiste som vi spiser ispinde. Jeg kan i hvert fald sige så meget – vi var ikke stolte – det var jo meget spændt alt sammen under krigen, vi passede på at der ikke kom lys ud, der var jo mørklægning af lys ud af vinduerne, vi havde cykellygter hvor der var en lille stribe blå lys – det var i det hele taget meget uhyggeligt.

JN: Var der nogen frihedskæmpere eller sabotører der boede her?

MC: Ork ja, der var flere. De kom først frem bagefter ..., jeg ved der en der hed Johansen en barber oppe i Ganløse, han havde været ret ivrig frihedskæmper.

JN: Boede han i det gamle hus ved Assergården?

MC: Ja, det gjorde han. Så var der også en der hed Hans Lind der var kommis hos købmand Christensen, han havde også været med i tingene mod slutningen af krigen hvor man prøvede at hverve så mange som muligt til kampen. Lind havde været hos garden og kunne betjene et gevær. Jeg ved ikke hvor meget mere jeg vil fortælle. Under krigen var det sparsomt med brændsel, vi havde mange moser, en der lå her mellem lejren og byen, der var nok en 6 – 7 maskiner der arbejdede derude. Der var mange mennesker der arbejdede her og boede på pensionater i Ganløse. Der var liv og glade dage. Der var meget gang i moserne.

.....

JN: Der var ikke noget der blev sprængt i luften her i byen?

MC: Nej, det var der ikke, det gik meget roligt for sig her omkring.

JN: Ja, jeg har talt med Hans Mortensen, Søsum, men der var ikke noget sådan rigtigt på grund af flyvepladsen.

MC: Men der blev smidt våben ned ved jeg oppe ved Jagtgården hvor der er bebygget i dag. Mange af de våben gemte de inde på kirkegården under lossepladsen der så tyskerne ikke kunne finde dem i en cement kule. De brugte jo de mest fantastiske ting

for at undgå at nogen blev taget. Nazisterne brugte de til vagter fordi de manglede tyskere og de blev godt betalt med at par hundrede kroner om ugen, og jeg vil tro at en almindelig ugeløn for en almindelig mand var på en 40 – 50 kroner, så det var altså store penge de fik for at stå vagt deroppe. Jeg kender også andre, men jeg vil ikke nævne navne af hensyn til børnene der lever endnu, de burde også være taget men blev det ikke. Der var også en del håndværkere som arbejdede i lejren og fik nogle nazistiske tendenser.

JN: Var der noget sortbørshandel her omkring?

MC: Ikke her. Men jeg kan en lille historie fra Jernløse om en landmand der slagtede grise og solgte dem i København. Han blev taget og slæbt for retten og dommeren spurgte ham om han kunne acceptere en bøde på 20 kroner. Det kunne han og så ville han gerne med det samme betale for næste år.

.....

JN: Kunne du få cykeldæk der under krigen?

MC: Man kørte på en cykel med lapper på. Man kørte gerne på 2 eller 3 dæk, dæk var på det sorte marked og det var ikke noget for en ung mand som mig, vi havde ingen penge.

JN: I levede jo godt under krigen, I manglede ikke mad og sådan noget?

MC: Nej, vi levede meget af det vi havde, alt affald gik til grisen. Vi slagtede gris hvert år til jul og gemte saltede ting til vinteren. Vi havde høns og kaniner det var det vi levede af og jeg synes vi levede godt. Vi havde også mange grøntsager, vi havde et lille stykke jord hvor vi høstede hvidkål og porrer, rosenkål og rødkål og gulerødder og kartofler som vi kulede ned. Jeg kan fortælle en historie fra 1943 - 44 da var jeg blevet slagterdreng oppe i Måløv. Engang i januar, den var mild og dejlig en 6 – 8 grader, der var mange der sagde at nu bliver der ikke vinter i år. Da vi nåede frem til sidst i februar kom der frost og sne der bevirkede at alt hvad der var af bær buske og frugttræer tog skade, frugtknopperne frøs. Det bevirkede det år at der slet ikke kom bær og frugt. Hvordan kan jeg huske det? Jo, der var ikke under krigen nogen indførsel af frugter så det var et fattigt år med grøntsager og frugt.

JN: Der var også problemer med tobakken, min morbror røg alt muligt, selv hækken, det lugtede forfærdeligt.

MC: Ja, bladene fra solbærbuske dem kunne man tørre. Vi havde et lille stykke jord hvor vi havde tobaksplanter dem gik vi meget op i, tørrede dem og hang dem op på loftet i lange lange baner, og så kom de ned men jeg kan ikke huske den historie om hvad det var man blandede op i, bladene skulle lægges i en form med skruetvinge på for at presse bladene. Når de så havde stået der, måske et halvt år, så hakkede man dem op til `skåret tobak`. Det smagte nu ikke så dårligt.

JN: Det gjorde de meget på Fyn.

MC: Ja, det gjorde vi også her. Som stor knægt fik jeg også lov at prøve at ryge. Når vi taler om det eller når jeg skriver om tiden så kommer det frem i hukommelsen.

Interviewede: Erling Andersen (EA)

Sigerslevøster, f. 1930 i Ganløse.

Kilde: Stenløse Lokalarliv (2008-423).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN), d. 7. marts 2008

(uddrag)

Erling Andersen med søster Ulla og moderen Rigmor, ca. 1940

Kilde: Stenløse Lokalarliv (2008.103.1, 15196)

.....

JN: Kan du huske noget om hvordan der var i Ganløse under krigen? Mærkede man noget til den?

EA: Jo det gjorde vi men vi manglede ikke noget, det gjorde vi ikke ude på landet. Under generalstrejken kom de gående og cyklende ud fra København og købte kartofler. Der var soldater ovre på Værløselejren om søndagen kom de og ryddede butikken hos bageren, købte is og sådan noget. Det var arbejdssoldater ikke frontsoldater, det var hjælpetropper.

JN: Det var måske ikke en gang tyskere men fra andre lande?

EA: Ja, der var tjekkoslovakkere i mellem, min kusine kunne snakke med dem. De kom gerne sådan en 10 – 12 stykker, de ville gerne snakke, de gjorde ikke nogen noget. Jeg arbejdede på en tørvemose nede i Knardrup der havde hegn helt op til flyvepladsen hvor tyskerne havde hunde. De opdrættede schäferhunde. Vi var 2 drenge der skulle til at grave tørv, vi gik op for at se til hundene der gik i nogen

løbegårde og så kom der lige pludselig nogen og spurgte om vi ville se hvalpene, det var nogen sønderjyder. Der var 14 hundehvalpe så der var en ordentlig flok hvalpe. Det må have været lige før krigens slutning for jeg kan huske de spurgte om vi ikke skulle have en hundehvalp med hjem for de ville godt give os en. Jeg sagde jo tak men jeg skal lige hjem og spørge den gamle om lov. Men jeg skulle bestemt ikke have nogen hundehvalp.

JN: Det var da en skam for det var sikkert gode hunde.

EA: Ja det var det. Der var både hvide og sorte og rigtige schæfere.

JN: Jeg ved godt du var en stor knægt, men var der noget med frihedskæmpere og sådan noget?

EA: Ja, der er der mange historier om dem.

JN: Fortæl om det. Var der nogen gruppe?

EA: Ja der var vores nabo Poul Larsen.

JN: Lavede de noget ballade ovre på flyvepladsen?

EA: Nej, det turde de ikke.

JN: Der var der mange der så skævt til dem der arbejdede for tyskerne.

.....

EA: Jeg kan huske en der lige havde købt en ny DKW før krigen, han gik og pudsede lidt på den om søndagen, men så kom frihedskæmperne og hentede den lige efter befrielsen. Nej, hvor han græd, han var helt...

JN: Han fik den vel igen.

EA: Ja tak, men de havde jo kørt meget med den.

JN: De gik vel bare ovre i lejren og tog hvad der var?

EA: Ja, de der 3 blev kørt over til lejren men de måtte slippe dem løs med det samme. De havde jo ikke gjort andet end at arbejde.

JN: Man kan jo også sige at regeringen opfordrede til at folk arbejdede for tyskerne.

EA: Ja, hvad med Frikorps Danmark blev jo også anbefalet.

JN: Var det så det der skete i Ganløse?

JN: Det er sjovt at høre de her lokale beretninger om der har været nedkastninger.....

EA: Det var der jo, det var der i Ganløse oppe på Jagtgårdens marker og ud mod skoven. Det var forkert det skulle have været nede ved Granløse nede ved Holbæk. Der var 2 mand smidt ud også, men der var ikke nogen til at tage imod, så de måtte bare se at komme af sted. Jeg var selv deroppe - der var en leben af en anden verden

– faldskærmene samlede de sammen, dem fik damerne til at sy tøj af. Der var en hvid skærm den fik mureren og en bror der fik syet murerskjorter af dem. Der var gule og grønne og røde faldskærme som fodermesterens drenge på Søtoftegård gik i, gule og grønne skjorter og konen gik i gul kjole. Vi fik en strop, det var nylon det var stærk, med 2 store karabinhager i som hestene slet ikke kunne trække i stykker, vi brugte dem til at trække tørveværket frem med. Reb kunne man ikke få den gang, det var papirreb.

JN: Hvad smed de ned? Var det våben? Tog tyskerne dem?

EA: Det var våben og håndgranater.

.....

EA: En af karlene på Søtofte havde slæbt en af containerne ind i laden den gang de smed våben ned, det var sådan nogle store runde containere. Der var en der var helt fyldt med ananasgranater, sådan en tog han ind i laden. Næste dag sad han hos barberen og pralede af at han havde taget sådan en ind. Det hørte en frihedskæmper Poul Larsen. De kom kørende i den der DKW som de havde hentet hos (navn udeladt), det var en søndag formiddag som befrielsen var om fredagen hvor han kom med maskinpistol på maven og revolver i bæltet og revolver i hånden og sagde til karlen `jeg har hørt at du har en container med håndgranater inde i laden, dem skal vi have`. Karlen sagde `jeg skal ikke bruge dem` og gik hen til laden for at lukke ladeporten op. På gården var der en dobermann, den var edderrøvnemig ondsksfuld, den skabte sig og ville bide. Den skyder vi bare sagde de. Det var det der pjat med at ville skyde, det gjorde de jo ikke, sådan nogen idioter. De havde lige været inde i Hareskoven hvor der boede nogle Hipofolk som de ikke kunne få ud og derfor kastet en håndgranat ind af vinduet, det hjalp, det fortalte ham Poul Larsen.

JN: Det gik jo lidt voldsomt for sig de der første dage...

EA: En fætter fortalte hvordan der kørtes rundt på motorcykel med sidevogn og hvor de sad med maskinpistoler og kørte frem og tilbage og ikke havde en skid forstand på at betjene dem. De kørte frem og tilbage på Søborg Hovedgade.

JN: Det er lidt kedeligt, men det var jo den frihedsberuselse der greb folk, der var kommet så mange med den sidste måned.

EA: Det var en nat i vinteren 44 da min far var på nattevagt at min mor kom og vågnede mig fordi kirkeklokkerne ringede midt om natten ved 2 – 3 tiden, der var et ildskær oppe i den anden ende af byen, om ikke jeg ville finde ud af hvad det var. Det var alle murerens stilladsbrætter der var sat ild til. Brandfogeden gik der oppe og havde et skilt på maven hvor der stod `brandfoged` og med økse – en farlig karl. Det var frihedskæmperne der havde sat ild til.

JN: Var det fordi han lavede noget for tyskerne?

EA: Ja, det var det. Der blev jaget rundt med folk med besked om at rydde op. Frihedskæmperne mødte op men nægtede at det var dem. Brandfogeden ville indberette dem, han var meget autoritær. Han havde også noget med kornnævnet at gøre, med rationeringsmærker til hestene, melasse, affald fra sukkerfabrikkerne, det kunne man også få, det var blandet op i byg. Vi drenge kunne ikke få slik så vi gik og suttede på en klump melasse.

.....

JN: Tjente man noget i tørvemoserne?

EA: Ja, jeg tjente så meget at min far var ved at holde op på vandværket. Der var nogle uger hvor jeg kom hjem med flere penge end ham selv om jeg arbejdede på halv akkord. Vi drenge vi arbejdede på halv akkord men tjente dobbelt så meget, men det var kun sæsonarbejde.

JN: Var der noget sortbørshandel med rationeringsmærker.

EA: Ja, det var der da, men det var ikke noget vi børn havde noget med at gøre. Jeg har stadig nogen liggende nede i skuffen. Her ude på landet kunne vi slagte en gris og høns havde vi, det var mig der havde hønsene. Jeg kan huske at vi kunne få gratis vitaminolie, levertran til os børn på apoteket. Jeg hentede alt det vi overhovedet kunne få og hældte det i hønsene ligesom med bankebyg som kunne købes hos købmanden med mærker, det var noget man kunne bruge i stedet for boghvede til at lave grød af, men det - det var meget billigere at købe korn hos bønderne.

JN: Så I havde mange æg?

EA: Ja, vi havde de æg vi skulle bruge, vi slagtede også en høne en gang i mellem. Ham der Niels Hansen han slagtede for os men den gamle var noget dyrevenlig og meget imod at vi stak grisene levende, det gjorde man jo den gang, han ville have at vi knaldede dem en på skallen med en hammer, vi havde en knophammer, men det ville slagteren sgu ikke.

JN: Så kunne de ikke rigtig få blodet ud?

EA: Nej, vi havde også kaniner som min far slagtede selv.

JN: Kan du godt lide kaninkød?

EA: Ja ja, det åd vi, det er ikke anderledes end kyllingekød. Min mor lagde det i kærnemælk et stykke tid.

JN: Det der kneb mest med at få herude på landet var cykeldæk.

EA: Jaeh, min far havde købt et nyt cykeldæk oppe ved cykelsmeden, men det nænnede han ikke at køre på, så han kørte på lapper og gamle dæk. En dag jeg kom hjem holdt der en bil og jeg tænkte hvad fanden er det nu for noget, så tog far det dæk af cyklen efter kun at have kørt på det i fjorten dage og hængte det op. Politiet var

det, og de ville have dækket for det var stjålet, far havde givet det hvide ud af ørene for det, det blev han eddermagme godt sur over den gamle.

JN: Rutebilerne kørte på gengas.

EA: Ja det gjorde de alle sammen, tyskerne kørte også på gengas på nogen af bilerne for det kneb for dem selv at få benzin. De begyndte at lave benzin af ætanol og blandede op med kulstøv. Det fløj flyvemaskinerne også på.

JN: Det kunne de vel ikke?

EA: Jo det tror jeg nok. Tyskerne havde også generatorbiler. Den lille fut-Ole med rutebilen hvor generatoren sad bagpå og brændet lå oppe på taget, måtte hælde en sækfuld i en gang i mellem. Der var problemer med det somme tider.

JN: Mændene måtte ud og skubbe på når bussen skulle op ad bakken.

EA: For eksempel Geels bakke i Holte, der havde de lidt besvær med at komme op ad. En vognmand havde fået 2 nye biler, den ene med diesel der var meget sjælden, lige før krigen men de måtte skifte motoren ud for en diesel motor kan ikke køre på gas. En chauffør de kaldte `lynet`, han kunne få dem til at køre, han kunne lige stille på 2 håndtag inde ved førersædet, han kunne få den til at køre. Hvis de gik i stå midt på bakken kunne de ikke sætte i gang igen, men måtte lade den løbe ned igen for at få tilløb. Pindehuggeren ude i Mørke han lavede generatorbrænde dengang han havde en maskine ligesom smeden til at slå brændet i stykker.

JN: Tørt bølgebrænde det var godt.

EA: Ja, men de kunne også bruge grankogler til at blande i.

JN: Bare det kunne brænde.

EA: Nej, det måtte jo ikke brænde kun ulme for at danne gassen. Chaufførerne var noget sorte i hovedet efter at have rodet med det der, og alt det sorte vand skulle løbe af om natten, det lugtede forfærdeligt.

JN: Der var ikke så meget trafik den gang. Togene kørte heller ikke ret meget.

.....

EA: Har I aldrig hørt om den gang noget tysk artilleri kørte gennem Ganløse til Stenløse?

JN: Nej, aldrig.

EA: Jo, hestetrukken artilleri. De kørte i stå nede, der var 7 km. De kørte i stå nede ved Stokholmbakken. De største kanoner havde 8 heste for og de mindre 6 eller 4 heste.

JN: Hvor kom de fra?

EA: Jeg mener de kom fra Norge, det var det jeg ville have opsnuset, de skulle til Frankrig, det var i 43. De havde slæbt en masse artilleri til Norge den gang, hestetrukken artilleri. Der var 10.000 heste med til Danmark den 9. april og 40.000 soldater. Har du aldrig læst om da de gik ind i Rusland havde 625.000 heste til sørge for forsyninger, det var en portion. I 1945 havde vi i Danmark 640.000 heste næsten det samme antal som tyskerne brugte til at slæbe forsyninger til Rusland. Senere begyndte vi at sælge heste til Polen. De manglede heste alle steder.

JN: Det der artilleri skulle det i gennem Ganløse?

EA: Det må have været en fejl, for hvis de vidste hvor mange bakker havde de nok valgt en anden vej. De gik i stå nede ved Stokholmbakken, det var en af de allerførste køretøjer, det var de store kanoner foran. Der var nok en hest der var faldet der nede. Jeg gik bare rundt i byen, de tømte både bager og købmandsbutik, de rendte rundt og købte, men det skete der heller ikke noget ved, de gjorde ikke nogen noget. Der var så mange heste og det var lige noget for mig.

JN: Kørte de over Stenløse?

EA: Ja, de skulle med færgen over -. Det var tøjbrudstid og der var en kone der havde ondt af soldaterne og hun gav dem æbler.

JN: Der var vel asfalt på vejene?

EA: Joh, det var tjærevej. Fra Damvad mejeri og helt ud til Værebros var det bare skærvevej.

.....

EA: Jeg kan huske at jeg under krigen stod nede hos Schellerup og bandt halmen fra tærskværket. Selvbinderen kunne binde med papirgarn, men det kunne presseren ved tærskværket ikke. Vi fik lavet en nål som vi kunne stikke ned i halmbanen der kom ud af presseren på en lang slidske, så kunne jeg stå der og knytte snoren.

JN: Du har ret i det der med papirgarn. Jeg kan huske at min far lå mest nede under binderen for at få det til at virke.

EA: De skulle huske at tage bindegarnet med hjem så det ikke blev vådt om natten.

.....

Interviewede: Erling Andersen (EA)

Sigerslevøster, f.1930 i Ganløse.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008-431).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN). Opfølgning på interview d. 7. marts 2008.

(uddrag)

Erling Andersen med søster og mor ca. 1935

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008.103.2, 15198)

.....

EA: Der var engelske flyvere der vinkede til os ude i tørvemosen. De fløj helt ned i dalen for at undgå at blive set på vej til København.

JN: Kunne de være så langt nede?

EA: Ja, det kunne de. Det var ikke den gang de ramte den Franske Skole eller B&W, Shell-huset skulle de jo også bombe. Vi var ved at lægge tørv op og så kom der pludselig nogle flyvere lavt nede, man kunne se lige ind til dem, de vinkede og vi vinkede igen.

JN: Hvad søren!!

EA: Jo jo sådan var det. Der var også en gang hvor de begyndte at skyde ovre fra Værløselejren. Der var Erik Corneliussen der gik og lugede roer, han havde fået besked på at smide sig ned på maven hvis der skete noget. Så han lå der mellem roerækkerne medens de skød ovre fra lejren.

JN: Var der antiluft skyts der ovre?

EA: Jo, det var der. De havde også lyskastere, projektørerne lyste op mod himlen om vinteren. De skulle se efter de der spærreballoner som tyskerne havde sendt op for

generer de engelske flyvere der kunne ramme disse wirer. Nogle af spærreballonerne hang fast i træerne. Der var også det der stanniol der blev sendt op.

JN: Det var englænderne der smed stanniol ud for at forvirre tyskerne. Radaren var blevet opfundet.

EA: Ja, tyskerne havde fået lavet nogen og opfangede det der stanniol. Tyskerne tvang en `Flyvende Fæstning` ned i Værløselejren, det var en stor amerikansk 4-motors flyvemaskine med 11 mands besætning. Den havde tyskerne stående på hjørnet så vi kunne gå og se på den.

.....

JN: Den almindelige opfattelse af tyskerne var vel at de opførte sig pænt. Den jævne tysker var ikke nazist.

EA: Næh, det var de ikke. Det var meget sjældent at tyskerne deltog i værtshus slagsmål eller anden brok. De opførte sig altid korrekt. Der imod Hipofolkene de var slemme. Tyskerne havde den fordel at hvis der var noget så var det Hipofolkene der lavede ballade.

.....

EA: Så var der vor nabo der dyrkede tobak, det gjorde man mange steder.

JN: Jeg troede det var på Fyn man gjorde det.

EA: Ham naboen, Andreasen, arbejdede sammen med min far på vandværket. Jeg har været med til at sidde og sy tobak på snor, var også med til at høste ude på Brudehøj. Det var vist ulovligt. Han tørrede det oppe på loftet men det måtte heller ikke blive for tørt. Han lavede egentlig ret god tobak, han kom noget sirup og whisky i. Den gamle der hjemme han tørrede det i ovnen i komfuret, det var noget værre noget, det var grønt det han gik og puttede i piben. Joh, jeg har været med til at trække mange tobaksblade på snor.

.....

Der var ham ude på Egholm, landbrugskandidaten Svend Poulsen, der fik lavet sin bil om til hestevogn. Han havde en lille Morris hvor forruden kunne lukkes op. Jeg kan huske at de kom kørende op til mekanikeren hvor karlen sad og kørte hesten. Der var ingen stænger på endnu. Motoren skulle pilles ud og der skulle laves stænger til styretøjet. Han kom kørende en gang imellem til Ganløse for at handle hvor konen var med bagi. Nogen gange med cyklen bag på. De cyklede ned over Dyrehavegårds marker hjem, det var den nærmeste vej.

JN: Når de så fik sat stænger på drejede de så forhjulene?

EA: Ja, nå det blev lavet rigtigt. Nogen sad uden for og andre inde i bilen og kørte hesten.

.....

EA: Krigen sluttede fredag aften.

JN: Fredag aften, det var den 4. maj.

EA: alle skruede op for radioen og åbnede vinduerne, flåede mørklægningsgardinerne ned. Det var jo en sommeraften. Jeg kan huske at alle skulle hjem fra idrætspladsen og hente geværet. Det har nok været lørdag ved middagstid da der kom en bil med fuld udrykning på ovre fra Værløse, den var fuld af Hipofolk. De blev jaget som vildt, de kom igennem Ganløse, jeg stod ude ved lågen og så at de for forbi. De kørte op forbi kroen på vej mod Lyngge, hvor der lige ud for Christianslyst lå nogle frihedskæmpere, jeg tror det var de der Lykke-brødre fra Mørke, som fik skudt bilen i sæk, punkteret, det var ellers en pansret bil med skudsikkert glas i. Den kørte i grøften og væltede og der gik ild i lortet. Vi drenge så den lå og brændte, men det var farligt, den kunne være fyldt med håndgranater og andet lort der kunne eksplodere. De der Hipofolk kom ud og rendte op i skoven, der er nogen der senere fortalte at den ene Hipomand var fra Lyngge, det var derfor den drejede den vej, han var jo kendt derude omkring og i skoven.

JN: De blev vel så fanget senere? De fik deres straf, de var skrevet op. Nogen blev dødsdømt, måske et halvt hundrede stykker.

EA: Den sidste der blev skudt var ham chefen for Schalburgkorpset. Tyskerne kunne ikke lide ham, han blev aldrig forfremmet på Østfronten men sendt hjem. Han blev skudt på Bådsmadsstræde Kaserne af politiet. Ovre i Jylland havde de et sted ude i en skov på en standplads.

JN: De danske (frihedskæmpere) blev skudt i Mindelunden af tyskerne. Politiet ville ikke skyde de tyske håndlangere, men blev kommanderet til det og gjorde det så. Der var nok også mange der trængte til det, men der skete desværre nok nogle fejl, der smuttede nogle med – men hvad sker der ikke under en krig?

EA: Ja, frihedskæmperne fik skudt 4 af deres egne nede ved Sorø da de kom kørende i bil.

.....

EA: Under krigen lavede smed Lund hestesko hele tiden, men man kunne ikke rigtig skaffe jern til dem. Man skulle have de gamle sko med for at få nye sko på en hest. De kunne smede 2 sammen og få en ny ud af det, hvis de var meget tyndslidte smedede de flere sammen.

Interviewede: Karen Svendsen (KS)

Ganløse, f. 1930.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-452).

Interviewer: Bent Stiesdal (BS) d. 8-2-95.

(uddrag)

Karen Svendsen (i rød jakke), mangeårig sparekasse- og bankdame i Ganløse

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2006.187.1, 13596)

.....

KS: Det jeg husker bedst er da de smed en, hvad er det nu det hedder.

BS: En våbencontainer.

KS: Ja, oppe ved Jagtgårdens marker lig oppe ved slagteren, men jeg var ikke selv tilstede.

BS: Fik de reddet noget af det?

KS: De fik en del af våbnene men ikke så forfærdeligt meget for der var jo ikke ret megen tid, der var jo en (navn udeladt) der angav dem.

BS: Ja ham fra (navnet udeladt).

KS: Ja en søn derfra, han angav jo at den var faldet ned. Han ringede til Værløselejren så de havde jo ikke så megen tid, men noget fik de samlet sammen, noget blev kørt ud i skoven, men hvor i skoven ved jeg ikke og noget blev lagt op på

loftet i den gamle sparekasse bygning. Det fik min far, han var jo bestyrer på det tidspunkt, først at vide efter krigen så han anede ikke at de var.

BS: Nej, men sådan var det jo, de vidste ikke så meget om hinanden.

KS: Nej, det var jo tys-tys.

BS: Hvem var det der var i den gruppe tror du?

KS: Der var Schrøder i hvert fald og der var Aksel Andersen som var chauffør hos købmand Christensen. Christensen kom i 1942 og det her var mod slutningen det har vel været i 44. Og så var der jo det, at de fik stjålet faldskærmen og som de fik syet skjorter af og tørklæder af og bluser som de åbenlyst gik med mange steder blandt tyskerne og det nød Schrøder, han var jo en djævel. Det videre forløb kan jeg ikke huske noget om, men Helmer Simonsen var også med, han kørte noget ud i skoven, Helmer og så nogle andre de havde læsset på.

BS: Var der nogle andre med end (navn udeladt)?

KS: Nu kan jeg huske fornavnet (navn udeladt).

BS: Hvad skete der efter krigen var der et retsopgør, var der nogen. . . . ?

KS: Jeg ved ikke så meget om det, men der var jo det med (navn udeladt)

BS: Inden krigen var der den store arbejdsløshed der gjorde at fagforeningerne sommetider bad folk om at tage til Tyskland for at arbejde. Jeg kender 2 der havde været dernede, men de fandt så ud af at det var krigsindustrien de fik arbejde i og så trak de hjem igen. Men der var jo også andre der rejste derned og blev meget begejstrede for hvordan tyskerne kunne styre det alt sammen der var ingen arbejdsløshed og de kunne bygge motorveje, folk blev utroligt imponerede og jeg ved at (navn udeladt) kom hjem og var meget begejstret, men ikke noget ondt ord i det, han var ikke tyskervenlig. Der var mange der faldt for hvad de gjorde i Tyskland men som ikke gennemskuede hvad der lå bag. Det rejste også spørgsmålet før besættelsen: hvad skulle man mene på det tidspunkt?

Ks: Det husker jeg meget klart. I min familie tog man meget skarpt afstand til tyskerne.

BS: Ja det kender jeg, men jeg kan også godt se og nu bagefter da jeg har læst om det og at englænderne havde planer om at besætte landet.

KS: Nå havde de det?

BS: Jo der var det at sige til det, malmen - jernet til den tyske krigsindustri kom fra Narvik, den kom fra Nordsverige og spørgsmålet var så om hvad de skulle gøre for at stoppe transporten af jernmalm. Transporten gik igennem Danmark – i hvert fald i gennem danske farvande – og til sidst lykkedes det Churchill at få tilladelse til minering, til at lægge miner ud langs den norske kyst og ned i de danske farvande.

Det skulle ske først i april men blev udsat på grund af dårligt vejr og blev fastsat til d. 8. april og så blev det dårligt vejr. Og så kom den ikke.

KS: Der har været chancer. Men det har man så ikke været så utilfredse med selv om det var en besættelse.

BS: Nej det må man nok formode.

KS: Det vil jeg tro, men min familie var bestemt langt fra tyskervenlig. Jeg kan huske vi var til konfirmation d. 8, det var vist en søndag, og så var det næste morgen de smed bomber i Værløse. Jeg lå i samme værelse som mine forældre og så siger mor: det tordner Olaf. Nej siger far, det er ikke torden det er tyskerne. Jeg kan endnu se ham springe ud i lange underbukser og stå ude ved hønsehuset ved østsiden og det var jo helt vanvittigt det han gjorde og vi rendte alle sammen ud og så de smed bomber og hørte de der høje dunk.

BS: Ja, så kom de der store 3-motorers sorte flyvemaskiner.

KS: Min bedstefar levede på det tidspunkt, han døde i 41, og da far gik ind og fortalte ham hvad der skete men det ville han ikke tro på, ikke før han hørte pressens radioavis ville han tro det. Det husker jeg tydelig, jeg har jo været 10 år.

BS: Det var (navn udeladt) der fortalte at der aldrig var slagtet så mange grise, det var et helt svineslagteri, de kunde levere alt til Værløselejren.

KS: Der har far aldrig været med, jeg talte med (navn udeladt) forleden og han sagde at han da også slagtede.

BS: Hvor er Blødemosehuset?

KS: Det er det der ligger lige bag skoven nu er det Søren Terp – huset er nu bygget om.

.....

Fortæller: Inger Margrethe Rastad

Rastadgård, Ganløse, f. 1915.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-476).

Interview i DR 1999.

NB. Gården, der var noget forfalden blev købt i 1937. Manden, Cornelius Olsen var professor på Lanbohøjskolen.

Maleri af Rastadgård 1925

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2005.188.6, 12042)

Uddrag.

.....

Så kom krigen i 39, så kunne vi ikke køre i bil mere, så var det endnu mere håbløs. Så måtte jeg blive her ude (på Rastadgård). Da vi fik vores andet barn i 40, flyttede jeg herud permanent og drev gården. Vi skulle så se at få en karl, vi fik en dygtig fra Jylland, han var dyr men dygtig. Så fik jeg 3 kvindelige elever at regere med og naturligvis skulle de arbejde hele tiden og på skift i køkkenet og de skulle være ude og ved dyrene og det gik udmærket i sommeren 41 hvor der var meget god fremgang. Men den krig var jo ikke let at styre, man kunne jo ikke få nogen ting og det korn vi havde, rugen skulle afleveres til en bestemt pris og resten måtte vi selv handle om. Det var en meget dårlig jord, men det er der vist snakket nok om, så var der jo ikke meget, selv forpagteren sidste år dyrkede han næsten ingenting for han nænnede ikke at give kunstgødning, så han havde det dårligt det sidste år, det blev bare værre og værre. Og så stod jeg herude med folkehold og 2 små børn, karl og 3 piger og skulle klare det hele. Det gik sådan set meget godt. Det varede længe før vi kunne begynde at rette lidt op på gården men det gik jo efterhånden. I 1943 begyndte

træerne (frugttræer) at bære lidt og så kom min mand hjem igen. Den her ulykkelige krig førte jo så meget med sig. Vi boede jo ensomt så det var et dejligt sted at komme ud til, dels kom der mange af vore venner som jo skulle bispises. Vi havde gris og kartofler så gik det jo også. Så begyndte det at stramme til med tyskerne og i 1943 kom de første flygtninge, det var et par gamle studenter kammerater som havde siddet som fange i Horserødlejren, og da tyskerne efter oktober 1943 kom og stormede Horserødlejren sprang de over hegnet og gik herved til. De vidste her var fredeligt. De gik med... en læge og en cand. mag., langs med Gribskov langs søen hegn og gærder ind over marker for de turde ikke gå på vejene fordi tyskerne søgte alle der her der var sluppet ud, og så kom de herved en søndag aften. Så stod de pludselig her. Så skulle vi huse de 2 også, vi skulle være forsigtige, de lå her i stuen på hver sin sofa. Efterhånden som krigen gik, var de her nogle måneder indtil vi fandt ud af hvorledes de kunne komme illegalt hjem til deres familier i København. Efterhånden som krigen varede kom der flere og flere herud, det var jo sådant et sikkert sted. Der måtte ikke komme nogen op i vores lejlighed i København fordi der allerede var et hold der så der måtte ingen komme. Men her ude måtte de komme, de blev sendt alle mulige steder fra. Vi havde en ung pige som var plejebarn hos redaktøren for Arbejderbladet, hun var tysker, hun blev sendt til Kalundborg på en præstegård og var der ude. Så blev hun indkaldt som Hitlerjugend i slutningen af april, hun var en 14 - 15 år måske ikke engang det og så blev hun flyttet herud, så havde vi også hende. Så kom der flere forskellige som ikke var så længe. Blandt andet kom der en der var flygtet nede fra – han var bror til en anden – Vridsløse hvor han afsonede en dom. Han var flygtet på en måde og kom herop. Der var en rykkes ind og rykkes ud hele tiden af disse mennesker der var her nogen tid indtil de fik et andet sted at være. Det gik meget godt hele tiden, undtagen en dag så kommer vores gamle karl som havde været her i flere år, han havde fået arbejdeovre ved Sjælsø, han kom kørende på cykel, og fortalte - jeg kunne på hans ansigt at der var noget – han var taget af tyskerne og de havde ført ham ned til Strandborg ned ved Rungsted på deres tilholdssted hvor de havde forhørt ham og fået ham til at indrømme at de skrifter han havde på sig, havde han fået herfra. Herregud tænkte jeg nu går der hul så tog jeg min cykelog en af de unge piger fik overladt børnene – dengang havde vi 3 børn - jeg kørte til Farum station og tog toget ind til København og fandt min mand så jeg kunne advare for jeg vidste at nu skulle der trevles op. Han var gået under jorden så det var ikke så farligt og jeg kom hjem igen. Jeg tænkte - da jeg kom hjem med det sidste nattog – hvad nu hvis jeg var blevet taget – så havde en ung pige ligget alene med mine 3 børn og ikke vidst noget som helst om hvad hun skulle foretage sig, jeg havde ikke givet hende nogen direktiver andet end at passe på dem indtil jeg kom hjem, og det gjorde jeg så heldigvis også. Tøj havde vi ikke, vi fik en masse gammelt tøj fra forskellige og hvor jeg ud af et par gamle herrebukser hvor der ikke var knæ i og lavede bukser til børnene af bagsiden, det eneste der blev tilbage af

sådan et par bukser var gylpen, den kunne vi ikke bruge til noget. Sådan sad vi og huggede i det, men føden fik vi altid så der var – hvis man ville spise fisk og grøntsager – kartofler og mælk havde vi, så vi led ingen nød i den retning. Men man kunne jo ikke få noget som helst til fornyelse på gården, man kunne ikke få et søm, heldigvis havde mange mennesker gennem årene slået søm i væggen for at hænge en hat eller en skovl, så dem gik og trak ud og rettede ud når vi skulle bruge nogen. Jeg tror ikke rigtig at folk har forstået hvordan det var at være et almindeligt menneske under besættelsen på en almindelig bondegård, vi har jo hørt så meget om de der berømte der gjorde en masse modstandsbevægelse, det har, efter krigen vi hørt så meget om, men vi hører aldrig noget om hvordan almindelige mennesker sad og hutlede sig igennem, og som ikke var helte på nogen som helst måde. Det var jo altid kvinderne der måtte tage slæbet, mændene havde altid så meget vigtigt illegalt at gøre. Der var kvinderne der sad tilbage med det hele, men dem har man aldrig hørt noget om, der er vist ikke nogen der har skrevet noget om det nogen steder. Men det var såmænd heller ikke noget at skrive om, det var så trist alt sammen, så det var bare om at der kom bedre tider, det er jo altid gået op og ned.

Hvad skete der så ved befrielsen?

Ja, befrielsesaften var noget særligt for mig. Vi havde radio dengang, det havde vi dog, vi hørte London hver aften, og så hørte vi så befrielsesbudskabet, og som det første tænkte jeg `du må skynde dig over til Buresø` for der bor der en mor med 2 små børn som tit kom på besøg her, hendes mand er under jorden og hun har ingen radio, jeg må skynde mig over til hende. Så jeg gik over til Buresø og fik fat i hende og fik fortalt det der var sket. Da jeg kom hjem, ja det var jo dejligt, og så hørte jeg en dejlig lyd, det var som det summede i huset, det var ligesom et stort dyr der lå i den her aftenstemning og trak vejret. Så gik jeg ind og så var det mand og 3 børn der lå og sov, de var gået i seng. Det var vores befrielsesaften, vi havde ikke lys i vinduerne, vi skulle jo sove. Og det har man jo hørt om at det var åh så storartet. Det har det da sikkert også været for dem der boede inde i København og ikke havde andet at bestille, vi havde noget andet at tænke på herude, køerne skulle malkes næste morgen. Jeg kan huske at der var en dejlig stemning at gå alene over Ganløse Egede gennem åsen og op til gården hvor hun boede ved Buresø, ja, det kan jeg huske. Nå – ja, hvordan det så ellers gik siden, det var bare at arbejde – arbejde det har jo aldrig været andet end arbejde for at holde det gående, holde det vedlige men jeg vil da ikke på nogen måde sige at vi i alle de år led nød, vi var jo begge 2 fra landet og nøjsomt opdragede så vi kunne jo se at man ikke behøvede både ditten og datten. Men det drejer sig om overfor børnene at få dem i vej og i skole, det kunne jo godt være det var under krigen og det foregik til fods hen over markerne til Nyvangs skole og hjem igen, det var ikke så svært. Det var en lille landsby skole og ligeså snart de kunne cykle så blev der kørt til Farum realskole og der gik de så, cyklede frem og

tilbage hver dag året rundt, snestorm og alting. Da de var kommet så vidt at de havde fået mellemskoleeksamen.

Interviewede: Ingeborg Skov Larsen (ISL)

Stråmosegård, Stenløse. Født 1915.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-454).

Interviewer: Bent Stiesdal (BS), d. 20-6-1994.

Stråmosegård, Stenløse

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1997.339.1, 6137)

Vedrørende bagermester Fiehn.

.....

BS: De havde en datter, hvor gammel var hun?

ISL: Den dag krigen sluttede.

BS: Den dag da balladen var, da var hun en 14, 15, 16 år?

ISL: Ja det tror jeg. Jeg syntes det var så synd og modbydelig over for hende, hun var jo en sød lille pige.

BS: Var det altid fru Fiehn der stod i butikken og betjente kunderne i cafèen?

ISL: Hun var altid selv i forretningen, hun havde sådan en sjov måde at gøre det på: *vil du ha` det eller vil du ikke ha` det*, når man stod og tænkte hvad man ville have.

BS: Hun var ikke så jovial som manden, så venlig som Fiehn var?

ISL: Nej, hun var lige det stik modsatte, det var hun, han var så venlig, den lille mand der fedtede rundt med små skridt under sig selv. Han var en dygtig mand.

BS: Men hun var ikke så vellidt, jeg brød mig i hvert fald ikke om hende.

.....

BS: Da så begivenhederne skete der i 43, hvor var du da?

ISL: Da var jeg gift i Værløse. Da befrielsen kom, havde vi de der lange sortskjorter nede i kanten af Bagsværd ved Hareskoven, så begyndte de at skyde på hinanden, men jeg kørte til Stenløse om aftenen, de begyndte at bygge barrikader uden for husene, vi boede på Bygaden, men derfor var jeg så med da Fiehns....

BS: Da de blev kørt i smædetog. Hvem var det der var frihedskæmper dengang. Hvem var henne og hente dem, ved du det?

ISL: Nej, det ved jeg ikke. Jeg ved de unge mænd der var sådan lige gamle som mig, de var frihedskæmpere, Poul Andersen.

BS: Poul Andersen eksisterer ikke.

ISL: Nå, er han død.

BS: Ja, er han ikke. Hvor er han henne?

ISL: Han forsvandt sådan helt. Jeg har vist truffet ham sidst oppe på ... i Roskilde til dyrskue med en ung søn for nogle år siden, det er allerede mange år siden nu. Da snakkede vi med Poul.

BS: Hvem andre var der?

ISL: Det ved jeg ikke, der skal vi nok have fat i syklubben. De ved besked. Jens Peter Hansen var der også, men om han var frihedskæmper ved jeg ikke. Jeg har ikke fornemmelsen af at han var det.

BS: Lynggaard var.

ISL: Poul var ovre i Frøslevlejen et stykke tid.

BS: Hans Mortensen i Søsum var med.

ISL: Ja, det er muligt. Det har jeg slet ingen ide om.

BS: Men så den dag da de kom med Fiehn, da havde de hentet ham i Værløselejen, og hvad så?

ISL: Så kørte de så i åben vogn gennem Stenløse og der var jo opløb og ...

BS: Var der mange mennesker?

ISL: Ja, det var der, der var masser af mennesker, nogen kiggede på og andre hujede, råbte, og en gik hen og spyttede ind i vognen og op i hovedet på fru Fiehn, det kunne jeg ikke lide, det kunne jeg altså ikke.

BS: Vi kan ikke rigtig forstå det, det at køre i smædetog men man skal jo tænke på den angst der havde været.

ISL: Min far stod jo på torvet foran forretningen om natten der og de sværmede rundt med deres håndvåben, tyskerne omkring dem. Min svoger var der. Det var modbydeligt. Folk var jo så harme på dem, det skal jeg love for.

BS: Der er nogen der siger han forpligtede sig til at fraflytte kommunen efter nogle dage. Nogle siger han boede ude på Lindenberg.

ISL: Det ved jeg ikke noget om.

BS: Hvor blev han så ført hen?

ISL: Jeg har altid forestillet mig at de kørte til Frederikssund, for de skulle jo begge to bures inde.

BS: Hvad husker du så mere frem i processen? Forretningen blev hurtigt solgt igen.

ISL: Ja, det gjorde den. Jeg var ikke hjemme i byen så det kunne jeg ikke følge med i.

BS: Og da han så efter krigen fik en dom. Kan du huske noget om det?

ISL: Nej, hvem skal vi mon spørge om det?

BS: Ja det er svært. Arkiverne er ikke åbne endnu, det bliver de først efter 50 år, så der går vel en 3 - 4 år endnu.

.....

BS: Er der mere vi skal vide om Fiehns? Kunne de tale dansk?

ISL: Jo, det kunne de da. Og så blev de bosat i Ballerup.

BS: Hvornår?

ISL: Efter de havde udstået.....da havde vi lidt kontakt..... fru Fiehn og datteren gik i skole..... de blev Ballerup`ere.

BS: Det er egentlig skægt at de ikke flyttede længere væk.

ISL: Der var altså noget med at de blev truffet langs med Frederikssundsbanen.

.....

NB. (Red.) Bagermester Fiehn døde inden dommen i 1946 og fru Fiehn fik 4 års fængsel.

Interviewede: Oluf Olsen

sognefoged i Ganløse. Født 1895.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1976-792).

Interview i Frederiksborg Amts Avis d. 20. dec.75

Erindringer fra besættelsestiden

Under besættelsen og mange år efter var Oluf Olsen sognefoged, og i krigens år stillede det store krav til ham.

Det var en meget streng tid, navnlig i den periode, da der ikke var politi, men kun vagtmandskab. Fra hovedstaden kom "hajerne" og ranede i private hjem. Der var en familie der fik frastjålet et kostbart gulvtæppe, og jeg fandt spor efter en trehjulet cykle i nærheden af ejendommen, hvor tyveriet havde fundet sted. Det lykkedes mig inde i Absalongade at finde den trehjulede cykle, og forretningen, der havde hængt tæppet ud til salg, og en aften fik vi da også fat i de to fyre, der stod bagved.

Vagtmandskabet fra Vartov var med, vi satte folk ved bagudgangen og hoveddøren til ejendommen, og jeg gik op med to vagtværnsfolk. Da fyrene ikke ville lukke op, tog jeg tilløb og kastede mig mod døren, som også røg op, hvorefter vagtværnet anholdt tyvene. Det var jo ikke en bestilling, der hverken var normal for en sognefoged, eller som var økonomiske honoreret derefter. Hjemme i sognet fik jeg nu og da fat på lokale tyve. Alt kunne jo bruges i de tider, og alt muligt blev stjålet.

Jeg fik tidligt forbindelse med modstandsbevægelsen, også fordi jeg blev kaldt til et hemmeligt møde i hovedstaden, hvor vi fik at vide, at kongen ønskede, vi påtog os visse opgaver.

Kompagniet, som Oluf Olsen bragte i skjul i teglværket den 9. april 1940 var under ledelse af den senere generalmajor Vagn Bennike, der blev leder af jernbanesabotagen i Jylland.

To gange hentede tyskerne Olsen til afhøring i København, men begge gange klarede han frisag, fordi han havde en næsten "soldat Svejke"-evne til at snakke udenom. En tredje gang blev han anholdt, da han cyklede gennem Tokkekøb Hegn samme dag som de berømte begivenheder med nedkastning af våben i Gribskov havde fundet sted. I det tilfælde var Olsen overhovedet ikke indblandet, det var tilfældigt, han var i Hillerød, men tyskerne tog ham med til kvarteret i Rungsted. Det var imidlertid i krigens sidste dage, da Hitler var meddelt død, blev alt forvirring, og han blev givet fri.

Efter krigen var Oluf Olsen med til at oprette Hjemmeværnet i Nordsjælland.

-0-0-0-0-

Oluf Olsen var sognefoged i Ganløse i mange år og boede i ”Nyvangshus” på vejen mellem Ganløse og Farum. Han levede hele sit liv i Ganløse sogn.

-0-0-0-0-

Frihedsmuseet har etableret en database (modstand.natmus.dk) over modstandsbevægelsens medlemmer.

Her er Oluf Olsen opført som:

Oluf Olsen

Født 25.02.1895

Sognefoged

Ganløse

Region V (Sjælland)

Interviewede: Anker Olsen (AO)

Lille Veksø. Født 1928.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008-422).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN), d. 21. februar 2008.

.....

JN: Havde I noget besvær med tyskerne?

AO: Nej, det eneste jeg kan huske var et dilemma i Stenløse med Fiehn.

JN: Hele den historie med bagermester Fiehn, den har vi.

AO: Han var en meget rar mand, han var sgu så flink. Det jeg husker mest er at min far skulle køre ind på Israels Plads fra Veksø hver anden dag i sommertiden og langt hen på efteråret med hestevogn i de 5 år.

JN: Så havde I hest.

AO: Ja, vi havde 3 heste fordi han skulle bruge de 2 af dem til at køre til torvet med og så var det rart at have en i reserve men også til radrensning herhjemme.

JN: Havde I gummivogn dengang?

AO: Ja, det havde vi. En af dem var lavet af en Ford T, senere havde han en anden med jernhjul der dog gik temmelig let. Han var nødt til at stå op kl. 2 om natten.

JN: Vognen blev formodentlig pakket om aftenen?

AO: Ja. En af os drenge skulle op på lofter og skære hakkelse, mest havre, på hakkelses-maskinen, det var et slid at dreje den og det skulle vi hver aften så muleposerne kunne fyldes op så de var klar til om morgenen. Hestene fik så muleposerne på inde på torvet. Han kørte hjemmefra ved halv tre tiden og var så inde på torvet ved 7 tiden og var så i reglen hjemme igen ved 1 tiden om eftermiddagen.

Ford T (fra ca. 1919) pakket til Grønttorvet på Egedalsvej 13, Veksø

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008.134.1, 15335)

JN: Så kunne han, efter at have solgt, springe en dag over.

AO: Ja, han skulle bruge en dag til at lave torvelæs med jordbær og gulerødder, med salat og blomkål, han dyrkede rigtig mange porrer.

JN: Hvad er dit indtryk med priserne? Var han tilfreds?

AO: Ja, det gik meget godt. Det var bedre under krigen end det var før krigen. Vi fik lidt større priser, det steg lidt i prisen.

Havde han gemt den gamle bil til efter krigen?

AO: Nej, den havde han solgt og fået en anden bil der var lidt mere smart, vistnok en Citroen model B14 med plade hjul.

JN: Havde han klodset bil op under krigen?

AO: Ja, en mellemstor Morris der blev klodset op i 4 – 5 år. Så var krigen slut og så kunne vi få benzin igen.

.....

AO: Til min fars ejendom hørte der 4 tønder moser hvor der under både 1. og 2. verdenskrig blev skåret tørv. Det lå ude ved ledvogterhuset på Lærkebækvej, der skar vi tørv under krigen, vi skar til Jørgen Andersen i Måløv der leverede tørv til Københavns Belysningsvæsen, han havde forskellige der leverede tørv. Tørvene vi producerede kørte vi ned til Veksø jernbane terræn og læssede op på jernbanevogne der kørte ind til København. Den ejendom hernede på hjørnet den havde også en moselod der lå ved siden af min fars, Aksel Lund havde også en moselod.

JN: De moselodder hører ikke til ejendommen her mere?

AO: Nej, det gør de ikke, men dengang havde alle en stump mose og var selvforsynede med tørv. Det med at skære tørv til Jørgen Andersen var kun en sommer så gad fatter ikke det mere, der var ingen penge i det, det var en fiasko, det skulle han ikke have gjort. Dem der havde tag på det og maskiner til det kunne lave pressede tørv de tjente penge. Vi lavede skære tørv med specielle tørvespader og håndkraft, så læsse vi de store klodser op på noget vi kaldte en `sluffe`, og så havde vi en hest der trak den ud på læggepladsen. Det var nok i sommeren 43. Vi var 5 brødre der hjalp til så det blev til noget alligevel.

JN: Jeg husker vi fik noget derhjemme der hed formbrændsel.

AO: Det blev lavet af tørvesmuld. Når man nu havde lagt tørv ud på læggepladsen, måske flere gange, så lå der en masse smuld der blev skrabet sammen i dynger og blev brugt til at lave formbrændsel af. Jeg har set det ovre i Hove ved Buehøjgård. Der stod en mand inde i en lade og skovlede tørvesmuld op i en kæmpe stor dragt, og så løb det ned i bunden af dragten hvor et stempel ved hjælp af en krumtap og et svinghjul, og det sagde bum, bum, bum og pressede smuldet så hårdt sammen at det selv om det var knastørt hang sammen. Det var formbrændsel, på den måde gik der ikke noget til spille.

.....

JN: Savnede I noget under krigen?

AO: Nej, vi fik mad og vi havde tøj på kroppen sådan da. Mor hun cyklede til Hillerød til noget der hed Magasin Madsen, en kludebutik som handlede med brugte militær uniformer der var brugt under krigen. Noget af det var slidt, men det var rent, lugtede af formalin. Det syede hun tøj til os drenge, og vi gik i militære bukser. Tænk at hun cyklede derop. Min mor kærnedede også smør. Fatter havde købt en ko af Anders i Hullet, han var eneboer dernede og havde denne ko som fatter fik købt af ham for han var for gammel til at passe den. Koen blev sat ud i mosen på græs og om aftenen når vi var færdige med at lave torvelæs, blev jeg sendt af sted på cykel med en spand for at malke den kl. 8 om aftenen. Den stod og ventede på mig når jeg kom, den var trængende. Det var altid mig der skulle malke den ko. Nogen gange lavede mor noget smør, hun lavede for resten også noget sirup.

JN: Det måtte man vist nok ikke.

AO: Jo det var vist ikke et problem. Man måtte ikke slagte grise og sælge til private, det var forbudt. Hun lavede sirup af sukkerroer, fatter dyrkede sukeroer til hestene, jeg ved ikke hvordan hun bar sig ad, hun kunne alt muligt. Dengang kunne man ikke købe et cykeldæk under krigen, det kunne man sgu ikke. Engang, jeg kom i læreovre i Sengeløse, der er 7 kilometer på dårlig vej, havde jeg ikke mere dæk, det kunne ikke mere og jeg måtte prøve at skaffe et cykeldæk. Jeg vidste godt lidt om København, om hvad der foregik med at handle på sortbørs. Så fik jeg fri en dag af min læremester for at tage ind til København for at købe et dæk på en sortbørs kaffebar inde i Trommesalen på Vesterbro. Det gav jeg 50 kroner for, jeg havde 7 kroner om ugen i løn, jeg tjente 15 øre i timen dengang, jeg måtte låne pengene til det, det var sat`me mange penge.

JN: Det er jo 7 ugers løn!

AO: Ja ja, men jeg fik fat i et godt cykeldæk.

JN: Var det nu også godt, jeg har forstået på mange at det var noget skidt dengang.

AO: Nej, de måtte ikke bruge lærred, de kaldte det for cellulds dæk, det kunne ikke holde, de sprang, man måtte ikke pumpe dem for hårdt. Det jeg fik var et af den rigtig gode slags.

JN: Du kunne lige gå ind og købe det, der var ikke nogen der anholdte dig?

AO: Jah, der var så mange mærkelige mennesker inde på den kaffebar der var temmelig stor. Der sad mange suspekterede personer der inde, jeg kom til at snakke med en af dem om han vidste noget, jo han vidste noget og han ville få fat i en. Der kom så også en mand med en pakke i gråt papir og sagde vær`s go. Jeg sagde at jeg godt ville se varen og så gik jeg ud på toilettet for at se hvad det var, jeg pakkede det

forsigtigt ind igen, gik ud og ind til manden som fik sin halvtredser. Jeg gik over på hovedbanegården og tog toget hjem. Det var en dag man ikke lige glemmer.

JN: Så undgik du at få fast dæk?

AO: Ja, det har jeg prøvet. En ring, en der var lavet af træ og beslået med gummi, sømmet på, der var nogle små fjedre inde på fælgen, mellem bunden af træet og fælgen, det var noget snedigt noget.

JN: Virkede det?

AO: Ja, men det var forfærdeligt at køre på, det var hårdt og kunne ikke holde ret længe, det gik i stykker.

Interviewede: Hans Tage Jensen (HTJ)

Ganløse. Født 1926.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2005-421).

Interviewer: Johannes Nielsen (JN), d. 15. dec. 2005

Bundsvej

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1978.188.1, 9765)

.....

JN: Sig mig engang, hvornår var du frihedskæmper, hvornår startede du med det?

HTJ: I slutningen af krigen, Vi var mange, nogen og 30 tror jeg.

JN: Hans Mortensen i Søsum han var også frihedskæmper var han med også?

HTJ: Nej ikke i det hold. Der var Poul maleren en bror til Laurits, så var der Lind kommis nede hos købmanden, og så Henry vejmand.

JH: Hvem ledede jer?

HTJ: Jah, Lind han var leder af det ene hold. Det hold jeg var på var fru Larsens svigersøn hvad hed han, Arne, han var gift med Karen. Så var der barberen nordmand han var også med. Jah, det er ikke let at huske mere.

JN: Inden slutningen havde I så noget sabotage eller sådan noget?

HTJ: Vi havde et par steder, men det var ikke noget. Vi rendte rundt når der kom nogen af de der Schalburg-folk på kroen når der var bal for at der ikke blev ballade.

JN: Det turde de godt?

HTJ: Ja, så stoppede vi revolveren i lommen.

JN: Hans Mortensen fortalte at I sådan mest holdt lidt øje med hvad der skete.

HTJ: Vi havde en nedkastning i Ganløse. De påstod at det var en gadelampe på bybakken, toppen af bakken ud mod Lyngø hvor skærmen sad løs og sad og blinkede, det er jeg blevet forklaret, og så droppede de lasten. Der var rigtig meget, våben.

JN: Hvor fik du våben fra?

HTJ: Jeg havde en Smith & Matzon, men jeg turde ikke have den hjemme. Når du går ned ad bakken ned mod Fluebjerg og ned til åen, der var en bro, vi kaldte den `at gå over Ejderen` og derunder var der et hul, der havde jeg min pistol. Der var jo ikke nogen der ville komme og se der.

JN: Prøvede I at skyde med den?

HTJ: Ork jo, ude i skoven. Vi havde en dejlig oplevelse, du ved ham den lange der havde Egholm dengang Karlskov Jensen, den gamle skydebane var derude, skytteforeningen var derude, så vi var vant til at gå derude og skyde. Så var der Bjarne Engborg Larsen han var også med, jeg skulle gå og passe på at der ikke kom nogen, vi skulle vide hvem der kom. Som jeg går der mellem træerne og kigger mig alvorligt omkring så kom Henry (vejmand) lige pludselig lige ned til mig. Jeg tænkte hvad vil han her, hvad fanden skal han, jeg havde jo lavet vej sammen med ham. Hvad laver du her? Jeg holder øje med dig. Nej, jeg holder også øje med alle de andre. Det viste sig at han var medlem af en anden gruppe og det vidste vi ikke noget om. Så sagde vi at vi nok hellere måtte gå hjem og spise. Senere fik vi det noget bedre koordineret.

JN: Det lyder ikke som om det var farligt, når du sidder og fortæller om det. Det var bare skide skægt. Når man hører andre fortæller om det var det meget farligt.

HTJ: Det var det også.

JN: Efter krigen så var det jer der kom over i lejren. Fandt I nogen danske nazister eller danske medløbere?

HTJ: Ork ja, dem var der mange af, de arbejdede jo i lejren. Jeg cyklede med mælk rundt omkring på en `longjohn`, det værste var når jeg skulle op ad mejeribakken. Der var en episode hvor jeg blev truet med at blive skudt fordi jeg ikke ville sælge smør i lejren uden rationeringsmærker.

.....

Interviewede: Hans Oluf Mortensen, (HOM)

Søsum. Født 1915.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-42).

Interviewer: Bent Stiesdal (BS), d. 22-6-94.

NB: Teksten i parenteserne er skrevet af redaktøren.

Kristen Smeds Stræde mod SØ

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1970.259.1 , 10637)

BS: Hvordan startede dit arbejde i en modstandsgruppe?

HOM: Det ved man ikke - tilfældigt, faktisk, at et par mennesker tilfældigt kommer til at snakke sammen. Hvordan man kommer ind på det, ved jeg ikke, men det er på en tilfældig måde, ved samtale og sådan noget, at man finder sympati med nogle mennesker og det hele, som har samme indstilling som en selv. Og så lige pludselig står man med en gruppe. Så er der altid en forbindelsesmand, som har forbindelse med andre grupper, andre steder henne, og så går det hele op til ledelsen i det øverste der. Og så får vi jo en hel del meddelelser derfra. Sagen udvikler sig. Vi får bl.a. illegale breve, som så bliver sendt ud til den gruppe, der er med. Som er en gruppe - ja hvad skal man sige, der er nok en leder, men ikke nogen rigtig leder alligevel. For det skal gå så hemmeligt alt sammen, at ingen aner noget. Det er det svære ved det hele, du kan ikke offentliggøre noget. Det går sådan på en stenkastmetode.

Man kommer sammen en gruppe en gang om ugen eller sådan noget i de forskellige hjem, meget hemmeligt og lokalt, fordi der ikke må komme noget ud. Men der siver altid et eller andet ud alligevel, og så skal man være noget forsigtig, og samtidig med vi havde en modstandsgruppe, så havde vi stor aktivitet af nazi-folk herude med uniform og skråremme og det hele - nu vil jeg ikke nævne nogen personer, men vi

kendte dem, og de var jo lige modsat, så dem skulle vi tage os i agt for, at de ikke fik noget at vide. Og så, som jeg sagde før, så kom vi ind i de private hjem og holder sådan små lokale møder, med den sidste meddelelse der er kommet oppe fra den selvbestaltede ledelse - faktisk inden det kom op til frihedsrådet, der var sådan lokale, der gik højere og højere op i det og sendte meddelelser ud. Nu hørte vi under noget der hed Kulsvier-bataljonen i Hillerød og derefter til politiet i Frederikssund, som faktisk var vores overordnede og så videre opad, hvor vi fik disse her tryksager.

Det var sådan, at hver sin gruppe arbejdede selvstændigt. Vi anede ikke, hvem der var med. Nu var der en kommis oppe i Brugsen, som vi overhovedet ikke anede var med i nogen modstandsgruppe, men han var bare med i en anden gruppe, så vi havde ikke forbindelse med hinanden, Det måtte vi ikke have. Det var så hemmeligt, men jeg kan da godt sige så meget, at i slutningen af gruppen, da blev vi "stukket", af en af vore egne.

Efter 5. maj havde vi en del forbindelse med Poul Andersen [forpagter på Bjellekær], efter der var oprettet de lokale hjemmeværnsforeninger, da dukkede han op som en midlertidig leder af det herude. Men det gik ikke så godt. Jeg kan godt fortælle en episode, om hvor upålidelig han egentlig var. Det startede med, at han indkaldte til et møde oppe på Centralskolen i Stenløse, og averterede i bladene om et møde om hjemmeværnet, hvordan det skulle oprettes og det hele, Der forinden havde vi haft lidt forbindelse med oberstløjtnant Lykkegård i Roskilde, som rejste omkring og agiterede for at oprette hjemmeværnsforeninger og henvendte sig selvfølgelig til dem, der havde deltaget den 5. maj om morgenen. Og ham havde jeg faet en lille smule orientering af. Men så lige pludselig, har Poul Andersen, jeg tror nok i bladene, [sendt] en artikel ud om hjemmeværns møde om stiftelse af en hjemmeværnsforening her i Stenløse. Og jeg havde ikke en skid forstand på alt det der, jeg var sådan en almindelig menig og havde kun hørt nogle enkelte rygter om mødet. Nå, der kom fandeme til dette her møde en 60-70 mennesker op på Centralskolen, som var interesseret i at køre forsvaret videre her hjemme på frivillig basis.

Jeg skulle selvfølgelig også derop og høre, hvor meget det drejede sig om. Lige da jeg skulle ud af døren herhjemme, så ringer telefonen, så var det Poul. Ja, han kunne ikke komme, om jeg ville overtage det møde? Så står jeg der fuldstændig uforberedt, og aner faktisk ikke ret meget om det, og skal lede det møde i stedet for ham. Hold da kæft mand. Da var jeg kraftedeme på den. Jeg stod faktisk og tog overtøj på, da han ringede og sagde, han ikke kunne komme, men han begrundede ikke noget - jeg ved ikke om han havde faet kolde fødder og ikke turde, men så star jeg ene mand med hele det der. Jeg syntes selv, det var noget af en fiasko, men jeg prøvede da så godt jeg kunde at fortælle, hvordan vi havde arbejdet under besættelsen og det hele og anbefalede folk til at melde dem til dette her. Men alligevel fik vi samlet en snes folk.

BS: Du sagde til at begynde med, at I blev angivet. Kan du ikke fortælle lidt mere om den aften, da I blev overrasket?

HOM: Jeg tror nok vi er angivet 2 gange, og jeg har en lumsk anelse om, at den første gang, som var meget alvorlig, at det stammede oppe fra Fiehn i Stenløse. De var jo fuldstændig tossede. Navnlig hende, han var jo jovial og gemytlig. Man regnede dem ikke for noget, men det var jo navnlig hende, hun var jo ond som bare fanden. Du kender jo nok hele historien med Fiehns deroppe - med politiet og alt det der.

Så var vi til et møde i våbeninstruktion, i den gruppe vi havde, ude hos Thyssen på Klodgård, og jeg kunne mærke med det samme, der var en underlig stemning derude. Jeg tænkte, hvad er det for noget dette her. Vi gjorde os hurtigt færdig derude og heldigvis kørte vi derude fra. Så dukkede Gestapo op derude, efter vi var kørt, og tog Thyssen, med husundersøgelse derude, og fandt en maskinpistol, selv om han havde gemt den oppe på et spær ude i laden. Men de tog ham, og han kom til Neuengamme vist nok, og blev bare ødelagt. Men han kom tilbage - invalid faktisk. Jeg så forresten den anden dag i avisen, at han var død. Han kom til Rørbæk og købte en gård deroppe, men han var ødelagt af tyskerne der.

BS: Solgte konen garden i Stenløse eller var han ikke gift?

HOM: Jo, han var gift, men det ved jeg ikke. Men et lille sidespring. Det var mange år efter, at jeg en dag skulle til Frederikssund, og så stod der en ung pige ved vejen i Rørbæk og vinkede og gerne ville køre med, og vi kom i snak, og så viste det sig, at det var Thyssens datter, så vi fik os en ordentlig sludder.

BS: Hvornår var det i mødtes på Klodgård?

HOM: Jeg tror det var kort tid efter affæren med Fiehn, Vi havde i hvert fald politidagen gang, og det blev taget den 19. september 1944. Men vi slap væk den gang, vi var kørt inden tyskerne kom. Men der er jeg så sikker på, der er nogen, som har angivet os, for hvem skulle ellers finde ud på sådan en lang mark ude i Stenløse, hvis de ikke havde fået et praj.

BS: Hvordan turde I så mødes mere?

HOM: Jo, vi mødtes stadigvæk alligevel. Men vi vidste ikke, hvem det var, det kunne lige så godt være en ude fra som en af vore egne. Men jeg havde en (formodning om] det stammer nok deroppe fra. Men så var jeg tilfældig, jeg vidste jo ikke noget, i Stenløse dagen efter, og der kørte Gestapo frem og tilbage oppe i byen. Jeg lod jo som ingen ting, jeg anede slet ikke, at Thyssen var taget, før jeg fik det at vide om aftenen, og der kom jeg til at tale med en og spurgte: Hvad fanden kører de og laver her? Jo, ved du ikke det? at de har taget Thyssen derude? der fik jeg det at vide. Han sagde, der har været nogle mennesker derude - ja, jeg havde jo selv været derude,

men jeg vidste ikke noget før. For der var jo ikke nogen kommunikation nogen steder. Men vi mødtes alligevel stadigvæk andre steder henne. Men jeg er ikke sikker på, at det var en af vore egne, der havde meldt os derude.

BS: Du sagde også, at I var angivet en gang mere?

HOM: Ja det var senere mod slutningen, og det er en af vores egne. Vi havde en mand, som boede i Veksø, og som var meget aktiv og meget kommunist. Så blev han taget af tyskerne, men kom hjem igen dagen efter. Så det ligner - der er noget galt, ellers ved jeg fandeme ikke hvem der har opgivet, hvem der var i gruppen. Vi var angivet alle sammen. For så sent som i slutningen, heldigvis, da kørte Gestapo - vi så dem flere gange her oppe i byen og de standsede ud for, hvor der boede en modstandsmand - og der stod det. Og så var Otto ham elektrikereren og mig vi var meget sammen, vi havde meget til fælles, og jeg sagde, hvad fanden skal vi gøre, der er sku noget galt nu, skal vi prøve at stikke af eller, hvad skal vi? Nej, vi prøver at sjakke den, siger han så. Og de kørte i byen [Gestapo] som om, at de vidste, og det var heldigvis lige umiddelbart før, at Hitler, han forsvandt dernede. Ellers var vi måske hentet alle sammen. Det fik vi også at vide bag efter, at vi var angivet med navn og adresse og det hele.

BS: Hvad skete der i dagene lige omkring 5. maj?

HOM: Det var igen Otto og mig, vi sad og sludrede ovre på trappen om aftenen den 4 maj, og vi skulle selvfølgelig lige høre radioen, den engelske radio som sendte der dengang, og så hørte vi lige pludselig - Danmark befriet, og vi gloede noget på hinanden - så hurtigt. Hej, hej det skal fejres. Vi gik over i byen [Søsum] og traf nogle andre mennesker. Og da blev vi så klar over, ham den lille Nielsen som var i Brugsen - han kom forresten over i Brugsen på Orø bag efter. Vi kom til at snakke med ham, og så viser det sig at han arbejder også i en anden gruppe, som vi overhovedet ikke aner noget om. Han har så forbindelse til nogen andre nogen. Så hemmeligt var det altså, selv i byen der. Vi skulle så fejre det og fik en hel del at drikke, vi råbte og skreg, råbte hurra og morede os dejligt. Og jeg kan godt sige dig, at jeg blev så høne-kanon-fuld.

Nå, jeg kom da hjem ud på natten. Ja, klokken var vel en 3-4 stykker. Så om morgenen da klokken var 5, så ringede telefonen. Vi skulle stille i Stenløse ved det gamle kommunekontor. Der skulle vi stille og blive orienteret om, hvad vi skulle lave.

Det første vi skulle, var vi skulle til Frederikssund, ned til politiet dernede. Vi blev så kørt ned til politiet i Frederikssund, og der var en stor (..?..) dernede til orientering om, hvad der skulle foregå. Og så fik vi forskellige ordre, hvad vi skulle. Og det

første vi skulle, var at vi skulle få noget at køre på, for vi havde jo ikke noget, alle biler og det hele var inddraget [klodset op af mangel på benzin]. Men vi fik tilladelse til at tage ud og hente de vogne eller motorcykler, vi havde brug for. Vi skulle bare sige, det var fra modstandsbevægelsen - eller fra Frihedsrådet, så måtte folk bare aflevere dem mod kaution - det har jeg aldrig fundet ud af, hvordan de fandt ud af det der. Så vi fik et par biler og motorcykler og så skulle vi stille i Frederikssund hver morgen den første uge til appel og få nye ordre.

BS: Hvordan fik I biler, hvem havde biler?

HOM: Jeg kan huske, jeg fik fat i en motorcykel oppe hos Peter Petersens, Søholm. Hans søn havde en, og den fik jeg lov at få, og så fik de et par biler fra Stenløse. Jeg ved ikke, hvem det var, men gud ved om ikke der var nogen, der lavede nogle specielle nummerplader og satte på. Men vi blev da så mobile, at vi kunne komme til Frederikssund hver morgen.

Så blev vi sendt ud, og det var hovedsagelig patruljetjeneste, at vi skulle køre - og så undersøgelse af folk.

BS: Patruljetjeneste til hvad?

HOM: I den første uge efter [5. maj] havde vi så mange af disse her forbandede tyskervenlige hipoer. De kørte nemlig rundt i terrænet alle vegne. I fuld uniform og med skydevåben og det hele, så dem var vi jo på jagt efter, og vi fik et stort område at køre i, Gundsømagle helt op til Slagslunde Lyng og Uggeløse. Vi fik sådan en rute, vi skulle køre og patruljere om natten - ja, faktisk hele døgnet. Vi skulle også undersøge disse her nazivenlige folk, som havde modarbejdet Danmark hele vejen igennem, og så vidt muligt angive dem. Men vi angav ikke nogen, for det var ikke andet end sådan i det små. Vi lod dem sku bare være, vi kørte lige rundt og hilste på dem. Vi var inde til husundersøgelse et par steder, men vi fandt ikke noget af betydning, så det lod vi bare være. Vi meldte ikke nogen.

Det var ret alvorligt at køre om natten. Vi var en bilfuld med 4 mand i og kørte rundt og kontrollerede vejene, og der var jo hjemmeværn i forskellige grupper, og de havde jo sat vejspærring op. Jeg kan bl.a. huske, vi kom til Gundsømagle og kørte ind i en vejspærring bygget op med sandsække og det hele. Vi skulle forbi der, og vi havde et nyt kendeord [feldtråb] til at bruge. Det blev fornyet en eller to gange i døgnet fra ledelsen i Frederikssund, som vi kunne give os til kende med. Vi kørte ind i denne her vejspærring, hvor der var en 7 mand der stod med gevær og pegede på os. Så råber de kendeord, som vi så svarer på, og vi svarer med det kendeord, som vi havde. Men da havde de sku nær skudt os - vi hørte, de tog ladegreb alle sammen, for de passede ikke sammen de kendeord.

Men vi fik da stukket et hvidt lommeterørklæde ud af bilen og lidt forskellige tilkendegivelser. Så kom vi da i snak med dem, så viste det sig, at de ikke havde modtaget det sidste kendeord.

BS: Var der nogen, som I var ude og hente?

HOM: Vi har ikke hentet nogen i vores gruppe.

BS: Hvad så med bager Fiehn?

HOM: Ja, det er også rigtigt, vi var også oppe og skulle have fat i bager Fiehn og hans madam. Vi vidste, at de var ovre i Værløselejren, og det blev den 6. maj om morgenen. Og vi gik og spekulerede på - kan vi komme ind derovre. Vi snakkede om - hvad fanden skal vi gøre for at komme ind, for det er ikke sikkert - de lukker nok ikke os ind. Men så efterhånden kørte vi derover, og kom ned til porten dernede. Vi fik også lov at komme ind. Vi var en 6-7 mand, og de spurgte, hvad vi ville der, og hvad vi søgte. Det var med bajonet på og det hele, for de havde ikke rigtig overgivet sig der endnu. Men de smækkede sku porten bag ved os igen, og vi tænkte, hvad nu? Men vi kom da i forbindelse med nogle underofficerer, der spurgte, hvad vi ville. Vi sagde så, at vi søgte bager Fiehn og hans kone, som vi havde faet lov at hente, og at vi kom fra politiet i Frederikssund. Efter en del parlamentering var de også til at snakke med. Vi fik så at vide - ja, jeg kan ikke huske, om Fiehn var derovre endnu, men hans kone var gået. Hun var gået ud ad landevejen, og vi troede så nok på det. Jeg kan ikke huske, hvad de sagde om Fiehn, om han var syg eller sådan noget, eller om han i det hele taget, var der for tiden.

Nå, men vi måtte så køre hjem med uforrettet sag, men der var også et lille sjovt tilfælde der, for så kom vi til at sludre med en af vagterne uden for. Det, der kneb for os, var, at vi ikke havde nogen våben. Jo, vi havde nok noget, men ikke sådan rigtige små håndvåben og sådan noget, og han stod med en rigtig stor pistol. Og der havde jeg ved et tilfælde sådan noget [smør], Jeg kørte mælk til mejeriet dengang - samlede mælk her fra byen [Søsum], og somme tider fik jeg jo reddet mig et pund smør deroppe fra mejeristen [fra Bastbro], og det havde jeg så puttet i lommen. Det stod jeg så med i hånden - hvad med pistolen der? Så byttede han med pistolen og et pund smør. Men så sagde han: "Hvad skal du bruge den til? Hvad skal du bruge den til?". "Hipo, Hipo", sagde jeg så til ham. Ih! sagde han, for de kunne ikke fordrage de danske landsforrædere - de kunne ikke snuppe dem. Det var deres største fjender. Det var helt i orden, nar jeg skulle skyde hipoer - så vi byttede bare.

Nå, men vi måtte så køre hjem med uforrettet sag derovre fra, vi kunne ikke få fat i fruen.

Og vi var ikke mere end lige kommet til Stenløse. Vi havde jo kontor oppe på kommunekontoret i Stenløse, der opererede vi jo fra. Så ringer telefonen fra Ballerup,

en modstandsgruppe derovre, at de havde taget fru Fiehn op på vejen. Hun var jo efterlyst i notaterne, vi skulle jo samarbejde for at finde de efterlyste. De havde taget hende op ude på vejen. Vi kunne komme derover for at hente hende. Vi kørte så over for at hente fru Fiehn, og skulle så tilbage til Stenløse med hende. Og, Bent, jeg har aldrig set så mange mennesker i Stenløse efter datidens befolkningsantal - der var sort af mennesker deroppe - og, hvordan de havde faet at vide, vi var på vej med fru Fiehn, på den halve time, det er mig ubegribeligt.

BS: Var Fiehn ikke med?

HOM: Nej, han var ikke med. Fru Fiehn og hendes datter eller plejedatter, det ved jeg ikke - hun var 14 år dengang, kan jeg huske, hun sad derinde i bilen - fru Fiehn prøvede jo på at holde masken. Men da måtte vi sku op på trinbrættet, de biler vi havde dengang havde heldigvis trinbræt på, da måtte vi op og skyde varselsskud med pistoler, for at holde folk væk, de ville lynche hende. Jeg kunne sku ikke lide det der, de spyttede ind i bilen til hende og det hele - da måtte vi skyde med skarpt - op i luften selvfølgelig, for at holde folk på afstand - en mand på hver side. Så det var ret alvorligt det der. Vi kørte så ned på kommunekontoret med hende, hvor politiet i Frederikssund så kom og hentede hende og kørte hende til arresten i Frederikssund.

BS: Hvad så?

HOM: Ja, vi havde så forskellige opgaver, vi opererede faktisk en uge efter besættelsen - måske en halv snes dage, hvor vi var af sted hver dag. Vi fik forskellige ordrer, bl.a. blev vi beordret op til krattet i Liseleje til gennemgang af hele krattet, for der var kommet rygter om at hipofolk havde gemt sig deroppe. Der blev vi sendt ind både fra Hillerød og Frederikssund. Vi var nok en 3-400 mand deroppe og skulle gennemgå hele terrænet, men vi fandt ikke nogen. Så efterhånden døde det ud, og efterhånden overtog politiet det hele, så det var faktisk kun den uge, vi sådan rigtigt arbejdede.

BS: Hvad kan du huske om Fiehn inden krigen?

HOM: Jeg kan faktisk ikke huske noget, men der gik jo en masse rygter, de var jo tyskere, men de boede i Stenløse og jeg kom mest i Søsum.

Interviewede: Poul Jensen (PJ)

Hillerød, Født 1924 i Hillerød.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-433).

Interviewer: Bent Stiesdal.(BS), d. 28-9-94.

Om arbejdet med trykning af illegale blade og om at skaffe papir.

(PJ) Jeg havde været i Sletten havn for at hente våben, Husqvarna maskinpistoler på en fiskerbåd, 15 splinter nye, sammen med Ejner Lyctken. Vi kørte dem på cykel til Hillerød, og de lå ude på Strødam. Overgartneren ude på Strødam hed Boltsen, og han røg så også senere i koncentrationslejer, men våbnene lå ude hos ham. Så 14 dage senere blev våbnene kørt ud til en grusgrav, så blev de delt ud der til grupperne i Hillerød. Det var de første våben, der sådan rigtig var mange af, og som blev delt ud af; det var formodentlig efteråret 1943 eller foråret - 44.

Så sker der det, at ham Ejner Lyctken, som også var en Hillerøddreng og Bjørn Rebstock. Bjørn Rebstock bliver taget og det er så en - hun havde en pølsevogn i Frederikssund - og hun havde sagt til Bjørn, "Du er så interesseret i våben, Jeg kan godt skaffe dig våben, hvis du møder ude under viadukten på torsdag kl ?" Og der tog tyskerne ham lige med det samme og dagen efter tog de Ejner Lyctchen.

Da de havde taget Ejner Lyctchen, så måtte vi jo gøre status. Vi holdt et møde nede hos Kaj Pallesen, Pallesens bogtrykkeri, og så blev vi enige om, at ingen skulle sove hjemme, hvis de nu tævede Ejner til at opgive adresserne. Men så var der Troelsen, det var ham, der var våbenmodtagerchef i Gribskov. Han var også med til mødet, og vi blev enige om, at han hellere måtte gå, men hans kone og børn blev hos os, for vores adresse kendte Ejner Lyctchen i hvert fald ikke. Det vil sige, det var bar løgn.

Den 22 november stormede tyskerne trykkeriet, og det var snyde heldigt det ikke var dagen før, for dagen før stod vi og trykte. - Ja, så havde vi smidt nogle håndgranater ned til deres vogn - jeg tror de havde fortrukket.

Ved den razzia tog de min far, som jeg så ikke så mere før efter krigen. Han røg til Dachau, og Troelsens kone tog de med, og hun sad i Vestre Fængsel, men kun i 2 dage.

Det var optakten til affæren omkring Bjellekær,

BS: Hvor var du henne?

PJ: Jeg var hjemme, og der var 20 tyskere, som omringede huset. Det var et hus med 3 etager, og nede i stueetagen boede der en mand, som hed Poul Jensen, og ham

strøg de ind og arresterede, og mens de gjorde det, sprang jeg ud af vinduet fra 1 sal og forsvandt.

Jeg kørte ud for at få fat i min kammerat, da vi havde aftalt, at vi skulle mødes oppe på Skansebakken i et hus, der hedder Horisont. Det var også nogle af vore venner, men da jeg kom derud, sagde konen, "Er Du rigtig klog Poul? Se at komme væk - tyskerne kommer her hver halve time - de har været for at hente Verner, men de har ikke fundet nogen, men I må ikke komme her ud."

Så havde vi nogle andre venner, som boede nede på Jespervej, der var vi så nede resten af natten og hele næste dag. Vores våben og trykkeri stod hos en gammel dame nede på Langesvej, Laura hed hun. Hun havde desværre den fejl, at hun ikke kunne fordrage tyskerne, så når hun så nogen skreg hun, "røvere og banditter" ud ad vinduet. Vi havde vores ting der, så tyskerne fik ikke fat i noget ved razziaen.

Men vi, min mor, fru Troelsen og hendes 2 børn og jeg selv var på Jespersvej, og der kunne vi ikke blive ret længe.

Vi blev så enige om, at vi ville køre derfra om aftenen, og så skulle vi mødes igen 14 dage senere på et nærmere aftalt sted, men at vi i den mellemste tid ikke skulle vide noget om, hvor de andre var.

Magnus, min mor og jeg tog til Måløv nede hos Harald Davidsen, og vi blev også modtaget, men han var meget bange. "Her kan I ikke blive, for jeg har små børn, det tør jeg ikke." Det var også i orden, men vi sov der en nat, og så kørte vi op til Poul Andersen på Bjellekær i Søsum. Vi havde en aftale med politiet, jeg vil ikke nævne navne, men hvis vi kom derned omkring, så skulle vi tilse Bjellekær, hver gang vi kørte forbi. På garden lå nemlig nogle tyske uniformer oppe på loftet, og der var forskellige ting som Poul Andersen opbevarede. (Efter telefonsamtale d. 29/9 med Poul Jensen, mener han at huske, at det var politiuniformer og ikke tyske uniformer.)

Om aftenen, samme dag vi var kommet til Bjellekær, sagde Poul Andersen: "Der kommer nogle unge mennesker om lidt, kan I ikke køre med til Roskilde?". Jo, det kunne vi godt. Så skulle vi til Roskilde og hente de her 4.000 l. benzin. Det var meget på daværende tidspunkt. Det var CB`ernes, og det stod i en stor tankvogn. Vi kørte ned og hentede det, der var ingen problemer med det.

BS: Det stod i en tankvogn, og I kørte med tankvognen?

PJ: Ja, det var vi nødt til. Vi satte cyklerne op bag på og så kørte vi hjem til Bjellekær. Og de to, som var med, så vidt jeg bag efter har kunnet finde ud af, jeg lærte dem aldrig at kende - de blev snuppet i toget fra Stenløse til Kbh. eller sådan noget. Min mor skulle ind og besøge min far i Vestre Fængsel, og da mødte hun dem i toget, så de er formodentlig blevet taget i det tog. De har formodentlig været

politibetjente i "Holger Danske", eller hvad ved jeg. Hele sagen med Benzinen var jo ikke vores bord, vi havde nok at gøre i Hillerød, men vi hjalp jo til, hvor vi kunne.

BS: Har de nogen fornemmelse af hvornår det foregik?

PJ: Ja, jeg har den nøjagtige dato, det glemmer jeg sgu aldrig. Datoen er enten den 25 eller 26. november 1944. Den 22. november tog tyskerne 20 eller 30 mand, og de fik altså ikke fat i mig, de havde mig dernede på Bjellekær i 1½ time.

BS: I hentede tankbilen i Roskilde, og det gav ingen problemer?

PJ: Jo, da vi kom til Bjellekær, men det var af praktisk art og til at løse. Det var sådan, at tankvognen var for lang til at stå i den ladeport, hvor der var mulighed for at anbringe den. Det betød, at porten ikke kunne lukkes rigtigt

Senere på natten sker der det, at den ene af de to betjente fra Hillerød - jeg vil ikke nævne navnet, men han er også død.

Da vi havde faet sat tankvognen på plads og sat hængelås på, går vi op i Poul Andersens stue og drikker kaffe. Så ham betjente som nu er død og som har børn i Hillerød, børn der tror deres far har vundet hele krigen, han tog telefonen og ringede til Kbh. og siger: "Nu er varerne i hus, så I kan roligt falde til ro." Det var kl. 3 om natten.

Det er der så en telefonpige i Ballerup, der hører.

Dengang sad der jo piger som satte forbindelsen igennem, og hun ringede til tyskerne og siger, der er noget galt ude på Bjellekær, der kan I prøve at køre ud.

BS: Hvor fra ved I, at det var en pige i Ballerup?

PJ: Ja, hvor ved vi så meget fra? Det er jo en større historie, men vi havde jo folk alle vegne, og det når politiet er indblandet - de havde jo endnu mere forbindelse. Men der sker det med pigen ude i Ballerup, at hun får besked på, at enten tager hun livet af sig eller også bliver hun skudt i morgen inden kl. 12. og så tog hun livet af sig, og det var jo meget rart. Vi var nødt til at køre det så hårdt. Det måtte nemlig heller ikke komme ud, at det var politiet, som var på Bjellekær.

Den opringning kl. 3 om natten var fejlen ved hele historien. Det var årsagen til, at vi kl. 9 næste morgen blev taget af Gestapo.

Næste morgen var jeg ved at hive halm ned til grisene oppe fra loftet og min kammerat var ved at hive halmen frem

- og pludselig star der en Gestapomand og sigter på mig med en maskinpistol. Jeg siger til kammeraten, som i øvrigt også var søn af en kriminalbetjent i Hillerød, "Nu kommer du til at gemme dig, for nu star der et af svinene og sigter på mig." Jeg har

haft det mærkeligt for jeg har aldrig været bange. Jeg var heller ikke bange for at blive skudt. Men i hvert fald han graver sig ind i halmen, og jeg er selvfølgelig nødt til at gå ned, og så siger en anden Gestapomand: "kan De finde nøglen til låsen der?" "Nej, det kender jeg ikke noget til."

BS: Var det tyskere eller danskere?

PJ: Ham der holdt mig op var tysker, den anden snakkede dansk, og han siger til mig: "Vi skal have låsen op, og hvis ikke du kan det, skyder vi dig." Så skød de en maskinpistolsalve af lige op ad mig, og jeg tror man endnu kan se sporene i porten. "Nå, ja ja, så skyder vi låsen op."

Så skød de låsen op og fik portene op, og de blev fuldkomne vilde. Ham der holdt vagt over mig, han vendte ryggen til og råbte og skreg. I dag er 4.000 1 ikke så meget, men den gang var det en stor tankbil - den havde blanke sider med dannebrogflag malet på siderne, for det var jo CB. kolonnens.

Da ham, der holdt vagt over mig, vendte ryggen til

drøede jeg ind i grisestalden og op i hovedhuset, løb ind i den store stue, hvor der var en havedør. Jeg lindede døren, men der var tyske vagter, men da de hørte de andre skreg, løb de for at se, hvad det var. Til sidst var der kun en mand, og han blev tilsyneladende bange og løb. Da han så var væk smuttede vi ud og løb op over markerne.

BS: Hvad skete der med Poul Andersen?

PJ: Ham tog tyskerne med. Men inden havde de tævet ham - han så forfærdelig ud, jeg tænkte om de måske slog ham ihjel.

Dermed er den historie faktisk forbi.

BS: Jeg afbrød dig i den historie du var ved at fortælle. Du sagde at den historie sådan set var slut.

PJ: Ja, men det var den sådan set ikke helt. Vi havde 3 cykler holdende nede ved Bjellekær og dem skulle vi jo have for vi kunne jo ikke undvære vore cykler ellers skulle vi jo stjæle nogle andre og det ville vi alligevel ikke. Dagen efter eller var det 2 dage efter, det er jeg ikke helt klar over, da gik vi ned til Bjellekær igen det vil sige vi gik til naboen til Bjellekær ham der bor hen imod Måløv.

BS: det må være Birkely.

PJ: Vi kunne godt se der var noget galt nede på Bjellekær og vi turde ikke gå derned. Jeg spurgte manden "du har vel ikke en kikkert vi kan låne" jo det havde han og vi kunne se at det var bare civile der var dernede. Så gik min mor og mig derned, min kammerat han var forsvundet, men var taget hjem og fortalt at de har skudt Poul men

vi må jo se at finde ud af noget. Så går vi ned på Bjellekær og der går så sognerådsformanden og en anden sognerådsrødder og holder vagt dernede og så siger jeg til ham ”du - vi skal have de 3 cykler der stå der”. ”Ih nej det må I ikke, tyskerne har sagt at der ikke må fjernes noget herfra”. Det kan godt være men vi tager dem altså alligevel og hvis du ikke giver mig lov til det så bliver vi nødt til at holde jer op alle sammen, ”tag dem endelig, tag dem endelig ikke noget med at skyde”. Så tog vi cyklerne og det var så afslutningen men alligevel ikke helt afslutningen. 14 dage efter kørte jeg forbi naboen og går ind og prøver at få noget at vide. ”Kan I komme ud, kom ud, I er sabotører, jeg vil ikke have jer indenfor dørene”. Tyskerne havde nok været oppe og snakke med ham. Og så kørte vi og så var den episode slut. Du skal jo regne med at vi var jo ikke så gamle men der var en del andre historier.

.....

Interviewede: Grethe Olsen

Veksø. Født ca. 1930.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-651).

Interviewer: Bent Stiesdal, d. 21. juni 1996.

Grethes far, Oluf Olsen, der havde købmandsforretning på hjørnet Frederikssundsvej og Byvej i Stenløse, har fortalt:

Købmandsforretning på hjørnet af Frederikssundsvej og Byvej i Stenløse
Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1989.276.1, 8667)

En dag i 1943 under den store generalstrejke kom Oluf O. ned på Stenløse station for at hente nogle varer, og her fortalte stationsmester Leth om en episode, han lige havde været ude for. Under den af tyskerne proklamerede undtagelsestilstand var det forbudt at rejse. Stationerne måtte ikke sælge billetter, og kun folk, der havde kort og plejede at benytte toget, måtte komme med. Imidlertid var fru Fiehn kommet og skulle have billet til København. Leth nægtede at sælge. Hun insisterede, men han stod fast. Da toget kom, steg hun imidlertid på, men Leth fik fat i billetkonduktøren og sagde, at han skulle sætte hende af ved en af de næste stationer.

En times tid senere så Oluf O. fra sin forretning ved Frederikssundsvej Fiehn komme i jumpe fra Københavns siden og dreje ned i Stenløse. I jumben sad også fru Fiehn, som ikke var kommet længere end til Veksø eller Måløv og derfra havde måttet hidkalde manden med hestekøretøjet for at komme hjem. Denne episode morede de sig noget over i købmandsforretningen.

Kort efter anmeldte Fiehns at have modtaget et trusselsbrev mod deres ejendom (det brev der førte til hele affæren med tyskerne). Oluf Olsen og mange andre mente, at det muligvis var fru Fiehn, der selv havde skrevet brevet for at chikanere beboerne. Stationsmester Leth hadede Fiehns og tyskerne af et rent hjerte, og det modsatte har sikkert også været tilfældet, hvad fru Fiehn angik.

Grethe Olsen gik i skole med Fiehns datter Fritze, der gik en klasse under hende og altså må være født 1930 eller 1931.

Fiehn havde været gift, før han blev gift med Hedvig. Noget af Grethe Olsens familie kendte ham fra et sted i København, hvor han også arbejdede som bager og altså var gift med en anden dame.

.....

Den 9 april 1940 blev Grethes far ringet op af politimesteren i Frederikssund, der sagde, at han skulle gå ud på Frederikssundsvej og standse de biler, som kom, idet det var blevet forbudt at køre i bil. Oluf Olsen spurgte, hvordan folk skulle kunne se, at han arbejdede som en officiel person for politiet. "De skal blot binde noget grønt om den venstre arm," fik han besked på. Grethe havde et grønt tørklæde, og det fik han om armen, og så gik han ud.

Da klokken var 9 om aftenen, kom han ind igen og ringede til politimesteren. Der havde kun været en bil, og det var betjent Mygind Larsen, Ølstykke, og han ville ikke standse. Oluf Olsen fik så besked på, at han godt kunne indstille sin vagt.

Børge og Rosa Jacobsen sammen med Grethe Olsen, ca. 1941
Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1997.367.1, 6105)

Interviewede: Richard Thygesen (RT)

Brunhøj, Søsum. Født 1911.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2002-453).

Interviewer: Bent Stiesdal (BS), den 10 -2-1995

Brunhøj ca. 1915

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2005.178.9, 11797)

BS: Hvordan oplevede du besættelsen?

RT: Jeg var jo formand for vagtværnet.

BS: Hvornår blev det oprettet? Det var vel først efter politiet blev taget?

RT: Var det ikke d. 19. september 44.

BS: Og der var du så formand.

RT: Vi var 7 mand i hver by, men vi var kun 6 for Poul Andersen fra Halkær nu på Bjellekær blev jo taget den første nat. Vi havde ikke fået udleveret vores bind til vagtværnet, og så var vi 6 resten af tiden. Vi gik 2 og 2 mand vi gik om natten og der var ikke nogen der vidste hvornår vi gik. Vores vagttid var fra kl. 11 til 5 om morgenen, vi 2 ture i hele byen om natten i 3 hold.

BS: Har I fundet noget som I måtte hanke op i?

RT: Jah – jah, det var jo ikke noget særligt, jeg husker kl. halv fem eller sådan noget, jeg gik mest sammen med Ejner Nielsen og vi gik gennem Svinemose og Lillevang og ind til byen, vi gik mange gange gennem byen og også gennem ejendommene, f. eks. hos Hans Svendsen ude på Bjellekær, de malkede kl. 11 om aftenen, så gik vi ind i kostalden til dem og det var de jo så glade for, de var så glade for at de var bevogtet, det var de knageme glade for. Der var en anden gang kl. halv fem om morgenen ude

på Ganløsevej at der kom en cyklist og jeg tastede ham an men det ville han ikke og jeg tog fat i cyklen, han skulle jo på arbejde, han var bange, han troede det var tyskerne, han dirrede og rystede. Jeg sagde til ham, lad nu være, det er vagtværnet, men han ville af sted. En anden gang var, jeg kan ikke huske hvad han hed ude i Skovvang, han var gift med Jens Peter Jensens datter, hvad søren var det nu han hed, han havde en ejendom derude, han hed vel Munk. Der var sammen ved købmandens, ikke tale om at han ville sige hvor han skulle hen, han skulle ud at ringe efter jordemor, de havde jo ikke telefon der hjemme, men det ville han ikke frem med, det var dog en ganske privat sag. Men ellers havde vi ikke noget med tyskerne.

BS: Poul Andersen han blev taget ude på Bjellekær ikke?

RT: Ja et gjorde han, han gik ude i svinehuset, det var om formiddagen. Så kom mærkelig nok om aftenen Rasmus Olsen, han var sognefoged dengang, det var som regel en sagfører de var xxxxx for, men det synes han at han er blevet for gammel til, jeg ved ikke hvorfor hans egen søn ikke kunne tage det job. Jeg kan huske vi var inde og spille kort i brugsen, vi havde vore klub aftener, vi var der sammen en gang om ugen. Brugsmanden, Jens Peter Jensen, Jens Mortensen og smeden og så os, vi var 5 hold. Vi var der inde og så kom han ind kl. 11 eller sådan noget og sagde at vi skulle køre på Bjellekær, og smeden var med i vagtværnet. Det var vi jo ikke så forfærdelig meget for, det var om formiddagen de havde taget ham, om det var fordi de ikke ville have nogen til at rende der ude og stjæle eller hvorfor vi skulle der ud, vi kunne jo ikke være der hele natten, vi havde ikke fået dit eller dat, ikke spor havde vi fået, vi var jo lige valgt til det der. Vi cyklede der ud smeden og mig, jeg husker det så tydeligt vi susede der ud, han var meget ivrig der hvor Johannes Hansen og kørte et stykke foran hele tiden indtil vi kom ud til Lise-købmand som man sagde, så holdt han sig lidt tilbage da vi skulle ned af vejen til gården. Det første vi så var ikke så spændende, porten ind til laden den var smadret, der inde stod en stor benzinvogn en tankhistorie, en tysk, men der var så ikke gjort mere ved det, der var fredeligt og stille der ude og havde gået og puslet, vi kunne komme ind i stuehuset, der var jo ikke et menneske der ude, Poul gik der jo alene.

BS: Han var alene, der var ikke en kone eller kæreste?

RT: Det havde han ind imellem. Jeg ved ikke hvad det var.

BS: Det var ikke et normalt par.

RT: Han havde en kone en overgang, de var nok skilt, det kunne vi ikke rigtig finde ud af. Jeg kørte derud næste formiddag for at se på tingene og da var der heller ikke nogen mennesker. Jeg gik op på loftet og der skulle du have set et syn. Der var alt muligt af tysk, uniformer og alt forskelligt lå der oppe. Jeg gik over gården, det undrede mig at der lå en stor roekule, det undrede mig at han havde en stor roekule, hvad skulle den være til, så viste det sig at det var bar tyske uniformer. En stor

roekule. Så meget var der kommet igen, om det var kommet til Stenløse station eller hvordan, det ved jeg ikke. Han havde fået meget derud.

BS: Var det tyske uniformer tror du?

RT: Det var tyske uniformer. Det var jo sådan set ikke tyskerne der tog ham, nej det var det da ikke, det var nogle af vore hjemlige. De var fire mand i bilen, han så godt de kom, det havde jeg ikke sådan lige taget imod ved højlys dag, men han havde jo garderet sig. Han kunne jo lige så let have skudt dem og puttet i bilen og kørt et sted hen. De var ikke for kønne, nej det var de ikke. Men han måtte følge med. Men hvorledes og hvordan ved jeg ikke, de kom stadig oppe på Halkær.

BS: På Halkær. Hvem var det der havde Halkær?

RT: Det var hans far Lars Peter Andersen.

BS: Nåh, var det hans far? Var han også med i modstandskampen? Fandt han sig bare i hvad det skete omkring ham?

RT: Han var jo blevet en gammel mand. De havde i hvert fald en betjent der boede derude. Søsteren var gift med landbrugsministeren dengang, han ligger begravet på Stenløse kirkegård, han var gift med Agnete. Det er somme tider lidt svært at hitte rede. Det var jo et kendt navn, jeg blev konfirmeret sammen med Agnete.

BS: Jeg skal lige høre med vagtværnet, fik I løn for at gå?

RT: Nej.

BS: Var det borgerligt ombud? Ligesom at være snefoged og sådan.

RT: Vi fik lidt. Nu kan jeg ikke huske, men det var ikke meget for sådan en nat. Det var sådan set ingen verdens ting.

BS: Havde I så efterhånden et armbind eller andet?

RT: Ja, og vi havde også fået en politistav.

BS: Var det en gummikølle?

RT: Ja akkurat som politibetjentene, jeg har den da også endnu, og jeg er ikke bange for at bruge den hvis der kommer nogen ind. Det har jeg sat mig for. Jeg vil have lov til at være i fred. De slår hårdt.

BS: Nu ved jeg ikke hvilken type det var, var det en med sand i og der var nogen der var en lille kæde i?

RT: Jeg tror den her er massiv, der er ikke nogen kæde i.

BS: Og så blev I ved indtil den 5. maj?

RT: Ja, det gjorde vi. Den 5. maj var jeg ude at køre i smed Anders bil. Smed Anders bil der var til rådighed når vi susede ud. Smed Anders boede heroppe ved korsvejen.

BS: Susede ud, hvad var det til?

RT: For at hente alt tysk, tyskerne marcherede til Roskilde ude på Ølstykkevejen, hver gang de gjorde stop lagde de forskellige ting af deres bagage, og da de nåede Roskilde havde de ikke andet en geværet tilbage, det ville de ikke af med, geværet det ville de ikke af med. Der lå en masse ting og det var vi ude at samle sammen.

BS: Hvorfor var du med til det?

RT: Jeg gik jo ind i det, hvad hed korpset?

BS: Var det modstandsbevægelsen? Der var jo flere grupper.

RT: Ja ja. Jeg var også med inde og hente fru Fiehn, hun kom med toget fra København til Måløv har jeg fået at vide. Jeg husker det så tydeligt da jeg kom til, ja og han var jo nede i lejren sammen med datteren, Fiehn, og så skulle de jo have fat i ham og datteren, det var 5. maj. Jeg husker den bil der skulle hente ham i lejren, der var flere biler, og hun var losset op i bilen der var åben og jeg kom til at holde lige bag ved, der på Knardrup-vejen. Og du skulle have set, folk var helt tossede, det var hende de var gale på, de rev hende i håret, det var jo hende der var den førende. Hun var modbydelig, det var hun. Jeg sad og tænkte ved mig selv, jeg håber ikke hun ser mig for man ved ikke hvad sådan en skabning kan finde på, vi vidste jo ikke hvordan det skulle gå med hende, om hun kunne ud igen og lave ballade, nej. Hun var ondskabsfuld. Vi kørte i en lang række og da vi nåede til Stenløse havde vi nært ikke kommet gennem byen ud til Roskildevejen på vej til Frederikssund, vi var nært ikke kommet gennem byen så mange mennesker var der for at standse den. Det var et kort besøg og så blev de afleveret nede i Frederikssund på en skole dernede. Det var noget grimt noget, det der.

BS: Hvad så med det der vagtværn, var der en i kommunen der var leder af det, var det kommunesekretæren Knudsen eller var det H. P. Hansen?

RT: Ja det var Hans Peter Hansen.

BS: Hvorfor skulle der være 7 mand, var det fordi der skulle være en afløser?

RT: Det kan jeg ikke svare dig på når vi skulle gå to og to.

BS: Måske var det for at imødegå sygdom og sådan noget.

RT: Vi skulle jo alle sammen ud at gå, men der var ikke nogen der vidste noget, og jeg skulle så ringe til de andre når vi skulle ud, og det kom ikke før om aftenen. Der var ikke noget med at rende og pjatte med det, nu skal vi ud i nat og være vagtværn.

BS: Hvor tit gik I tror du?

RT: Vi kunne godt risikere at gå to nætter i træk, vi kunne også risikere at gå en gang om ugen, regelmæssigt var det to gange om ugen. Det var temmelig lange nætter fra 11 til 5. Det var jo mere vagt end da man var soldat, der havde vi aldrig mere end to

timer ad gangen. Den første vagt jeg havde var på Rosenberg, jeg lærte ude på Jægersborg kaserne, og da vi blev hjemsendt tog vi toget ind til hovedbanen. Dengang gik der ikke tog til Nørreport.

BS: Det var meget godt, det der med vagtværn det havde jeg ikke rigtigt styr på, og få lidt at vide om det.

RT: I Veksø var det Knud Mølgaard der var formand og i Stenløse var det Otto Hansen.

BS: Han var stor og stærk.

RT: Og det var Knud jo også. De er borte for længst, ja.

BS: Hvornår er det du er født?

RT: Jeg er født i 11, så det går der op ad.

BS: Hvor mange søskende var I?

RT: Vi var fire drenge.

.....

Telefon interview af Birthe Olsen

Tranum. Født Jensen i 1929.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv 2013-801-3v.

Interviewer: Hugo Odgaard, d. 10. september 2012.

Birthe Olsen flyttede fra København i 1943 til Ganløse Mørke med sine forældre Gudrun og Vilhelm Jensen og faderen arbejdede på Linds Teglværk. Birthe Olsen blev senere gift med sognefoged Oluf Olsens søn Ejner.

Birthe Olsen fortæller.

Vi boede ude i Ganløse Mørke og havde en nabo der hed Madsen. Både hos os og hos Madsen boede der i perioder modstandsfolk som vi skjulte illegalt. Hos Madsens var der 2 og hos os var der af og til 3. Disse modstandsfolk forsvandt en gang imellem 2 – 3 dage, hvad de lavede vidste vi ikke lige så lidt som vi kendte til deres rigtige navne.

Hos Madsen havde de ikke elektricitet og kunne derfor ikke høre radio, vi havde og det skete at der kom nogen og bad om at måtte høre BBC.

Én af vore logerende var meget nervøs og vi gættede at han måske havde likvideret nogen og derfor frygtede for sit eget liv. Han forsvandt og kom aldrig tilbage, hvad der skete med ham hørte vi ikke noget om.

Jeg kan ikke fortælle om hvilke aktioner disse modstandsfolk deltog i for det måtte vi naturligvis ikke vide.

Om der var lokale modstandsfolk ved jeg kun at der var en aktiv barber i Ganløse.

Jeg husker ikke at der var kontakt mellem min far og min efterfølgende svigerfar Oluf Olsen under krigen, de arbejdede jo på hvert sit teglværk.

.....

Jeg fulgtes med en pige til Ganløse Mørke efter at vi havde været til gymnastik i Ganløse. Det var om aftenen og det var mørkt, vi mødte tit en mand på cykel, det var for øvrigt svært at se noget, for der slap meget lidt lys ud fra cykellygten. Cyklisten havde den kedelige vane at lyse os piger i ansigtet med en lommelygte når han kørte forbi. Vi besluttede at give ham en lærestreg, så vi tog en lommelygte med og en aften da han kom, lyste vi på ham og så at det var en tysk soldat. Det blev vi lidt

forskrækkede over men der skete ingenting. Senere erfarede vi at soldaten vistnok var på regelmæssige dame besøg.

Foredrag af Frede Larsen

Slagslunde Forsamlingshus 1985.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2012-805).

Frede Larsen, født i Præsteskovgård i 1930 og opvokset i Slagslunde.

Præsteskovgård i Slagslunde

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1985.103.1, 9201)

Lige pludselig var der krig. Havde der ikke været gang i den i Slagslunde så kom der nu. Alle fandt ud af at der i området ved Slagslunde var masser af tørv, og alle de tørv blev gravet op og mange af de huller herude er tørvegrave. I min barndom var det kun nogle vandpytter. Man startede nede ved Friis nede ved Damvad-åen og så kom Valdemar Larsens og videre op til Khølers, så kom Bakkegårdens mose og Højgårds mose og Schjellerupgårds mose og endelig Gulbjerg mose der ikke har en pind med en skovsø at gøre, det er en tørvegrav. Det er en tørvegrav der er gravet op i 1941-42.

Så gik man op til den anden side til Østre Ellekærs mose der i øvrigt blev købt af KKKK Københavns Kul og Koks Kompagni. Så var der Peter Andersens mose ved Vestre Ellekær og så kom Anton Rasmussen og så var der Andersen. Det var et stort tørveskæreri det hele.

Der var flere hundrede mennesker der var beskæftiget om sommeren end der var beboere i sognet. Da havde Slagslunde overkapacitet med industri. Om vinteren, gud ved hvor mange, var der i skovene. Skovene blev faktisk skamhugget, ja det blev de faktisk alle sammen.

.....

Vi har et godt sammenhold her i Slagslunde. Jeg kan fortælle om en kone der skulle føde og var ved at forbløde og skulle på sygehuset. Det var snevinter og vejene var ikke ryddede, men der var nogen der kørte en kane frem og riggede til med oversejl.

Der var en del mennesker der tog med til hospitalet. Konen fødte barnet og kom hjem igen. Barnet er i dag murermester her i byen. Jeg synes det var så skønt at vi stod sammen dengang. I samme vinter faldt alle telefon ledninger ned på grund af isslag. Der blev rigget en ledning op hos købmanden og sat på hegnspæle og så havde vi telefon i byen igen som alle kunne få lov til at bruge.

.....

Johannes Christiansen havde været snefoged i mange år og det var ham der udskrev mandskab til snekastning. Der var sgu mødepligt, der var ikke noget med at det var kommunekassen der betalte. Gårdene havde mødepligt til at stille med 1, 2, 3 eller 4 mand afhængig af hvor store de var. Jeg ved at far skulle stille med 1 mand hver dag så der var ikke noget at diskutere. Det havde noget at gøre med hvor meget hartkorn de havde. Hvis de havde under 2 tønder hartkorn, hartkorn er noget med jordens bonitet eller kvalitet, i øvrigt var der ikke afleverings pligt af rug når man havde under 2 tønder hartkorn under krigen, havde man mere var der afleverings pligt til tyskerne til en fast pris som kun var det halve af frihandelsprisen.

Det med at være snefoged var kun for ejere og ikke forpagtere.

.....

Under krigen havde vi frihedskæmpere boende og der var betjente både her og der. Der var lægerne ude ved Klokkekildebakken. Jeg ved at far leverede kartofler til dem til jul så de led ingen nød. Der boede også nogen ude i Bønnemosen hvor far leverede alle mulige ting for eksempel is nede fra Damvad mejeri. De manglede sgu ikke noget de kære gutter der var herude under krigen.

Der var flere nedkastningssteder, blandt andet ude ved skovfogeden ved skovfogedstedet på en mark oppe ved Slagslunde skov og ud mod Egedal og Jørlunde, der blev kastet ned mange gange ved moserne ved Kildegården og oppe på de flade marker oppe ved Jørgen Jørgensen er der blevet kastet ned. Det er i hvert fald hvad der siges, det er noget jeg har fået fortalt.

Man klarede sig under krigen og klarede sig godt, man kunne faktisk få det man havde brug for når bare man havde bytteobjekter. Landbruget havde det ikke så dårligt med bytteobjekter. Jeg kan huske en skomager der i sin tid havde lejet sit sommerhus af sømanden og de byttede grise med fodtøj. Mølleren i Ganløse der når han fik en sæk hvede der op med en halv flaske brændevin i, så var der også en sæk mel med hjem. Så var der også en som ikke mente det var nødvendig med en flaske brændevin og havde sat en bajer i sækken men han fik så også en sæk bygmel i stedet. Så det havde nok været en god ide at ofre den flaske brændevin. Brændevinen var ikke så så dyr den kostede en femmer, men en tier med flaske. Det var lettere at få

brændevinen end flasken og derfor var det en betingelse at mølleren sendte den tomme flaske retur sammen med melet.

Far skulle tvangsaflevere 20 tønder rug til tyskerne. Det lå lidt tungt med det for han havde ikke mere petroleum til motoren der trak tærskværket. Så han skrev til Varedirektoratet at han ikke kunne aflevere rugen for han havde ikke mere petroleum. Der gik ikke mere end nogle få dage så havde far 100 liter petroleum og 5 liter benzin. Det var mærker han fik og byttede med købmand Larsen i Slangstrup og fik koks. Sådan handlede man. Det gik på livet løs. Alt kunne lade sig gøre under krigen. Når man stod og manglede lidt til terminen rottede man sig sammen og handlede med grise på kontrakt med slagteriet og begik fiflerier med prisen. Der var også situationer med døde grise som måske ikke var så døde endda.

.....

Med hensyn til modstandsfolk her lokalt så var der nogle 4. maj drenge. Der var murer Knud og Kaj var med og Eigil, det var i hvert fald dem vi så 4. maj. Hvor meget de havde været med ved jeg ikke, for jeg var kun en stor knægt på 15 år dengang og ikke involveret i det der.

Der kom i sommeren 44, må det have været, da kom der 2 af de der Mosquito 2-motorens engelske flyvemaskiner og drøned ind over Værløse de kom igennem slugten her ved tørvegraven og vippede op over bakken ved Friis` bakke og ned igennem. Da skød de som vilde da de kom ind over oppe ved Ganløse og droppede der henne. Den ene kom tilbage samme vej som han var kommet, den anden gik rundt og gik den anden vej ud. Det var faktisk hvad vi så ved dag, så det var dagangreb. Så så vi dem også, en gren af dem, da de gik ind og bombede den Franske Skole. Min mor og jeg gik og rev hør på bakken der hjemme og kunne se ned på dem, så langt nede fløj de.

.....

Der faldt en ned ude ved Ravnholt, en tysker, og der faldt en englænder ned ude ved Lindholm, men ellers har der vel ikke været noget her i nærheden af Slagslunde. Vi var faktisk ikke meget berørt af det stort set. Selvfølgelig havde vi problemer med tøj og sådan noget, men det havde man jo alle steder. Vi kunne få alt det vi behøvede og de der havde landbrug klarede sig, og det var de fleste her omkring. Det var utroligt hvad der kunne bruges.

.....

Erindringer, Georg Hansen

født i 1931, har mange år senere skrevet disse.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008-30)..

Georg Hansen er opvokset på Kratgården ved Slagslunde.

Kratgården, Slagslunde

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2005.190.6, 12079)

Uddrag af erindringer.

Tørveproduktion i moserne ved Slagslunde.

Straks efter besættelsen var der mangel på kul. Det satte gang i den lokale produktion af tørv.

Prøver fra Geologisk Institut var kommet og en muremester Davidsen fra Klampenborg skulle begynde at lave tørv, spændende ja, men jeg gik en hård tid i møde. De første, der blev fabrikeret, var æltetørven. Det foregik på den måde, at man havde en maskine, som man væltede tørvejorden op i via en transporter, hvor der blev tilsat vand i en passende konsistens - så røg det op i en såkaldt dyndkasse, hvorfra man lukkede dem over i nogle små jumpere med en hest foran ud til nogle rammer med en hel masse små felter, som hver rummede en tørv. Den blev så skrabet i toppen. Når den havde stået lidt og var faldet til, blev rammen trukket frem og fyldt op igen. Der var en 4-5 stykker ved siden af hinanden, og sådan gik det fra morgen til aften. Der var ikke noget med 8-16 job.

Det udviklede sig hurtigt, og en nevø til murermesteren, mener jeg det var, Harald Davidsen, kom så til, men det blev hurtigt til mere, for han kom med presseværktøjet, som bestod af en kødmaskine, som vi kender den, bare i stor udgave. Det foregik på den måde, at der var hele tiden 2 mand i graven, så sad der en og lagde brædder ind under tuden, hvor der stod et rulleband. Så stod der en og skar dem ud, hvis man kunne tænke sig en osteskærer, bare med fire klinger på midten. På langs havde maskinen delt dem, så var der en som stod og læssede brædderne på reolvogne. Det var gamle chassiser fra biler, der var bygget om, så der blev 4 hylde af 8 brædder med 10 tørv på hver. Så for hver vogn der rullede ud, var der 320 tørv, som gik i en fællesakkord. De var aflønnet pr. tusinde tørv.

Der skulle normalt bruges 4 heste + vogne i et sjak, men der blev jo længere at køre efterhånden, som pladsen blev lagt ud og så blev det sådan at fra kl. 1300 om eftermiddagen var det ned og køre. Jeg blev så aflønnet på halv akkord, men på en god uge kunne jeg godt komme op på 90 kr. Det var mange penge, især når man tænker på at en arbejdsmand i byen tjente 60,- kr. om ugen. Men der var et minus, og det var vejret, for når det regnede, så var det sket, så kunne man ikke styre mosejorden. På sådan en regnvejrsdag gik de i skurene. Hvis regnen da ikke var kommet fra morgenstunden. Jeg beundrer mange af de folk, som næsten alle kom fra Storkøbenhavn. De skulle være hjemme inden mørkets frembrud grundet mørklægningen. Og så på cykel. Der var jo ikke til at få gummi, men det var sjovt, at se hvor opfindsomme folk blev. Kom der en revne i dækket, blev der sat et stykke fra et gammelt dæk enten udover eller indeni. De 2 mest grelle tilfælde jeg har set, var en inde fra Herlev, der kørte på korkpropper og en fra Jørlunde, som kørte på fast ring. I skurene "lærte" jeg at spille Mousel og det var ikke altid, at det var småbeløb.

.....

En del tys-tys for en ung knægt.

En af dagene i sommerferien var jeg ude i den bagerste mose, da var der en mand, som kravlede over hegnet ind til pumpestationen. Han kom hen mod mig - han spurgte om min far var hjemme. Jeg sagde ja, så gik vi hjemad og lige udenfor gårdspladsen mødte vi far. De hilste på hinanden og jeg blev gennet væk fra den fremmede og far gik ind ad hoveddøren, som ellers aldrig blev brugt og da vi skulle spise til aften, blev der dækket op til de 2 i den pæne stue. Da jeg næste dag spurgte hvem det var, blev der sagt, der har ikke været nogen, du har intet set. Først efter krigen var slut i 1945, fik jeg at vide, at det var Axel Larsen. Formanden for D.K.P. i

Danmark. Bagefter kan jeg ikke rigtig forstå, hvad der har rørt sig i far. For hver gang at vi hørte eller læste om sabotage, så bandede og svovlede han over at man ødelagde ting.

.....

I august (d. 23.) sprang Holmen i luften og så begyndte der at ske ting og sager. Produktionen af tørv skulle til at indstilles for det år og en dag skulle jeg ned med en telefonbesked til Svend Aages formand. Han gik nede for at mærke om de var tørre nok til at køre i staklade. Han bukker sig ned og så falder der en pistol ud fra hans skjorte. Jeg blev stiv, da jeg så det. Han tog det sådan set meget roligt, men han tog mig i skulderen, så mig ind i øjnene og sagde, at der vil nok komme meget, som du vil undre dig over, men hvad du end ser eller hører, må du aldrig fortælle det til nogen, for det er meget farligt. Vil du love mig det, så det matte jeg love.

.....

Da jeg havde været hos Jens en 14 dages tid, skulle jeg en aften hjem med vasketøj og da jeg skulle tilbage, løb jeg igennem skoven. Der var vi jo vant til at færdes i mørke og da jeg kom til "Tøndeskolen", så jeg, der var lys i et par vinduer, som ikke var dækket helt til. Jeg gik nærmere, og så at de her unge gymnasieelever sad og pudsede våben. Jeg fortalte det til farbror om morgenen efter, mens han sad og malkede. Aldrig har jeg set Jens rejse sig så hurtigt. Så hvædede han ind i mit ansigt. Du har ikke hverken set eller hørt noget. Forstår du det, ellers skal jeg komme efter dig. Jeg blev forskrækket, for jeg troede, at det måske var krybskytter, for dem var der en del af i skovene omkring os. Og det, vidste jeg, at de gik Jens på.

.....

En dag vi gik hjem fra skole - det havde sneet meget og var begyndt at fyge en del - vi var nået et godt stykke ud mod Buresøen, da der kommer 2 biler efter os. De kører forbi, men lidt længere henne sidder de fast i sneen, bilerne havde generator på. De havde et par skovle med, men vi måtte alligevel hjælpe med at skubbe, så, endelig kom de fri. Senere på dagen fortalte jeg Jens, at vi havde hjulpet folkene fra Tøndeskolen med at komme fri af sneen, men der var en ting, jeg ikke kunne forstå. Og det var, hvorfor jeg ikke havde brændt mig idet, jeg havde skubbet på generatoren, den burde ellers havde været varm. Det viste sig, at de havde kørt på benzin. Jens sagde, at efter aftensmaden, ville han gerne tale med mig. Så jeg tænkte, at nu blev jeg nok sent hjem til krattet. Men sådan gik det heldigvis ikke. Jens og jeg gik op på loftet efter spisetid og så sagde han, nu skal du høre godt efter, du er ved at blive så voksen, at jeg kan tale til dig, som mand til mand. Jeg gik i mit 14. år. Du har jo hørt om mange af alle de virksomheder, der bliver sprængt i luften af sabotørerne. Det er mange af de folk, som kommer herud på Tøndeskolen og overnatter, så det må du aldrig fortælle til nogen, hverken dine gode kammerater i skolen eller andre, for

det gælder både deres og deres familiers liv. Det var jo noget jeg forstod, så der var mange ting, der faldt på plads.

Det viste sig at 2 af mine større brødre var med i det, så en aften de sneg sig ud, sneg jeg mig bagefter. De mødtes nede i Slagslunde ved tromleskuret. Det var garagen til kommunens damptrømler og der så jeg en 6-7 stk. af sognets borgere, som jeg kendte ualmindeligt godt, for jeg gik i skole med flere af deres børn. Pludselig blev jeg grebet bagfra, jeg skreg og vandet gik i bukserne på mig. Rystende blev jeg ført ind i skuret, hvor de voksne begyndte, at diskutere, om hvad de skulle gøre ved mig. Jeg kan huske at Murer-Knud sagde til mig, at hvis de hørte, at jeg havde været ude den aften, ville han personlig komme hjem til os, og så ville der ske alverdens ulykker. Så jeg skulle ikke ud om aftenen mere, uden at det var i følgeskab med flere.

.....

Erindringer af Signe Lykkebo

Dateret 17/2-1995

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2000/1154).

Bryllup under besættelsen, februar 1945.

Vi skulle giftes på Københavns rådhus, Gudmund havde hørt om den ny bryllupssal.

Vi tog med Slangerupstoget, men da vi kom derind, viste det sig, at sognefogeden havde glemt at udstede en attest om, at der ikke var indløbet klager i tinglysningstiden. Kontordamen ringede flere gange til sognefogeden, men traf kun hans kone, som bare skældte ud.

Kontordamen sagde, at borgmesteren ikke var tilstede, ellers troede hun, han ville have viet os alligevel, men fuldmægtigen turde ikke, og da Slangerupstoget kun kørte hver anden time, måtte vi tage hjem med uforrettet sag.

I toget blev vi enige om at tage ind til provst Vedel i Farum, og spørge, om han ikke kunde klare de paragraffer. Han forsøgte også at ringe til sognefogeden, hvor han fik det samme uhøflige svar af konen, men så sagde han, at han ville tro på os.

Gudmund mente, det kunne foregå på kontoret, men provst Vedel sagde, at hvis han skulle vie os, skulle det foregå i kirken.

Vi fyldte jo ingenting i den store hvidkalkede kirke, tre af Gudmunds søskende var med, Trygve og Kirsten var forlovere, så Tove, (den yngste, med lappede gummistøvler på) var hele menigheden. Gudmund havde familiens eneste manchetskjorte på, og der var hul på ryggen, så han ikke kunde tage jakken af.

Vi havde lejet en Taxa, en af dem med gengas, og chaufføren havde en anden aftale kl. 3, så vi havde jo lidt travlt.

Da vielsen var overstået, skyndte Trygve sig ud til Taxaen, som allerede var på vej ud af præstegården, en flaske vin som Trygve havde købt, havde chaufføren sat af på provstens trappetrin. Vi blev si kørt det meste af vejen hjem, men måtte gå ca. 1 km i gråvej og pløre, hjem til Gudmunds forældre, som ventede med kaffe og Othellokage, UHM!!!

Nygift kone i Mørket.

Vi havde brændekomfur og kakkellovn i stuen, men vi opholdt os mest i køkkenet for at spare, den pæne stue blev kun varmet op til festlige lejligheder, og soveværelserne blev aldrig opvarmet. Vi havde Lokum i udhuset.

Midt på gårdspladsen var vandpumpen, hvor vi skulle pumpe alt vand op og bære det ind i køkkenet til mad, opvask og naturligvis også til vores personlige hygiejne, som foregik i køkkenvasken eller i en balje på gulvet. Vi skulle dog ikke bære det ud igen, der var afløb i køkkenvasken.

Et vaskehus havde vi, men ham der har bygget huset mi have haft travlt, for der var kun cementgulv på ca. 3/4 af gulvet. Der stod en gruekeddel i det ene hjørne, og så havde vi en vaskebænk, vaskebaljer og vaskebrædt, men ingen vridemaskine, Når tøjet skulle skylles, bar vi det ud til pumpen og skyllede det der. Det kunne godt være hårdt for hænder og håndled, især om vinteren.

Jeg fik begyndende leddegigt i hånd- og fingerled. Lægen sagde, at det skulle der ikke gøres noget ved, endnu! Derefter gik jeg i gang med urte theer, og det hjalp. Køleskab havde vi jo ikke, men en god kælder.

Når der skulle tærskes, hjalp naboerne hinanden, på den måde skulle man ikke ud med penge, undtagen hvis man var nødt til at have en daglejer til hjælp. Jeg syntes det var en festlig tid, så så man jo hinanden. Det hårdeste arbejde var at bære de tunge sække med det tærskede korn op på loftet. Det var næsten altid stuehuslofterne, og der var ofte en smal og stejl trappe. Det var naturligvis en af de stærkeste mænd, der havde det arbejde, ikke alle kunne tåle det i ryggen.

Vi havde en mark med tobak. Bladene blev trukket på ståltråd, nålen var en gammel nedstrygerklinge, der var spidset ti! i den ene ende. De blev så hængt op under taget i laden. Der stod en stige op til en bjælke og deroppe lå en stige med et bredt brædt på trinnene til at gå på. Vores kat kravlede op ad stigen, kom op på brættet, men det kunne den ikke lide, den kiggede ned på den ene side, og på den anden side, indtil den fandt på at gå ud på stogens vange, der kunne den se ned, og så kunne den holde balancen.

Det meste tobak skulle afleveres til fabrikken, men vi havde en tobaksskærer, en mini-hakkelsesmaskine, som vi skar det med, og Gudmund blandede nogle dråber duftstof i, pakkede det i almindelige konvolutter og solgte det til sine arbejdskammerater, om vinteren i skoven, om sommeren i torvemosen.

Det gav jo et skrækkeligt støv, og når så min svigermor skulle feje, stænkede hun først lidt vand med en børste for at binde støvet. Det havde jeg aldrig set før.

Besættelsestiden.

Vi fik af og til besøg af nogle fra modstandsbevægelsen, enten familie, venner eller deres venner. Engang kom der en 14 årig dreng. Han havde en pakke med af noget, der lignede kit eller gær, pakken var på størrelse med en pakke margarine. Gudmund ville undersøge hvad det var, brækkede et lille stykke af , tog det med ned i vores grusgrav, lagde det på en meget stor sten, satte en lang lunte til, tændte og sprang i læ. Det gav et mægtigt brag, som sikkert har kunnet høres over hele Mørket. Stenen flækkede i flere stykker, og en rude i Afholdslejren ca. 50 m derfra revnede. Drengen fik ikke lov at beholde det.

Under besættelsestiden kom engelske flyvere ind over landet og kastede våben ned til modstandsfolkene. For det meste faldt det vel på aftalte steder, men en morgen, hvor Gudmund og hans bror, Trygve var på vej på arbejde, de gravede tørv i Granhøjgårds mose, så de en container med våben ligge lige ved vejen. De kunne nok forstå at den var faldet på et forkert sted, så de gik straks i gang med at slæbe det op i skoven, Ganløse Eged. De måtte gå flere gange, og de lavede tydelige spor i pløjemarken, men så opdagede de at bonden, der ejede jorden kom med heste og en harve, - - - han fik pludselig så travlt med at harve sin jord.

Senere bar de våbnene længere ind i skoven, hvor de fandt et bedre skjulested inde mellem nogle små graner. Senere kom noget af det hjem til os, hvor det blev anbragt i et hul under en flise værkstedsgulvet.

Eftersøgt.

Nogle tyskervenlige må jo have set, hvad der foregik, for nu blev Gudmund og Trygve eftersøgt af hippoerne. Gudmund aftalte med os derhjemme at hvis der kom nogen og spurgte efter dem, skulle vi bare sige, som det var, at de var i tørvemosen, og så snart de var kørt, skulle min svigerfar skynde sig på cykel hen til smeden og ringe til Granhøjgård, og bede konen gå ned til Gudmund og Trygve og sige, de kunne vente besøg.

Det skete som beregnet.

Granhøjgårds mose ligger lige i udkanten af skoven, så Gudmund og Trygve kunne hurtigt gemme sig der. Derfra kunne de se en bil komme. Ud af den steg 4 hippofolk, den ene begyndte at kravle op i en elmast, åbenbart for at folk skulle tro, de skulle arbejde der, men de havde også smededrengen fra Mørket med, han skulle vise dem hvem "Gartneren og hans sønner var ". Nå! - han kunne jo ikke se dem, så lidt efter kørte de igen.

Senere var Gudmund og Trygve ovre i den anden kant af skoven, ud mod " Småsøerne ", da kom den samme bil kørende forbi. Trygve ville kaste en håndgranat, men Gudmund stoppede ham, for smededrengen var sandsynligvis stadig i bilen.

Ved middagstid listede Gudmund langs sø og hegn hjem, for at sige at han var nødt til at "gå under jorden", og jeg skulle gå med, for ellers kunne jeg blive taget som gidsel. Vi fulgte så over i skoven, hvor vi ventede til hen ad aften, før vi gik ad små veje en 15 km lang tur til Hove, hvor vores fætter og kusine havde en lille lystejeendom. Der var vi så, men ikke ret længe, for så blev vi "karl og pige" på en gård i nærheden. Jeg husker intet fra den gård, eller om vi havde andre navne, mens vi var der, men 4. maj om aftenen sagde Gudmund, at nu kunne vi godt gå hjem.

På hjemvejen kom vi forbi et hus i Søsum, hvor vinduerne stod på vid gab og lyset strømmede ud, (hvor vi under hele besættelsen havde haft mørkelagt), og ud drøede radioen med BBC's udsendelse om tyskernes kapitulation.

Befrielsen.

Efter befrielsen skulle der jo ryddes op efter tyskerne i flyvestation Værløse. Trygve havde været meget aktiv i modstandsbevægelsen, hvorimod Gudmund syntes han var nødt til at blive hjemme og passe gården, som de kun havde haft 1/2 år, og det var meget svært at klare økonomien. Både Gudmund og Trygve tog del i oprydningsarbejdet.

De der hjalp, måtte tage småting, såsom radioer, tæpper, sengelinned o. I. med sig hjem. Gudmund havde taget noget fra, men han var på cykel, og kunne ikke have det på en gang. En af de andre, som havde bil, var så flink at tilbyde, at køre det hjem for ham, men da han kom med det, manglede meget af det, bl. a. tæpperne og lagnerne.

Da Gudmund beklagede sig, fik han et enkelt gråt grimt tæppe.

Nå !!!--- manden havde jo voksne døtre, der skulle giftes, så ---.

To dejlige forede flyverdragter og to flyverhjelme havde vi god gavn af i mange vintre, især da vi året efter rejste til Island, der brugte vi dem meget. Hjelmen har sikkert en gang reddet Gudmund fra at få hjernerystelse, da han væltede på ski.

De gamle radioer stod mange år på loftet, indtil vores børn fandt ud af at de kunne få noget ud af dem. Højtalerne kunne bruges som mikrofon. "Radiohuset" var kassen af en gammel bagerbil. (den havde været brugt til hønsehus). Børnene fik forbundet ledninger fra Radiohuset og ind til radioen i stuen, så vi voksne kunne sidde inde og høre "Børneudsendelse" hvor een var speaker og de andre skiftedes til at synge eller fortælle historier.

Undinevej.

Vejen, vi bor på, hed ikke noget da familien købte gården i 1943, men mange af gårdene havde navne. Vores hed "Lykkens Prøve". Og Lykkebo "Lykkens Prøve", det lød jo ikke godt. Familien lagde hovederne i blød. Gik man lidt ned mod søen stod man jo på en bakke ved søen. Altså blev det "Søbakken". De var nødt til at få det tinglyst, for at komme af med det gamle.

Vejen var en ganske almindelig jordvej, som beboerne var fælles om at holde i stand, dvs. fylde grus i huller, der altid kommer på sådan en vej, og om vinteren var man fælles om at skovle sne.

Der var en skolesti fra svinget ved Arne Seldorfs gård, der gjorde skolevejen lidt kortere for børnene på Mørket, når de gik i Nyvang skole hos lærer Hansen.

I begyndelsen af 1960-erne blev der startet vejlaug, der fik navnet 'Henover Mørket', fordi vejen går fra Ganløse - Lyngvejen til Ganløse - Farum vejen, altså henover Mørket. Vejen blev inddelt i parter, så hver gård eller hus langs vejen fik tildelt et antal parter i forhold til, hvor megen jord de havde, og hvor mange der boede osv. altså hvor meget de brugte vejen.

Så skulle vejen jo have et navn. Vejlauget indkaldte til møde, og bad beboerne komme med forslag. Der kom mange forslag, bl. a. "Bregnegyden", "Fægyden", "Landmandsvej", "Egemosevej", "Undinevej" og flere, som jeg ikke husker. Jeg syntes nok "Bregnegyden" og "Egemosevej" var pæne navne, men jeg stemte alligevel på "Undinevej", fordi det navn ikke fandtes andre steder i Danmark, hvorimod de andre forekom flere steder .

Så skulle der laves navneskilte. I første omgang blev navnet stavet forkert: "Undinervej", hvilket jeg protesterede kraftigt imod, så bestyrelsen gik med til den ekstra udgift, det var at få det lavet om, selv om der var flere, der syntes, det var lige meget.

"Undine" er en italiensk provins, og "Undiner" er vandnymfer, og desuden var det jo et navn, vi havde valgt fordi en af de ældste og største gårde på vejen hedder "Undinegård".

Ganløse 17/2 - 1995.

Sigme Lykkebo

Erindring skrevet af Preben Nielsen

Ganløse d. 13. okt. 1988.

Kilde: Stenløse Lokalarliv (2003-24).

Stenløse Byvej, 1940

Kilde: Stenløse Lokalarliv (1994.121.1, 7713)

Modstandsgruppen i Stenløse.

Omkring 1943-44 blev der optrævlet en modstandsgruppe i Stenløse. Tyskerne fandt forskellige ting hos nogle mænd i kommunen, såsom våben og andre ting der kunne bruges i modstandskampen.

Der blev arresteret i alt 4 mænd.

Den ene af disse mænd var Poul Andersen, denne var søn af Lars Peter Andersen, Halkær i Stenløse. Poul Andersen havde dengang forpagtet gården Bjellekær i Søsum. Tyskerne fandt forskellige våben, bl. a. i en roekule på gårdens arealer.

Den anden som blev hentet var en frugtavler Thyssen boende på Stenløse Mark i nærheden af hovedvej nr. 6. Denne blev dømt til døden og sendt i tysk koncentrationslejr – men overlevede dette. Poul Andersen blev også dømt til døden men blev benådet og anbragt i Frøslevlejren i S. Jylland.

De 2 andre mænd var Aksel Andersen og Sv. Åge Christensen. Hvad der skete med disse mænd, kender ingen til, men de overlevede begge krigen.

Poul Andersen blev senere gift med en datter til en af de mænd han havde været sammen med i Frøslevlejren denne var Københavner. Efter krigens tid rejste Poul Andersen fra egnen og kun meget få traf ham sidenhen. Er nu afgang ved døden.

Faderen til Poul Andersen Lars Peter Andersen, Halkær døde for cirka 20 år siden og var da bosat i Hillerød. Poul Andersen havde 2 søstre også disse er døde nu.

Jeg som nedskriver dette har prøvet flere gange om jeg kunne finde noget nedskrevet om denne modstandsgruppe, men der er åbenbart ikke noget nedskrevet og de mennesker som muligvis har haft lidt viden om dette er længst borte (døde).

Poul Andersen var født den 10. maj 1908.

Preben Nielsen, Ganløse

Den 13-10-1988

Stenløse Byvej, kroen længst til højre

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2007.147.1, 14205)

Erindringer af Klara Thyssen.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-651).

Uddrag.

Bent Stiesdal interviewer Klara Thyssen i 1994 *hvor hun fortæller om sine egne og sin afdøde mand, Arne Thyssens oplevelser under besættelsen. Arne Thyssen var i 1944 ejer af Klodgård i Stenløse og aktiv i en modstandsgruppe. Klara og Arne Thyssen var på det tidspunkt forlovede, men da tiden var så usikker, ville de ikke gifte sig.*

Klara Thyssen fortæller:

"Jeg vidste godt, at Arne var i en modstandsgruppe, og jeg kendte også flere af de lokale folk, der var i gruppen. Gruppen holdt møder hjemme hos de forskellige medlemmer og altså også på Klodgård.

Når de var samlet på Klodgård, serverede jeg kaffe, men jeg var ikke med til møderne og jeg vidste heller ikke, hvad de foretog sig. Så snart de havde drukket kaffe, vaskede jeg op og satte alting på plads, så ingen kunne se, hvor mange der havde været eller, at der i det hele taget havde været fremmede.

Alt forløb også planmæssigt den aften i januar 1945. Der var ryddet op, alle var gået og Arne og jeg var gået i seng. Ved 1-tiden lød der et vældigt spektakel. Yderdøren blev sprængt, og en gruppe stærkt bevæbnede folk stormede ind. De greb Arne, slog og sparkede ham for at få ham til at fortælle noget. Til sidst smed de ham ud i en bil.

Da de ikke kunne få bekræftende svar på spørgsmål om våben, mødevirksomhed osv., begyndte de at gennemrode hele huset.

Der var et stykke kringle tilbage fra aftenen, men jeg sagde, at folkene skulle have noget til deres kaffe.

Derefter smed de alt ud af skabe og skuffer, flyttede alle møbler ud og undersøgte dem - stole, sofaer osv. blev endevendt og mærket efter. Nogle engelske breve, jeg havde fra en veninde, havde særlig interesse. Til sidst var alt gennemrodet og lå i store bunker ude på gulvet, men de fandt intet. De tog en skinke, der hang i spisekammeret og satte sig til at spise den, og så ud på natten drog de af og tog Arne med.

3-4 dage efter dukkede den samme gruppe Hipofolk igen op på Klodgård, men denne gang om dagen. De var, som første gang, grove og uforskammede og dertil nu provokerende og hoverende. De vidste nemlig nu, at der var en maskinpistol gemt på loftet. Jeg vidste intet om nogen våben, Arne havde aldrig snakket om det, men de fandt ganske rigtigt en maskinpistol og blev derefter endnu mere hoverende. De

sagde: "Nu sprænger vi gården i luften." "Så skal I i hvert fald sørge for, at dyrene kommer ud først - de kan da ikke gøre for det" sagde jeg. Jeg var blevet rasende og sagde også til en fra gruppen: "Er du dansker?" Han svarede ikke, men jeg vidste, at han var dansker.

De sprængte imidlertid ingenting, men de gik ud og skød med automatvåben mod en ladebygning, som var beklædt med pandeplader. Det larmede forfærdeligt og kunne høres på lang afstand, så alle naboerne frygtede det værste, også karlene på gården rystede i bukserne, men der skete intet yderligere.

Jeg fik intet at vide om, hvor Arne var. Hans familie og jeg spurgte i øst og vest for at finde ud af det, men først længe efter fik vi at vide, at han var i Tyskland.

Der er ingen tvivl om, at Arne var blevet angivet, men hvem der har "stukket" ham, er aldrig blevet opklaret.

Efter krigen viste det sig, at Arne først kom til Vestre Fængsel, hvor han blev mishandlet og tortureret bl.a. pisket under fødderne. Han angav dog ingen fra sin modstandsgruppe. Efter Vestre Fængsel blev han sendt til Frøslevlejren, så til Dachau ved München for til sidst at være i Neuengamme. Vi hørte aldrig fra ham og breve, der blev sendt til han nåede ikke frem, først til sidst nåede en Røde Kors-pakke frem.

En dag i april 1945 blev jeg ringet op af en mand, der fortalte, at Arne Thyssen var med et tog, som holdt på Roskilde station på vej mod Sverige. Det var et resultat af grev Bernadottes redningsaktion. Hvis jeg ville træffe ham, måtte jeg komme straks, inden toget kørte videre. Jeg tog min cykel og kørte mod Roskilde. Men det var en forårsdag med strid modvind til Roskilde. Jeg masede af sted, men turen tog sin tid.

Da jeg nåede Roskilde var Stændertorvet fuldt af "De hvide busser" med mennesker fra koncentrationslejrene på vej mod Sverige. Det var dog mest kvinder, der var i busserne, og jeg fik efterhånden at vide, at Arne var med tog, men at dette var kørt. Jeg kunne så drage hjemad igen, udmattet og med uforrettet sag - dog, nu var der i hvert fald rygvind hjem.

Om aftenen blev jeg igen ringet op. Nu holdt toget på Østerport station. Jeg fik ingen yderligere oplysninger, ikke engang hvem jeg havde talt med.

Næste morgen tog jeg med det første tog til København. Der gik kun ganske få tog dengang, så klokken var alligevel 10, inden jeg nåede Østerport. Der fandt jeg også ganske rigtigt det omtalte tog. Det var bevogtet af tyske soldater, og jeg fik at vide, at der ikke var adgang, men jeg lod mig ikke standse - jeg ville ind og fandt ganske rigtigt Arne.

Han var ellers svær at kende - tynd og afkræftet - havde tabt godt 20 kg på de 3½ måned, han havde været væk. Han havde i København fået en avis og der læst, at hans fætter landsretssagfører Thyssen og dennes kone var blevet skudt i deres hjem.

Denne begivenhed var han stærkt berørt af. Han var i det hele lidt fjern og ikke så interesseret i forholdene i Stenløse, som jeg nok havde forventet. Men Arne og jeg fik dog talt lidt sammen og set hinanden i live. Pludselig lavede tyskerne razzia i toget og jeg måtte skynde mig at komme ud.

Arne forvandt aldrig opholdet i de tyske koncentrationslejre. Han havde siden svært ved at gå og fik også af og til kramper - en slags epilepsi. Også psykisk var han nedbrudt. Han talte aldrig om sit ophold som tysk fange, men om natten kom det ofte frem i de utallige mareridt bl.a. transporterne af døde - vognladninger af døde kroppe, som de jævnlig så i lejrene.

De sidste 5 år Arne levede, var han på plejehjem i Roskilde, syg og hjælpeløs. Han døde 1984.

Efter krigen var vi så indkaldt i forbindelse med en retssag mod Hipofolk for eventuelt at genkende den dansker fra gruppen, som tog Arne i januar 1945. Vi genkendte ham straks og sikkert - ham ville jeg kunne genkende hvor som helst. Første gang jeg så ham, var han en hoven sadist, sidste gang var han bare blevet en sølle fyr. Han havde også meget andet på samvittigheden og blev dødsdømt."

Erindringer, Leif Erhardt Pedersen

Ganløse. Født 1928 på Bundsagergård.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv 2013-802-3f.

Indtalt på lydmedie 2012 og efterfølgende transskriberet.

Bundsvej opad bakken mod vest

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1978.188.1, 9766)

Jeg vil fortælle hvordan jeg oplevede besættelsen.

Krigen havde nu været i 7 måneder efter polsk kapitulation så var der ikke sket de store ting på vestfronten. Der var dog de daglige torpederinger af danske skibe der ellers var neutrale, de blev sænket. Det russiske overfald på Finland var det daglige samtaleemne ved spisebordene og hvor folk ellers samlede.

Sikringsstyrken der havde været indkaldt siden 1939 om efteråret var mindsket og var blandt andet flyttet til syd Sjælland, der var også sket nedskæringer i det øvrige land i sikringsstyrken.

Vi er nu i en ret hård vinter og kommet til april 1940, krigen var stadig samtale emne når 2 mennesker mødtes. Den 8. april hørte vi om en større tysk flåde af krigs- og lastfartøjer der var på vej op gennem Storebælt og Kattegat og Skagerrak. I Skagerrak var der et tysk troppetransportskib der var blevet sænket af en engelsk U-båd.

Vores unge medhjælper der var fra Kirke Værløse kom ind efter et besøg i sit hjem d. 8 april om aftenen. Han fortalte nu at civilarbejderne der arbejdede på Flyvestation Værløse eller som der hed dengang Værløselejren, efter endt arbejdstid havde fået

besked om at møde igen samme aften med en ekstra madpakke og ekstra tøj. De voksne tog det meget roligt og mente at det nok kun var en øvelse.

D. 9. april vågnede jeg ved stærk motorlarm og skydning med automatvåben altså maskinkanoner. Min far og vores medhjælper gik i gang med morgen malkningen. I første omgang troede vi at det var et løst dyr der havde væltet de opstablede kasser til spirekartofler, men jeg kunne jo igennem vinduet se flyene der foretog nye indflyvninger og der lød skud med maskinkanoner stadigvæk.

Politikens Hvem Hvad Hvor jeg havde fået i julegave der var de forskellige nationers flys kendingsmærker afbillede og når jeg nu så de sorte kors på flyenes vinger så kunne jeg nok se at det var tyske maskiner, men det kunne jo ikke være rigtigt. Flyvepladsen der i fugleflugtslinie lå cirka 800 meter fra mit hjem var indhyllet i røg, store drøn lød der ude fra, de var så voldsomme så urtepotterne i vindueskarmene hoppede. Ved opringning til naboen fik vi at vide at vi skulle lytte til radioen. I den første udsendelse fik vi at vide at det var den tyske værnemagt der havde overtaget beskyttelsen af Norge og Danmark, det var fordi vi var truet af angreb af England, påstod de. En såkaldt memorandum var tilstillet den norske regering og et tilsvarende var tilstillet den danske regering. Men det memorandum tilstillet den danske regering fik vi aldrig at høre. Senere talte statsminister Thorvald Stauning og kong Christian d. X. De opfordrede til ro og orden og til at befolkningen opførte sig med værdighed. Flere gange i dagens løb blev flyvepladsen overfløjet af fly af typen Messerschmitt og også overfløjet af store formationer af bombemaskiner.

Der blev givet ordre til mørklægning som skulle træde i kraft samme aften. Den stedlige politimyndighed, det vil altså sige sognefogeden, han skulle udpege folk som skulle køre rundt og se efter om påbudet blev efterfulgt og mørklægningen i orden. Dagen var nu til ende. Hvad der egentlig var sket det hørte man først om senere.

Næste dags aften fik vi uventet indkvartering af folk fra garderhusar regimentet, en cyklist eskadron de samme som havde været indkvarteret i efteråret 1939. De var nu trukket tilbage fra syd Sjælland og skulle nu hjemsendes. En ting der undrede meget var at der ikke blev skudt med det svære luftværnsskyts, de var jo blevet bragt i stilling allerede den 8. april. De havde fået ordre til at de ikke måtte skyde.

Der skete mange ting den første sommer. Rationeringerne kom til at omfatte brød, smør og sukker senere også mel. Tørveskæret blev for alvor sat i system og privat biler til benzin de var blevet klodset op, kun læger, dyrlæger og enkelte måtte køre, politiet f. eks. Lastbilerne blev forsynede med gasgeneratorer hvortil man brugte bølgebrænde til udvinding af gas. I sommerens blev der afholdt alsangstævner og algangsstævner, så kom kongens fødselsdag i september, optog sindene.

Kongeemblemer i guld og sølv og nikkel kunne man købe og der blev husstands omdelt en kongesangbog med flere af de danske fædrelandssange.

I forhold til den tyske værnemagt, fra nu af kaldt fjenden, for det var de jo, der var indført presse censur og man blev gang på gang advaret mod at lytte til rygter og rygter dem var der mange af. Den direkte berøring med tyskerne eller med fjenden fik vi aldrig derhjemme, men vi så dem jo hver eneste dag i luften og skydebanen som stødte direkte op til vore marker. En dag da en kammerat og jeg var på vej hjem fra skole overværede vi hvordan en af fjendens jagerbombere demonstrerede sine flyvefærdigheder inden det gik galt. Under en lav indflyvning hen over flyvepladsen ramte vingen et eller andet og vingen med motorerne røg den ene vej og kroppen med flere saltomortaler røg den anden vej. Besætningen overlevede ikke.

I Knardrup skole der lå tæt på flyvepladsen fik vi instrukser om hvordan vi skulle forholde os, sikre os hvis der blev luftangreb, men der blev ikke indrettet sikringsrum vi fik besked på at lægge os hen under vinduerne langs med vægen så vi kunne blive reddet ud hvis det gik galt. Hjemme fik vi besked på at passe på hvem vi snakkede med og hvad vi sagde og hvem vi ikke måtte tale med. Far havde på et meget tidligt tidspunkt lagt sig ud med de danske nazister så dem kunne man i hvert fald ikke tale til. Far lagde aldrig skjul på at han var tilhænger af Christmas Møller.

Jeg var meget optaget af det der skete og foruden mine samtaler og diskussioner der hjemme talte jeg meget med Johannes der havde eng op til vores og kom over til os 3 gange daglig om sommeren da han havde sine kvier stående på græs i tøjr ude på engen. Han var meget vidende og absolut ikke tyskvenlig. Ham fik jeg mange gode samtaler med

Efter en ret hård vinter gik vore tanker især til nordmændene som led meget. Sidst på vinteren fik vi gennem nogle svenske venner i København at vide at store styrker var flyttet fra nord Norge ind i Finland, derfor var det ingen overraskelse da Rusland blev angrebet. Vi hørte stadig kun det som fjenden lod slippe igennem, men allerede i sommeren 1940 var der nyhedsudsendelser på dansk over BBC i London. Den nye udvikling i krigen kom både psykisk og fysisk til at berøre danskerne.

Rationeringerne de blev strammet. Cykeldæk og gummifodtøj blev til sjældenheder, udenlandsk brændsel kunne man slet ikke få mere, i hvert fald ikke til privat brug. Tørvemoserne blev udnyttet til det yderste og vi lavede også tørv der hjemme der blev afsat til en fast køber i København. Hamstring var forbudt, det vil sige at hvis folk havde lidt penge tilovers så måtte de ikke købe til lager af svært tilgængelige varer. Tyverier af rationeringsmærker greb om sig. Det blev også forbudt at sælge nogle ganske få kilo svinekød hos landmændene. Hjemme kunne man altså godt købe en halv gris eller en hel gris når vi skulle slagte. Når mine skolekammerater skulle konfirmeres kunne man altid købe en gris hjemme hos os, men også hvis der i deres familie skulle være sølvbryllup eller noget andet. Fjendens opkøbere søgte naturligvis også at købe grise, men de blev kategorisk afvist. En gang kom der nogen og spurgte om de kunne købe bare et lille stykke flæsk og mor hun gik så ned i sulekarret og

hentede et stykke og så byttede man, de havde måske et par suktermærker, måske et par strømper, det var nemlig også svært at få damestrømper, for meget og så byttede man. Til jul blev der altid slagtet mere end vi selv brugte, den sidste krigs jul slagtede vi i hvert fald 4 grise til afhentning i porten, de var bestilte og det var de mærkeligste emballager de blev afhentet i. Kaffe var for længst en saga blot, de nødrationer man fik, det var de mærkeligste ting de var lavet af og som blev solgt som surrogat. Der hjemme gjorde vi det med rugkærner at de kom på stegepanden og derefter gennem kødhakkemaskinen og så var det altså til at drikke, det var ikke særlig lækker, det smagte ikke særlig godt. Det var noget der blev kaldet negerkonepattesved altså fy fy.

I mit værelse var alle væggene overhængt med landkort over de forskellige krigssoner og jeg fulgte meget interesseret med, nu var østen også kommet med, og vinteren 1941 – 42 blev den strengeste i årtier med masser af sne og frostgrader ned til minus 30 grader. Det var ikke sjovt når man skulle i skole og der var mange af mine skolekammerater der ikke var alt for godt forsynede med tøj, men der var lapper på og der blev hjulpet på mange måder.

Krig i både øst og vest krævede mange fly og på Værløse blev der uddannet masser af piloter i nogle små maskiner. Der kunne godt være mange maskiner i luften på en gang og skete der så et eller andet så der blev blæst luftalarm så blev de advaret med lysraketter og kom væk for de var ikke egnede til kamp. Den sidste dag inden de skulle afrejse fra lejren blev der festet meget der oppe. Næste dag kom der store Juncker transportmaskiner og hentede dem til en ukendt skæbne et eller andet sted. Det var ikke alle flyveraspiranter der var lige heldige, der var mange nedstyrtninger. En maskine styrtede og eksploderede lige hvor vi havde vore kvier gående på græs. En af dem blev en del forbrændt men overlevede men en anden overlevede ikke.

Fjendens frontberetninger der blev sendt i Danmarks Radio handlede altid om store sejre på land og de mange skibe der blev torpederet. Men den danske udsendelse fra BBC berettede om noget andet. Det lykkedes for enkelte via Sverige, som påstod sig neutralt, at komme til England også Christmas Møller der var tvunget af fjenden til at gå af som minister og komme illegalt til England. Her talte han flere gange i BBC hvor han opfordrede til modstand mod fjenden. Her hjemme talte flere ministre og folketingsmedlemmer og andre kendte personligheder advarende imod støtte til den stigende modstand og begyndende sabotage mod fjenden. Man opfordrede til at man skulle angive hvis man fik kendskab til nogen der arbejdede med planer om sabotage. Rigtig mange af vore landsmænd indtog en valen holdning.

I det tidlige forår 1943, den 18. april jeg konfirmeret der var sparet på mærkerne til sukker, smør og mel og der var også gemt en lille smule kaffe og resten til en god fest havde vi selv. Jeg havde været med min far i København i en forretning hvor vi altid havde handlet og de havde nogle enkelte konfirmationshabitter tilbage af den gode

gamle kvalitet og der var en der passede mig. Vi fik også udvirket at min skole- og præstekammerat fik en, men det gjorde at der blev sendt lange blikke fra de andre konfirmander der var i maksimaltøj af cellulid. Der var også en lille smule petroleum til lamperne for vi havde ikke elektrisk lys men det var så det sidste vi havde i de sidste vintre her, så vi brugte karbidlamper.

I januar måned 1943 blev Burmeister & Wain bombet en eftermiddag og der hjemme fra kunne vi tydeligt se ildskæret på himlen, vi kunne også se lyssporene fra luftskytset mod fjenden, det var altså ikke fjenden men englænderne der var kommet og bombede. Der var både døde og sårede desværre men sådan går det jo i krig.

Sabotagen den tager til og fjenden kræver strengere straffe og til sidst forlangte de dødsstraf for sabotage og uro. Den danske regering sagde nej og trådte af. Den 29 august 1943 indførte fjenden undtagelsestilstand. Telefon og al anden trafik blev afbrudt. Dødsstraf var indført og den første dansker var allerede henrettet dagen før. Den danske hær interneret og fladen blev sænket af dets eget mandskab eller sejlet til Sverige. På Issefjorden forsøgte det største af vore krigsskibe Niels Juul at slippe ud, men det lykkedes ikke, han blev angrebet af 2 Stuka maskiner fra Værløse, den ene blev skudt ned af skibets luftskyt. Hvad der var sket rundt omkring fik man ingen oplysning om i den danske radio eller i de danske aviser. Rygterne gik og efterhånden blev undtagelsestilstanden lempet til gengæld skulle jøderne jages og føres i koncentrationslejr. I det sene efterår kom de officielle meddelelser om de første henrettelser af danske patrioter. I den vinter vi nu gik i møde var der mangel på næsten alt hvedebrød, lyst brød kartoffelmel blev rationeret, krydderier var ikke til at få mere, alt hvad der hed sydfrugter var væk, ja, og der hjemme brugte vi karbidlamper og paraffinlys i stalden, lyset til hønsene kom fra en bilakkumulator som far havde fået rigget til.

I denne vinter begyndte jeg at gå i aftenskole, jeg fik engelsk som præsten underviste i, tysk var der også tilbud om men det var der ingen interesse for mærkeligt nok. Også almindelige skolefag blev tilbudt, der blev også startet en aftenhøjskole og der kom jeg også.

Det var mørkt at færdes udenfor om aftenen. Der var ingen lys, lyset i gadelamperne var væk, cykellygterne var meget afskærmede det var kun en ganske lille smule lys man kunne få, sådan var det altså bare, det vænnede man sig til. Når man så kørte der så skete det at man kunne høre den brummen fra syd, det var de allierede fly der var på vej til eller fra togterne mod de tyske byer.

Foråret kom tidligt det år 1944. Søndag den 10. april var mild med solskin og det var rart at være ude, jeg var også ude at nyde forårsvejret om eftermiddagen omkring 3-tiden. Så lød der en stærk motorstøj og lavt hen over bakken kom et stort 4-motors fly med kurs mod flyvepladsen. Jeg kunne se hvide stjerner på maskinens side, det

var en amerikansk "Liberator" bombemaskine. Han begyndte at affyre hvide signalkugler som tegn på overgivelse og fra jorden blev der kun affyret sporadiske skud imod ham, varselsskud. Han gik ind i en runde, fløj rundt om Kirke Værløse og lagde an til landing. Men der var lettet en fjendtlig maskine som affyrede en salve med maskinkanoner mod bombemaskinen og nu begyndte den amerikanske maskine at affyre flere hvide signalkugler samtidig med at han lagde an til landing ganske lavt hen over os og blev fulgt ganske tæt i hælene af den tyske maskine. Piloten i den tyske maskine teede sig som skulle man tro han havde vundet hele krigen, det havde han altså ikke. Da krigen var slut fik jeg at vide at en af den amerikanske besætning der var blevet såret af projektiler og var død med det samme.

Senere på foråret blev vi overrasket under markarbejdet af en engelsk "Mosquito" jagerfly der kom i meget lav højde ind igennem slugten mellem Almagerbakken og Bundsvej. Han blev i hvert fald ikke opdaget fra flyvepladsen og han slap væk og vi var noget forbavsede over at kunne se en englænder komme der og flyve så lavt at vi tydeligt kunne se piloten i maskinen.

Denne sommer blev meget begivenhedsrig. Situationen, spændingen mellem fjenden og os steg med mord og henrettelser hørte til dagens orden. Al beklædning og fodtøj var nu også på mærker og alle over 15 år de skal nu have legitimationskort med foto. En generalstrejke lammer landet, der blev lagt en ring rundt om København. Mælk og andre levnedsmidler kunne ikke komme ind i byen, vandforsyningen blev også afbrudt, man kunne altså ikke komme hverken ind eller ud af byen, der havde dog været en lind strøm af folk ud af byen på mange forskellige transportmidler. Tog og busser de kørte jo ikke og da strømmen var afbrudt var der ingen der kunne høre radio mere. Folk fandt ud af det alligevel, man kunne jo ikke sulte hvis man kunne undgå det. Folk kom ud på cykel og hentede forskellige levnedsmidler ude på landet. Hjemme kom der et par mænd i løbet af dagen, de havde vandflasker som de fik fyldt op og de skulle have kartofler og de skulle have gulerødder og hvad de ellers kunne få fat i og tage med ind. Hvis de ikke kunne komme den almindelige vej ind så kunne de ad snørklede stier gennem haver og på mange måder slippe ind. Der var mange der benyttede sig af den fremgangsmåde.

Vi havde også nogle frihedskæmpere der var gået under jorden boende et par dage der hjemme.

Fjenden måtte gøre nogle indrømmelser og generalstrejken den endte. Danmark var et for godt spisekammer for tyskerne til at man kunne tillade alt for megen ballade, det ville jo gå ud over forsyningerne til fjenden, vi måtte nøjes med det der blev til rest.

Den 30. august opdagede jeg tilfældigvis 2 fly som ikke lignede fjendens, de følger Frederikssundsbanen fra vest og jeg for op til mor og far der var ved at ordne noget

med jordbærerne. Nu må vi se at komme væk. Kort efter strøg 2 "Mosquito" jagere i meget, meget lav højde hen over flyvepladsen under voldsom beskydning, den ene fortsætter i lav højde mod vest, den anden stiger i vejret og tager nok en tur hen over flyvepladsen under meget heftig beskydning og flyver bort. Ingen af dem blev tilsyneladende ramt, de kunne fortsætte flyvningen. Det hele var foregået så hurtigt at jeg ikke end gang nåede at få hestene spændt fra.

Det er nu et koldt efterår vi går i møde. Politiet er blevet interneret og mange andre ting sker, der sker sabotage og om aftenen kan man se lysskærene fra brande fra sabotagerne. Der sker også mord også flere man kalder clearing-mord. Sidst på eftermiddagen den 11. november sker det igen at vi hører en larm og denne gang kommer den fra nord. Det er begyndt at blive mørkt men op over bakken kommer der 2 "Mosquito" maskiner mod Værløse og affyrer deres maskinkanoner mod de luftværnsbatterier der ligger nord for flyvepladsen. Det hele varer kun nogle ganske få øjeblikke, så er de væk igen og der sker ikke mere denne gang.

Tiden går og det bliver mere og mere utrygt. Det efterår fik vi lagt elektricitet ind der hjemme og det var der 7 af de andre naboejendomme der også fik. Lillejuleaften klokken halv fem blev lyset tændt da NESA tilsluttede strømmen. Det var trods alle sorgerne, ulykkerne og alle ubehagelighederne et lyspunkt og vi fik en ny radio og kunne nu høre BBC fra London og vi fulgte udsendelserne der fra.

Vinteren blev ikke ligeså hård som den havde været før, men da der også var mindre at fyre med og da vores beklædning var blevet dårligere så led man en hel del alligevel. Ude på landet led vi ikke så meget men i byen der var det ikke sjovt, bestemt ikke. Vinteren kom altså og vi fulgte beretningerne om at fjenden var på sejrige tilbagetog over det hele som det blev sagt. Sidst på vinteren blev der så kastet våben ned over Ganløse. Der var blevet kastet ned mange andre steder i landet men aldrig før Ganløse. Det var på Jagtgårdens marker nord for byen og det var nok en fejl at de skulle nedkastes der, det var nok et helt andet sted at de skulle være kastet ned. Det er så lige meget, ned kom de. Der var en mand som var fornærmet over at modstandsbevægelsen som jo stadigvæk blev mere og mere bedre organiseret ikke ville have ham med han vidste godt der ledede eller store muligheder for at vide, men de ville ikke have ham med og det blev han meget fornærmet over. Det resulterede altså i at han ringede ud til flyvepladsen og fortalte at nu var der kastet våben ned i Ganløse og om eftermiddagen kom der 8 store Gestapo-vogne som vi kunne kende for det var store luksusbiler der havde store kakkellovne altså gasgeneratorer siddende bag på og tyskerne foretog nogle razziaer eller hvad ved jeg, i hvert fald var der ikke nogen der blev taget med. Der var ikke nogen man kunne mistænke for at være sabotører og våbnene de lå stadigvæk der oppe i det store hele, der var dog nok fjernet en lille smule af en mand med træben men ham var der ingen der mistænkte for at fjerne noget. Våbnene blev altså hentet på tyske lastvogne og kørt væk der fra

og så var den historie ikke længere. Men det var den altså for næste morgen da bestyreren på Jagtgården skulle ud og kalde på sin medhjælper så var han der ikke. Lidt op ad formiddagen blev Anderes Larsen som bestyreren hed ringet op af ukendte folk som sagde at hans medhjælper var blevet syg og var rejst. Historien var den at modstandsbevægelsen havde fanget ham og interneret ham fordi de var bange for at han vidste for meget og kunne have svært ved at tie stille for han vidste en frygtelig masse og han havde oplevet en frygtelig masse med de våben der og måske en del mere end der faktisk var sket så ham kunne de ikke have gående løs og der for interneret på Sct. Hans ved Roskilde og indlagt der. Det var der andre der blev på den måde og der var nogen som gik under jorden og søgte at blive interneret der nede under bevogtning af læger og sygeplejersker og personale hvad der ellers var.

Det gik nu mod foråret og syntes man utrolig langsomt, dejlig var vejret og nätterne havde mange overflyvninger og tyskerne, fjenden, gik på vingerne men det blev aldrig til luftkamp over egnen her omkring. Vi når frem til den 4. maj og rygterne svirrer i luften, vi hører at den tyske fører var blevet dræbt og vi hørte den dag, faktisk hørte vi radio hele dagen fra både England og Sverige, de danske nyhedsformidlere fra Danmarks Radio der var gået under jorden den 19. september da politiet blev taget. Dem der læste op nu var jo nogle tyskerne havde antaget til at gøre det. Vi hørte masser af rygter, vi hørte at der var kastet russiske faldskærmsoldater ned i Dyrehaven nord for København og at svenskerne var parat til at gå over Sundet hvis det skulle komme til krigshandlinger i Danmark. Vi havde også fået at vide, det havde BBC meddelt, at Montgomerys ørkenrotter stod ved byen Heide 60 km. syd for den danske grænse hvor de var stoppet og ventede på hvad der nu skulle ske, om de skulle rykke frem. Enkelte steder i Danmark overgav tyskerne sig på den måde at de rykkede ud af byerne hvor borgmestrene overtog sikringen af byerne. Andre steder gjorde man klar til kamp. Vi fulgte det hele tiden, lyttede hver eneste time faktisk, til Sverige til England endog fra Moskva blev der sendt nyheder på dansk og dem kunne vi også tage. Vi lyttede også til hvad den tysk kontrollerede presse her fra København som ikke nævnte noget om alt der her men fortalte at der havde været nogle uroligheder og at situationen ikke var så slem alligevel.

Den 4. maj om morgenen var en tysk gruppe gået i stilling oppe ved nogle store træer vi havde oppe ved indkørslen. En antitankkanon var blevet bragt i stilling der og der var sat en udkigspost op i toppen af træet. Hvis englænderne ville være så venlig at rykke frem fra vest så havde en rigtig lang åben strækning at kunne skyde langs ad Bundsvej. Der skete ikke noget og op ad formiddagen blev gruppen trukket tilbage. Al skoleflyvning var blevet indstillet men en gang imellem gik tyske jagere på vingerne og tog nogle runder men foretog sig ellers ikke noget. De tyske ministrygere, det vil sige 3-motorede Junckers maskiner der var blevet ombygget med en eller anden magnetanordning, en stor ring der var anbragt underneden maskinen,

de fløj heller ikke den dag der var måske heller ikke flere at flyve med. De havde mange gange når de kom fra patruljering i Kattegat og skulle lande så forulykkede de ofte under landingen fordi de kom for langt ned mod den skrænt mod nord og gik på næsen og blev hængende og kom aldrig på vingerne igen. Vi så sommetider 2 – 3 maskiner hænge der. Den Danske Brigade som var trukket ned fra de forskellige forlægninger i Sverige var kommet ned i Skåne omkring Helsingborg og svenskerne havde stillet en styrtbombe eskadrille til rådighed for danskerne hvis det blev nødvendigt at sætte ind. De få danske krigsskibe det var lykkedes at komme til Sverige blev gjort klar til at skulle sættes ind hvis det skulle komme til kamp. Den 4. maj om aftenen havde vi vandværksmøde hjemme, vi havde fælles vandværk, og selvfølgelig skulle vi kl. halv 9 høre nyhederne fra England og da modtager vi så befrielsesbudskabet. Kun dem der har levet dengang og kun dem der har hørt det, forstår hvad det egentlig talt betød. Vi stillede så om til den danske radio, den skulle jo lukke kl. 9 og hørte nyhedsudsendelsen der og det var den der var kontrolleret af fjenden og speakeren sagde vi kommer igen i morgen til de sædvanlige tider. Vi fandt det lovlig optimistisk sagt. Naboerne de gik hjem de skulle fejre befrielsen sammen med deres familie. Så kommer vi frem til klokken 22 og der bliver lyd i radioen igen på den danske kanal og en utrolig glad speaker siger ”København Kalundborg over Danmarks frie radio”. Så bliver der sendt forskellige meldinger fra Frihedsrådet og fra den tyske rigsbefuldmægtigede dr. Best der fortalte at det først var fra i morgen klokken 8 at kapitulationen var effektiv og at man skulle forholde sig i ro og så videre. I Danmarks Radio blev der spillet og sunget og der blev talt af folketingsmedlemmer som efterhånden var kommet ind. Allerede den 4. maj om eftermiddagen var der uden tyskernes viden dannet en ny regering og den var så klar til at tage over fra den 5. maj om morgenen.

Den 5. maj om morgenen var der en voldsom flyvning, det var sidste gang de fik lov til at gå på vingerne og de foretog mange dykangreb mod mig, jeg kørte med mælk ned til vejen, selvfølgelig uden at skyde. Vi kunne høre skydning fra Værløselejren og senere fik vi at vide at det var SS der havde prøvet på at overtage lejren sammen med Sommer-folkene¹ det var en kedelig sammenblanding med dem der støttede fjenden, der var blandt andet en ung tysker der faldt der oppe, skydningen døde bort og der skete ikke mere. Så kom de første biler det var en af Emil Andersens rutebiler, en af de gamle, den havde ellers ikke været ude at køre og var ikke forsynet med gasgenerator men kunne nu køre på benzin. Der var masser af folk, den var pyntet med flag og alt muligt, geværene strittede ud af vinduerne og det var de lokale

1 **Sommerkorpset** (*Wachkorps der Luftwaffe in Dänemark*) var danskernes uofficielle navn for et dansk/ nazistiske korps, under den danske besættelse, som blev oprettet i begyndelsen af 1944, som en underafdeling af Schalburgkorpset. Korpsets formål og funktion var at foretage bevogtningsopgaver på værnemagtens flyvepladser og installationer samt på fabrikker i Danmark, som leverede materiel til det tyske luftvåben (Luftwaffe). Til at lede korpset blev den nyligt fra østfronten hjemkomne danske nazist og jagerpilot, kaptajn Poul Sommer, udpeget.

frihedskæmpere der skulle af sted op til lejren og overtage bevogtningen af forskellige anlæg og prøve at få fanget Sommer-folkene.

Interviewede: Aage Grymer Wilhelmsen (AGW)

f. 1923, nu Firkløvervej 38, Roskilde.

Kilde: Stenløse Lokalkiv 2013-11-1b.

Wilhelmsen blev efter krigen ansat som civil på Flyvestation Værløse som materieforvalter og var der til pensionering.

Interviewer: Hugo Odgaard (HO), d 28. april 2013.

Aage Grymer Wilhelmsen er opvokset i Ganløse. Først på Bastbjerggård hvorfra forældrene måtte flytte på grund af de dårlige tider i 30`erne. De flyttede til et hus i Ganløse der hvor vejen til Lyng og Slingerup deler sig. Det var i udkanten af byen dengang.

HO: Det er især episoden med den vildfarne våbencontainer ved Jagtgården du husker?

AGW: Ja, det står ganske klart i min erindring.

HO: Hvornår skete det egentlig?

AGW: Det var i foråret 1945 en tidlig morgenstund. Jeg husker ikke datoen.

HO: Hvor stor var den container?

AGW: Der var tale om en 7 – 8 containere med hver deres faldskærm.

HO: Hvor store var de?

AGW: De var vel en halv meter i diameter og ca. 2 meter lange.

HO: Lå de samlet på marken?

AGW: Nej, de lå i en stribe på måske 200 meter fra teglværket og østpå forbi Engbjerggård. Der lå i hvert fald en på ajlebeholderen.

HO: Samlede tyskerne alle containerne op og tog dem med til Værløselejren?

AGW: Nej, der lå i lang tid 2 tomme containere på kommunens oplagsplads for vejmaterialer. Når de var tomme må nogen jo have fjernet indholdet.

HO: Har du en ide om hvem det kunne være?

AGW: nej det har jeg ikke.

HO: Kan du huske noget om at en medarbejder på Jagtgården der havde `gaflet` en del våben fra containerne?

AGW: Nej det husker jeg ikke.

HO: Andre beretter at den pågældende måtte gå under jorden fordi tyskerne eller deres håndlangere ville komme efter ham.

AGW: Nej det kan jeg ikke huske noget om.

HO: Har du kendskab til at nogen i lokal samfundet begik egentlige modstandshandlinger?

AGW: Nej det tror jeg ikke der var. Vi havde selvfølgelig kendskab til visse personer der deltog i nogen grupper men vi var meget påpasselige med at tale om det.

-0-0-0-0-0-

Erindringer af Aage Grymer Wilhelmsen

Kilde: Stenløse Lokalarkiv 2013-11-1a.

AGW har skrevet følgende erindringer i april 2013:

Da jeg er gammel Ganløseborger har jeg med interesse læst bogen af Hugo Odgaard især om Containerne ved Jagtgaarden, jeg tror nok at jeg var den første, der var på stedet, men mere om det senere, først hvem er jeg?

Jeg var bagersvend hos Arne og Doris Jensen Ganløse Bageri, og boede på det tidspunkt hos mine forældre, det gamle hus på Hesselvej. Jeg gik hver morgen til bageriet, enten nord om byen eller ned forbi kroen, desværre valgte jeg galt den morgen. Havde jeg gået af Farumvejen var måske flere våben blevet reddet? Jeg var lige begyndt i bageriet da mælkeemanden kom. På vejen til Mejeriet Damvad satte han altid en lille junge mælk af til os, den omtalte morgen kom han ind til mig. Aage, har du set alle de faldskærme der ligge oppe på Jagtgårdens mark, det havde jeg selvfølgelig ikke, men jeg tog omgående lærerdrengens cykel og kørte derhen for at se hvad det var, der var kastet ned. Ganske rigtig der var en del containere samt faldskærme, jeg åbnede straks en, der var en del US-carabiner samt noget ammunition. Så åbnede jeg en anden der var også ammunition, samt en 11,5 mm Remington pistol. I det samme kom chaufføren fra købmand Christensen, sammen læssede vi en del US-carabiner og nogle kasser ammunition på vognen. Vi blev enige om at han skulle køre ud i skoven og gemme og glemme det, jeg tog en Remington pistol og gik hjem, jeg så lige Bjarne Nørskov cykle mod Farum for fuld fart, desværre havde jeg glemt lærerdrengens cykel, men jeg ville ikke hente den for hvornår kom tyskerne?

Jeg stak pistolen ned i gadekæret, bageriet ligger jo lige op af kæret, noget senere så jeg gdr. Eiler Andersen komme med en sæk hvor der stak et par carabiner op af, han havde den gård hvor der nu er bibliotek. Jeg sagde, er du tosset Eiler, hva` fa`en, sagde han det er rart at have en skyder hvis der komme fremmede, hans ene søn Peder og jeg kom lidt sammen. Der var jo flere der fik fat i et eller andet, på Teglværket faldt der også noget ned, der blev sagt at de havde gravet noget ned? En mand fortrød åbenbart, han smed en pistol ud i Jagtgårdens mose, vi lå senere og fiskede efter den, barberen og jeg, samt et par stykker til, men vi fandt den ikke.

Op af dagen kom så tyskerne for fuld udblæsning, de samlede stumperne op og kørte det til lejren i Værløse. Den mand der havde anmeldt det fik 100 kr. samt en faldskærm, hans far skulle have sagt, bare skyd ham.

Alle ventede på at tyskerne skulle ransage husene for at finde de forsvundne våben, de kunne jo nok se at der var gået mus i containerne. Men intet skete, og der faldt lidt

ro over byen, men det var kun en kort stakket frist. Der begyndte at komme fremmede folk om natten, de ville have våben, de havde fat i Christensens chauffør, de truede ham til at fortælle hvor han havde kørt våbnene hen. En sen aften, jeg var på mit værelse, kaldte far på mig, - der er nogen der vil snakke med dig -. Jeg kikkede ud af vinduet, men der stod en nedenfor, så der var kun at gå ned. Der var tre mænd, den ene sagde, du har nogle våben dem vil vi godt have. Først nægtede jeg selvfølgelig, men så sagde den ene, tag det roligt, I har jo ikke brug for våben i øjeblikket og vi mangler, så vi vil gerne have det du har, (det var lærer Back fra Farum). På en betingelse, sagde jeg, jeg vil have pistolen igen, det får du sagde han, så vi gik ned til gadekæret og fiskede den op.

En aften Peder og jeg var til bal på kroen, kom der nogle kedelige fyre og ville ind, men sognefoged Oluf Olsen, stillede sig i vejen for dem og sagde, hvad vil I?, Ja, de ville ind, det kommer I ikke sagde han, og mærkelig nok lystrede de, de var ude på ballade, de kom fra Hillerød. Peder og jeg blev enige om at vi hellere måtte forlade selskabet, jeg skiftede adresse et par dage. Olsen kom senere og sagde, du kan hente din cykel på politistationen i Hillerød. Jeg venter et par dage, sagde jeg, det er nok fornuftigt svarede han.

Så var der ro i byen igen, men en dag, jeg sad og fik frokost hos bageren, kom pigen (Yrsa) ind og sagde, der er en der vil snakke med dig. Ganske rigtig, der stod en og pegede på mig med en maskinpistol, jeg vil have de våben du har, sagde han, jeg har ingen våben svarede jeg, som jo rigtig var. Vi ved du har våben og har været væk et par dage, sagde han, nu var jeg i knibe for hvad var han for en? Jeg bedyrede min uskyld, hvis vi ikke får dine våben, så tager vi dig med på en køretur, sagde han - da jeg stadig sagde at jeg ikke havde nogen våben - gå op og klæd dig om så kommer du med, var hans kommentar. Når man har en maskinpistol der kilder en i maven, er der jo ikke så meget at snakke om, jeg var på vej, men så kom mester, han bedyrede at jeg ikke havde våben og at han ikke kunne undvære mig i bageriet. Efter megen parlamentering, sagde han, vi kommer igen hvis vi opdager du har snydt os.

Jeg indrømmer, at jeg var bange, det er ikke spor sjovt at stå foran en maskinpistol, hellere stå bagved.

Pudsigt nok mødte jeg nogle af de fyre et årstid senere på Storebæltsfærgen, blev du bange spurgte en af dem, vi var nødt til at vær barske sagde han, ellers fik vi jo aldrig nogen våben..

Efter 5. maj skulle vi til flyvestationen, men først efter af Holger Danske (HD) var rykket ud. Tage Jensen og jeg samt en jeg ikke husker navnet på blev placeret ved et vejkryds i Ll. Værløse, hvis I er i tvivl så skyd, blev der sagt, men der kom den ene lastbil efter den anden fra lejren. Det var HD der var ved at tømme Lejren, det var

gæve krigere, dem skulle vi ikke i clinch med, de var bevæbnet, så jeg tror at der var nok til en hel landgangsoperation.

Omsider var det vores tur til at komme i lejren og holde vagt, vi var under kommando af kaptajn Elling Kristensen fra Ll. Værløse og vores ledere var Hans Lind og Johansen, vi blev placeret til højre for hovedindgangen, englænderne boede til højre.

Hver dag kom der mange tyske soldater, de var på hjemtur, vi skulle se efter om de havde pistoler, men de havde aldrig andet end hylsteret. En skuffelse, der var flere af dem der havde danske penge, dem smed de fra sig, det var så vores pligt at samle dem op!

Tyskerne overnattede i hangarerne, dagen efter drog de så videre.

Dem af tyskerne der var invaliderede, blev kørt ind til Frihavnen. Jeg var med et par gange, vi var to mand på hver transport af en lastbilfuld tyskere, jeg husker især en gang en af Tyskerne havde en cykel med, han ville af og cykle hjem, han var stået af. Vi måtte holde ham, efter lidt snak sagde vi til de andre fint, vi bliver her indtil gutten kommer op på ladet, det hjalp, de hev ham op, de ville jo gerne hjem, alt i alt gik det stille og roligt til

Vi havde det godt med englænderne, der var især to, Frank Shefton, den anden husker jeg ikke navnet på, de kaldte store Alfred for Wiking og mig for Lofty.

Det var stadig den tyske oberløjtnant eller hvad han var, der stod for afviklingen af Lejren. En dag havde han gjort sig utilbens, så blev der sat vagt ved ham, han måtte ikke komme ud. Jeg havde vagt ved bagdøren, vi kommer og afløser sagde de, de glemte bare lille mig, jeg stod trolig i flere timer indtil der kom en forbi, hvad står du der efter, sagde de, det er i orden med ham prøjseren.

I starten måtte vi ikke komme ned til værkstederne, men en dag fik vi alligevel lov til at komme ned til tyskernes våbenafdeling, det var to tyske officerer der stod for det, ak og ve, der stod alle de dejlige US- carabiner fra Jagtgården, eller en del af dem, der var også modeller af de forskellige allierede fly. Jeg fik en model af en Mustang jager, nogle fik modeller af bombefly.

Der var en tysk soldat der fortalte os, at der ned mod Sønderø var begravet en engelsk flyver, han udpegede stedet, og ganske rigtig, der var gravet et hul på en 1m x 1m , der var han stoppet ned, med faldskærm og det hele. Han er antagelig druknet i søen, nu skulle han så begraves fra Kirke Værløse kirke, Alfred og jeg samt endnu en, skulle være med til at bære, vi fik udleveret kedeldragter, de kunne jo ikke have os i alm. klude, men så blev det aflyst, vi var for store, tre ny på skafottetog så kom de tre englændere der skulle være med til at bære. De var garderhøje og lidt til, så vi måtte i kedeldragterne igen. Det var en speciel oplevelse, han skulle bæres på

skuldrene, det var jo vanskeligt at komme ud af kirken, vi måtte ned i knæ for at komme ud. Nogle år efter var jeg oppe for at se gravstedet, der var kommet en grav mere, der mødte jeg den gamle præst der havde foretaget begravelsen, vi fik en god snak om det.

I Jonstrup havde tyskerne værksteder, de var camouflerede med stråtag og kragetræer, det lignede en gammel bondegård, men indeni var det fineste værktøj, drejebænke, specialværktøj m.m., chefen for Sommerkorpset boede i Villa Stensbo, vi hentede lidt fra villaen, jeg fik Sommers Panamahat, en knippel som var en gummivandslange med indlagt Stålwire, samt et knojern, det var Sommerkorpsets arbejdsredskaber..

På et tidspunkt kom vi ned til værkstedet i Jonstrup, nu var det lavet om til flygtningelejr, der var en barak til flygtningene og en vagtbarak, så var der køkkenafdelingen, her hersede kokken med en del damer. Han gik altid i Islandsk sweater i røg og damp, vi skulle så rondere om barakkerne, Elling Kristensen kom en gang imellem for at se til os, jeg mener, at vagtkommandøren hed Baden og var fra Ll. Værløse. Som det fremgår af et billede, hvor vi sidder på trappen til vagten, var vi 8 mand, den dag, set forfra, mig med sommerhatten, t/v X, har kørt for Mejeriet, t/h en tilløber, lidt i familie med Elling Kristensen, den næste X, bagved mig Aage Larsen, de andre husker jeg ikke navnene på, de var fra Ll. Værløse, der var to andre fra Ll. Værløse Ole Nielsen og Lundsten som ikke er med.

Det var et stille og roligt liv for flygtningene, det var hovedsagelig kvinder i alle aldre, dog var der nogle unge piger der var lidt ustyrlige, de stakler havde ikke så meget tøj, det manglede især når vi ronderede om aftenen, men vi kendte konsekvensen hvis vi trådte ved siden af.

Efter nogen tid blev de alle kørt i busser til Avedørelejren for derfra at blive sendt hjem, hjem til hvad? Der var ingen glæde at spore!

.....

NB: den våbensending vi fik, skulle have været kastet i Herringløse.

Det er min oplevelse, det var trods alt en spændende tid, jeg håber, at de gutter jeg har været sammen med har nedskrevet om deres oplevelser.

Jeg ved ikke hvem der satte ild til murer Hansens remedier, men har en anelse. Det var da en dumhed uden lige, godt nok fik jeg skyld for det, men det var da helt tåbeligt, det var jo mor og fars venner fra gammel tid, har senere talt med sønnen Poul om det.

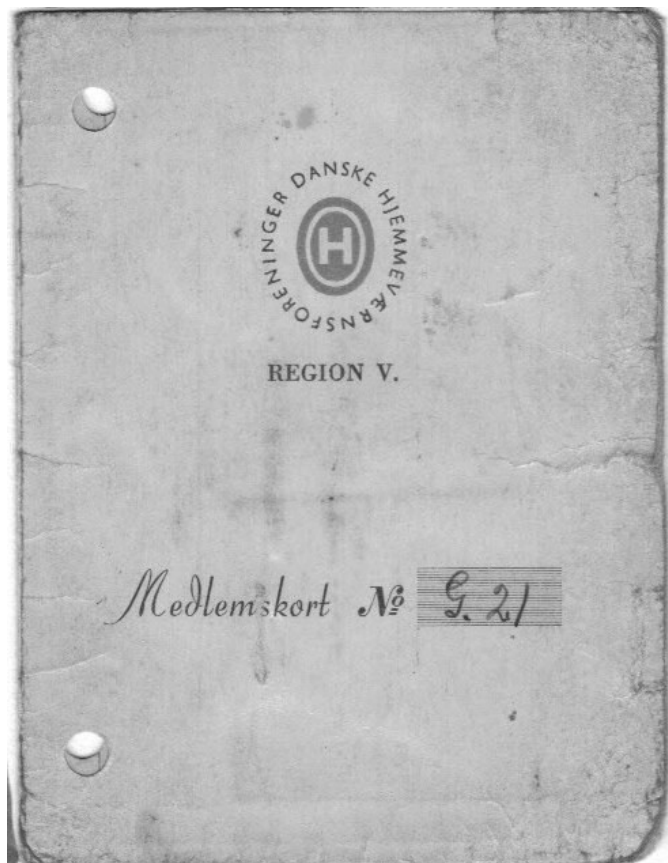
Aage Grymer Wilhelmsen
Firkløvervej 38,
4000 Roskilde

1 - Aage Grymer Wilhelmsen og Tage Jensen som vagtmandskab de første dage efter 5. maj 1945

2 - Samme som på # 1 billede samt en ukendt vistnok fra Værløse

3 - Side 1 of Aage Grymer Wilhelmsens medlemskort

HJEMMEVÆRNSFORENINGEN:

Navn Aage Grymer Wilhelmsen
Stilling Fængselsbetjent
Adresse Faarhuslejren pr. Faarhus
født d. 29/12 i Magstrup

Aage Grymer Wilhelmsen
Indehaverens Underskrift

~~Komp.~~ Ganløse Deling Gruppe Grad

VAABEN
Tysk Karabin
Nr. 3432
Type Bemington Pistol
Nr. 1577480.

Nr. 1577480
VÆRLØSE
OG OMEGNS
HJEMMEVÆRNSFORENING Frederik
By (Distrikts) Leder.

4 - Side 2 of Wilhelmsens medlemskort

5, vagtmandskab i Jonstruplejren (flygtninge)
Wilhelmsen med Sommers hat (Sommerkorpset)

6 - Side 1 af legitimitetskort for
Frihedskæmpere, de der hjalp til den første tid
efter befrielsen

Legitimationskort for Frihedskæmpere

Navn: Aage Vilhelmsen

Adresse: Ganløse, pr Maaløv

Født: 29/12 1923 i: Ganløse

Kommando: Birkerød

Farum-Værløse Ganløse
 Komp.: _____ Deling: _____ Gruppe: _____

Dette Kort gælder som
 Tilladelse til at bære Vaaben Pistol

Fabrikat: Remington Nr. 1577480
 Tysk Karabin. Nr. 3432

Kort Nr. 8 49

Tjenestgørende fra: 5/5-45 til: 1/7-45

fra: _____ til: _____

Hans Lind
 Delingsfører
**KOMMANDO
 BIRKERØD**

F. Holting Christensen
 Kompagnifører

Aage V. Vilhelmsen
 Enehaverens Underskrift

7 - Side 2 af legitimationskort

Del 4

I denne del er valgt at belyse en række emner der var aktuelle under besættelsen.

Disse emner er valgt ud fra emner der fortælles om i de foregående interviews eller fra arkivalier fra tiden der findes i Stenløse Lokalarkiv.

De valgte emner kan vedrøre rent lokale forhold men også emner der var alment gyldige under besættelsen.

Mørklægning

Straks ved besættelsen den 9. april fik danskerne besked på at mørklægge samtlige vinduer m. v. således at der ikke fra luften kunne navigeres ved hjælp af lys fra beboelse.

På under 12 timer blev hele Danmark mørklagt.

Det betød mørklægningsgardiner for alle vinduer, men også gader og veje blev mørkelagt. Cyklister kørte uden lygter og fodgængere dukkede op som spøgelse. Den bedste advarsel var gløden fra en cigaret.

Langs Øresund gik folk ned til stranden og kiggede over på lysene i Sverige.

Kilde: Lars Møller: "Da vi var besat", Danskernes liv og hverdag i 1940-1945

Mørkelægning

Indenrigsministeriet meddeler Tirsdag:

Indenrigsministeriet har udstedt følgende Bekendtgørelse:

Regeringen har beordret Mørkelægning over hele Landet fra og med Mørkets Frembrud i Aften og indtil videre.

De i Indenrigsministeriets Bekendtgørelse af 31. August 1939 givne Bestemmelser vil være at følge.

Det paalægges alle, saavel i By som paa Land, private Personer, Virksomheder og Institutioner saavel som offentlige Myndigheder, ufortøvet at træffe Forberedelser, saaledes at Mørkelægningen er gennemført fra i Aften, enten ved Slukning af Lyskilderne eller ved virksomme Afblandinger eller Tildækninger.

Indtil videre skal Mørkelægningen hver Aften træde i Kraft fra Kl. 19 og vedvare til den paafølgende Morgen Kl. 5.

Det værnepligtige Civilbeskyttelsesmandskab skal ikke give Møde.

Kilde: Stenløse lokalarkiv. (krigsaviserne del 1),
Berlingske tirsdag aften 9. april 1940

Kilde: Stenløse Lokalarkiv. (krigsaviserne del 1, plakat)

Streng vintre

Udover at være besat af en fremmed magt måtte man også i de første vintre af krigsårene føle sig besat af kong Frost. Lave kuldegrader og store mængder sne krævede både ekstra brændsel og en del knofedt.

Kilde: Lars Møller: "Da vi var besat", Danskernes liv og hverdag i 1940-1945.

Svinekort

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2001-95).

Egentlig har svinekortene ikke så meget med besættelsen at gøre udover at de var i brug en kort periode. Kortene var et resultat af Kanslergadeforliget hvor kronen blev devalueret og der blev aftalt en vis mængde eksport af bacon med englænderne.

For at sikre høje svinepriser ved at begrænse produktionen blev der i Danmark 1932 indført produktionsbegrænsninger i svineproduktionen. Nogle bønder solgte eventuelt overskydende svin ved stalddøren for det var ikke forbudt at have flere svin i stalden, end de, som kunne afsættes til slagteriet i henhold til svinekortet. Bemærk i øvrigt at Landbrugsministeriets Svinereguleringsudvalg har adresse på Axelborg. Det sjove våbenskjold med løver på hver side af et billede af Axelborg siger noget om landbrugets selvopfattelse.

Reguleringen blev afskaffet i dec. 1940

Den danske Front

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19) og www.

"Den danske Front" stiftedes den 17. februar 1941 ved en splittelse af DNSAP. Dette nye parti, stiftet af bl.a. Erik Wilhelm Grevenkop-Castenskiold, skulle være mere dansk og uafhængig af Tyskland i modsætning til Frits Clausens nazistparti.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19)

DEN DANSKE FRONTS PROGRAM

1.

Vi vil en Genrejsning af det danske Folk, økonomisk og moralsk, paa nordisk Kultur og Racegrundlag.

2.

Vi kræver Retten til Arbejde sikret. Vi bekæmper Udbytning af det producerende Folk. Lønnen for Produktion og Arbejde skal tilfalde den arbejdsmæssige Indsats.

3.

Vi kræver en vidtgaaende social Forsorg overfor alle Gamle, Syge og Invalider gennem en altomfattende Folkepensionering.

4.

Vi kræver, at danske Erhvervsvirksomheder faar til Formaal at dække det danske Samfunds Behov, i Stedet for som nu udelukkende at tjene Kapitalmagtens Profitbegær. Herudfra kræver vi Afskaffelse af Guldmonopolet og som Basis for Pengeudstedelse en national Møntfod, baseret paa Jord og arbejdsskabte Værdier.

5.

Vi kræver Ejendomsretten til Jord og Hjem sikret ved en Lovgivning, der hindrer al Spekulation heri.

6.

Vi bekæmper den marxistiske Klassesdeling af vort Folk og betragter Folket som en national, organisk Helhed. Derfor bekæmper vi den parlamentariske Statsform, som vi vil erstatte med det personligt ansvarlige Statsstyre med de faglige Korporationer og Institutioner som raadgivende Grundlag.

7.

Vi bekæmper den liberalistiske og materialistiske Livsanskuelse og kræver Beskyttelse af de idealistiske og socialistiske Kræfter i vort Folk under Kampraabet:

Helhedens Vel gaar forud for den enkeltes Vel!

Ud fra dette Krav vil vi understøtte Kirken i dens Kamp for et kristent dansk Folk.

8.

Vi kræver Danmarks nationale Selvstændighed bevaret og sikret igennem et Forsvar, baseret paa en enig Folkevilje. Vi vil arbejde for et venskabeligt Samarbejde med de andre nordisk-germanske Folk, til hvilke vi føler os knyttet ved Blodets Bånd.

Indmeldelser: Paa Mødet

eller

Hovedkontoret: Lindevangsgade 12 København F. Telf. Godthaab 7099

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1986-19).

Opslag til hvervemøde på Ballerup kro i "Frikorps Danmark"

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19) og www.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19).

Kilde: Stenløse Lokalarkiv. (Krigsaviserne del 25, plakat).

Efter at Danmark havde underskrevet AntiKomiternpagten, sammen med aksemagterne, beordrede Theodor Eicke oprettelsen af et dansk korps af frivillige soldater. Udenrigsminister Erik Scavenius og minister Gunnar Larsen mente i 1941, at regeringen ved at give udrejsetilladelse til befalingsmænd og frivillige, der ville deltage i krigen på finsk eller tysk front, kunne undgå en skarpere tysk kurs mod Danmark. De mente også, at et nej til de frivillige ville medføre en tysk tvangsudskrivning af dansk ungdom ikke alene til tysk arbejdstjeneste, men også til tysk militærtjeneste. I Alsace-Lorraine var 150.000 unge mænd allerede tvangsmobiliseret til tysk krigstjeneste. (Beretning til Folketinget af den nedsatte kommission (8. januar 1948) i henhold til grundloven §45, bind VI)

Forsvarsminister Søren Brorsen (V) meddelte 7. juli 1941 bl.a. "at Frikorps Danmark skal bære dansk Kendetegn. Opmærksomheden henledes i den anledning på, om Frikorpset uden videre kan føre Dannebrog som Fane"

Erik Scavenius, udenrigsminister

SS Obergruppenführer Theodor Eicke

Fundet af Veksø hjelmene

Kilde: Stenløse Lokalkiv og hæfte udgivet af Museet Færggården i anledning af 40 års dagen for fundet i 1942.

Stedet var »Brøns Mose« nær Veksø. Tørvearbejderne var i gang med at åbne den sidste tørvegrav del år. De havde fjernet græstørvslagel samt tørven i første spadestiks dybde, og var netop begyndt på tørvegravningen i anden spadestiks dybde, da Jens Christensen mærkede noget knase under sin spade. Han bukkede sig og kiggede ned i hullet, og efterhånden som øjnene vænnede sig til mørket, kunne han se, at han havde gravet sig igennem et lerkar og ned i noget bronze. Han stod et stykke tid og diskuterede fundet med de nærmeste, så blev de enige om at tilkalde arbejdsformanden.

Da arbejdsformanden kom, kastede han hurtigt et blik på sagerne og vurderede, at der var tale om noget affald af nyere dato. Af den grund blev sagerne straks hevet op og efterladt henkastet i en bunke. Først senere på dagen da arbejdsleder Clausen kom forbi, blev de igen hentet frem.

Arbejdslederen vendte og drejede metalgenstandene i sine store hænder, mumlede noget for sig selv og bekendtgjorde så for de omkringstående, at der måtte være tale om ting med historisk værdi, og at han derfor ville kontakte Nationalmuseet...

- Omtrent sådan gik det til, da Veksøhjemene atter så dagens lys efter at have ligget gemt i mosen i næsten 3000 år. Der skete videre det, at arbejdslederen tog initiativ til at undersøge tørvegraven og brinken omkring graven, for at sikre sig at, alt hvad der hørte til fundet var kommet med op. Det viste sig at være en god ide, for i den forbindelse fandt man forskellige hjelmdele og et stykke af den træplade, som hjelmene havde stået på.

Der fulgte kun tre horn med hjelmene, da de blev indleveret til Nationalmuseet. Tørvearbejderne sagde imidlertid, at der havde været fire horn i alt, da hjelmene blev taget op.

Man forsøgte at komme til at tale med alle de tørvegravere, som havde arbejdet i mosen på fundtidspunktet, fordi man regnede med, at det var en af dem, som havde taget hornet med hjem som en slags souvenir. Mange var imidlertid holdt op med at arbejde for den sæson, men dem der var tilbage lovede at medvirke til, at hornet blev fundet. Pressen var også behjælpelig og bragte en efterlysning af hornet.

Den store omtale viste sig til sidst at give resultat: En morgenstund blev hornet fundet i græsset ved fundlokaliteten, hvor den anonyme »låner« diskret havde lagt det tilbage.

Man besluttede fra Nationalmuseet at foretage en undersøgelse af jorden omkring fundet i håb om at finde de dele, som endnu manglede for at gøre hjelmene komplette.

Stedet, hvor hjelmene havde stået, var nu gravet væk, og der var kun et stort vandfyldt hul tilbage. Man besluttede sig for at dræne hullet for vand og undersøge det nedefter, fordi brinken og selve tørvegraven jo allerede var undersøgt. Jorden fra hullet blev hældt op i et fintmasket stålrådsnet, der var spændt ud mellem fire nedhamrede pæle. Man brugte vand til at skylle jorden igennem nettet med, sådan at kun de grovere ting blev tilbage. Til sidst foretog man en sortering af de ting, som var tilbage. Her blev pinde, sten og andet naturligt materiale pillet fra.

Arbejdet stod på i to dage, men resultatet var meget beskedent og bestod af lo små lerkarskår, en knogle og noget tildannet træ.

Veksøhjemene blev fundet i 1942 i forbindelse med en tørvegravning i Brøns mose ved Veksø. De er et ganske enestående fund, eftersom de er de eneste hornede hjelme, man kender til fra den europæiske forhistorie

BBC med den danske stemme

Kilde: www.danmarkshistorien.dk.

BBC og Danmark 1940-1945.

Med dansksprogede radioudsendelser sendt til Danmark blev den britiske kanal BBC en væsentlig meningsdanner og kilde til informationer for den danske befolkning under besættelsen. Sideløbende blev modstandsbevægelsen hjulpet gennem transmission af kodede beskeder om blandt nedkastninger af våben og sprængstof.

Første udsendelse til Danmark.

BBC sendte sin første dansksprogede udsendelse til Danmark den 9. april klokken 18.30. Udsendelsen formidlede det britiske folks harme over den tyske besættelse, og med henvisning til indførelsen af presse censur i Danmark blev der desuden givet en kort nyhedsoversigt. Danmark blev det 22. fremmedsprog i BBC's relativt nystiftede europæiske tjeneste, hvis første udsendelser fandt sted i 1938.

Modsat andre besatte lande, hvor det blev forbudt at lytte til BBC, og hvor radioapparater blev beslaglagt af besættelsesmagten, var det i Danmark gennem hele besættelsen aldrig forbudt at lytte til BBC. Det skyldtes Danmarks særstatus blandt de besatte lande som en formelt suveræn stat. Selvom danske myndigheder således lod det forblive tilladt at lytte til udenlandsk radio, forsøgte besættelsesmagten allerede fra begyndelsen at forstyrre signalet med støjsendere, men uden større held. BBC instruerede fra et tidligt tidspunkt de danske lyttere i at styre uden om de tyske signalblokeringer.

BBC og de danske lyttere.

Det kan ikke fastslås, hvor stor en dansk lytterskare, BBC havde under krigen. Dagbøger og brevvekslinger indikerer dog, at særligt nyhedsinteresserede allerede fra april 1940 stillede ind på BBC. Det kan også fastslås, at lyttertallet steg kontinuerligt gennem krigen. I mange tilfælde var de tyske værnemagtsmeddelelser faktisk mere korrekte end oplysningerne fra BBC, hvad kun få dog var opmærksomme på. For mange var det at høre BBC uden tvivl også forbundet med at stille sig på den rigtige side af krigsparterne – og fik dermed et anstrøg af modstandshandling over sig. Dertil kom naturligvis også en bred mistillid til de danske medier.

En populær flygtning

Christmas Møller ankom til London samme dag som Stauning døde. Dermed havde to af Danmarks mest fremtrædende politiske skikkelser forladt landet.

Det var ingen 'Hr. Hvem Som Helst', der torsdag den 30. april 1942 satte sig på toget fra København til Middelfart for at påbegynde første del af sin hemmelige rejse til England. John Christmas Møller (1894-1948) var tidligere partiformand for Det Konservative Folkeparti, og havde været minister i samlingsregeringen indtil oktober 1940. På det tidspunkt havde han forladt sin post efter tysk pres. Nu ville han tilslutte sig 'de frie danske' i London for at sætte tyskerne under pres. Hans handling skulle give genlyd i langt videre omfang, end han havde forestillet sig.

Christmas Møller, her på cykel i London, gav de frie danske politisk format

Kilde: Stenløse Lokalkiv, (Krigsaviserne del 22, 16. maj 1942).

Produktion af tørv

Kilde: Stenløse Lokalkiv (mappe Tørvearbejde # 15)

Det rygbelastende arbejde med at producere tørv beskæftigede 60 – 70.000 arbejdere i sæsonen. Årsagen til det store behov for tørv var at importen af kul fra England stoppede straks i 1940. Ofte tog en hel familie ud i moserne og arbejdede 10 – 12 timer om dagen. Børnearbejde var ikke tilladt, men det så man stort på.

Tørvegravning på Lindendal 1941

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2004.156.1, 2441).

Sigersdal mose 1943

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2004.126.1, 2256).

Enghavegård i Knardrup 1944

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2004.130.1, 2269).

Mange steder langs vore vandløb var der vokset moser frem gennem tusinder af år. Planterester kunne udgøre meter tykke lag af tørvemateriale som efter forarbejdning kunne bruges som brændsel i kakkellovnene og komfurerne i stedet for kul der i 1940 straks blev en mangelvare.

Lokalt blev der blev gravet tørv flere steder, f. eks.

Store Damsten mose i Stenløse

Lindendal mose i Stenløse

Holmsted mose i Stenløse

Gulbjerg mose i Slagslunde

Veksø mose i Veksø

Egedal mose i Veksø

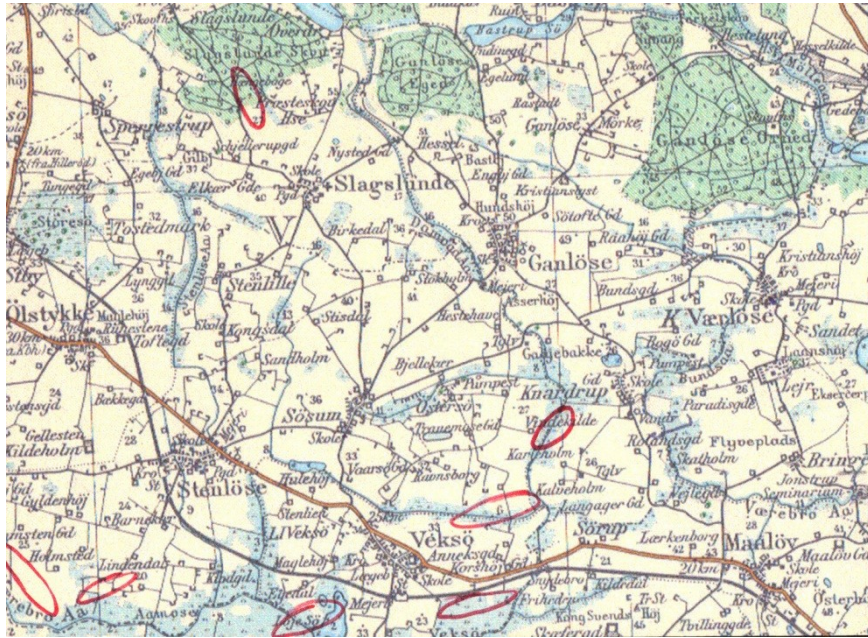
Sigerdal mose i Søsum

Vindekilde mose i Søsum.

De der ikke selv havde et tørveskær kunne lave en aftale med ejeren om at grave tørv mod at aflevere halvdelen af tørvne.

Tørvematerialet blev via et transportbånd ført op til en æltemaskine der pressede massen ud på brædder og hvor tørvne blev dannede og lagt til tørre.

Andre steder kunne man i de øverste lag af mosen med specielle spader stikke tørvne direkte i tørvmassen og lægge dem til tørre.

Tørve Moser i 1940'erne

Danske Kvinders Beredskab

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1986-19)

Til Festen paa Stenløse Kro Tirsdag den 8. December 1942.

Melodi: Til Pinse naar Skoven blir rigtig grøn.

D. K. B.

I Stenløse er der en Kvindekreds
der kommer sarnmen - ialt cirka treds,
de syr Bandager og Børnetøj
fra Rosendal og til Vasahøj.

Naar Verden vil slaas, skal der noget til,
det nytter ej, at det gaar, som det vil,
hver Dag bruges Tøj eller Gazebind,
og derfor sætter nu Kvinderne ind.

Stenløse er en vidunderlig By,
skønt den er gammel, er den dog ny,
med Møllenen og Kirken og Kro og Station,
den har en køn, idyllisk "Facon"

I D. K. B. er der mange "Hold",
saa Naalen naar næppe at blive kold,
de syr og de samler til Krigens Behov
mens Manden gaar bag sin Hest og Plov.

Fru Doktor Rasmussen er ogsaa med,
og andre, hvis Barmhjertighed
har skabt en Gerning for alle dem,
der staar derude og savner et Hjem.

Iblandt de mange skal nævnes Een,
der hver Dag bruge maa sine Ben,
det er "Søster Mette" fra Stenløse Sogn,
hun kør' paa Cykle og sparer en Vogn.

Men skulde der nævnes hvert eneste Navn,
blev Sangen saa lang som en aaben Favn,
og derfor jeg nøj's med at sige Tak
til alle de Kvinder, der Naalen trak.

-0-0-0-0-0-0-

Danske Kvinders Beredskab (DKB) blev oprettet i marts 1940. Foreningen hørte under Dansk Luftværnsforening, og havde den daværende kronprinsesse Ingrid som protektor. DKB blev hurtigt populært, og gennem opfordring til lokale kvindeorganisationer lykkedes det at oprette afdelinger af DKB over hele Danmark. På landsplan var der ca. 42.000 medlemmer i perioden fra 1940 til 1945.

Medlemmer af foreningen stod til rådighed for de danske myndigheder og blev trænet til at varetage forskellige opgaver indenfor forplejning, sygepleje, socialt arbejde og børnepasning. Efter krigen forandrede DKB arbejdsopgaver, og man begyndte at arrangere kurser i brandslukning og ambulancekørsel.

I perioden fra 1946 faldt medlemstallet i DKB, på landsplan, da foreningen fik konkurrence fra det nyoprettede Lotte-korps og Det Kvindelige Marinekorps.

DKB emblem med nål

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1986-19). Foto: Ole Kjær.

Brev fra Østfronten, 28. januar 1942

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1996-10).

Min kjære lille Moster! Ved Østfronten, den
Oluf, Rosa og Grethe! 28.1.42.
Jeg siger min hjerteligste tak, for dit pæne kort
som du skrev hjem, og Mor har sendt
det til mig i et brev, som jeg fik, for et par dage siden, jeg var
meget glad og hørte fra jer alle sammen igen, sidst
jeg var paa Orlov hjemme, rejste jeg over Helsingør
og telefonerte med København, jeg vilde saa gjerne
have Tante Rosa selv i telefonen, men snakkede kun
med Evald, alligevel var jeg glad og hørte en mig saa
bekjendt stemme og nu efter et Norgesophold paa
omtrent 1 aar er vi nu i Østfronten i Kamp mod
Bolschevismen, ja engang gaar Krigen forbi saa kan
vi fejre en Sejr, som er i Sandhedens Ord hele Eu-
ropas Sejr.
Ja kjære Moster saa kommer jeg sammen med min lille
søster Mor en fredelige Tur til København. Forbavdelse er

Ved Østfronten, den 28.1.42

Kilde: Stenløse Lokalarkiv 1996-10, side 1 af 2.

Ved Østfronten, den
28.1.42

Min kjære lille Moster!

Oluf, Rosa og Grethe!

Jeg siger min hjerteligste tak, for dit pæne kort som du skrev hjem, og Mor har sendt det til mig i et brev, som jeg fik, for et par dage siden, jeg var meget glad og hørte fra jer alle sammen igen, sidst jeg var paa Orlov hjemme, rejste jeg over Helsingør og telefonerte med København, jeg vilde saa gjerne have Tante Rosa selv i telefonen, men snakkede kun med Evald, alligevel var jeg glad og hørte en mig saa bekjendt stemme og nu efter et Norgesophold paa omtrent 1 aar er vi nu i Østfronten i Kamp mod Bolschevismen, ja engang gaar Krigen forbi saa kan vi fejre en Sejr, som er i Sandhedens Ord hele Europas Sejr.

Ja kjære Moster saa kommer jeg sammen med min lille tappere Mor en fredelige tur til Stenløse. Forudsætning er selvfølgelig at vi er sund og kommer raske ud fra denne Krig, og det vil jeg haabe.

Ja Mor skrev at hun saa gjerne engang vilde ta sig en tur til Danmark, samtidig besøke xxxx Bror som bor i Næstved, men foreløbig er det bare en drøm, og det vil vi vente med til Krigen er forbi.

Jeg skal nok komme engang naar denne Krig er forbi en tur til Stenløse og hilse paa dem alle sammen, som jeg kender til, meget har jo forandret sig siden jeg var der sidste gang med min Bror i Sommer 34, men nu jeg var der 40 da saa det helt anderledes ud, og først naar jeg kommer igen da har Gud strakt ud sin Haand over Mennesker men haaber, vi at det maa gaa, som det skal. Og jeg hilser dig min kjære Moster paa det hjerteligt, din Knuth. Hilsen til dig Oluf Rosa og Grethe.

Knuth

Mangel på metaller

Krigsindustrien krævede store mængder af metaller. Det var en væsentlig del af krigens logistik at sikre fortsatte forsyninger til industrien. Derfor opstod der under krigsårene i Danmark voksende mangelsituationer, f. eks. på jern og kobber.

Kobber til el-ledninger.

Danskerne var i 1930`erne i færd med at installere elektricitet i husstandene. Ønsket om at benytte dette nye gode stoppede ikke i april 1940, men elforsyningsselskaberne havde stigende vanskeligheder ved at skaffe den nødvendige mængde kobber til ledningerne og måtte derfor skuffe nye kunder. Kunderne blev henvist til at skaffe affaldskobber til omsmelting således at de nødvendige forsyningsledninger kunne fremføres.

Bemærk at ekspeditionssekretær Fürst hos NESAs i 1940`erne underskriver med `ærbødigst`.

Am. Aage Christensen

20. August 1942.

MODTAGET 21/10 1942.

KR. 260.00 AF

Nr./H. Husejer A. J. Olsen, Oehlenschlägergade 40. Eksp. sekr. Nr. 11.

Hr. Installatør Hans Rasmussen,

Stenløse

pr. V e k s e.

B. O. 728-36

(El. V.)

P. Schierbeck
Kb. mangler
26/10 42
J.M.

Ang. Forsyning af Matr.Nr. 19 e af Vekse.

I Anledning af Deres Andragende af 17. ds. angaaende Forsyning af Husejer Anders Olsens ovennævnte Ejendom skal vi tillade os at meddele, at vi paa Grund af den nuværende, vanskelige Situation for Tiden ikke ser os i Stand til at fremføre de for Forsyningens Etablering nødvendige Fordelingsledninger, da vi ikke kan afse den Mængde Kobbertraad, der vil medgaa hertil.

For saa vidt Rekvirenten imidlertid maatte være i Besiddelse af brugbart Affaldskobber, er der Mulighed for, at vi kan faa den nødvendige Kobbertraad leveret af Nordiske Kabel- og Traadfabriker (ne denfor kaldet Kabelfabriken).

Der maa da anvendes en af følgende 2 Fremgangsmaader:

a. Hvis Rekvirenten har metalforarbejdende eller metalforbrugende Virksomhed, kan han sælge Affaldskobberet direkte til Kabelfabriken idet han forbeholder sig, at den hertil svarende Kobbertraad levere til os.

b. I andre Tilfælde maa Affaldskobberet sælges til en autoriseret Forhandler af Metalaffald med det Forbehold, at denne omgaaende skal levere Affaldskobberet til Kabelfabriken. Sælgeren maa forlange, at Køberen udsteder det af Fælleskontoret for Jern og Metal (Nørregade 6, K.) udgivne Modtagelsesbevis in duplo. Det ene Eksempel

Brev fra NESÅ 1/2

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2008.8.1)

sendes omgaaende til Kabelfabriken og det andet til nævnte Fælleskontor.

Skulde Kobber ikke kunne fremskaffes paa nævnte Maader, kan Rekvirenten søge Elektricitetsudvalget af 1940 (Slotsholmsgade 10, K.) om Levering af fornødent Kobber.

Vi skal oplyse, at der til ovennævnte Ledningsanlæg, beregnet for den anmeldte Lysinstallation, skal bruges 18 kg 10 mm² Kobbertraad. Hertil svarer 19 kg Affaldskobber.

Til Anlæggets Etablering maa der ydes os et kontant Tilskud, der med de nugældende Anlægspriser vil andrage ca. 260,- Kr.

Saafrømt Forsyningen ønskes etableret, beder vi Dem foranledige, at der fra Kabelfabriken tilgaar os Meddelelse om, at den angivne Mængde Kobbertraad vil blive leveret os, hvorefter vi skal fremsætte endeligt Tilbud.

Arbødigst

Brev fra NESAs 2/2

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2008.8.1)

Jern til hestesko.

Ude på landet var heste en naturlig del af dagligdagen så det lå lige for at benytte heste til transport og andet. Der var straks i 1940 mangel på benzin så biler blev `klodset op` eller ændret så de kunne køre med forspændt hest. Jern var også

en mangelvare med det pudsige forhold at gamle hestesko skulle medbringes for at få nye.

Malkning på marken

Ude på landet var man selvforsynede med mange daglige ting.

Her ses en morgensituation med malkepigen efter endt malkning.

Kilde: Lars Møller: "Da vi var besat", Danskernes liv og hverdag i 1940-1945

Hun kunne have tænkt: *Det er skønt at sidde på malkeskamlen og se solen stå op. Men det er selvfølgelig ikke så spændende når vejret er dårligt. Vi er et par stykker der malke 12 køer. Det tager vel en times tid, og så kører vi hjem med mælkejungen på trækvognen.*

Hvilke jager- transport- og bombefly blev set på egnen?

Kilde: Wikipedia

Consolidated B-24 Liberator, var et fire-motors tungt amerikansk bombefly udviklet og produceret af Consolidated Aircraft Company, San Diego, Californien, USA.

Flyet blev introduceret i 1940 og var aktivt under anden verdenskrig. Der blev bygget 18.482 stk.

Junkers Ju 52 (med øgenavnene *Tante Ju* – og "Iron Annie") var et transportfly og bombefly, som blev fremstillet fra 1932-1945 af Junkers-flyfabrikken. Den blev både anvendt til civil og militær brug i 1930'erne og 1940'erne.

de Havilland Mosquito er et 2-motors engelsk kampfly, bygget af den britiske flyproducent de Havilland Aircraft Company. Mosquito blev anvendt af Royal Air Force under 2. verdenskrig, hvor det med sin høje top hastighed viste sig yderst effektivt til at foretage nålestiksoperationer og

præcisionsbombninger dybt inde i Tyskland og mod tyske mål i de besatte lande. Det var bl.a. Mosquito, der blev anvendt til bombninger af Shellhuset i København, Husmandsskolen i Odense og Aarhus Universitet. Alle disse steder blev anvendt af Gestapo.

Junkers Ju 87 eller Stuka var et tysk krigsfly fra 2. verdenskrig, designet af Hermann Pohlmann. Forkortelse af Sturzkampfflugzeug. Flyet er det mest kendte styrtbombefly, letgenkendeligt med dets omvendte mågevinger og faste understel. En gennemtrængende, vinddrevet sirene blev brugt som psykologisk krigsførelse, når de dykkede mod deres mål. Den første flyvning fandt sted i 1935.

Rationeringsmærker

Kilde. Stenløse Lokalarkiv 1983-23, 1986-19, 2001-95, 1970-6

Under besættelsen fik alle husholdninger med jævne mellemrum udleveret rationeringsmærker. Husmoderen afleverede så et eller flere mærker sammen med pengene, når hun købte ind. Løb hun tør for mærker, kunne hun ikke købe flere rationerede varer.

Der var rationering på mange forskellige dagligvarer, f.eks. sæbe, sukker og brændsel. Derimod var kød ikke direkte rationeret. Det var der bare mangel på.

På grund af 2. verdenskrig blev det vanskeligt at hente varer til Danmark fra udlandet. Efter besættelsen den 9. april 1940 stod det klart, at man kun kunne skaffe varer fra områder, som blev kontrolleret af Tyskland. Eller fra bestemte lande, som ikke deltog i krigen - navnlig Sverige. I september 1939 blev benzin og kul rationeret i Danmark. Snart fulgte sukker, kaffe og te. Men det var kun begyndelsen. Snart var mange varer, man brugte i hverdagen, rationeret: Bl.a. brød og sæbe. Der var størst mangel på varer, som ikke kunne fremstilles i Danmark. Der var f.eks. ikke mere kakao og kaffe til salg fra januar 1942. Endvidere stoppede al privat bilkørsel fra april 1940: Der var ikke benzin nok.

Formålet med rationeringen var dels at undgå, at Danmark hurtigt løb tør for varer. Men derudover skulle den medvirke til, at varerne blev fordelt nogenlunde ligeligt i befolkningen.

Man forsøgte at tilpasse rationerne til folks behov. Folk, som udførte hårdt arbejde, kunne f.eks. få tildelt flere rationeringsmærker til madvarer. Og familier med småbørn fik flere mærker til bl.a. sæbe.

Imidlertid havde fattige danskere særligt i de første besættelsesår ikke penge nok til at købe varer for alle deres rationeringsmærker. Mange solgte deres overskydende mærker, selvom det var forbudt.

Der var dog aldrig nogen i Danmark, som sultede på grund af besættelsen. Tværtimod havde danskerne de højeste madrationer i Europa: I Danmark kunne man f.eks. købe omkring 300 gram smør om ugen i 1942. Til sammenligning fik tyskerne omkring 200 gram - og hollænderne 145. Danskerne blev imidlertid tvunget til at spise anderledes end før. Især folk i byerne måtte spise mere rugbrød og havregryn i stedet for pølser og flæsk. Derfor faldt danskernes daglige forbrug af kalorier i gennemsnit fra 3300 til 3150 gram pr. person. Det dækkede dog over, at nogles forbrug ikke faldt, mens andres forbrug blev meget lavere. Derfor blev fattige i fugtige og kolde boliger lettere syge - og tuberkulosen bredte sig. Det var dog mindre problemer i forhold til

situationen andre steder i Europa. Her døde tusindvis af mennesker af sult på grund af krigen.

På landet blev det almindeligt, at folk købte varer "i stalddøren". Det betød, at man mere eller mindre ulovligt købte f.eks. kød eller smør direkte af landmanden på hans

gård. Så behøvede man ikke sende varerne til byen - eller aflevere rationeringsmærker.

Faktaboks: Rationering

Under krigen så regeringen sig nødsaget til at begrænse befolkningens forbrug af visse varer gennem rationering. Her er et udpluk af de varer, der blev rationeret:

- 18.9. 1939** benzin
- 25.9.1939** påbudt begrænsning af forbrug af el og gas
- Oktober 1939** sukker
- 16.12.1939** kaffe, te og kakao
- Februar 1940** brændsel
- 15.4. 1940** margarine, der forsvandt fra markedet inden udgangen af 1941
- 7.5.1940** begrænsning af fedtindholdet i sæbe og andre vaskemidler
- September 1940** brød og mel
- 8.11.1940** smør efter ordre fra tyskerne
- Nytår 1941** sæbe og samtidig skulle der blandes ler i håndsæben, desuden nedsættelse af fedtprocenten i sødmælk
- Februar 1941** salg af fiskenet og fiskeredskaber
- April 1941** restauranter får restriktioner, det store kolde bord forbydes og der skal være en ugentlig kødløs dag
- 24.6.1941** generatorbrændsel
- Fra slutningen af 1941** forsvandt de sidste beholdninger af kaffe, te og kakao fra det legale marked og salg af samme blev forbudt
- Maj 1943** købekort på kød og flæsk, her skulle ethvert indkøb af kød noteres.
- August 1944** skotøj skulle noteres på et forbrugerkort
- 10.2. 1945** salt
- 16.2.1945** kaffeerstatning
- 8.4.1945** soda og andre forvaskemidler
- Først efter befrielsen** - i efteråret 1945 blev tobak rationeret.

Samtidig opstod fænomenet "bukkevarer". Det var varer, som købmænd hemmeligt gemte til særligt udvalgte kunder. Så kunne varerne sælges til højere priser. Ofte uden at kunden skulle aflevere rationeringsmærker. Navnet "bukkevarer" skyldtes, at købmændene måtte "bukke sig" ned under disken for at finde varerne frem.

På grund af varemanglen brød sortbørshandelen igennem under besættelsen. Sortbørshandelen var ulovlig handel med varer eller rationeringsmærker, som foregik uden om rationeringen. Især i de større byer stod der

"sortbørshajer" på mange gadehjørner. "Sortbørshajerne" var de, der som en fast beskæftigelse solgte varer på den sorte børs. Det var især rationeringsmærker, cigaretter, sukker, kaffe og benzin, som blev handlet "sort".

Mange danskere handlede på den sorte børs under besættelsen. Alligevel var vreden stor mod sortbørshajerne, der ofte solgte stjalne varer. I september 1944 opløste tyskerne det danske politi. Herefter oplevede man flere gange, at befolkningen selv afstraffede sortbørshajer med tæsk.

Sortbørshandelen fortsatte dog alligevel. Selv efter krigen eksisterede der store grupper af kriminelle sortbørshajer.

Efter 1945 var der på grund af ødelæggelserne i hele Europa stor mangel på mange varer. Handelsforbindelserne skulle genetableres og den almindelige dårlige økonomi

gav problemer med forsyningerne. Rationeringen, og dermed bøvlet med rationeringsmærker, af visse varer holdt på indtil først i 50-erne.

BENZIN RATIONERINGSKORT

2x50 liter

Kortets kendingsbøger og nummer

Kortet kan til enhver tid tilbageledes - Denne del af kortet

Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin	Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin	Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin
Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin	Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin	Gyldig efter Handelsministeriets nærmere bestemmelse 10 liter Benzin

Kartoffel-Rabatkort

Januar—April Kvartal 1945

Kortet tildeles kun Personer, der opfylder de af Handelsministeriet fastsatte Betingelser for deltagelse af Kartoffel-Rabatkort fastsatte Bestemmelser

Navn *Jens Jensen* Adresse *Rabatort*

I Overensstemmelse med de af Handelsministeriet fastsatte Bestemmelser for deltagelse af Kartoffel-Rabatkort for 50 Øre, Denne Tals skal opbevares til Brug som Legitimation ved eventuel Uddeling af nye Kartoffel-Rabatkort.

Rabatkortet er strengt personligt og må ikke overdrages

Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet	Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet
Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet	Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet
Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet	Januar—April Kvartal 1945 KARTOFLER 50 Øre Misbrug medfører Strafsansvar Handelsministeriet

Kortet er gyldigt fra **1. Februar 1948**

Rationeringskort 10 Liter Petroleum

Handelsministeriet

(Navn)

Denne del af kortet skal opbevares til Brug ved eventuel Uddeling af nye kort

1950	1950	1950	1950	1950
39	40	35	36	27
37	38	33	34	25
1950	1950	1950	1950	1950

160 Handelsministeriet KAPPE Jan. 1953	161 Handelsministeriet KAPPE Jan. 1953
158 Handelsministeriet KAPPE Nov. 1952	159 Handelsministeriet KAPPE Nov. 1952
156 Handelsministeriet KAPPE Okt. 1952	157 Handelsministeriet KAPPE Okt. 1952
154 Handelsministeriet KAPPE Okt. 1952	155 Handelsministeriet KAPPE Okt. 1952

1/2 kg sukker Jan. 1953

1/2 kg sukker Jan. 1953

1/2 kg sukker Jan. 1953

Kortet tildeles ikke børn under 6 år

Rationeringskort for sukker og smør m. v.

Juni—september 1950

(Navn og adresse)

Denne del af kortet skal opbevares til Brug ved eventuel Uddeling af nye kort.

Rationeringsmærke 5

Rationeringsmærke 6

5 liter Benzin

5 liter Benzin

5 liter Benzin

5 liter Benzin

Kontrolkort for kød - flæsk - pålægsv

Februar—maj 1949

Navn *Jens Jensen*

Adresse *Rabatort*

Overdragelse af kortet eller af enkelte kuponer er forbudt. Denne del af kortet opbevares til Brug ved evt. uddeling af nye kort.

Maj—Juni
1943

Antal Personer i Husstanden 3

DANMÆRK
Forbrugerkort for
Kød - Flæsk - Paalægsvarer

Hr. Gartner
Indehaverens Navn Hans S.F. Larsen
Indehaverens Adresse "Bøgely" Veksø.

Detailhandlernes eventuelle Paategninger ang. Kundeforhold m. v. anføres her.

Kød herunder Kødflars	Flæsk herunder Flæskelars og Medisterp.	Paalægsvarer
24 MAJ V.A. ⁴²⁰	15 MAJ V.A.	15 MAJ V.A.
29 MAJ V.A. ¹⁰⁰	22 MAJ V.A. ³⁸⁰	
V.A. INDR 27 600	V.A. INDR 61 1000	
	19 JUNI 505	

Overdragelse og Udlaan af Kortet er forbudt. 2001-95

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2001-95)

DANMÆRK 1983-23/5
KØBEKORT
Mænd

Stilling: Hr. Husejer 19-6
Navn: 876 Anders Rasmussen Stationsvej 1853
Adresse: Veksø.
Fødselsaar: Fødselsdato:
Udfyldes af Kommunalbestyrelsen.

Købekortet er strengt personligt. Overdragelse af Kortet er forbudt. De til Kortet knyttede Mærker — der hverken samlet eller enkeltvis maa fraklippes Kortet, før Købet finder Sted — bliver først gyldige efter nærmere Bestemmelse af Handelsministeriet. Mærkerne skal afklippes af Sælgeren eller i Overværelse af denne. Løse Mærker er ugyldige.

København i April 1944.
Handelsministeriet

Paategninger og Afstemplinger

Købekort mænd - side 1

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1983-23).

Paategninger og Afstemplinger

Den røde Bazar
Gl. Kongevej 21 13/5 Søkeret H 7

23/8-45 Verdens Vel 2/2

23/8-45 Verdens Vel 2/2

45-46 KV BØGELY

11/1046 **PRIMA** GL. KONGEVEJ 45 K 764

BRØDRENE HANSEN K 5766
Frederikssund 5150 R 1

-2 JAN 1947

18-3-46 R 7 R 20 00 0000

1981 125 26 **BRØDRENE HANSEN**
Frederikssund R 2 - 77

Købekort mænd - side 2

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1983-23).

Frederiksborg

Nr. 202

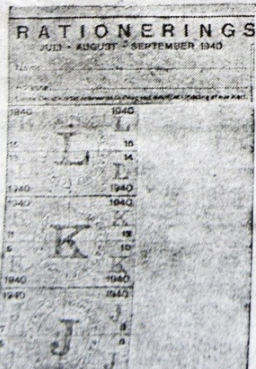
Søndag den 1.

Maksimalpris paa Brød og Mel

Hvedebrød og Sigtebrød rationeret

Rugbrødsprisen bliver 145 Øre, Franskrødsprisen 38 Øre —
Franskrød-Rationen bliver 2400 Gram

HANDELSMINISTERIET udsendte i Aftes to vigtige Bekendtgørelser om Brød og Mel. I den ene fastsættes Maksimalpriser for Rugbrød, Sigtebrød og Franskrød samt for Mel, medens den anden fastsætter Rationering fra i Morgen af Hvedebrød og Sigtebrød samt Hvedemel og Sigtemel.

Standardmel med et Tilleg af 2 Kr. 20 Øre pr. 100 kg.

Prisen for Hvedemel gælder ad Mølle eller dennes nærmeste Jernbanestation, Fragtmand eller lignende efter Købers Valg.

Groft Rugmel stiger fra 15 Kr. 50 Øre pr. 100 kg til 30 Kr. 55 Øre pr. 100 kg. Standardmel (alm. Hvedemel) stiger fra 37 Kr. 35 Øre pr. 100 kg til 54 Kr. 75 Øre pr. 100 kg.

Rationeringen

Til Brug ved Rationeringen af Hvedebrød og Hvedemel samt Sigtebrød og Sigtemel er de paa Rationeringskortet (Sukkerkortet) for Juli Kvarter 1940 som H og J betegnede Mærker sat i Kraft. De paagældende Mærker er delt i fire Afsnit. Afsnittene bærer Numrene 1—8. Hovedet af de enkelte Afsnit gives i Tiden

rebød fra Smørbrødsforretninger, Smørbrødsvogne, Restaurationer, Markedender og andre Virksomheder, til hvilke der i Henhold til Bevarerloven udkræves Tilladelse fra Politiet, herunder dog ikke Pensionater.

Motiveringerne for Hvedemels- Hvede- og Sigtebrødsrationeringen er dels de foreliggende Oplysninger om Udsigterne for den kommende Hvedehøst, dels den Omstændighed, at der ikke som sædvanlig kan paaregnes Supplerings af Hvedehøsten med Hvede fra Udlandet, dels det ønskelige i under disse Forhold at hindre unødige Opkøb af Hvede.

8 Øre lavere end bebudet

Som det vil ses, bliver Rugbrødsprisen noget lavere end 153 Øre, der blev nævnt under Forhandlingen i Folketinget. Det skyldes, at den Andel i Prisforhøjelsen, som var tiltænkt Bagerne og Møllerne, og som var afsat til Pladsleje, er nedsat med 8 Øre.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1970-6)

Hvilket tøj gik man med under krigen?

Kilde: www.historie-info.dk

Lige siden krigens begyndelse havde kvinderne vænnet sig til at spare på kjolestofferne. Det blev en nødvendighed at kunne sy billigt selv. Damebladene anbefalede, at man fiksedede kjolerne op med pynteknapper, snorebesætning eller kvaster. De anbefalede også, at man syede spadseredragter med polstrede skuldre og fremhævede taljen med brede bæltter i gummi. Sømmen skulle nå lige op over knæet. Det sparede jo også på stofferne.

Fabrikanterne fandt på at lave sko og hatte af rødspætteskind, som de farvede, - de var faktisk pæne. Skoene blev fremstillet af det nye syntetiske gummi 'igelit'. Katte- og kaninskind blev brugt til luffer og pipalukhætter. Jeg fik af mormor et hermelin halstørklæde og en muffe til at varme fingrene, det var en rigtig flot hvid pels med sorte spidser. Jeg syntes, det lignede eventyrernes kongekåber, og jeg var meget stolt over at gå med det.

Jeg var aldrig bange for at gå med noget tøj, som ikke lige var helt almindeligt eller moderne, jeg var jo vant til, at mor syede spændende kjoler. Man kunne på rationeringskort købe det tyske kunstprodukt celluld, som var et uldlignende stof lavet af cellulose. Det blev brugt til herretøj, men det holdt ikke særlig godt. Man lavede også snor af celluld. Den blev brugt til fx at binde om korn i marken. Tekstilindustrien fandt på at bruge kohår, kaninuld, hør, og man genbrugte også uld.

Under krigen dyrkede Mosegård ligesom mange andre gårde - hør på markerne. Når planterne havde blomstret, blev de rusket, dvs. at de blev trukket op med hånden, lagt på jorden og bundet i neg. Derefter blev de kørt til Tommerup Hørvarefabrik, her blev frøene redt af med en stor 'kam'. Frøene blev sendt tilbage til gården, hvor de blev brugt til føde til kreaturerne. Hørren blev forarbejdet, så man til sidst fik fint hørlærred, som var vævet i de flotteste mønstre i mat og blank, det blev brugt til duge og sengetøj. Mor fik bl.a. lavet viskestykker med 'Dinesen' navnet vævet ind i kanten.

Damerne gik med merceriserede strømper med søm bag på. De var lavet af bomuldstråd, der var blevet gjort glansfuld efter behandling med natronlud. Hvis der løb en enkelt maske på strømperne, så kunne man klare det selv med en opmaskenål. Mor havde sådan en, det lignede lidt en hæklenål på et træskaft, den havde en ekstra lille pind, der lukkede af for masken. Var der løbet mange masker, så sendte man strømperne til opmaskning hos en dame, der levede af at opmaske strømper. Når foden var slidt op, kunne man af en anden gammel strømpe få lavet en ny fod. På den måde blev de gamle strømper brugt igen og igen. Jeg kan huske, at jeg var på besøg hos opmaskedamen sammen med mor. Hele værelset var fyldt med damestrømper,

som hang på snore oppe under loftet, alle strømperne havde små papirsedler med navn på.

Skolebørnenes foretrukne hovedbeklædning disse år var hæklede huer, der var lavet i de engelske Royal Air Force farver: rød, hvid og blå. Det var deres måde at vise, hvor de hørte til.

Man vendte og drejede hverdagstøjet, syede gammelt tøj om, lavede fx nye skjortekraver af det nederste bag på skjorterne. Min mormor Valborg fandt gamle frakker, kjoler, fløjls-portierer og gamle gardiner i sine gemmer, - det hele kunne bruges. Her havde mor glæde af, at hun var så dygtig til at sy. Jeg husker, at hun til et julebal i Borgerforeningen syede sig en lang bordeauxfarvet, dybt nedringet selskabskjole af en portiere i fløjl. Der blev syet kjoler og skjorter, og hun vendte gamle frakker, som blev syet om til jakker. Mor syede en blå frakke til Karen. Hun broderede små fine blomster på bærestykket for at pynte lidt på det gamle, tunge stof. Mor kunne virkelig trylle med nål og tråd. Jeg husker, at der næsten var fest, når doktor Spøhr fra Stenstrup kom med kasser med lækkert arvetøj fra deres tvillingepiger. Det var som at få nyt tøj. Hvis man kunne være så heldig at få fat i en faldskærm, var mulighederne mange. Den var nemlig lavet af hvid silke. Af den fik man syet lækre bluser og undertøj.

På en solskinsdag hvert år i april og september, satte mor æblekasser ud i haven. Hen over disse lagde hun en lang stige. Her blev al familiens enten vinter eller sommertøj lagt ud til luftning. Mor så efter, om tøjet var rent, og om der var huller i. Hun så også efter, hvilket tøj jeg fx ikke mere kunne passe. Det var så meningen, at Karen skulle arve det. For at beskytte tøjet mod mølangreb pakkede hun det ind i avispapir, som omhyggeligt blev foldet sammen i enderne. Denne fold blev hæftet fast med en knappenål. Uden på kom hun så brunt indpakningspapir. Nu blev pakken lukket med brede brune papirstrimler med lim på. Man skulle slikkede på limen, før at den kunne sidde fast. Bagefter skrev hun vores navne og indhold udenpå pakkerne. Der blev lagt naftalin ved vintertøjet, man mente fejlagtigt, at den stærke lugt forhindrede møllenes ødelæggelser. Til sidst blev alle pakkerne lagt op i et skab i soveværelset. Man kunne godt blive lidt ked af det, når man var vokset fra en yndlingskjole. Karen havde en hvid, fin kjole med små ringe i forskellige farver. Hun var helt ulykkelig, da hun ikke kunne passe den mere.

Forår og efterår gjorde man hovedrengøring, for kakkellovnene og komfuret svinede slemt. Gardinerne blev taget ned til vask, gulvtæpperne kom ud og blev banket, alle møblerne blev båret ud i forhaven og blev ligeledes banket. Alt blev vasket af.

Om sommeren kom der lette, lyse sommergardiner op, og om vinteren hængte mor tunge, mørke, tykke gardiner op. De skulle holde på varmen.

(Ukendt forfatter)

Regeringens samarbejdspolitik begynder at knage

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-3).

De voksende uroligheder fik i sommeren 1943 regeringen til at advare befolkningen om mulige konsekvenser ved fortsatte uroligheder.

Skal dansk Styre bevares i Landet, maa enhver bidrage til, at lovordnede Tilstande opretholdes. De lovlige Myndigheder skal alene beskytte danske Interesser.

København, Lørdag.

Officielt meddeles:

I Statsraadet i Dag forelagde Statsministeren følgende Opraab, som Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper retter til det danske Folk.

Hs. Majestæt Kongen bifaldt Udsendelsen af dette Opraab.

Opraabet har følgende Ordlyd:

Under den tyske Besættelse, der nu varer paa 4. Aar, har det været uundgaaeligt, at der af og til er opstaaet visse Gnidninger. Selve Besættelsens Langvarighed fremkalder en større Modtagelighed overfor formodede Fornærmelser og stigende Utaalmodighed og Irritation i Befolkningen.

Begivenheder af faretruende Karakter — Sabotage og Demonstrationer.

I den sidste Tid er der indtraadt Begivenheder af faretruende Karakter. Sabotager øvet i stigende Omfang, Demonstrationer er forekommet forskellige Steder, og der er gjort Forsøg paa at bringe Jernbaner og offentlige Værker til Standsning.

En Fortsættelse af saadanne Tilstande vil være af ødelæggende Virkning for danske Samfundforhold.

Alvorlige Forstyrrelser til Skade for Befolkningen.

Tilførsler af Levnedsmidler og Brændsel vil blive hæmmet, og der vil opstaa alvorlige Forstyrrelser af den ordnede Produktion til Skade for hele Befolkningen.

For den danske Regering har det stedse været Opgaven at fjerne opstaaede Vanskeligheder og paa det bedste varetage den danske Befolknings Interesser overfor de tyske Myndigheder. Dette vil ogsaa blive Tilfældet overfor de seneste indtrufne Begivenheder.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1995-3).

Gasgenerator på biler

Generatoren var i princippet en kakkelovn skruet bag på bilen.

Under 2. verdenskrig kørte mange danske biler på gasgeneratorer på grund af stor mangel og rationering på de traditionelle brændstoffer benzin og diesel.

En gasgenerator virker som en almindelig kakkelovn, som giver bilens motor energi. Motoren suger luft ind fra gasgeneratoren, som indeholder uforbrændt gas fra træet, det vil typisk være kulilte (CO) og andre gasarter. Gassen er meget snavset, da den indeholder aske og tjærestoffer. Desuden er kulilte meget giftigt, ligefrem dødeligt i større mængder og derfor skal gengas kun afbrændes udendørs.

Brændstoføkonomien er meget dårlig i gasgeneratorer, der skal bruges ca. 2,5 kg træ for at opnå en virkningsgrad svarende til 1 liter benzin. Træ fylder ganske enkelt for meget - med andre ord skal man have en trailer fyldt med brænde med sig, hvis man skal køre en længere tur.

Bemærk brændet på taget

Lokalt brændeskur

På vejen mod Farum fra Ganløse ligger der stadig et langt brændeskur, der hvor der nu er P-plads. Her har man fremstillet og oplagret generatorbrænde under besættelsen. Brændet skulle helst være tørt og det krævede en tørreovn som også fandtes her. Tørreovnen skulle passes døgnet rundt.

Brændeskuret til gasgeneratorer på Farumvej
Foto: Ole Kjær.

Legitimationskort

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1970-1, 2001-78) og www.

Legitimationskort, identitetsbevis, indført på forlangende af den tyske besættelsesmagt i maj 1941. Kortene var et led i de tyske forberedelser til angrebet på Sovjetunionen og var først kun påkrævet i militært vigtige områder, dvs. i Jylland med undtagelse af den østlige del fra grænsen til Vejle Fjord. Fra april 1944, da de tyske myndigheder skærpede kampen imod modstandsbevægelsen, krævedes der legitimation for at passere Lillebæltsbroen, og fra 1.8.1944 skulle alle danskere kunne vise legitimationskort.

Politikreds **Legitimationskort**
Nr. 8 for
Sikkerhedsomraadet i Jylland.

Navn Laurits Peder Larsen

Stilling Kontorbestyrer

Bopæl Stenløse, Sj.

Født d. 12/1 1865 i Jørlunde

Indehaverens
Underskrift H. J. Larsen

Stenløse-Veksø Folkeregister
pr. Stenløse

d. 30/6 1942
H. J. Larsen

H. J. Larsen
Kortet skal altid medføres.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2001-78)

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1970-1).

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1970-1).

Nazister/DNSAP

Kilde: www.frikorpsdanmark.dk.

Nazismens indtog i Danmark.

Nazismens indtog i Danmark skete ikke, som mange nok vil tro, umiddelbart før eller i forbindelse med Tysklands besættelse af Danmark.

Danmark havde, som i mange andre lande i Europa, lidt under den økonomiske krise i 20'erne og pga. denne økonomiske krise, skete der for store dele af den danske befolkning en økonomisk nedtur.

I Tyskland skete det samme og her var nazistpartiet fortalere for den nazistiske/fascistiske tankegang.

Ved valget i Tyskland den 14. september 1930, fik NSDAP (det tyske nazistparti) så mange stemmer at partiet blev Tysklands næststørste parti.

Den 16. november 1930 blev DNSAP oprettet og Cai Lembcke blev partiets fører (leder).

Cai Lembcke var i forvejen kendt af offentligheden, da han igennem mange år havde været en af spejderbevægelsens foregangsmænd.

Oprettelsens af DNSAP blev ikke den store succes som Cai Lembcke havde håbet på.

Selv om NSDAP i Tyskland i de næste par år øgede sit stemmeantal, ville danskerne ikke kendes ved DNSAP.

Ved valget i Danmark i november 1932 kunne partiet ikke engang samle de 10.000 underskrifter der skulle til for at kunne opstille til valget.

Cai Lembcke blev i den efterfølgende periode kritiseret for den fiasko som DNSAP havde fået.

I juli 1933 blev han afsat som fører og efterfulgt af en læge fra Bovrup i Sønderjylland.

Efterfølgeren hed Frits Clausen.

DNSAP var langt fra det eneste nazistparti i Danmark. Mange smågrupper var brudt ud af DNSAP og havde dannet deres egne partier.

Mange af disse smågrupper opløstes som tiden gik, da de ikke kunne hverve nye medlemmer.

Ved Tysklands besættelse af Danmark den 9. april 1940 var der kun tre nazistiske partier i Danmark.

Ud over DNSAP, var der Dansk Socialistisk Parti, som blev stiftet i 1932 og National Socialistisk Arbejderparti, som blev stiftet i 1935.

Frits Clausen var ikke den store lederpersonlighed som Cai Lembcke var (Cai Lembcke blev afsat fordi det gik dårligt for partiet, ikke fordi han var en dårlig leder), men det var nok tiden der var med Frits Clausen og DNSAP.

Ved valget i 1939 fik DNSAP 1,8% (= 31.032 stemmer), hvilket var nok til at give partiet tre mandater i Folketinget.

I sidste halvår af 1942 (i takt med de tyske begyndende nederlag/stilstande på fronterne) oplevede DNSAP større og større modstand i den danske befolkning.

Sabotagehandlinger i Danmark tog til, og sabotage mod DNSAP kontorer og hvervesteder forekom også.

DNSAP (Frits Clausen) forbød danske frivillige at tale på møder, da selv frivillige til tider begyndte at mukke.

Frikorps Danmarks orlov i efteråret 1942 blev heller ikke den ”festlige” succes som både korpset, DNSAP og SS havde håbet på.

Ved valget i 1943 havde DNSAP ca. 31.000 medlemmer.

Frits Clausen blev udsat for større og større kritik fra øvrige partimedlemmer, især da han selv havde meddelt at han regnede med at få 120. – 150.000 stemmer og dermed 8 – 15 medlemmer i Folketinget.

Man fik ca. 43.000 stemmer ved valget, hvilket ikke gav mere end de tre mandater man havde i forvejen.

Dette valg - altså et katastrofevalg for DNSAP – resulterede i at Frits Clausen erkendte sit nederlag og erkendte at DNSAP havde udspillet sin rolle i dansk politik.

Frits Clausen

DNSAP havde indtil valget modtaget ca. 7 millioner kroner i støtte fra Tyskland, men penge kunne ikke gøre det. Demokratiet havde vundet.

Der blev averteret til oplysnings- og hvervemøder.

Plads. Tiltrædelse omgaaende.
Nærmere Oplysninger pr. Brev. Doktor Ackkermann, Heiligenhafen Ostsee,
bei Kiel, Holstein.

 D.N.S.A.P.'s Møder

Offentligt Møde i Farum

afholdes Torsdag den 17. April Kl. 19,30 paa Williams Hotel. Taler: Erik Westergaard.
Entré: 50 Øre.

Bjerskov Herred. Fredag den 18. April Kl. 20 taler Forfatteren Harald Tandrup paa Hotel Paaskebjerg. Orkester medvirker. Herredslederen.	Løsten Afdeling afholder Medlemsmøde paa Conditoret Torsdag den 17. Kl. 20 prc. Manden fra Gaden taler om Arbejdsfronten. — Husk Sangbogen. Afdelingslederen.
---	--

Fædrelandet 15. april 1941

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (Krigsaviseme),

Ansøgning om udrejsetilladelse

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-25)

Det har sikkert været med nogen betænkelighed at rejse udenlands under besættelsen.

Denne ansøgning er om udrejsetilladelse til Norge.

Der var jo også uro i Norge, meget kunne ske.

Proceduren er nok oplevet besværlig.

2002-26

POLITIMESTEREN NR. 7
Hillerød
1. Sept.

Indsendt til Rigspolitichefen den: 4

Spørgeskema

til Brug ved Ansøgning om Ud- og Tilbagerejsetilladelse fra og til Danmark.

Indleveres i 2 Eksemplarer tilligemed 1 Stk. Foto.

Maa af Ansøgeren udfyldes med tydelig Skrift, eventuelt Maskinskrift.

Spørgsmaal	Svar
1. Efternavn (med Blokskrift —)	Hansen,
2. for giite Kvinder tillige Egenavnet).	T. POEN,
3. Samtlige Fornavne (det almindeligt benyttede understreget).	Borghild Andersen
4. Stilling (Titel). (I hvilket Firma med Angivelse af Navn, Adresse og Telefon Nr.).	Husmoder.
5. Fødselsaar, -dag og Fødested.	født den 28/5 • 1889 i Mysen, Norge. 1887
6. Fast Bopæl (Fuldstændig Adresse samt Telefon Nr.)	Slagslunde pr. Stenløse, Telefon Sesum 83 kan benyttes.
7. Statsborgerforhold. (Saafremt der er sket Ændring i Statsborgerforholdet, maa dette angives).	dansk ved Ægteskab
8. Religion.	Luteraner
9. Afstamning (Folkerace).	Germanisk
10. Rejselegitimation. (Alm. dansk Pas, andet Nationalitetspas, Hjælpepas, Nansercertifikat etc.).	alm. dansk Pas.
11. Angivelse af den Myndighed, der har udstedt Passet (Rejselegitimationen), m. v.	Udstedt af: Politimesteren i Hillerød No. 55/1943-44. Udstedt den 31/11/43 Gyldigt til den 31/11/48
12. Er Passet gyldigt for Rejser til Ulandet uden Begrænsning?	Sverrig, Norge.
13. Til hvilke Lande agter Andrageren at rejse? (Opmærksomheden henledes paa, at Passet vil blive forsynet med Paategning om, at det kun er gyldigt for Rejser til de angivne Lande).	Norge gennem Sverrig.
14. Militære Uddannelse. (Angivelse af, ved hvilken Vaabenart Andrageren har afgjort sin Værnepligt, herunder hvilken Charge han har opnået, eller om han er blevet fritaget eller kasseret for Militærtjeneste. Oplysningerne maa dokumenteres ved Forevisning af de fornødne militære Papirer).	
15. Har Andrageren Uddannelse som civil Flyver eller sømandsmæssig Uddannelse?	nej

Udrejseansøgning - side 1

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-26).

Spørgsmaal	Svar
16. Har Andrageren tidligere søgt dansk Ind- eller Udrejsetilladelse?	nej.
17. Rejsens Bestemmelsessted.	Kysen, Norge,
18. Over hvilken Kontrolstation finder Udrejsen Sted?	Kibæk, Luthavn, Malmø, Frihavn, Malmø Helsingør-Helsingborg. <small>(Det ikke anerkendte poststempel)</small>
19. Dato for Udrejsen fra Danmark.	19/11 1943.
20. Dato for Tilbagereisen til Danmark.	3/12 1943
21. Rejseformaal (udførlige Oplysninger Ved Familiebesøg nojagtig Oplysning om Slægtsforholdet (Far, Mor, Søn, Datter, Søster etc. etc.) samt paareisendes Navn, Alder og Bopæl).	for at besøge min Moder Fru Matea Foss boende hos Farvehandler Søren Andresen, Kysen Farvehandel, Kysen, Norge, som for Tiden er meget alvorlig syg, ifølge en mig tilsendt Lægeerklæring. Min Moder vil gerne se min Mand og mig endnu engang, hvorfor jeg indtrængende beder om, at Rejsen må blive mig tilladelse. Jeg har ikke set min Moder siden i 1939.

Foranstaaende Oplysninger afgiver jeg hæved paa Tro og Love.

Singelunde den 11. November 1943. *Bengtild Foss Hansen*
 pr. Stenløse Underskrift

Næv. Rubrik må ikke udfyldes. (Forbeholdt Rigspolitiets Eksp.)

Udrejseansøgning - side 2

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2002-26).

Sabotage

Kilde: www.befrielsen1945.dk.

Sabotage kan være ødelæggelse af bygninger eller maskiner, som gavner ens modstander. Under besættelsen udførte modstandsbevægelsen sabotager for at skade tyskerne. På den måde forsøgte modstandsfolkene at hjælpe de allierede, som var i krig med Tyskland. Samtidig ville modstandsfolkene også bremse den danske regerings samarbejde med den tyske besættelsesmagt.

.....

Den 22. juni 1944 var Eigil Petterson på dødsensfarligt arbejde. Det samme var hans kammerater i sabotagegruppen BOPA. Kl. 18.00 udførte de besættelsestidens største sabotage.

Først blev vagterne på våbenfabrikken Riffelsyndikatet afvæbnet. Herefter kørte modstandsfolkene to store lastbiler frem. Fra bilerne blev næsten 400 kilo sprængstof båret ind på fabrikken. Eigil Petterson gik sammen med en vagt over for at advare fabriksarbejderne. Herefter tændte fire mand lunterne til sprængstoffet. Ved eksplosionen lød et stort brag ud over hele København. Riffelsyndikatet, der havde lavet våben til den tyske hær, blev næsten helt ødelagt.

Riffelsyndikatet efter sabotagen

Kilde: www.befrielsen1945.dk.

BOPA

Kilde: [Wikipedia](#), den frie encyklopædi

KOPA/BOPA eller Kommunistiske/Borgerlige Partisaner var en dansk sabotagegruppe, der opererede under den tyske besættelse af Danmark under 2. verdenskrig. I 1942 og 1943 hed gruppen KOPA (*Kommunistiske Partisaner*). Den blev dannet af tidligere spaniensfrivillige, men senere blev andre især studenter optaget i gruppen, og den skiftede navn til BOPA. Grupperne havde i alt cirka 125-175 medlemmer, som udførte mere end 1.000 aktioner. 38 af gruppens medlemmer faldt. Blandt stifterne var blandt andre Eigil Larsen.

Gruppen stod for en af besættelsens største enkelt sabotager, da den sprængte radiofabrikken Torotor i Ordrup i luften den 2. januar 1945. Men også Always, Ambi, Atlas, Burmeister & Wain, Dan, General Motors, Glud & Marstrand, Globus, Nordwerk, Neutrofon og Riffelsyndikatet blev ramt af aktioner.

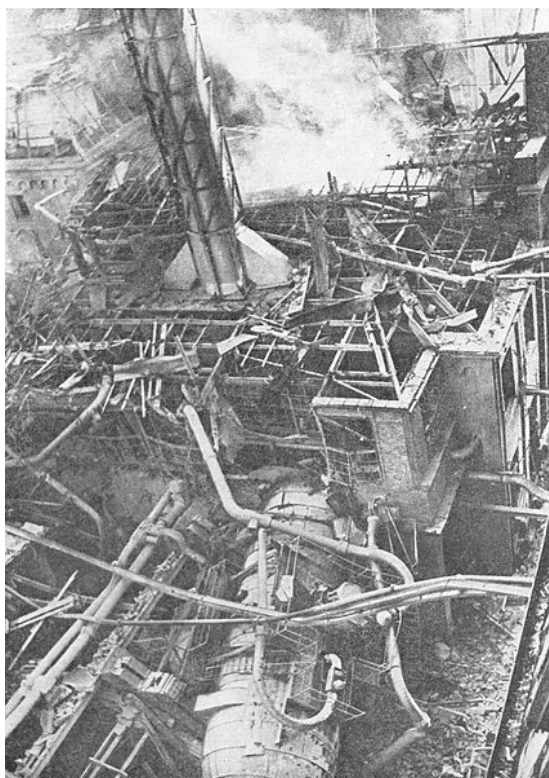
BOPA udførte også angreb på tyske militære anlæg. BOPA lavede også sekundære aktioner, såsom våben- og sprængstofrøverier, befrielse af kammerater, der var blevet arresteret, depotarbejde osv. BOPAs sabotageliste omfatter cirka 400 aktioner, næsten alle i København, og en uofficiel liste siger, at BOPA havde ansvaret for likvideringer af cirka 20 stikkere.

Schalburgtage

Kilde: da.wikipedia.org

Schalburgtage (dannet i analogi med *sabotage*) var det folkelige navn for den terror, som tyskerne og deres danske hjælpere indledte i den sidste del af Besættelsen i Danmark. Terroren blev rettet mod den danske modstandsbevægelse og det danske samfund i almindelighed som en hævn for modstandsaktioner. Ligeledes indførtes hævndrab på vellidte danskere, når en tysk soldat eller stikker blev dræbt (såkaldte clearingmord).

Besættelsesmagten kaldte begrebet 'kontrasabotage', men danskerne fandt hurtigt på navnet schalburgtage efter Schalburgkorpset, opkaldt efter Christian Frederik von Schalburg, der var leder af Frikorps Danmark. I virkeligheden blev schalburgtagen udført af Peter-gruppen, hvor de fleste medlemmer dog var medlemmer af Schalburgkorpset.

Rester af kedelhus og maskinhal på Tuborgs Fabrikker 5. januar 1945.

Kilde: da.wikipedia.org

Lejrskole i fredelige omgivelser.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-26).

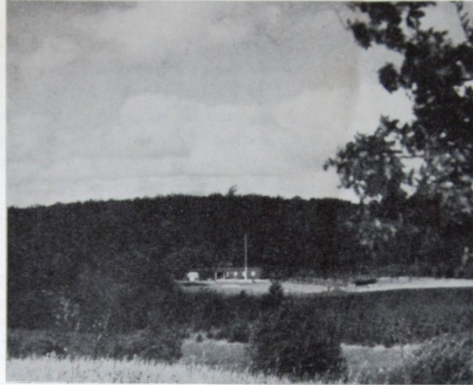
Under besættelsen fejrer Østre Borgerdydskolen 10 års jubilæum for lejrskolen i Slagslunde skov.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2002-26) - side 1

ØSTRE BORGERDYDSKOLES LEJRSKOLE

Slagslunde Skov, pr. Slangerup.

Den 1. maj 1934 åbnedes Lejrskolehuset ved Slagslunde. Med Forældreforeningens økonomiske støtte skabtes denne institution ved et stort og energisk arbejde af skolens lærere og elever, der siden har ført den videre og trods svære tider stadig har udvidet og forbedret den.

I oktober 1932 havde Centrum taget sagen op og startet den første indsamling til Lejrskolen, og siden har bladet bestandigt levet med i arbejdet omkring skolens filial ved Bure Sø.

I de 10 år, der nu er gået, er Lejrskolen blevet en fast institution med sine egne traditioner. Forår og efterår har fire klasser været derude på skoleophold, og i ferierne har der altid været fuldt af elever fra alle klasser. År efter år henter skolens elever både viden og sundhed i Lejrskolehuset.

Der er grund til at være Rektor og skolens lærere meget taknemmelig for det store ekstraarbejde, de udfører i Lejrskolens tjeneste til uvurderlig gavn for alle skolens elever.

Centrum bringer med dette nummer skolen sin hjerteligste lykønskning i håbet om, at Lejrskolen stadig må trives og leve videre i den ånd, hvori den er skabt.

LYKØNSKNING FRA SVERIGE

Skolen modtog lige ved redaktionens slutning nedenstående lykønskning fra Stockholm

Till Östre Borgerdydskolen, som den 1 maj 1944 firar tioårsminnet av så lägerskolas invigning, vilja vi sända vår varma lykønskan. Med glädje gå vår tankar tillbaka till den strålände majdag, då Dannebrogen för första gången gic i topp där ute vid Slagslunde: solen flödade över det danska landet, över vårgrün boksogar och spirande åkerfält.

I ett decennium har „Östre Borgerdyds“ ungdom, årgång efter årgång, få draga ut till sin lejrskole, till friluftsliv i skog och mark, till praktiskt arbete me hacket och med spade eller till särskilda studieuppgifter i nära kontakt med dans natur och danskt arbetsliv av i dag och med dansk odling sedan århundraden.

Det bästa vi på jubileumsdagen kunna tillönska Östre Borgerdydskolen, des rektor, lärare och elever, är fortsatt kraft och framgång i deras gemensamma strå vanden att föra den starka danska kulturtraditionen vidare.

Helge Lindau

Gustaf Iverus

Brommaläroverket, Stockholm, den 20 april 1944.

SKOLEN I DISSE DAGE

Skolens fødselsdag afholdes, af hensyn til eksamen, lørdag den 29. april 1944 kl. 10,00. I år bliver begivenheden særlig festlig, idet man samtidig fejrer Lejrskolens 10 års jubilæum. I Slagslunde fejres begivenheden mandag den 1. maj, hvor en kreds af indbudte samles i Lejrskolehuset.

Norgesindsamlingen har i denne måned indbragt kr. 308,76 På andre skoler, der ikke hjemsoiges så hårdt med konkurrencer, lotterier og deslige, er bidragene nogle steder blevet større, men vores resultat kan dog siges at være net uden at være pralende. Den samlede sum, der er indkommet, er kr. 1844,79.

Indsamlingen af mærker til lejrhuset har resulteret i 627 kg rugbrød, 128 kg byg, 268,5 kg havre, 7,5 kg franskbrød, 67,5 kg rugsigtebrød, 3,5 kg sukker, 1,4 kg blød sæbe, 3 kg smør samt 38 stk. hånd-sæbe. Nu er der i alt fald rugbrød nok til nogle dage, og vi takker herved for den beredvillighed, hvormed man har ofret sig for det almene vel.

Lejrskoleopholdene: I. G. ks. 2. maj—10. maj. Ledere: Vorbeck, Lorentzen og Bundgaard.

I. m. 10 maj—18. maj. Ledere: Bundgaard, Husfeldt, Rønning-Jensen og Rosing. 2. m.l.s ophold bliver fra 18. maj—27. maj og fra 31. maj—9. juni,

men det er endnu ikke endeligt afgjort, hvem de vil komme til at lede disse ophold. I påkommend tilfælde vil man kunne opnå nedsættelse i prise for opholdet, men midlerne til dette formål er i å kun forholdsvis ringe.

Jubilæumslotteriet: Mandag den 17. ds. foregik loc trækningen i Lejrskolens jubilæumslotteri 1944 i mor gensangsalen under iagttagelse af enhver tænkelig sikkerhedsforanstaltning, og da Rektor ikke selv vandt cyklen, er det nok gået rigtig til. I alt folket påsyn blev de små pakker med numrene brud og indholdet puttet i tombolaen. Efter at Rektro så havde blandet numrene ordentligt, optrådte e 1. mellemner som skæbnegudinde og udtrak d heldige numre. Gevinsterne faldt således:

Grøn serie: 26 en herrecykel.

Gul serie: 135 maleri af Asger Bremer.

Rød serie: 369 1/2 kasse cigarer (punch), 148 Brøndsted: Danmarks oldtid, 217 Nordens fåglar, 147 kongefamilien på Amalienborg, 296 Bobé: Hans Eged og Grønland, 121 Niels Nielsen: Vatnajökull.

Blå serie: 313 1 messingsamovar, 210 1 messing maskine, 196 bakke med kaffe- og tesæt i kobber 608 1 par uldne sportsstrømper, 417 1 par uldn sportsstrømper, 531 1 terrakottaskål (Ibsens Enke, 76 1 dåse ægte te, 224 1 porcellæns hund, 456 3 Stå hånd-sæbe (80%), 126 1 broderet pude, 118 50 cigaretter, 465 50 cigaretter.

4
Kilde: Stenløse Lokalkiv (2002-26) - side 3

Hipo-folk

Kilde: Den store danske encyklopædi.

Hipo, (fork.f. ty.**Hilfspolizei** 'hjelpepoliti'), politikorps oprettet af den tyske besættelsesmagt efter opløsningen af det danske politi i september 1944. Hipo var den københavnske afdeling af en landsdækkende **Efterretningstjeneste**, ET, og udgjorde i marts 1945 ca. 550 mand. ET omfattede endvidere et gendarmeri med stationer i 24 provinsbyer, der ligesom Hipo assisterede Gestapo og andre tyske politiorganer i gadepatruljering og bekæmpelse af modstandsbevægelsen. Medlemmerne, i daglig tale **hipoer**, var danske kollaboratører, som bl.a. var rekrutteret fra Schalburgkorpset. De blev berygtet for deres brutalitet, og mange blev under retsopgøret idømt strenge straffe.

.....

Kilde: da.wikipedia.org/wiki/Lorenzen-gruppen

Lorenzen-gruppen var en dansk paramilitærgruppe underordnet HIPO. Den var aktiv december 1944 - maj 1945.

Lorenzen-gruppen er opkaldt efter dens stifter Jørgen Lorenzen, der i 1944 tog tjeneste i det tyske efterretningspoliti. Her blev han underlagt det danske HIPO-korps (Hilfspolizei) som afdeling 9c. Han fik en væbnet gruppe under sig med ordre til at bekæmpe modstandsbevægelsen.

Gruppen stod for anholdelser af 6-800 mistænkte modstandsfolk. Den benyttede sig ofte af tortur og henrettelser.

Under besættelsen blev Lorenzen-gruppen søgt likvideret af den danske modstandsbevægelse.

Efter den tyske hærs kapitulation den 4. maj 1945 flygtede 19 af gruppens medlemmer til et sommerhus i Asserbo. Her blev de opdaget af danske modstandsgrupper, og det kom til ildkamp. Lorenzen-gruppen var velbevæbnet med "*19 Maskinpistoler, 11 alm. Pistoler, 125 Lt. Benzin, uanede Mængder Ammunition samt et meget stort Forraad af Fødevarer*". Tilfældigvis var den modstandsgruppe fra Frederiksværk, der havde bygget en hjemmelavet panservogn i nærheden på en anden aktion. V3-panservognen blev sat ind mod Lorenzen-gruppen, og efter en salve med maskingeværet stoppede al modstand. Efter aktionen lå resterne af gruppen i sommerhuset: to var dræbt, en var såret i underlivet og havde begået selvmord, mens fem andre var hårdt kvæstede. De overlevende blev arresteret og ført til København.

Ti af gruppens medlemmer blev efter krigen idømt dødsstraf, deriblandt lederen Jørgen Lorenzen, som blev henrettet 10. maj 1949 kl. 10. Seks af dødsdommene blev dog reduceret til livsvarigt fængsel. Det sidste af gruppens medlemmer blev løsladt i 1959.

Kun få af Lorenzen-gruppens medlemmer var medlemmer af det danske nazistiske parti Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti, og ingen af dem udviste nogen særlig interesse for politik. De kom fra alle samfundslag og udgjorde et repræsentativt udsnit af den danske befolkning.

Danske nazister blev forhadte "Hiposvin"

I den sidste del af 2. verdenskrig oprettede den tyske besættelsesmagt Hipokorpset, en brutal politistyrke bestående af frivillige danske mænd. De skulle modstå bevægelse.

HPO = Hiposvin
I slutningen på den tyske besættelse af Danmark offentliggjorde den 18. september 1944 en tysk avis en annonce om oprettelsen af Hipokorpset. Det var et nyt og langt mere effektivt og dødeligt politistyrke end de tidligere danske politistyrker. Det skulle være et udtryk for den tyske besættelsesmagts styrke og kontrol over Danmark. Det skulle være et udtryk for den tyske besættelsesmagts styrke og kontrol over Danmark.

Modarbejdelse og hængningsstatuer skulle statuere eksempler over både involverede og ikke involverede borgere

HPO-leder på opretningstidspunktet var Jørgen Lorenzen.

Dansk dødsstraf blev genindført

I den sidste del af 2. verdenskrig oprettede den tyske besættelsesmagt Hipokorpset, en brutal politistyrke bestående af frivillige danske mænd. De skulle modstå bevægelse.

Dansk dødsstraf blev genindført
I den sidste del af 2. verdenskrig oprettede den tyske besættelsesmagt Hipokorpset, en brutal politistyrke bestående af frivillige danske mænd. De skulle modstå bevægelse.

Pludselig offentliggjorde tyskerne i 1943, at de havde besluttet sig på at genindføre dødsstraf i Danmark. Det var et udtryk for den tyske besættelsesmagts styrke og kontrol over Danmark.

Omkring 40% af alle medlemmer af det danske nazistiske parti, DNAP, eller det tidligere Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti, DNSAP, blev medlemmer af Hipokorpset.

HPO-ansvarlig over for gruppen var Jørgen Lorenzen.

Kilde: www.altomhistorie.dk

Kommunisterne

Kilde Stenløse Lokalarkiv (2010/427, 2002/435).

Martin Andersen Nexø.

Den 22. juni 1941 blev den danske regering stillet over for en række ”ufravigelige” krav stillet af tyskerne i forlængelse af tyskernes krigserklæring mod Rusland.

Et af disse krav var at den danske regering skulle foranstalte internering af kommunisterne i Danmark. Regeringen Stauning føjede sig i kravet med henvisning til at det sikkert var bedre at danskerne i stedet for tyskerne gjorde det.

Der anholdtes 336 personer hvoraf de fleste dog hurtigt blev løsladt igen. Blandt de 116 fortsat internerede var Martin Andersen Nexø.

Kommunisterne blev ligesom jøderne eftersøgte personer under besættelsen og måtte leve i skjul eller flygte, typisk til Sverige.

Martin Andersen Nexø var flyttet til Stenløse omkring 1939 og boede på Krogholmvej 39..

Krogholmvej 39, Stenløse, 1939

Kilde: Lokalarkivet. (2006.146.1, 12522).

.....

Inge Vergmann, datter af købmandsparret i Stenlille, genfortæller efter moderen:

Martin Andersen Nexø var på kort besøg i mit barndomshjem i Stenlille.

Han var jo kommunist, han boede her ude på Garbogård, han var flygtet, han havde fået en advarsel. Han var flygtet fra Stenløse ned over moserne og kom op, det var mor der fortalte at han var kommet op i mørkningen ved 4 – 5 tiden, han var meget forkommen. Han spurgte, da han kom ind ad bagdøren, om han måtte komme ind. Han kom ind i stuen og sagde jeg ved godt at jeg ikke kan blive her men jeg vil godt have lov til at blive her en halv times tid. Han skrev et brev til datteren Gitte.

Mor ville give det til Karen som hun kendte. Mor havde noget erstatningskaffe som han fik og hun smurte en medpakke til ham. Den fik han med og så gik han.

Han nåede at hvile sig lidt og så var han væk.

.....

Leif Bjørner, der boede sammen med sine forældre i Stenløse, fortæller:

Så skete der jo det at krigen kom til Danmark. Min far og Nexø talte ofte sammen. De var begge 2 meget tysk venlige, de var humanister. De elskede det tyske åndsliv, de hadede til gengæld den preussiske militarisme. Far og Nexø var meget optaget af at så mange som 6 millioner tyskere ved det seneste valg havde stemt på kommunisten Tellmann og endnu flere millioner på socialdemokraterne. Men de mistede taget og kunne ikke modstå militarismen, og da Hitler kom til blev alle kommunister arresterede.

Lige efter maj 45 skulle jeg så være vagt hos Nexø da han var kommet hjem fra Sverige. Jeg måtte have 6 kammerater med. Fru Nexø, Johanne, havde nu ikke så megen ulejlighed med os, vi sov i garagen og spiste på kroen. Vi blev forkælede over alle grænser. Vi holdt vagt et par måneder til der faldt ro på. Nexø optrådte både med kærlighed, inderlighed og kammeratskab over for os. Han var en gæv gut, han snakkede godt og var ven med alle.

.....

Under den dramatiske gidsel affære i Stenløse prøvede de tyske soldater at få de forhandlende til at angive eventuelle kommunister på egnen. Der var dog ingen der røbede kendskab til nogen kommunister. Tyskernes interesse for kommunister gjorde sig også gældende da de betingede sig at der ikke måtte være kommunister blandt de vagtposter der skulle beskytte bagermester Fiehns ejendom.

Vagtværn i lokalsamfundene

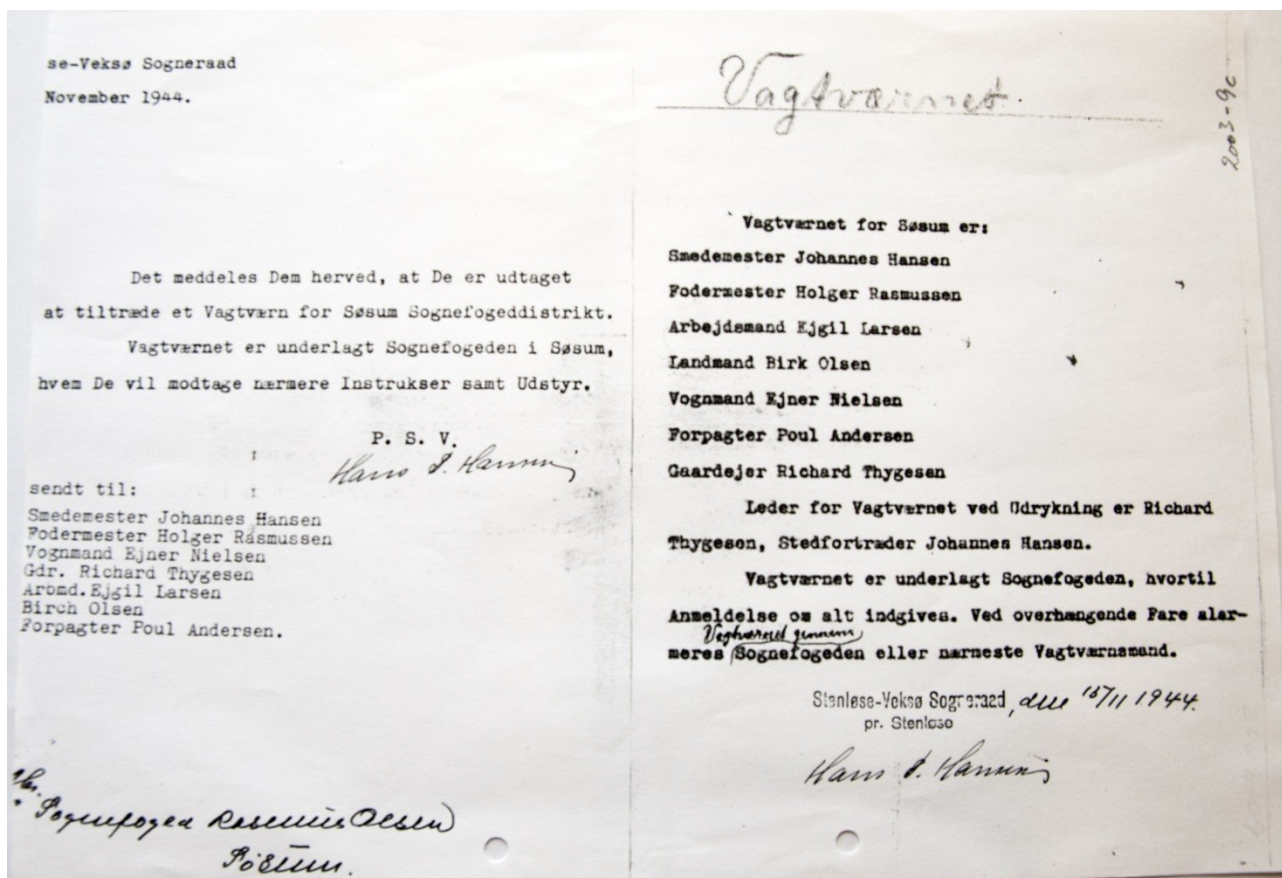
Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2003-9).

Den 19. september 1944 forsøgte tyskerne at internere det danske politi.

Ca. 2.000 politibetjente blev sendt i tyske koncentrationslejre, ca. 7.000 undslap og gik under jorden.

Mange af betjentene var eller blev aktive i modstandsbevægelsen og de førte lister over værnemagerne ("værnemager" var en betegnelse for en person eller virksomhed, der under besættelsen tjente penge på "værnemagten" eller på anden måde handlede i tysk interesse) og forberedte hvad der skulle ske når krigen var slut.

Til erstatning for politiet oprettedes lokale vagtværn i hver af vore landsbyer her på egnen.

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2003-9)

Som bevis på den tildelte autoritet blev vagtmandskabet udstyret med et armbind.

Armbind fra Slagslunde-Ganløse Kommune

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2007-471).

Foto: Ole Kjær.

Armbind der under besættelsestiden blev anvendt i Stenløse-Veksø Kommune af folk der blev udskrevet som medhjælpere til politiet. Disse folk blev kaldt `føl`.

Armbind Stenløse-Veksø Kommune

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (2007-472).

Foto: Ole Kjær.

Slagslunde-Ganløse Bladet 1985 - i anledning af 40 årsdagen for befrielsen

Kilde: Stenløse Lokalkiv (2003-551)..

40 års dagen for Danmarks befrielse er blevet markeret landet over på forskellig vis, vi havde spurgt om der også var frihedskæmpere her i området, og har så fået denne artikel:

På 40 års dagen for Danmarks befrielse, kan det ikke undgås, at folk der har oplevet de »5 forbandede år«, lader tankerne løbe tilbage og mindes den tid:

Slagslunde, Ganløse og Knardrup, dengang tre forholdsvis små byer, var tilsyneladende ret upåvirkede af besættelsen, selv om man havde flyvepladsen i Værløse tæt ved og besat af tyskere.

Det var dog kun på overfladen. Sidst i 1943 og først i 1944 var der kræfter i gang for at starte en modstandsgruppe i sognet. Pudsigt nok startede der to grupper, uden at man i begyndelsen kendte hinandens eksistens, så hemmeligt blev der arbejdet. Senere fandt man dog sammen i en fælles front.

Vores arbejde bestod hovedsageligt i at rapportere fra flyvepladsen om tyskernes antal, hvor mange fly de havde osv. Den bedste måde at skaffe disse oplysninger på, var at sætte sig på Kirke Værløse kro og drikke øl sammen med de tyske soldater. Et lidet flatterende job, der satte en masse rygter i gang.

Det hændte også at der »gik ild« i byggematerialerne på fabrikken »Cheminova«, der den gang lå i Måløv og var under udvidelse. Fabrikken fremstillede kemikalier, som tyskerne brugte til giftgas.

Nerverne var ofte på højkant. En af mine største bommerter husker jeg tydeligt. Jeg stod og ekspederede i købmand Christensens forretning, da en tysk bil kørte op foran døren. Ud steg der nogle officerer og gik mod indgangen. Nervøst bad jeg en kollega om at overtage ekspeditionen og løb ned i kælderen. Kunden så forbavset efter mig.

Et øjeblik efter blev der kaldt på mig, vores kontordame løb ned i kælderen for at lede efter mig og fandt mig i ostekælderen med pistolen klar.

Forklaringen på det hele var, at de tyske officerer ønskede at købe tørvebriketter af købmanden, der dengang havde en briketfabrik, og købmanden ønskede mig ind på kontoret som tolk.

Så tæt på en afsløring var gruppen i Ganløse. Det skal i samme forbindelse nævnes, at købmanden senere ofte beklagede over for tyskerne, at maskinerne var »gået i stykker« så han desværre ikke kunne levere. Der kørtes briketter om natten til de danske kunder og når tyskerne kom om dagen for at hente nogle, var siloen meget ofte tom.

Ved en fejltagelse blev der engang kastet våben ned på »Jagtgårdens« marker. De engelske piloter havde fejlbedømt stedet. Det lykkedes kl. 2 om natten at fjerne de fleste containere med våben inden tyskerne kom, så gruppen var godt forsynet resten af krigen.

Den 5. maj 1945 blev vi beordret til Værløse til vagttjeneste og ca. 15 mand startede som første hold i rutebil mod Værløse med Emil Andersen ved rattet. Folk fra Slagslunde, Ganløse, Knardrup, ja endog fra Ganløse Mørke, tog del i modstandsbevægelsen.

H.L.

Frihedsfest i Ganløse i juni 1945

Kilde: Stenløse Lokalarkiv (1990-3)..

Kilde: Lokalarkivet. Indsamlede geværer 1945

Kilde: Lokalarkivet. Udrykningskøretøjer 1945

Feb. A. A. - 24/6 1945

Smuk Sammenkomst med flere Talere

Frihedsfesten i Ganløse i Søndags maatte under de ugunstige Vejrforhold holdes i Skolens Gymnastiksal, der pyntet med Dannebrogssflag og Grønt dannede en smuk Ramme om Festen, der havde samlet ca. 250 Deltagere.

Sogneraadsformand Pedersen, Damvad, bød velkommen og mindedes de ca. 2000 danske Mænd og Kvinder, der under Besættelsens 5 trange Aar havde sat Livet til for Danmark, og bad Forsamlingen rejse sig i Ærbødighed for deres Minde.

Sogneraadsformanden rettede derefter en Tak til den lokale Modstands- og Frihedsbevægelse for Indsatsen ved Vaabenmodtagelsen og senere Vagttjeneste.

Direktør Sejro-Andersen, Jagtgaarden, mindede om, at alle, der den 4. Maj om Aftenen lyttede til den engelske Radio, og hvem gjorde ikke det? næppe troede, hvad de hørte, da Meddelelsen om Tyskernes betingelsesløse Kapitulation blev givet. Vore Tanker gik da til de allierede, der med en ukuelig Styrke havde gennemført Befrielsen af de besatte Lande, til Frihedskæmperne, som vi hidtil ikke kendte saa meget til, men om hvilke vi vidste, at det var modige, danske Mænd, der satte Liv og Frihed ind for deres Land, og hvoraf mange maatte give det bedste, de havde, Livet, derfor. Men vore Tanker gik ogsaa til Kongen, som heldigvis fik Lov at opleve Stunden, da hans Land atter blev frit.

Selv om der i den kommende Tid bliver lagt store Byrder paa os, tror vi trods alt, at naar vi har Kong Christian ved Roret af Danmarks Statsskib, gaar vi atter en lys og lykkelig Fremtid i Møde, og vi ønsker vor Konge Lykke og Velsignelse til hans Kongegerning i de kommende Aar. (Nifoldigt Hurra og Kongesangen).

Pastor Gottschalck Hansen, Ledøje, var næste Taler. Han mindedes ogsaa, hvor betaget vi blev, da det knugende Aag, der havde hvilet paa Folkets Skuldre, blev løftet ved Meddelelsen om Tyranniets Ophør d. 4. Maj. Vi vil nu skue fremad mod kommende Dage og mod den Fremtid, som venter det Land, der nu er vort. Løftebrud, Løgn og Terror var det, hvormed Tyskerne holdt deres Indtog i Danmark den 9. April 1940.

Et Slæng af samvittighedsløse Pjalte herhjemme holdt sig ikke for gode til at gaa Tyskernes Ærinde og deltage i deres Skændselsgerninger, men langt det store Flertal af Danmarks Befolkning viste heldigvis Tyskerne den kolde Skulder.

29. August 1943, da Tyskernes fejge Overgreb paa vore Soldater blev gennemført, blev Danmark Krigsdeltager.

Mange siger, at vi er sluppet for bavsende let over Krigen herhjemme, dette kan siges, men der er dog Tusinder af Hjem, som er ramte af Sorg og Uhygge efter Herrefolkets Hærgen. Vi mindes med Stolthed General Montgomerys Ord om, at intetsteds fandtes en bedre Modstandsbevægelse end i Danmark, dette er en Anerkendelse, som vi har tilkæmpet os. Det var Kærnen af Danmarks Ungdom, der gav sit Liv, for at vi kunde leve videre. En Udrensning herhjemme maa nu ske hurtigt.

Præsten sluttede med at sige: Gud give, at det, vi lærte i Modgangens Dage, maa give os Styrke, naar vi er svage.

Ingeniør Hakon Jærner, Søsøm, skildrede derefter Træk fra Modstandsbevægelsens første Dage.

Ind mellem Talerne blev sunget Fællessange, ogsaa Frihedssangen, og Ankjærs Orkester musicerede.

Endvidere foretog Sangkoret for Ganløse og Omegn forskellige flerstemmige Sange, inden Sogneraadsformanden kunde afslutte den smukke Sammenkomst med en Tak til alle de medvirkende.

Kilde: Stenløse Lokalkiv (1990-3)

Retsopgøret 1945

Kilde: Henrik Skovgaard Nielsen, cand.mag. i historie.

Ved befrielsen d. 5. maj stod man over for problemet: Hvordan skulle man straffe de danskere, der havde hjulpet besættelsesmagten?

Resultatet blev, at ca. 13.500 danskere blev dømt efter særlige straffelovstillæg, som blev vedtaget kort efter ophøret af besættelsen.

Retsopgøret fremkaldte en lang række principielle diskussioner om retsfølelse, retfærdighed, menneskerettigheder og hævn, både mens det foregik og senere.

Der var ikke enighed mellem politikere og modstandsbevægelse om, hvordan retsopgøret skulle forløbe. Modstandsbevægelsen udtrykte ønsket om "udrensning fra top til bund", mens politikerne mere ønskede en tilbagevenden til de normale tilstande, som havde været gældende før krigen. Den ønskede store udrensning blev ikke til noget, men politikerne måtte efter 5. maj alligevel tage hensyn til modstandsbevægelsens synspunkter, som i ret stort omfang deltes af en stor del af befolkningen.

I tiden op til Befrielsen var der i Modstandsbevægelsen udarbejdet nogle arrestationslister, og en lang række mennesker blev interneret. Det drejer sig om ca. 34.000 personer, af hvilke en del hurtigt blev løsladt igen. Mod slutningen af 1945 var der ca. 11.000 personer i offentlig varetægt. Det store antal internerede blev bl.a. begrundet med, at det kunne være nødvendigt at beskytte folk mod overgreb. Der var da også eksempler på meget hårdhændet behandling af nazister, stikkere og "feltmadrasser".

I Straffelovstillægget bestemtes det, at loven som hovedprincip skulle have tilbagevirkende kraft til 9. april 1940. Det var især modstandsbevægelsens folk, der ønskede denne dato, og politikerne bøjede sig for ønsket.

Også med hensyn til dødsstraffens genindførelse bøjede politikerne sig. I alt 46 personer blev henrettet. Den første dødsdom blev afgivet i december 1945. Frem til 1948 blev der henrettet 21 og benådet to dødsdømte. I perioden 1948-1950, da stemningen var noget mildere, blev 25 henrettet, mens 30 blev benådet. Den sidste dødsdom blev eksekveret i 1950.

I Straffelovstillægget blev der vedtaget en meget hård minimumsstraf: 4 år. Hensigten var, at der kun skulle rejses tiltale mod de grovere lovovertrædelser, men da man i starten dømte de mere oplagte tilfælde, hvis gerninger ofte var mindre alvorlige, og da der blev tvivl om fortolkningen af loven, blev en del idømt mildere straffe end de fire år.

Straffelovstillægget og andre udrensningslove tog sigte på forskellige grupper:

- De, der havde begået vold, tortur og drab, angiveri (stikkeri) og alvorlige politiske forbrydelser
- Deltagelse i tysk politi- eller krigstjeneste
- Groft værnemageri ("utilbørligt" økonomisk samarbejde med tyskerne)
- Tjenestemandsforbrydelser (tjenestemænd, som var gået ud over, hvad man kunne forvente hørte til deres forpligtelser som tjenestemænd. Medlemskab af DNSAP blev straffet for denne gruppe

Politikerne blev ikke omfattet af Straffelovstillægget. Der blev nedsat en særlig Parlamentarisk Kommission, udpeget af Rigsdagen og bestående af politikere, som afsluttede sit arbejde i 1953, altså lang tid efter besættelsens ophør. Konklusionen blev, at der ikke blev fundet grundlag for at rejse rigsretssag mod nogen politiker.

I alt blev ca. 13.500 dømt.

For at løse spørgsmålet om, hvem der skulle dømme landssvigerne, blev der udformet et særligt Restplejelovtillæg. Modstandsbevægelsen ønskede ikke, at nogle af de dommere, der havde haft deres virke under besættelsen, og som havde dømt modstandsfolk, skulle kunne optræde i sager mod landssvigerne. Politikerne var ikke enige heri, men resultatet blev, at der blev udpeget særlige anklagere, og blandt de eksisterende dommere blev der udpeget en række, som skulle dømme i sagerne.

Der kom ret hurtigt en diskussion om den måde retsopgøret blev gennemført på. Det rejste jo en række principielle spørgsmål om retssikkerheden. Det blev hurtigt klart, at det var lettere at finde frem til "de små fisk", og eftersom de blev stillet for domstolene først - ret hurtigt efter befrielsen - fik de hårdere straffe end dem, der blev dømt senere. I øvrigt blev Straffelovstillægget allerede i 1946 mildnet i Rigsdagen.

Der var også diskussioner om særlige domstole, love med tilbagevirkende kraft, og regeringens samarbejds politik, som kunne have fået nogle af de dømte til at tro, at de blot fulgte den officielle politik.

Man kan derfor spørge sig selv, om retsopgøret bedst kan karakteriseres som "et juridisk galehus", som det blev udtrykt af en anerkendt jurist i 1945, eller om man må sige som en dansk historiker, Tage Kaarsted: "*Under et historisk opgør måles der ikke med centimetermål...*" Det lykkedes ikke at gennemføre opgøret under former, som opfylder den rolige fredstids sædvanlige krav...

Set i historiens perspektiv er det oftest i tilsvarende situationer gået langt værre."

-0-0-0-0-0-0-0-

Vrede danskere råber efter de anholdte

Kilde: Efter aftale med Frihedsmuseet

Identifikation: 35G6800019.

-0-0-0-0-0-0-0-

Kilde: Dombog for borgerlige retssager og straffesager, retten i Frederikssund. (Udtræk foretaget af red.)

Med straffelovstillægget af 1/6 1945 § 10 stk. 1, afsagdes en række domme ved retten i Frederikssund. En del lokale borgere havde jobs som vagter mm. i Værløselejren. Disse ekstraordinære retssager blev ført som domsmandssager (medvirken af lægdommere), der er flere domme hvor der er afgivet dissens. Måske skyldes det at lægdommere ikke fandt retsopgøret rimelig fordi mange af de idømte forseelser var sket på regeringens opfordring og anbefaling.

(Dombogen er endnu ikke gjort offentlig tilgængelig hvilket først sker efter 75 år. Navne på personer er derfor udeladt).

- Sag mod X der havde tjent som vagtmand i uniform for tyskerne i et ½ år straffet med 60 dages fængsel og dømt uværdig til almen tillid. Medlem af DNSAP.
- Samme forseelser idømt 2 til 5 års fængsel og 5 år uværdig til almen tillid.
- Arbejde for DNSAP i et gartneri idømt 4 års fængsel.
- Gjort tjeneste i Frikorps Danmark fra august 41 til december 43 idømt 4 års fængsel og dømt uværdig til almen tillid i 5 år.
- Gjort tjeneste i Schalburgkorpset idømt 5 års fængsel og dømt uværdig til almen tillid for bestandig.
- Gjort tjeneste i Waffen SS, idømt 1 års fængsel og 5 år i uværdighed.

- Fængsel i 1 år og fortabelse af almen tillid i 5 år for at have hængt plakat op der pålagde nationalsoldater pligt til indberette til tyskerne om nedsættende udtalelser om danske frivillige i Waffen SS:

Dombogen indeholder også en række mere almindelige og trivielle retssager:

- Stridigheder om tørv
- Faderskabssager mod tyske soldater.

-0-0-0-0-0-0-0-

Red. kommentar:

Det synes med nutidens (2012) øjne påfaldende den ihærdighed der blev lagt for dagen i retsopgøret efter besættelsen. Danmark var dog sluppet meget nådigt igennem årene 1940 – 45 i sammenligning med de fleste andre lande i Europa.

Samarbejdspolitikken som blev praktiseret af de danske regeringer i perioden 1940-43 er der forskellige holdninger til, men når den enkelte påtog sig et arbejde som var anbefalet af landets lovligt valgte regering, synes det etisk forkert efterfølgende at straffe dem for det. Selvfølgelig var der nogen der gik over stregen og nogen gik langt, de måtte naturligvis straffes.

Del 5

Denne del rummer en del nyttige sammenstillinger af informationer og baggrundsviden der kan sætte hele bogens indhold i perspektiv.

Kronologisk hændelsesforløb 1939-46

Udfærdiget af red.

1938	Tyskland annekterer Østrig. Herhjemme øges produktion og eksport efter den store depression.	Nazisterne åbent frem med skrårem, spidsbukser og støvler. Mange prøver at arbejde i Tyskland. Mange rejser som turister til Tyskland og mange begejstres.
17/5-39	Sverige, Norge og Finland afviser Tysklands tilbud om en ikke-angrebs-pagt. Danmark accepterer	
1/9-39	Tyskland angriber Polen.	
3/9-39	England og Frankrig ind i krigen. Regeringen sammenligner m. tiden 1913-14. Der mobiliseres, lægges miner og tales om mørklægning. Folk hamstrer. Rationering af kul, sukker, kaffe og the.	Streng vinter
20/11-39	Rusland angriber Finland	De første finske børn kommer til landet
2/2-40	Winston Churchill tilkendegiver at Storbritanien hverken kan eller vil hjælpe med at forsvare Danmark i tilfælde af et angreb. Der er ingen naturlige forsvarslinier at udnytte.	
1/4-40	England overvejer besættelse af Nordnorge og minering af farvandene	
4/4-40	Danmarks udsendinge i Tyskland sender flere advarende meldinger hjem, men regeringen vil ikke indkalde reserverne.	

9/4-40	<p>Tyskerne går ind i Danmark og Norge.</p> <p>Mørklægning.</p> <p>230 danske skibe med besætning på 5-6000 mand i udlandet.</p> <p>BBC starter radioudsendelser</p>	<p>Overskrider grænsen ved Padborg. Angreb på Værløse flyveplads. Store sorte flyvemaskiner til og fra Værløse.</p> <p>Marinefartøjer ankommer til København.</p>
10/4-40	<p>Der dannes en samlingsregering.</p> <p>Stauning/Munch-regeringen suppleres med 3 fra både Venstre og Konservative.</p>	<p>Regering og konge indgår samarbejdsaftale.</p>
1941	<p>I løbet af året udføres 19 sabotage handlinger, men ingen af dem er virkelig ødelæggende for tyskerne.</p>	
22/6-41	<p>Efter at have erobret Balkan og Grækenland, angreb på Rusland sammen med Finland.</p> <p>Herhjemme arrestation af ledende kommunister ca.300. Der hverves soldater til "Frikorps Danmark" under navnet Waffen SS. Danske officerers deltagelse blev anerkendt af regeringen</p>	<p>En national "bølge" går over landet. Der arrangeres "Alsangsmøder", bl.a. Hal Koch og Christmas Møller, Kongesangbog og kongemærker.</p> <p>Omlægning af samfundet, biler klodses op, hestekøretøjer frem.</p> <p>Tørveproduktion. Nye folk til egnen.</p> <p>Brænde fra skoven</p>
28/6-41	<p>Frikorps Danmark bliver oprettet som en del af Waffen-SS. 1500 frivillige.</p>	

Foråret -42	<p>Den allerførste modstandsbevægelse viser sig. Det er kun ganske få. Da landet ikke er i krig med Tyskland og regeringen samarbejder med tyskerne er modstandsarbejdet rettet mod tyskerne, men også mod regeringen.</p> <p>Illegale blade bl.a. "Frit Danmark". Fællesholdning fra Christmas Møller til Axel Larsen.</p> <p>Politiet i en meget vanskelig situation. Politifolkene skulle efterforske, arrestere osv. for at bevare samarbejdspolitikken, men politiets sympati var oftest hos modstandsfolkene.</p>	
3/5-42	<p>Stauning dør. Wilhelm Buhl statsminister forsøger stadig forhandlingsløsninger med tyskerne, men mange kredse krævede aktiv modstand.</p> <p>Buhl: "Nok bøjelig men ikke føjelig."</p>	Jøder til Danmark på flugt fra Tyskland.
6/9-42	Christmas Møller (fra London på BBC) opfordrer for første gang til væbnet modstand.	

9/11-42	Werner Best kommer 5/11 42 til landet som tysk Rigsbefuldmægtiget. Fra tysk side stilles krav om en upolitisk dansk samarbejdsregering. Scavenius bliver statsminister og udenrigsminister. Best er indstillet på forhandlingsløsninger modsat von Hannekens stejle holdning, han kom til Danmark 12 okt. 42 som øverstbefalende for de tyske tropper.	I lokalsamfundet rykker man sammen. Går til danseundervisning og i foreninger.
42 - 43	Om vinteren tysk nederlag ved Stalingrad. Tyskerne var drevet ud af Afrika; også flere Japanske tilbagetog.	
27/1-43	Royal Air Force bomber B&W og Sukkerfabrikken. 7 dræbte og 70 kvæstede.	Skæret kunne ses på nattehimlen her på egnen. (Søsum)
Apr. -43	Schalburg korpset oprettet.	
Aug -43	Flere sabotager. Tyskerne stiller stadig strengere krav, bl.a. at straffede for modstandsarbejde skulle afsone i Tyskland. Strejker i Esbjerg, Odense og mange andre byer	
15/8-43	Sicilien erobret af de allierede.	
27/8-43	Bagermester Fiehn i Stenløse modtager anonymt trusselsbrev.	Fiehn skal fraflytte ejendommen inden 3x24 timer inden den sprænges i luften

28/8-43	<p>Werner Best retur fra Tyskland. Møde kl. 9. med Scavenius <u>krav</u>: Mødeforbud, forsamlingsforbud, strejkeforbud, udgangsforbud, pressecensur, oprettelse af særdomsstole og dødsstraf for sabotage. Svar inden kl. 16.</p> <p>Et nej! General von Hanneken sejrede.(strammere kurs)</p> <p>Få timer efter henrettes den første modstandsmand.</p>	
Natten til 29/8-43	<p>Blev de danske kaserner overfaldet og soldater og officerer interneret. 23 dræbte. I de følgende dage dræbtes 14 danskere på gader og veje.</p> <p>Landet erklæret i ndtagelsestilstand. Regeringen Scavenius ophører med at fungere.</p>	
30/8-43 aften	Skudepisode ved bageriet i Stenløse	Skud mod betjent Nørgaard
Fra aug. 43	Tysk politi, standretter, henrettelser og deportation. Mange stikkere hjælp til.	
3/9-43	Regeringen sat ud af spillet. Erstattet af departementchefstyre.	
16/9-43	<p>Danmarks Frihedsråd dannes på et hemmeligt møde i København med det formål at koordinere modstandsbevægelsen.</p> <p>De første 5: Mogens Fogh, Erling Foss, Børge Haumann, Frode Jacobsen, Aage Schoch</p>	

Okt -43	<p>De internerede danske soldater og officerer frigives.</p> <p>Officererne indgik for en stor del i opbygning af en undergrundshær under Frihedsrådet.</p> <p>Modstandsbevægelsen var efterhånden et vidt forgrenet net. Den enkelte vidste kun meget lidt. Alligevel kunne man gennem kontaktpersoner give meddelelser og advare.</p> <p>18.000 danskere var efterhånden flygtet til Sverige, her oprettedes "Den danske Brigade", der var på ca. 5.000 mand.</p>	
Natten til 2/10-43	Forsøgte tyskerne at tage alle jøder i landet. 472 blev pågrebet og deporteret til Theresienstadt. Ca. 7000 undslipper via illegale bådruter til Sverige.	
Jan -44	Hitler giver ordre til henrettelser uden dom. Også clearingmord af tilfældige personer, Kaj Munk d. 4. jan -44.	<p>Modstandsgrupper lokalt: 2 i Stenløse-Veksø-Søsum og 1 i Ganløse.</p> <p>Våbenedkastning i Ganløse på Jagtgårdens marker - en fejl.</p>
6/6-44	<p>D-dag. De allierede går land i Normandiet.</p> <p>Også Rusland trænger frem gennem Polen.</p>	
22/6-44	Riffelsyndikatet på Amager sprænges i luften. 50 sabotører fra BOPA trængt ind med 100 kg trotyl. Som clearing "Schalburgtage" af Tivoli Studentergården, Borgernes Hus, Kgl. Pochelænsfabrik.	<p>Duplikering af illegalt materiale på loftet på Søsum Rytterskole.</p> <p>Våbendepot på loftet i "Den Sjællandske Bondestands Sparekasse".</p>

25/6-44	<p>Lastbilkørsel i København efter kl.16.forbudt. Udgangsforbud fra kl.20. til kl. 5.</p> <p>Efterhånden strejke overalt i hele København.</p>	
29/6-44	Folkestrejke	
30/6-44	<p>8 medlemmer af Hvidstengruppen henrettes, dømt af tysk krigsret.</p> <p>Folkestrejke i København. Får karakter af generalstrejke.</p>	
1/7-44	<p>Tyskerne erklærede undtagelses-tilstand, lukkede for vand, gas og el. Afspærrede byen og lavede terror, bl.a. dræbte ca. 100 tilfældigt i gaderne og truede med bombing af byen.</p> <p>Frihedsrådets krav for at folk skulle gå i arbejde var: Ophævelse af udgangsforbuddet, atter vand, gas og el, Schalburg-korpset fjernet fra København.</p>	<p>Masser af mennesker forlod gående København. mest familier med børn.</p>
4/7-44	<p>Atter i arbejde efter Frihedsrådets anbefaling og efter at kravene var opfyldt. Dagene kostede 100 dræbte og ca. 600 sårede.</p>	
19/9-44	<p>Tyskerne tager det danske politi. 2.000 bliver sendt til tyske koncentrationslejre, 7.000 undslipper og går under jorden og ind i det illegale arbejde.</p> <p>Hipo-korpset (Hilfs-polizei) dannes som afdeling af Schalburgkorpset.</p>	
31/10-44	<p>Britiske fly bomber Gestapos hovedkvarter på Århus Universitet, ca. 100 Gestapo folk dræbes.</p>	

Nov. -44	Oprettelse af Vagtværn._ Fredsslutning mellem Finland og Rusland, og Finland i krig med Tyskland.	Poul Andersen, Bjellekær taget. Tyskerne vil have adresser på plejeforældre til finske børn. 900 finske børn i Danmark.
Dec. -44	Frigivelse af de første fanger fra tyske koncentrationslejre til Frøslev og Sverige. Derefter fø1ger "De hvide Busser" formidlet af grev Folke Bernadotte.	Thyssen, Klodgård tages.
Jan. -45	Flygtninge til landet, i alt ca. 100.000. Russiske flygtninge i Jægersprislejren.	Gudmund Nørgård, fra Frederikssund under jorden i Ll. Rørbæk hos Dahl på Elsenborg. Russiske flygtninge graver flyverskjul langs Frederikssundsvej.
21/3-45	Britisk bombardement ødelægger Shell-huset, Gestapos hovedkvarter. 8 modstandsfolk og ca. 100 folk i tyske uniformer dræbt. Den franske skole på Frederiksberg ramt ved en fejl på grund af røgen fra et nedstyrtet britisk fly. Her blev 112 dræbt herunder 88 børn, 304 såredes. 7 britiske fly styrter ned og 12 flyverofficerer dræbt.	
4/5-45 kl. 20:40	BBC meddeler om aftenen at de tyske tropper har kapituleret betingelsesløst.	Der sættes lys i vinduerne som reaktion på at krigen er slut.
5/5-45	Modstandsbevægelsen rykker ud med armbind for at holde ro og orden.	Bagermester i Fiehn med frue og datter i smædetog gennem Stenløse.

30/5-45	Dødsstraf midlertidig genindført som sanktion i efterspillet om forbrydelser under besættelsen. (efterfølgende stærkt omstridt). Parlamentarisk kommission nedsat til undersøgelse af om der skal rejses tiltale mod politikere og embedsmænd.	
26/6-45	FN dannes.	
5/4-46	Russerne forlader Bornholm efter næsten 1 års besættelse.	

Hvem var de interviewede og dem der skrev erindringer?

Interviewet / skrev erindringer	Interviewer/medie	Hvornår
<p>Helmer Nielsen `Birkedal`, Thorkildgårdsvej, Slagslunde</p> <p>Gårdejer, formand for den konservative vælgerforening i mange år. Født på slægtsgården Birkedal i Slagslunde den 01.08.1919, og er et af familiens 10 børn (født fra 1912 til 1930). Blev gift i 1964 med Ruth der kom fra Falster.</p> <p>Boede de sidste år i Horbelev på Falster.</p> <p>Død 2010.</p>	Ulla Pedersen	27/2 1991
<p>Hans Oluf Mortensen Chr. Smedstræde, Søsum Gårdejer Gåsebogård</p> <p>Født 31/3 1915</p>	Bent Stiesdal	20/3 1991 og 22/6 1994
<p>Oluf Olsen, Farumvej i Ganløse Sognefoged i Ganløse under krigen.</p> <p>Var en god fortæller om gamle dage. Blev brugt på skolen.</p>	Fr.borg Amts Avis	20/12 1975
<p>Poul Jensen Elmevej 8, Hillerød</p> <p>Født 11/12 1924 i Hillerød.</p> <p>Var typograf ved Frederiksborg Amts Avis under besættelsen.</p>	Bent Stiesdal	28/9 1994

<p>Leif Bjørner Strandvej, Fr.sund</p> <p>Født 1914 i Mexico, moderen var indianer (hun lærte aldrig dansk), familien kom til Danmark 1922. Håndværker, skibsbygger, sejlet med ØK-</p>	Bent Stiesdal	18/5 1994
<p>Frede Hansen</p> <p>Født på ”Præsteskovgård” i 1930 og opvokset i Slagslunde.</p>	Båndoptagelse af foredrag i forsamlingshuset	1985
<p>Georg Hansen</p> <p>f. 3/10 - 31 på Rigshospitalet.</p> <p>Opvokset på ”Kratgården” i Slagslunde under besættelsen. Det vides ikke hvornår erindringerne er skrevet.</p>	Skriftlig	?
<p>Karen Svendsen</p> <p>Måløvvej, Ganløse</p> <p>Født 1930 på Blødemosegård, død 2011.</p> <p>Både far og farfar var medlem af sognerådet.</p> <p>Farfaren stiftede Bondestandens Sparekasse.</p> <p>Var selv en institution i sparekassen.</p>	Bent Stiesdal	8/2 1995
<p>Richard Thygesen</p> <p>Brunhøj, Søsum</p> <p>Født 12/5 1911</p> <p>Gårdejer Brunhøj. Dygtig og munter landmand.</p> <p>Gift med Margrethe.</p> <p>Bror til tidligere sognerådsformand Ejner Thygesen.</p>	Bent Stiesdal	10/2 1995

Ingeborg Skov Larsen Født 1915 og opvokset på Stråmosegård, Stenløse. Død 2006. Gift med Gerhard Larsen mangeårig formand for Stenløse Vandværk.	Bent Stiesdal	20/6 1994
Gudmund Nørgaard Færgevej 63, Fr.ederikssund Født 16/3 1917 Overbetjent ved Frederikssunds Politi under Fiehn-sagen.	Bent Stiesdal	28/6 1994
Inger Margrethe Rastad Ganløse f. Jørgensen i 1915 Kvindesagskvinde, gift med professor ved Landbohøjskolen Cornelius Olsen. Hun drev en frugtplantage på Rastadgård.	Radiooptag.	Ca 1992
Hans Tage Jensen Bundsvej 17, Ganløse Født 31/1 1926 Søsum teglværk	Johs. Nielsen	15/12 2005
Signe Lykkebo Ganløse Mørke. Hun blev enke med 4 børn efter mandens død ved en arbejdsulykke. Boede nogle år i Island.	Skriftlige erindringer	17/2 1995
Tove Andreasen Knardrup Bygade 27, Knardrup Født 16/12 1932 og opvokset i Knardrup	Johs. Nielsen	21/11 2006
Mogens Christiansen Knardrup Bygade 16, Knardrup Født 29/3 1927, vokset op i Knardrup under besættelsen.	Johs. Nielsen	2005

<p>Preben Nielsen Gørløse f. 1935 i Stenløse Bager og "Lokalhistoriker"</p>	<p>Skriftlig</p>	<p>13/10 1988</p>
<p>Anker Olesen Agervej 8, Ll. Veksø Født 1/9 1928, opvokset i Veksø. Gartner, snedker</p>	<p>Johs. Nielsen</p>	<p>21/2 2008</p>
<p>Erling Andersen Langelinievej 9, Sigerslevøster Født 17/6 1930 Måløvvej 13, Ganløse, opvokset her under besættelsen.</p>	<p>Johs. Nielsen</p>	<p>7/3 2008</p>
<p>Klara Thyssen f. Jacobsen i 1908 Gift med Arne Thyssen i "Klodgaard" i Stenløse</p>	<p>Bent Stiesdal</p>	<p>1994</p>
<p>Grethe Olsen f. ca 1930 Korshøj 528, 3670 Veksø Datter af købmand Oluf Olsen i Stenløse</p>	<p>Bent Stiesdal</p>	<p>21/6 1996</p>
<p>Birthe Olsen Bor nu (2012) i Tranum. f. 1929, Boede under krigen hos forældrene i Ganløse Mørke. Gift med Ejner Olsen, bestyrer på Linds Teglværk.</p>	<p>Hugo Odgaard</p>	<p>Sep. 2012</p>
<p>Inge Vergmann Bor nu Petersborgvej 6, Stenløse. f. Poulsen d. 27/3 1943 i Stenlille Forældrene drev købmandsbutikken i Stenlille.</p>	<p>Johs. Nielsen</p>	<p>19/1 2007</p>

<p>Leif E. Pedersen Moselundsvej 3, Ganløse. Født 1928 og opvokset på Bundsagergård på Bundsvej.</p>	<p>Lydmedie</p>	<p>Sep. 2012</p>
<p>Aage Grymer Wilhelmsen Firkløvervej, Roskilde Født 1923 og opvokset i Ganløse</p>	<p>Hugo Odgaard og skrevne erindringer</p>	<p>Apr. 2013</p>

Modstandsfolk i lokalområdet

Listen er dannet af de oplysninger som de interviewede har givet.
Listens indhold er ikke søgt verificeret.

2 frihedskæmpere i Ganløse 1945
Kilde: Lokalarkivet (1987.137.1, 9041).

Navn	Sted	Tekst
Poul Andersen (PA) Landmand i "Bjellekær" Født d 10 maj 1908	Stenløse	Kilde: Ricard Thygesen og Poul Jensen. PA var landmand på Bjellekær ifm. den stjalne "tankvogn". Kilde: Ingeborg Skov Larsen. PA, han var frihedskæmper. Kilde: Poul Jensen PA var forpagter af "Bjellekær" under krigen, tyskerne fandt tankvognen med benzin. Kilde: Preben Nielsen Blev taget af tyskerne dømt til døden men benådet og interneret i Frøslevlejren.

Hans Lind (HL)	Ganløse	<p>Kilde: Tove Andreasen. Kommis hos købmand Christensen.</p> <p>Kilde: Mogens Christiansen. HL var kommis hos købmand Christensen.</p> <p>Kilde: Hans Tage Jensen. HL var kommis hos købmanden, han var leder af et hold (gruppe).</p>
Willian Lynggaard Dyrlæge i Veksø	Veksø	Kilde: Bent Stiesdal
Arne Thyssen Gårdejer af "Klod- gård". Blev taget af tyskerne, dømt til døden og kom i kon- centrationslejr i Tyskland.	Stenløse	<p>Kilde: Klara Thyssen</p> <p>Kilde: Preben Nielsen. Taget af tyskerne sammen med Poul Andersen, Sv. Å. Christensen, Aksel Andersen.</p> <p>Kilde: Hans Oluf Mortensen. Vi blev angivet ved en våbeninstruktion hos Thyssen på Klodgård.</p>
Aksel Andersen (AA), chauffør hos købmand Christensen	Ganløse	<p>Kilde: Preben Nielsen. Taget af tyskerne sammen med Poul Andersen, Thyssen, Sv. Å. Christensen.</p> <p>Kilde: Karen Svendsen. AA var med til at samle våben op ved Jagtgården</p>
Sv. Åge Christensen (SÅC), købmand i Ganløse	Ganløse	<p>Kilde: Preben Nielsen. Taget af tyskerne sammen med Poul Andersen, Thyssen, Aksel Andersen</p>
Johansen (barber)	Ganløse	<p>Kilde: Birthe Olsen. Der var en meget aktiv barber i Ganløse.</p> <p>Kilde: Mogens Christiansen. Barberen var en meget ivrig frihedskæmper</p>
Schrøder	Ganløse	<p>Kilde: Karen Svendsen. Schrøder var med til at samle våben op ved Jagtgården.</p>

Poul Larsen (PL) maleren	Ganløse	Kilde: Erling Andersen. PL han var med i en modstandsgruppe. Kilde: Hans Tage Jensen. PL, maleren, var med.
Oluf Olsen (OO) Sognefoged	Ganløse	Kilde: avisinterview 1975 i FAA
Henry vejmand	Ganløse	Kilde: Hans Tage Jensen.
Hans Tage Jensen (HTJ)	Ganløse	Kilde: Hans Tage Jensen. I min gruppe var fru Larsens svigersøn Arne og barberen. Kilde: Karen Svendsen. HTJ i Blødemosehuset han var lidt med.
Flemming Rasmussen (FR)	Stenløse	Kilde: Inge Vergmann. FR var med til jubilæum på Købh. Rådhus.
Aage Rasmussen, alias Smith (AR)	Knardrup	Kilde: Mogens Christiansen. AR med i BOPA
Hans Helmer Simonsen (HS)	Ganløse	Kilde: Karen Svendsen. HS kørte noget ud i skoven.
Hans Oluf Mortensen (HM)	Søsum	Kilde: Bent Stiesdal. HM i Søsum, han var med.
Lykke-brødre	Mørke	Kilde: Erling Andersen. Det var Lykkebrødrene der fik skudt bilen med Hipofolk i sæk 5.maj.
Aage Grymer Wilhelmsen	Ganløse	

Kun sognefoged Oluf Olsen, Hans Helmer Simonsen, Hans Oluf Mortensen og Aage Grymer Wilhelmsen er anført som modstandsmænd i Frihedsmuseets modstandsdatabase.

Hans Helmer Simonsen

Født 06.11.1917

Død 26.05.1984

Torvefabrik

Ganløse, måløv

Region V (Sjælland)

Tilknytning til undergrundshæren

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Øst, Birkerød Distrikt

Lokalitet

Værløse

Modstandsaktivitet

Militærgruppe

Kildehenvisninger

Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Birkerød distrikt, pk. v-5, s. 313

Udskriften er baseret på 1 registrering

Hans Helmer Simonsen, torvefabrik, *værløse*

Militærgruppe

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Øst, Birkerød Distrikt

Arkivhenvisninger

1) Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Birkerød distrikt, pk. v-5, s. 313

Hans Oluf Mortensen

Født 31.03.1915

Død 27.06.2001

Forpagter

Søsum

Region V (Sjælland)

Tilknytning til undergrundshæren

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Vest , Kulsvierbataillonen, 4. Kompagni

Lokalitet

Frederikssund

Modstandsaktivitet

Militærgruppe

Kildehenvisninger

Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Frederikssund, Pk. V-5 side 223

Udskriften er baseret på 1 registrering

Hans Oluf Mortensen, forpagter, *frederikssund*

Militærgruppe

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Vest
Kulsvierbataillonen, 4. Kompagni

Arkivhenvisninger

1) Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Frederikssund, Pk. V-5 side 223

Oluf Olsen

Født 25.02.1895

Sognefoged

Ganløse

Region V (Sjælland)

Tilknytning til undergrundshæren

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Øst, Birkerød Distrikt

Lokalitet

Værløse

Modstandsaktivitet

Militærgruppe

Kildehenvisninger

Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Birkerød distrikt, pk. v-5, s. 314

Udskriften er baseret på 1 registrering

Oluf Olsen, sognefoged, *værløse*

Militærgruppe

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Øst, Birkerød Distrikt

Arkivhenvisninger

1) Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Birkerød distrikt, pk. v-5, s. 314

Aage Grymer Wilhelmsen

Født 29.12.1923

Bager

Ganløse

Region V (Sjælland)

Tilknytning til undergrundshæren

Region V (Sjælland), Frederiksborg Amt Øst, Birkerød Distrikt

Lokalitet

Værløse

Modstandsaktivitet

Militærgruppe

Kildehenvisninger

Rigsarkivet, 1035-061, Styrkeliste for Birkerød distrikt, pk. v-5, s. 313

Udskriften er baseret på 1 registrering

Modstandsbevægelsen

Kilder:

- 1) Politiken 5 apr 2012 om ny database etableret af Frihedsmuseet. www.modstand.natmus.dk
- 2) Avisartikel i Berlingske 8 apr 2012 "Frihedskæmperne vender tilbage"

Uddrag af artiklerne:

- 85.000 deltog i større eller mindre omfang ud af en befolkning på ca. 4 mill. eller ca. 2%.
- 2.000 er det tal der anslås som udtryk for dem der var i kamp.
- påstand: modstandsvilje var en undtagelse.
- museet siger: alle der foretog sig noget tyskerne opfattede som illegalt er med i tallet.
- at knytte næverne i lommen.
- det er jo først til sidst man kunne se hvem der ville vinde krigen.
- latterliggørelse af dem der kom på vognen til allersidst.
- det sidste halve år var meget brutalt.
- tyskerne overgav sig frivilligt, hvad man ikke kunne vide.
- det var ikke nok at have været kommunist, jøde eller deltaget i strejker og protester.
- en gallupundersøgelse i 1948 viste at 300.000 havde været med i modstandskampen.
- i alt blev 112 frihedskæmpere dømt til døden af tysk krigsret.

Hvor mange boede der på egnen?

Kilde:www.arkivalieronline.dk

Hvor store var lokalsamfundene under besættelsen 1940-45?

Den sidst tilgængelige folketælling i arkivalieronline.dk er i 1930:

Hvor	Husstande	Personer
Ganløse og Knardrup	292	1027
Slagslunde	104	409
Stenløse og Søsum	342	1370
Veksø	144	490
I alt	882	3296

Kildeliste.

Stenløse Lokalarkiv:

- Lydbånd med interview
- Nedskrevne erindringer
- Billeder
- Originale og kopier af dokumenter
- Andre effekter

Politikens Danmarks Historie

Aschehougs: ”Danmarkshistoriens årstal”

Erik Kjersgaard: ”Besættelsen 1940-45”, Lysene slukkes

Erik Kjersgaard: ”Besættelsen 1940-45”, Freden forberedes

Lars Møller: ”Da vi var besat”, Danskernes liv og hverdag i 1940-1945

Statens Arkiver, Rigsarkivet herunder Landsarkivet for Sjælland:

- Politirapporter
- Retsprotokoller

Opslag på internettet

ISBN 978-87-996767-0-5

